DIMITRIE EUSTATIEVICI BRAȘOVEANUL

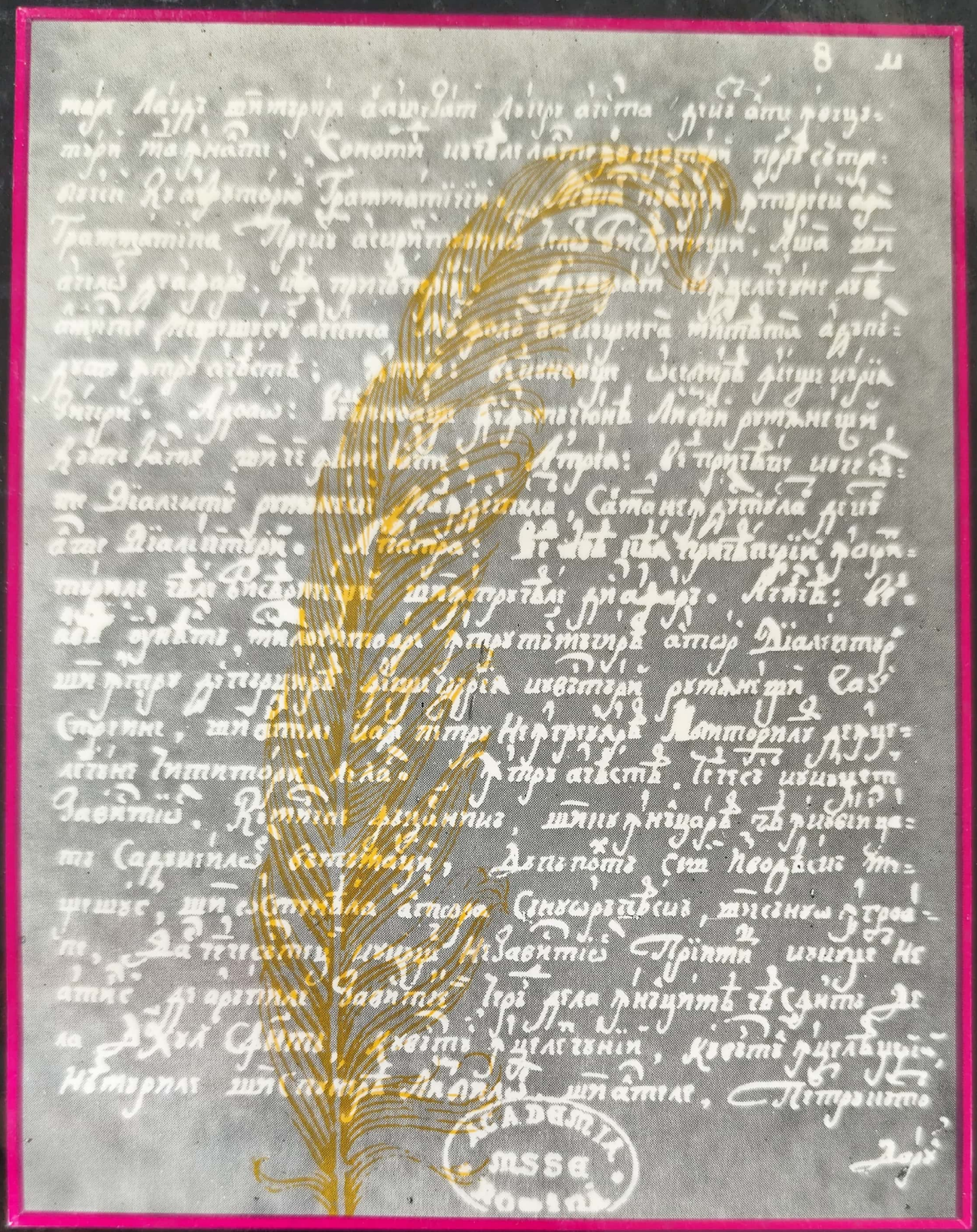

1757

GRAMATICA RUMÂNEASCĂ

PRIMA GRAMATICĂ A LIMBII ROMÂNE

Scanned with OKEN Scanner

DIMITRIE EUSTATIEVICI BRAŞOVEANUL

GRAMATICA RUMÂNEASCĂ

1757

PRIMA GRAMATICĂ A LIMBII ROMÂNE

Ediţie, studiu introductiv şi glosar de

N. A. URSU

Scanned with OKEN Scanner

STUDIU INTRODUCTIV

S-au împlinit două sute zece ani de cînd Dimitrie Eustatievici, pe atunci tînăr dascăl la școala românească din Șcheii Brașovului, a alcătuit prima gramatică a limbii române. Elaborarea ei în aceeași localitate în care s-au tradus, probabil, cîteva dintre cele dintîi scrieri religioase în limba română și unde Coresi, în a doua jumătate a secolului al XVI-lea, scotea de sub tipar mai multe cărți românești dovedește preocuparea neîntreruptă pentru dezvoltarea limbii și a culturii noastre pe care au manifestat-o, de-a lungul a trei secole, generațiile de cărturari grupați în jurul bisericii Sf. Nicolaie din vestitul centru românesc al Șcheilor [1].

Încercări anterioare de a explica unele noțiuni gramaticale în limba română datează încă din a doua jumătate a secolului al XVII-lea. Pe la 1670, grămăticul Staicu din Tîrgoviște, fiind dascăl la școala slavonă de acolo și trebuind să predea limba slavonă după cunoscuta gramatică a lui Meletie Smotrițki, a tradus în românește definițiile părților de vorbire și unele reguli privitoare la morfologia lor, pentru ca noțiunile respective să poată fi mai ușor înțelese de către elevii săi români [2]. În acest scop, Staicu a trebuit să creeze ori să adapteze, pentru prima dată în limba română, unii termeni gramaticali. Cum însă el nu și-a propus să alcătuiască o gramatică a limbii române, chiar dacă ilustrează cu exemple românești definițiile și regulile traduse, meritul de a fi autor al celei dintîi gramatici românești îi revine în întregime lui Dimitrie Eustatievici Brașoveanul.

Cu privire la viața și activitatea lui Dimitrie Eustatievici ni s-au transmis știri relativ puține și risipite în izvoare diverse. Adunîndu-le și analizîndu-le într-un cadru istorico-social mai larg, autorii a două valoroase studii recente privitoare la Eustatievici au reușit totuși să-i schițeze profilul moral și intelectual

---

[1] Vezi Candid C. Mușlea, *Biserica Sf. Nicolae din Șcheii Brașovului*, vol. I, Brașov, 1943, vol. II, 1946, passim.

[2] Vezi Diomid Strungaru, *Gramatica lui Smotrițki și prima gramatică românească*, în „Romanoslavica", IV, 1960, p. 297 și urm. Copii ale fragmentului de gramatică al lui Staicu se păstrează în manuscrisele 312 și 3473 din Biblioteca Academiei R. S. România. Copia din ms. 3473 este datată 1672.

Scanned with OKEN Scanner

și să scoată în evidență aportul său însemnat (firește, în limitele uneori prea înguste impuse de calitatea lui de funcționar al bisericii ortodoxe și al statului austriac) la ridicarea culturală a românilor ortodocși din Transilvania, în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea [3]. Prin urmare, spre a nu repeta unele lucruri bine cunoscute, ne vom referi în continuare numai la datele mai importante din viața și activitatea sa.

Dimitrie Eustatievici este fiul protopopului brașovean Eustatie Grid, preot luminat și energic apărător al drepturilor și libertăților românilor ortodocși din Transilvania, între anii 1721—1765. Printre altele, el a îndeplinit, în 1744, o importantă misiune în Rusia, ca deputat al românilor ortodocși din Șchei, cerînd țarinei Elisabeta Petrovna să intervină pe lîngă Maria Tereza, împărăteasa Austriei, ca să înceteze presiunile bisericii catolice asupra românilor din sudul Transilvaniei rămași credincioși ortodoxiei. Întorcîndu-se din Rusia cu bogate daruri în cărți, odoare bisericești și bani, Eustatie Grid a extins și a înfrumusețat clădirea bisericii Sf. Nicolaie din Șchei. Tot prin strădania lui s-a clădit în curtea bisericii o școală nouă, de cărămidă și cu etaj, în care este instalat astăzi muzeul istorico-cultural al Șcheilor. Din aceeași familie Grid, originară de prin părțile Făgărașului, unde ar fi venit cîndva din Macedonia, s-au ridicat și alți preoți și dascăli cu merite însemnate în istoria culturală a Brașovului [4].

Data nașterii lui Dimitrie Eustatievici nu se cunoaște; probabil că s-a născut prin anii 1730—1735. După moda sîrbească și rusească, i-a plăcut să se numească Eustatievici, de fapt Evstatievici, adică fiul lui Evstatie, poate și pentru a fi deosebit mai ușor după nume de vărul și omonimul său, preotul Dimitrie Grid. De altfel, numele în *-ovici* sau *-evici* (*Ioanovici, Iorgovici, Petrovici, Popovici, Vasilievici* și altele) erau obișnuite pe atunci la intelectualii români din Transilvania și Banat, mai ales la cei ortodocși, deci coreligionari cu sîrbii și rușii.

Învățătura elementară a primit-o, desigur, în școala românească din Șcheii Brașovului. Pentru studii mai înalte, tatăl său, ortodox fanatic, l-a trimis la vestita Academie teologică din Kiev, pe care o va fi vizitat și el, în 1744, cînd se întorcea din Rusia. Academia din Kiev, înființată în 1632 de mitropolitul Petru Movilă și reorganizată pe vremea lui Petru cel Mare, era o instituție de învățămînt celebră în sud-estul Europei. Pregătirea teologică și umanistă a elevilor se făcea aici atît în limbile slavonă și greacă, cît mai ales în limba latină. Această academie, ca și cea similară din Moscova, creată mai tîrziu, răspîndea în Răsărit după expresia lui A. Iațimirski, „o formă ortodoxă a culturii latine" [5].

Nu știm cît timp a învățat Eustatievici la Academia din Kiev, dar probabil înainte de a încheia ciclul de învățămînt respectiv el cere conducerii institutului

---

[3] Vezi Iosif Pervain, *Dimitrie Eustatievici*, în „Studia Universitatum Victor Babeș et Bolyai", tomus III, nr. 6, series IV, fasciculus 1, Philologia, 1958, p. 27—47, și Nagy Béla, *Dimitrie Eustatievici, az első román nyelvtan szerzője* (Dimitrie Eustatievici, autorul primei gramatici românești), în „Filológiai közlöny", nr. 1 — 4, 1961, p. 1—9 și 374—388. În notele acestor studii este citată toată bibliografia privitoare la Eustatievici și la întreaga istorie socială și culturală a românilor din Transilvania în secolul al XVIII-lea.

[4] Vezi Candid C. Mușlea, *op. cit.*, passim.

[5] Apud P. Constantinescu-Iași, *Relațiile culturale româno-ruse din trecut*, București, 1954, p. 167. În legătură cu învățămîntul în Academia din Kiev, vezi Béla Nagy, *Dimitrie Eustatievici à l'Académie de Kiev*, în „Annales Universitatis Scientiarum Budapestinensis de Rolando Eötvös nominate", sectio Philologica, tomus VII, 1967, p. 57—67.

un atestat pentru studiile făcute, spre a putea merge să și le încheie la alte academii. Georgius Szczerbackji, prefectul Academiei, îi eliberează atestatul cerut, la 19 aprilie 1753. După patru zile, Georgius Konicki, rectorul Academiei, îi eliberează un nou atestat, care cuprinde mai multe informații asupra studiilor făcute și asupra comportării pe care a avut-o el în Academia kieveană: „Magnificis ac generosis cuiusvis ordinis, dignitatis, status aut praeeminentiae dominis, quorum hoc nosse intererit, perspectum declaratumve sit, quod magnificus dominus Demetrius Eustaphiades studiosus, praesentium literarum exhibitor, in Academia Kiovensi, ut caeteris liberalibus artibus, ita etiam Theologiae scientiae non contemnendam navavit operam. Ubi tam honestis et humanis moribus, quam etiam fervido ad literas ardore, industria atque diligentia, per longum temporis intervallum, non modo cum maximo emolumento sua promovit studia, verum etiam aliis probitatis, modestiae, diligentiae et integritatis specimen fuit. Hoc autem anno 1753 mense Aprilis 23 die, votis in aliis celeberrimis florentissimisque Academiis altius sua studia promovere atque finire conceptis, rogavit a superius memorata Academia de moribus et doctrina ejus testimonium, quod illi solemni sigillo Academico obsignatum, nec non mea manu subscriptum datum est“ [6].

Nu avem știri sigure că, după plecarea de la Kiev, Eustatievici și-a continuat studiile în altă academie. Presupunerea că a trecut și pe la Academia din Moscova [7] nu este plauzibilă, dacă se bazează numai pe pasajul cunoscut din prefața gramaticii sale, deoarece acolo el spune doar că Academia din Kiev se află „în părțile Moscóviei“. De asemenea, nu poate fi deocamdată certificată nici afirmația plauzibilă a lui Joseph Teutsch că „la 18 iulie 1755 Dimitrie se întorcea din Germania, unde-și făcuse studiile la Halle“[8]. În orice caz, chiar și numai cele două atestate aduse de Eustatievici de la Kiev erau suficiente pentru a-i crea reputația binemeritată de om învățat, atît printre preoții și dascălii brașoveni cît și în cercurile intelectualilor munteni, cu care tatăl său întreținea legături strînse. Franz Joseph Sulzer, care l-a cunoscut îndeaproape, spune despre el că era „ein Mann von dem besten Karakter und ein Kenner der meisten europäischen, besonders slavischen Sprachen“ [9].

Întors la Brașov, Dimitrie Eustatievici a fost cîțiva ani dascăl la școala românească din Șchei. În acest timp, realizînd probabil o dorință a sa mai veche, din timpul studiilor, sau la sugestia altora, eventual a domnitorului muntean Constantin Mavrocordat, care ar fi vrut să îmbogățească cultura românească cu o gramatică, el lucrează la gramatica limbii române, pe care o avea gata la 1 septembrie 1757. După cum reiese din cercetarea modelelor gramaticii sale, despre care vom vorbi mai jos, Eustatievici nu a putut elabora această lucrare mai devreme de anul 1755.

---

[6] Ambele atestate, păstrate în arhiva bisericii Sf. Nicolaie din Șcheii Brașovului, au fost publicate de Andrei Bîrseanu, în anexe la *Istoria școalelor centrale române gr. or. din Brașov, scrisă din incidentul jubileului de 50 ani al Gimnasiului*, Brașov, 1902, sub nr. XVI și XVII.

[7] Vezi Nagy Béla, *art. cit.* la nota 3, p. 375.

[8] Apud Candid C. Muşlea, *op. cit.*, vol. II, p. 44, nota 1.

[9] Vezi Franz Joseph Sulzer, *Geschichte des transalpinischen Daciens...*, vol. II, Viena, 1781, p. 152.

Scanned with OKEN Scanner

Unii cercetători afirmă în mod categoric, dar fără probe, iar alții înclină doar să creadă că gramatica lui Eustatievici s-a folosit în școala românească din Șchei [10]. Firește, nu este exclus ca autorul, în calitate de dascăl, să fi explicat cîteva noțiuni gramaticale elementare unor elevi mai buni sau unor colegi de-ai săi cu mai puțină învățătură, dar ca materie de învățămînt gramatica lui nu s-a putut preda într-o școală elementară, cum era cea din Șcheii Brașovului. După cum vom vedea, ea a fost într-adevăr folosită în învățămînt, însă mult mai tîrziu și într-o școală de grad gimnazial.

Între anii 1762—1786, cu unele întreruperi, Dimitrie Eustatievici a fost secretar al episcopilor ortodocși Dionisie Novacovici, Sofronie Chirilovici și Ghedeon Nichitici, la început cu sediul în Șchei, apoi la Rășinari și Sibiu. Calitatea de secretar episcopal l-a antrenat și mai mult în lupta pentru recunoașterea oficială și apărarea independenței bisericii ortodoxe din Transilvania, știind desigur că prin realizarea acestor obiective urmau să decurgă în mod firesc și anumite avantaje politice pentru români. Totodată, funcția respectivă i-a oferit prilejul să inspire și să ducă la îndeplinire unele măsuri privitoare la ridicarea culturală a clerului ortodox rural din Transilvania.

La începutul anului 1786, Eustatievici este numit director al școlilor naționale neunite din Transilvania, deci în funcție corespunzătoare celei în care fusese numit, încă din 1782, și Gheorghe Șincai, pentru școlile unite. Funcția de director al învățămîntului primar ortodox, pe care o deține pînă la sfîrșitul vieții, în 1796, i-a dat posibilitatea să desfășoare o rodnică activitate culturală și socială, pentru care numele său stă la loc de cinste în istoria învățămîntului românesc.

Prima problemă care trebuia rezolvată cît mai repede era instruirea învățătorilor de la școlile existente și pentru cele care se creau atunci în satele românești. În acest scop, Eustatievici organizează la Sibiu, începînd chiar din 1786, un curs de pregătire pedagogică, de șase săptămîni pe an, în timpul primăverii, la care el însuși preda lecțiile. Sînt mărturii că în cîțiva ani a ajuns la rezultate bune. De exemplu, în 1790 acest curs este frecventat de unsprezece, iar în 1791 de cincisprezece învățători din diferite sate.

Eustatievici s-a preocupat în mod deosebit și de înființarea școlilor românești, atît la sate cît și la orașe. În arhiva bisericii Sf. Nicolaie din Șchei se păstrează o frumoasă scrisoare a lui din 24 mai 1789, către Ioan Moarcăș, directorul școlii elementare înființate în Brașov cu un an înainte, prin care îl sfătuiește cum să lămurească pe negustorii care s-au angajat să subvenționeze școala că trebuie să-și respecte angajamentul, spre cinstea lor și a neamului. „Mie îm cade cu rușine — spune Eustatievici — să arăt pă patrioții miei că așa slabi parolisti sînt, pă care eu pretutindenea îi laud și îi aduc pildă bună spre întărirea numelui celui bun al dumnealor, cît silesc, unde aud slabă vorbă de dumnealor, a-i scoate din aceea și a-i îmbrățișa întru dragostea orășenilor și creștinilor celor de frunte din Ardeal" [11]. Documente oarecum similare, descoperite recent, atestă strădania lui de a înființa unele școli românești și în regiunea Zlatnei [12].

---

[10] Vezi I. Pervain, *art. cit.*, p. 32—33, și Nagy Béla, *art. cit.* la nota 3, p. 376.
[11] Vezi Andrei Bîrseanu, *op. cit.*, anexa XX.
[12] Apud I. Pervain, *art. cit.*, p. 38.

Scanned with OKEN Scanner

În calitate de director al școlilor, Eustatievici a avut sarcina, ca și Gheorghe Șincai, să alcătuiască o serie de manuale școlare. Întrucît învățămîntul elementar consta atunci din însușirea catehismului și a altor învățături religioase, a celor patru operații aritmetice (inclusiv fracțiile, regula de trei, regula de scont și regula dobînzii), precum și a unui minim de deprinderi morale și de bună purtare în societate, sub semnul fricii de Dumnezeu și al supunerii necondiționate față de stăpînire, el a tipărit, „pentru întrebuințarea pruncilor românești celor neuniți", o *Ducere de mînă sau povățuire către aritmetică sau socoteală*, traducere din limba germană, cu text paralel român-german, Sibiu, 1789, și un *Scurt izvod pentru lucruri de obște și dechilin în scrisori de multe chipuri*, traducere din limba „slovenească", Sibiu, 1792, iar „spre trebuința cateheților și a dascalilor neuniți" tipărește un manual mai pretențios, în prefața căruia dă și cîteva indicații de metodică, pe care-l intitulează *Dezvoaltele și tîlcuitele evanghelii a duminecilor, a sărbătorilor și a oareșcărora zile*, Sibiu, 1790. Pentru folosința generală în școli, Eustatievici tipărește și un *Sinopsis adecă cuprindere în scurt a cei vechi și a cei noao scripturi, adecă a Bibliii*, Sibiu, 1791. Toate aceste patru manuale școlare au apărut sub numele lui. Credem însă că el a mai tipărit două manuale și anume: *Bucoavnă pentru pruncii cei românești*, cu text paralel român-german, Sibiu, 1788[13], și *Catihisis mic sau scurtată pravoslavnică mărturisire a legii grecești neunite*, Sibiu, 1789, de asemenea cu text paralel român-german[14]. Despre o altă scriere a sa, intitulată *Cartea metodului*, la care se referă Eustatievici însuși în prefața la *Dezvoalte*, nu știm deocamdată nimic. Bibliografia românească nu a înregistrat încă titlul unei asemenea cărți, iar studiile filologice de pînă acum nu au identificat-o printre manualele școlare de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea.

I se mai atribuie lui Eustatievici două traduceri rămase în manuscris, *Economia* lui Florin cel Mare și *Analele eclesiastice* ale lui Baronius, precum și niște însemnări de cronică aflate într-un miscelaneu din Brașov și publicate de Iorga în 1932, pe care le-ar fi făcut în timpul cît a fost secretar episcopal[15]. Presupunerea lui Iorga[16] că Eustatievici ar fi autorul acelor însemnări este însă puțin probabilă. Felul în care sînt înregistrate și comentate unele eveni-

---

[13] Onisifor Ghibu, în studiul intitulat *Din istoria literaturii didactice românești. I. Bucoavnele* (extras din „Analele Academiei Române", Memoriile secțiunii literare, seria II, tomul XXXVIII, București, 1916, p. 59), presupune că autorul acestei bucoavne ar fi Gheorghe Haines. Supoziția lui Ghibu are însă la bază o confuzie de date; în 1786 a fost numit director al școlilor neunite Eustatievici, nu Haines, care ajunge director abia în 1808. Credem că mai curînd Eustatievici este autorul sau traducătorul acestei bucoavne, care ar fi deci primul din seria manualelor școlare tipărite de el.

[14] Catehismul sîrbesc-german-român pe care i-l atribuie Sulzer (*op. cit.*, vol. III, Viena, 1782, p. 39) este probabil cel apărut la Viena în 1774 sau puțin mai tîrziu (vezi Ioan Bianu și Nerva Hodoș, *Bibliografia românească veche*, tomul II, București, 1910, p. 205) și reeditat în 1784 și 1785, tot la Viena, numai cu textul român-german (*ibidem*, p. 286—287 și 304). Acest catehism însă a putut fi alcătuit mai curînd de către cineva însărcinat cu organizarea școlilor elementare din Banat, potrivit unui plan special aprobat în noiembrie 1774 (vezi N. Albu, *Istoria învățămîntului românesc din Transilvania pînă la 1800*, Blaj, 1944, p. 156) nu de către Eustatievici, care — după cît se pare — a făcut doar să se reediteze la Sibiu, în 1789, textul român-german apărut în 1784 și 1785 la Viena, tot pentru școlile românești neunite.

[15] Vezi I. Pervain, *art. cit.*, p. 35.

[16] Vezi N. Iorga, *Însemnări de cronică ale clericilor din Șcheii Brașovului*, în „Buletinul Comisiei istorice a României", vol. XII, 1933, p. 61—62.

Scanned with OKEN Scanner

mente și anumite particularități lingvistice ale însemnărilor respective ne determină să credem că ele nu aparțin lui Eustatievici, ci altui intelectual brașovean, cu mai puțină cultură.

În 1789, cînd Ioan Molnar agita problema apariției în Transilvania a unui periodic românesc pentru răspîndirea culturii, ca revizor al gazetei proiectate este propus Eustatievici. Dar cu toate insistențele repetate ale lui Molnar, această gazetă nu a mai apărut.

Dimitrie Eustatievici a murit în anul 1796. Cu doi ani înainte, lovit de o boală grea, el își alcătuiește testamentul [17], din care aflăm — printre altele — că a avut numai surori, iar copii doar două fete. Lăsînd soției și fiicelor sale o frumoasă moștenire în bani și în bunuri imobiliare, modestul cărturar dorea să fie totuși înmormîntat, așa cum a și trăit, „nu cu modrul mîndriei, ce numai după vrednicia haracterului" său.

★

Dintre toate scrierile lui Dimitrie Eustatievici, cea mai importantă pentru istoria noastră culturală este fără îndoială *Gramatica rumânească*, pe care din nefericire nu a reușit să o tipărească. Lucrarea cuprinde un *Cuvînt de afierotisire* către domnitorul muntean Constantin Mavrocordat, o *Înainte cuvîntare către bine cinstitoriul și iubitoriul de înțelepciune cititor* și gramatica propriu-zisă, alcătuită din patru părți: ortografia, etimologia, adică morfologia, sintaxa și prozodia.

În dedicația către Constantin Mavrocordat autorul laudă, ca și alți contemporani ai săi, politica culturală iluministă a acestui fanariot cultivat, fiul domnitorului cărturar Nicolaie Mavrocordat și nepotul lui Alexandru Mavrocordat, dragomanul Porții, care a scris — printre altele — și o gramatică a limbii neogrecești, publicată postum la Veneția, în 1745. În cei aproape treizeci de ani cît a domnit, alternativ, în Muntenia și în Moldova, Constantin Mavrocordat a luat o serie de măsuri economico-administrative cu caracter democratic, care îi conferă un loc aparte printre domnitorii fanarioți ai țărilor românești. Pe plan cultural, el a sprijinit prin diverse mijloace îndeosebi dezvoltarea învățămîntului. După relatarea lui Ion Neculce, în a doua domnie a sa în Moldova, începută la 1 octombrie 1742, „mai socotit-au măria sa Costantin-vodă pentru școali de învățătură, de le-au mai întărit școalele cele elinești și cele slovenești. Așijdere au mai făcut școali de învățătură și lătinești și arăpești, și au dat știre tuturor mazililor în toată țara ca să-ș aducă copiii la învățătură la școală, ca să învețe orice limbă le-ar fi voia, pentru ca să să afle oameni învățați și în pămîntul nostru al Moldovii, precum sînt și printr-alte țări și părți de locu. Iar dascalilor li să da plata din vistieria domnească"[18]. Totodată, el a obligat pe preoții și diaconii din ținuturi să învețe carte, anulînd pentru acei care nu știau să citească privilegiul scutirii de bir. Deși grec, Constantin Mavrocordat a promovat ideea menținerii și consolidării limbii române în biserică, poruncind să se aducă în Moldova cărți de cult românești din Muntenia, căci în Moldova erau pe atunci prea puține cărți de acest fel.

[17] A fost publicat de T. G. Bulat, în „Revista istorică", X, 1924, p. 131—135.

[18] Ion Neculce, *Letopisețul Țării Moldovei și O samă de cuvinte*, ed. a II-a îngrijită de acad. Iorgu Iordan, ESPLA, București, 1959, p. 386.

Scanned with OKEN Scanner

În același timp, a poruncit mitropolitului și episcopilor „să facă tipografie fieștecare la eparhia lui, ca să tipărească cărți pe-nțeles“ [19]. Așadar, lauda pe care i-o aduce Eustatievici pentru strădania sa „întru scoaterea norodului rumânesc din ceața întunerecului“ este pe deplin motivată.

Din cele spuse de Eustatievici în dedicație reiese că „voința de demult“ a lui Mavrocordat a fost să se alcătuiască și o gramatică a limbii române. Pe baza acestei relatări și a faptului știut că Mavrocordat a ordonat alcătuirea unei gramatici grecești pentru uz școlar, A.D. Xenopol și C. Erbiceanu au emis, în 1885, ipoteza că Eustatievici și-a alcătuit gramatica din porunca lui Mavrocordat, care ar fi vrut să ușureze prin mijlocirea ei studiul gramaticii grecești pentru români [20]. Ipoteza emisă de Xenopol și Erbiceanu a devenit certitudine la numeroși cercetători de mai tîrziu, fără să fi fost în prealabil supusă unui riguros examen critic [21]. Mai mult decît atît, s-a afirmat chiar că Mavrocordat s-a adresat lui Eustatievici pentru alcătuirea unei asemenea lucrări, pentru că nu a găsit în Muntenia și în Moldova un alt cărturar căruia să-i poată încredința această sarcină [22]. Asemenea afirmații, care nu au deocamdată nici o bază documentară, sînt însă discutabile și ca ipoteze.

În primul rînd, Eustatievici nu spune nicăieri că a elaborat gramatica din porunca lui Mavrocordat sau măcar la sugestia domnitorului muntean. El afirmă doar că, elaborînd gramatica, „să va odihni voința“ de demult a lui Mavrocordat de a se alcătui o asemenea lucrare și că, „întru starea săvîrșirii lucrului acestuia“, l-a aflat pe domnitor „cu prea milostivă voință și poruncă a să da tipăririi“. Apoi, nu putem scăpa din vedere faptul că lucrarea lui Eustatievici este o *gramatică românească*, alcătuită cu scopul — arătat cît se poate de clar în precuvîntarea sa către cititor — de a scoate în evidență bogăția limbii române și de a stabili regulile după care trebuie să fie scrisă, vorbită și înțeleasă această limbă. Prin urmare, dorința domnitorului iluminist de a se alcătui și tipări o astfel de lucrare nu putea să aibă alt obiectiv decît înzestrarea culturii românești cu un instrument pentru studiul sistematic al limbii române. Pentru ușurarea înțelegerii de către elevii români a unor reguli gramaticale grecești nu era necesară alcătuirea unei gramatici românești; se putea recurge la o simplă traducere a unei gramatici grecești, așa cum făcuse mai înainte și grămăticul Staicu, care a tradus din necesități didactice unele fragmente din gramatica slavonă.

Prea puțin plauzibilă este și presupunerea că Mavrocordat nu ar fi găsit în Muntenia și în Moldova pe cineva căruia să-i poată încredința elaborarea unei gramatici românești, dacă ar fi ținut cu tot dinadinsul să se alcătuiască o asemenea lucrare, deoarece printre călugării de la mitropoliile din București

---

[19] Vezi Enachi Kogălniceanu, *Letopisețul Țerei Moldovei de la domnia întîi și pînă la a patra domnie a lui Constantin Mavrocordat V. V.*, în *Cronicele României sau letopisețele Moldaviei și Valahiei*, publicate de Mihail Kogălniceanu, ed. a II-a, tomul III, București, 1874, p. 203.

[20] Vezi A. D. Xenopol și C. Erbiceanu, *Serbarea școlară de la Iași, cu ocazia împlinirei a cincizeci de ani de la înființarea învățămîntului superior în Moldova. Acte și documente*, Iași, 1885, p. 252.

[21] Vezi pentru informații I. Pervain, *art. cit.*, p. 29—30.

[22] Vezi Nagy Béla, *Konstandinosz Mavrokordátosz és Dimitrie Eustatievici*, în „Filologiai közlöny“, XI, 1965, nr. 3—4, p. 475—476.

Scanned with OKEN Scanner

și Iași sau de la episcopiile din Rîmnic ori Rădăuți, precum și din unele centre culturale mănăstirești, cum era cel de la Hurez, se aflau — în prima jumătate a secolului a XVIII-lea — mai mulți cărturari care s-ar fi putut încumeta să îndeplinească o atare dorință a domnitorului. Pe de altă parte, dorința „de demult" a lui Mavrocordat de a se alcătui o gramatică românească nu poate fi separată de inițiativele sale pe plan cultural din perioada 1731—1749, cînd a domnit alternativ în Muntenia și în Moldova. Or, către sfîrșitul perioadei respective Eustatievici abia își începuse, probabil, studiile la Kiev. În cea de a patra domnie a sa în Muntenia, din anii 1756—1758, Constantin Mavrocordat s-a preocupat mai puțin de probleme culturale și, deci, cu atît mai puțin se va fi gîndit la alcătuirea unei gramatici românești. De altfel, este puțin probabil că Mavrocordat a cunoscut mai îndeaproape pe tînărul Eustatievici, pentru a-i putea porunci sau sugera alcătuirea unei gramatici.

Privind această problemă în lumina unei interpretări cît mai realiste a celor spuse de Eustatievici însuși în dedicația către Constantin Mavrocordat și în precuvîntarea către cititor, noi credem că el și-a alcătuit gramatica din proprie inițiativă, nu din porunca ori la sugestia domnitorului muntean. Cu prilejul studiilor făcute la Academia din Kiev, eventual și la alte academii, într-o vreme cînd la baza învățămîntului umanistic stătea gramatica, Eustatievici s-a putut convinge pe deplin de importanța deosebită pe care o are această „artă" (cum era considerată atunci) în formația culturală a fiecărui om și în dezvoltarea limbii și a literaturii unui popor. Trebuind să învețe gramatica limbilor greacă, latină, slavonă și, eventual, germană, nu este posibil să nu se fi gîndit la faptul că și pentru limba română ar fi necesară alcătuirea unei astfel de lucrări, de care — spune el — „pînă în ceasul de acum în rumânescul dialect lipsire au fost, neauzindu-să, nepovestindu-să, necercîndu-să pentru folosul ei". Aceasta cu atît mai mult cu cît lectura unor scrieri vechi românești, traduse de acei puțini învățați care „din părți streine ca niște albine adunînd dulceață au adus luminare norodului rumânesc", i-a arătat că „nefiind gramatica limbii rumânești, multe întunecate cuvinte întru multe cărți s-au așezat, pentru că la lucrul tălmăcirii dreaptă armă și unealtă este gramatica". În consecință, prima grijă a tînărului învățat brașovean, abia întors de la studii, a fost elaborarea unei gramatici a limbii române. Ca model i-au servit, firește, gramaticile grecești, latinești și slavone din timpul acela, după care, probabil, studiase el însuși limbile respective. Despre eventuala „voință de demult" a lui Constantin Mavrocordat de a se alcătui o gramatică a limbii române îl va fi informat, probabil, tatăl său, protopopul Eustatie Grid, care avea legături mai vechi cu cercurile culturale din Muntenia. Tot tatăl său îl va fi asigurat, cunoscînd dragostea pentru cultură a lui Mavrocordat, că acesta i-ar putea înlesni tipărirea lucrării. Laudele aduse de Eustatievici domnitorului muntean, în stilul obișnuit pe atunci în dedicații, aveau drept scop cîștigarea bunăvoinței sale în acest sens.

Precuvîntarea către cititor, în redactarea căreia autorul s-a inspirat din prefața similară la ediția din 1755 a gramaticii slavone a lui Meletie Smotrițki, cuprinde la început un larg comentariu asupra foloaselor învățăturii pentru ridicarea morală și intelectuală a omului și pentru progresul societății. În concepția iluministă a lui Eustatievici, lipsa învățăturii este cauza tuturor relelor

Scanned with OKEN Scanner

sociale: ea face ca „grozava nepricepere" să fie orînduită „întru scaunile politiei", ca „obiditorii și prădătorii adevărului" să aducă dreptatea „întru cumplita ocară", ca „norodul cel vătămat de arderea și chipuirea aurului" să capete îndrăzneală „spre obida și prada săracilor", ca să înceapă „nedireptatea întru judecăți, urîciunea către săraci, înălțarea ticăloșilor bogați după nevrednicie la cinste, la orînduieli și la hrană îndestulătoare"; tot lipsei de învățătură — crede Eustatievici — se datoresc războaiele, nerespectarea legilor, răpirea averii altora etc. Principalul mijloc de îndreptare a moravurilor, care pentru Eustatievici reprezenta chezășia progresului social, este „descoperirea cunoștinții adevăratei învățături", iar începutul întregii învățături este *gramatica*.

Ideile lui Eustatievici privitoare la posibilitatea redresării morale a individului și a societății prin învățătură sînt însă impregnate de prea mult misticism. Acest fapt se explică atît prin mediul familial în care a crescut cît și prin educația primită în Academia teologică de la Kiev. Fiind, ca și tatăl său, un ortodox fanatic, el concepea educația morală și chiar instrucția mai ales în spirit religios, după cum reiese și din manualele sale școlare.

Vrînd să facă din gramatica sa un mijloc de educație morală și, în același timp, de instruire multilaterală a cititorilor, pentru ca „nu numai folosul dialectului să priceapă cercătoriul de învățătură, ci împreună să odrăslească întru cuvintele cele de mai înaltă pricepere folositoare învățăturii, trebuincioase alegerii vieții omenești, dezlegătoare cuvintelor celor prin sine tăinuitoare și întunecoase", Eustatievici citează ca exemple de aplicare a anumitor norme gramaticale, mai ales în partea de sintaxă, numeroase proverbe, cugetări și diferite fraze cu conținut educativ extrase din Biblie sau din operele unor scriitori și filozofi antici ca Homer, Aristotel, Demostene, Plutarh, Platon, Isocrate, Herodot, ori ale unor scriitori bisericești ca Ioan Hrizostomul, Vasilie cel Mare, Grigorie de Nazians și alții. Numele acestora este menționat totdeauna pe marginea textelor respective.

În partea a doua a precuvîntării, Eustatievici arată motivele pentru care gramatica poate fi considerată drept cheie a tuturor învățăturilor și citează definiția dată acestei științe de către Aristotel. Oarecum mîndru de realizarea celei dintîi gramatici românești, el se referă pe scurt la principiile după care s-a călăuzit în alcătuirea lucrării și-i subliniază utilitatea în felul următor: „Întîi, vei cunoaște osebirea fieștecăriia ziceri. A doao, vei cunoaște desfătăciunea limbii rumânești cîtă este și ce feli este. A treia, vei pricepe cu ce este dialectul rumânesc mai îndestulat sau mai neîndestulat decît alte dialecturi. A patra, vei avea cheia priceperii în scripturile cele bisericești și întru cele dinafară. A cincea, vei avea unealtă mijlocitoare întru tălmăcirea altor dialecturi și întru despărțirea fieștecăriia cuvîntări rumânești sau streine, și altele care pentru neîngreuierea iubitoriului de înțelepciune cititori le las".

Rămasă în manuscris și fiind cu timpul aproape uitată, gramatica lui Dimitrie Eustatievici a fost prea puțin studiată pînă acum. Pentru informația necesară diverselor cursuri universitare de istoria literaturii române s-a recurs de obicei la descrierea ei sumară făcută de Romulus Ionașcu, în 1914 [23], și la

[23] Romulus Ionașcu, *Gramaticii români. Tractat istoric despre evoluțiunea studiului gramaticei limbei române de la 1757 pînă astăzi*, Iași, 1914, p. 6—11.

Scanned with OKEN Scanner

comentariile pe care i le-a consacrat D. Popovici, în 1943 și 1945 [24]. În ultimul timp, o atenție mai mare i-au acordat Iosif Pervain, cu prilejul împlinirii a două sute de ani de cînd a fost alcătuită [25], și Diomid Strungaru, care a arătat că unul dintre modelele gramaticii lui Eustatievici (nu însă cel de bază, cum crede autorul) este gramatica slavonă a lui Meletie Smotrițki [26]. Editarea ei va oferi cititorilor posibilitatea să o cunoască mai îndeaproape și să o studieze atît ca primă încercare de gramatică a limbii române cît și ca document important pentru istoria limbii și a culturii românești.

O primă chestiune importantă pe care o ridică cercetarea acestei gramatici este aceea a modelelor pe care le-a avut autorul ei, pentru că înainte de a vedea în ce măsură a reușit Eustatievici să determine regulile gramaticale ale limbii române este necesar să știm care au fost gramaticile luate de el ca model și în ce măsură a rămas tributar acestora.

Subliniind calitățile lucrării sale, Eustatievici invită pe cititor, în precuvîntare, să o compare, spre convingere, cu gramatici grecești, slavone, latine și altele, fapt care constituie o indicație că el a putut avea ca model una sau mai multe dintre gramaticile respective. De altminteri, el singur spune că a avut „împrumutare din multe dialecturi, care s-au și așezat fieștecare cuvînt la locul său, toată partea toate ale sale avînd la rînduiala și numărul său". În mod firesc, Eustatievici — care alcătuia pentru prima dată în cultura românească o asemenea lucrare — nu putea să fie original. El a trebuit să traducă din gramaticile altor limbi (așa cum au procedat și alți autori ai primelor noastre gramatici) anumite definiții și reguli gramaticale, să copieze anumite moduri de grupare și comentare a părților de vorbire, a diferitelor categorii gramaticale sau a raporturilor sintactice, să împrumute și să adapteze la română terminologia acestei discipline etc. Faptul că Eustatievici s-a orientat mai ales după gramatici grecești, slavone și latine rezultă cu claritate din comentariile și comparațiile pe care le face în mai multe locuri (f. 26^{v}, 83^{v}, 91^{v}, 92^{v}, 93^{r}, 95^{v}, 96^{r}, 97^{v}) între anumite construcții sintactice românești și construcțiile corespunzătoare din limbile respective, precum și din încercarea lui de a aplica la română unele reguli gramaticale specifice acestor limbi.

Bazați pe faptul că Dimitrie Eustatievici a studiat la Academia teologică din Kiev și că terminologia lui gramaticală conține, alături de numeroase calcuri, mai multe neologisme de proveniență evident slavonă și neogreacă, cercetătorii care și-au propus să determine izvoarele gramaticii lui Eustatievici și-au îndreptat atenția numai spre gramatici slavone și grecești. Evident, ca unul ce studiase la Kiev și cunoștea gramatica slavonă a lui Smotrițki, care se edita de două ori și în Țara Românească (la Snagov, în 1697, și la Rîmnic, în 1755) [27], Eustatievici a putut cunoaște foarte bine această gramatică. Într-adevăr, ea este unul dintre modelele importante ale gramaticii lui, dar nu în egală măsură pentru toate părțile lucrării.

---

[24] D. Popovici, *Primele manifestări de teorie literară în cultura românească*, în „Studii literare", II, 1943, p. 9—13, și *La littérature roumaine à l'époque des Lumières*, Sibiu, 1945, p. 159—160.

[25] I. Pervain, *art. cit.*

[26] Diomid Strungaru, *art. cit.*, p. 297—300.

[27] Vezi Ioan Bianu și Nerva Hodoș, *op. cit.*, tomul I, București, 1903, p. 351—354, tomul II, București, 1910, p. 132.

Scanned with OKEN Scanner

ТИПРѢМЪРИРЪ СФѢНТЕЙ ЧЕЙ ДЕСФЇИНЦЪ
ФЪКЪТОАРЕЙ ДЕВЇАЦЪ ШИНЕДѢПЪРЦИТЕЙ ЧРЪЦЕ
АТЪТЪЛѢ ШИФЇОЛѢ ШИАСФѢНТАЛѢЛѢ.
ГРѢММѢТЇКА РЪШМѢНЕСКЪ
АФІЕРОФІСИТЪ
ПРѢЬЯГОЧЕСТѢВЪЛѢ ПРѢЛѢШМѢТѢ
ЛѢИ. ШИПРЪНЪЦАТѢЛѢЙ, ДОПѢНЬ ШИСѢБЪЛЪДѢЙО
АТОАТЪ ОУГРОКЛЇХЇА, ДОМНѢЛѢЙ ДОМНѢЛѢЙ
ЇѠ КОСТѢНДИН НИКОЛАЕ КОЕВО
АѢѢМ ФѢЦЪЙ ИЗКОДИЦЪ
ПРИН ДИМИТРІЕ СЪСТАСОЕ ВРАШОКѢНѢЛЬ
НЕФОДОС, ПРЪФОЛОСЪТОРІЙ ШИПРЪТРЕБѢЙТОСЬ,
ЪТЪРИТЬ ѢЦИДЕ, ПРЪФОЛОСИТОРЕ,
АШЕЗАТЬ КЪРЬНДУЯЛЬ ДРЪПТЪ
ШИ
ЬЬОДИТЬ ДѢОГАРІА ВРАШОКѢЛѢЙ.
АНѢ: ЛУНѢ: СЕ: А:

BIBLIOTECA MUZEULUI LIMBII

Foaia de titlu a manuscrisului autograf
al gramaticii lui
Dimitrie Eustatievici

Ediția gramaticii lui Smotrițki pe care a avut-o ca model Eustatievici este cea apărută la Rîmnic, în 1755. Începînd cu foaia de titlu, care o imită pe cea a textului slavon, toate părțile anexe ale gramaticii lui Eustatievici sînt alcătuite după modelul părților corespunzătoare din gramatica slavonă. Precuvîntarea către cititor a lui Eustatievici se resimte în mare măsură de influența precuvîntării similare din ediția menționată a gramaticii lui Smotrițki, intitulată **предисловїе любомудромъ читателю.** De asemenea, în alcătuirea „tehnologhiei" de la sfîrșitul fiecărei părți a gramaticii, intitulată *Rînduiala tehnológhici adecă a împreună grăirii cei prin meșteșug pentru cele opt părți ale cuvîntului* (respectiv *pentru ortográfie, pentru cuprinderea sintaxisului adecă încheierii* și *pentru cuprinderea prosódiei*), *după întrebările și răspunsurile celuia ce să trebuiește cu acelea*, în care se prezintă, sub formă de dialog între elev și profesor, unele exemple de analiză gramaticală, spre a prilejui repetarea materiei și aplicarea celor discutate în partea respectivă, Eustatievici s-a condus îndeaproape după partea corespunzătoare de la sfîrșitul ediției din 1755 a gramaticii lui Smotrițki, intitulată la fel: **чинъ тѣхнолоґїи сирѣчь хѵдожнаґѡ собесѣдованїѧ ѡ осми частѣхъ слова, по вопросамъ и ѡтвѣтамъ оупотребляемаґѡ.** Spre deosebire însă de textul slavon, care are o asemenea *tehnologhie* numai pentru ortografie și morfologie, așezată la sfîrșitul lucrării, gramatica lui Eustatievici are cîte o *tehnologhie* adecvată după fiecare dintre cele patru părți ale ei.

În ceea ce privește textul propriu-zis al gramaticii, mai pronunțată este influența modelului slavon în partea întîi, consacrată ortografiei, dat fiind faptul că Eustatievici, ca și Smotrițki, discută aici regulile ortografice și ortoepice ale acelorași caractere chirilice. La elaborarea celorlalte trei părți ale gramaticii sale (etimologhia, sintaxisul și prosodia), el a urmat în mai mică măsură gramatica slavonă. Doar ici și colo se întîlnește cîte un pasaj din care se vede că, deși avea pentru părțile respective alte modele, despre care vom vorbi mai jos, Eustatievici consulta totuși și gramatica lui Smotrițki. De exemplu, observația de pe f.26^{r-v} prin care se justifică tratarea articolului împreună cu pronumele, întrucît în română el nu ar avea „atîta putere" ca în limbile greacă și germană, este o adaptare a observației similare din gramatica slavonă (p. 18^{r}). De asemenea, la f.30^{r}, vorbind despre cele trei aspecte ale „furmei" numelui, Eustatievici are ca model o schemă din gramatica lui Smotrițki (p. 30^{r}), în care este citat același exemplu.

Dintre gramaticile grecești, Eustatievici a cunoscut-o în mod sigur pe cea a lui Constantin Lascaris, întrucît o și citează (f. 26^{v}). Gramatica lui Lascaris, apărută în secolul al XV-lea, a avut foarte multe ediții, fiind — mai ales în secolul al XVIII-lea [28] — unul dintre manualele școlare cele mai răspîndite. Unele analogii se pot stabili între gramatica lui Eustatievici și gramatica greacă a lui Antonios Catiforos, apărută la Veneția, în 1734 [29], a cărei parte consacrată prozodiei a servit ca model și lui Ienăchiță Văcărescu, la elaborarea părții corespunzătoare a gramaticii sale de la 1787. Influența modelelor grecești

[28] Vezi Émile Legrand, *Bibliographie hellénique ou description raisonnée des ouvrages publiés par des grecs au dix-huitième siècle*, vol. I, Paris, 1918, p. 97, 195, 306, 375, 508; vol. II, Paris, 1928, p. 46, 219, 237, 300, 375, 441, 470, 504, 505.
[29] *Ibidem*, vol. I, p. 247.

а

Во славꙋ Стыѧ Единосꙋщныѧ,
животворѧщїѧ, и нераздѣлимыѧ Трои-
цы, Оца, и Сна, и Стагѡ Дха: На
стоѧнїемъ Прилежанїемъ: и иждиве-
нїемъ Преѡсщеннѣйшагѡ и превосхо-
дителнѣйшагѡ Архїепкпа Карловачка-
гѡ, и всегѡ в державѣ ихъ Цесаро Кра-
левскагѡ Величества ѡбрѣтающагѡсѧ
Славено, Сербскагѡ, и Валахїйскагѡ
Народа Митрополїта, и обоихъ ихъ
Цесаро Кралевскихъ Величествъ Таинагѡ
Совѣтника, и проч: Гдна ПАѴЛА
НЕНАДОВИЧА, Книга сїѧ Грамматї-
ка ко ползѣ и употребленїю, ѿроковъ
Сербскихъ желающихъ основателнагѡ На
ученїѧ

Ученїѧ Славенскагѡ Дїалекта. Напеча-
тасѧ в Епископїи Рымничесной.
Лѣта Гдна ҂аѱне.

Foaia de titlu a gramaticii slavone
a lui Meletie Smotrițki
(ediția apărută la Rîmnic, în 1755)

este evidentă atît în partea întîi, consacrată ortografiei, cît mai ales în ultima parte a gramaticii lui Eustatievici, consacrată prozodiei.

Lectura atentă a gramaticii lui Eustatievici, în special a părții consacrate morfologiei, dar și a celor consacrate sintaxei și prozodiei, ne-a dus la concluzia că autorul și-a alcătuit lucrarea nu numai după modele slavone sau grecești, așa cum s-a afirmat pînă acum, ci urmînd îndeaproape mai ales o gramatică *latină*. Pe lîngă comparația cu gramatica latină, pe care o face Eustatievici în mai multe locuri, se întîlnesc la el unele reguli fonetice, morfologice și sintactice *proprii latinei*, pe care le-a tradus cuvînt cu cuvînt și a încercat să le aplice românei.

Căutînd prezumtivul izvor printre gramaticile latinești pe care ar fi putut să le consulte Eustatievici, am constatat că el a avut drept *principal* model pentru lucrarea sa (mai ales în partea de morfologie și de sintaxă) gramatica latină a lui Gregorius Molnar, intitulată *Elementa grammaticae latinae*, apărută la Cluj, în 1556, și reeditată de foarte multe ori în secolele al XVII-lea și al XVIII-lea și în primele decenii ale secolului al XIX-lea în mai multe tipografii din Transilvania, Ungaria și actuala Cehoslovacie [30]. La data cînd Eustatievici își alcătuia gramatica, lucrarea lui Molnar era, probabil, cel mai răspîndit manual pentru studiul limbii latine în școlile din Transilvania. Prin urmare, această gramatică i-a fost la îndemînă, dacă nu cumva a studiat el însuși latina cu ajutorul ei.

Eustatievici a luat din gramatica latină a lui Molnar, în primul rînd, anumite elemente de structură a lucrării, în mare măsură asemănătoare cu cea a gramaticii lui Smotrițki [31], și metoda tratării materiei sub formă de întrebări

---

[30] Vezi Szinnyei József, *Magyar írók élete és munkái* (Viața și operele scriitorilor maghiari), vol. IX, Budapesta, 1903, col. 186, unde se relatează că, după ce a studiat la Universitatea din Wittenberg, Gregorius Molnar a fost profesor protestant în Cluj. A murit în 1564. Pentru școala clujeană, pe care a condus-o între anii 1556—1564, el a alcătuit mai multe manuale, printre care și această gramatică elementară a limbii latine. Dintre numeroasele ediții ale gramaticii lui Molnar, Szinnyei menționează pe cele apărute la Debrețin, în 1613, 1683, 1702, 1725, 1742, 1749, 1752, 1765, 1772; la Brașov, în 1643, 1703; la Löcse, în 1650; 1696, 1702, 1730; la Sárospatac, în 1661; la Sibiu, în 1664, 1682, 1731, 1754, 1830; la Cluj, în 1671, 1680, 1691, 1694, 1698, 1750; la Coșițe, în 1671, 1750; la Buda, în 1708; la Bratislava și Pesta, în 1772, 1790, 1794, 1804. Deși bogată, lista lui Szinnyei nu cuprinde toate edițiile acestei foarte răspîndite gramatici. De exemplu, nu este menționată ediția din 1735, apărută la Cluj, cea din 1786, apărută la Sibiu, cea din 1798, apărută la Cluj și Sibiu, și — probabil — multe altele.

Aceste informații privitoare la viața și opera lui Gregorius Molnar, extrase din lucrarea lui Szinnyei József, ne-au fost puse la dispoziție, cu deosebită amabilitate, de doamna Ileana Kelemen, bibliotecară la Filiala Cluj a Academiei R. S. România, căreia îi adresăm și pe această cale mulțumirile noastre.

[31] Raportarea gramaticii lui Eustatievici la cea a lui Molnar a impus, în mod firesc, luarea ca termen de comparație și a gramaticii lui Smotrițki. Cu acest prilej, ni s-a părut că există multe asemănări de structură și chiar de amănunt între gramatica lui Smotrițki și cea a lui Molnar. S-ar putea ca și Smotrițki să fi avut ca model gramatica lui Molnar, dacă nu au avut amîndoi un model comun. Considerăm ca atare că o cercetare comparativă a celor două gramatici, întreprinsă de un bun cunoscător al gramaticii slavone și, în același timp, al întregii literaturi privitoare la gramatica lui Smotrițki, ar putea elucida această problemă.

Scanned with OKEN Scanner

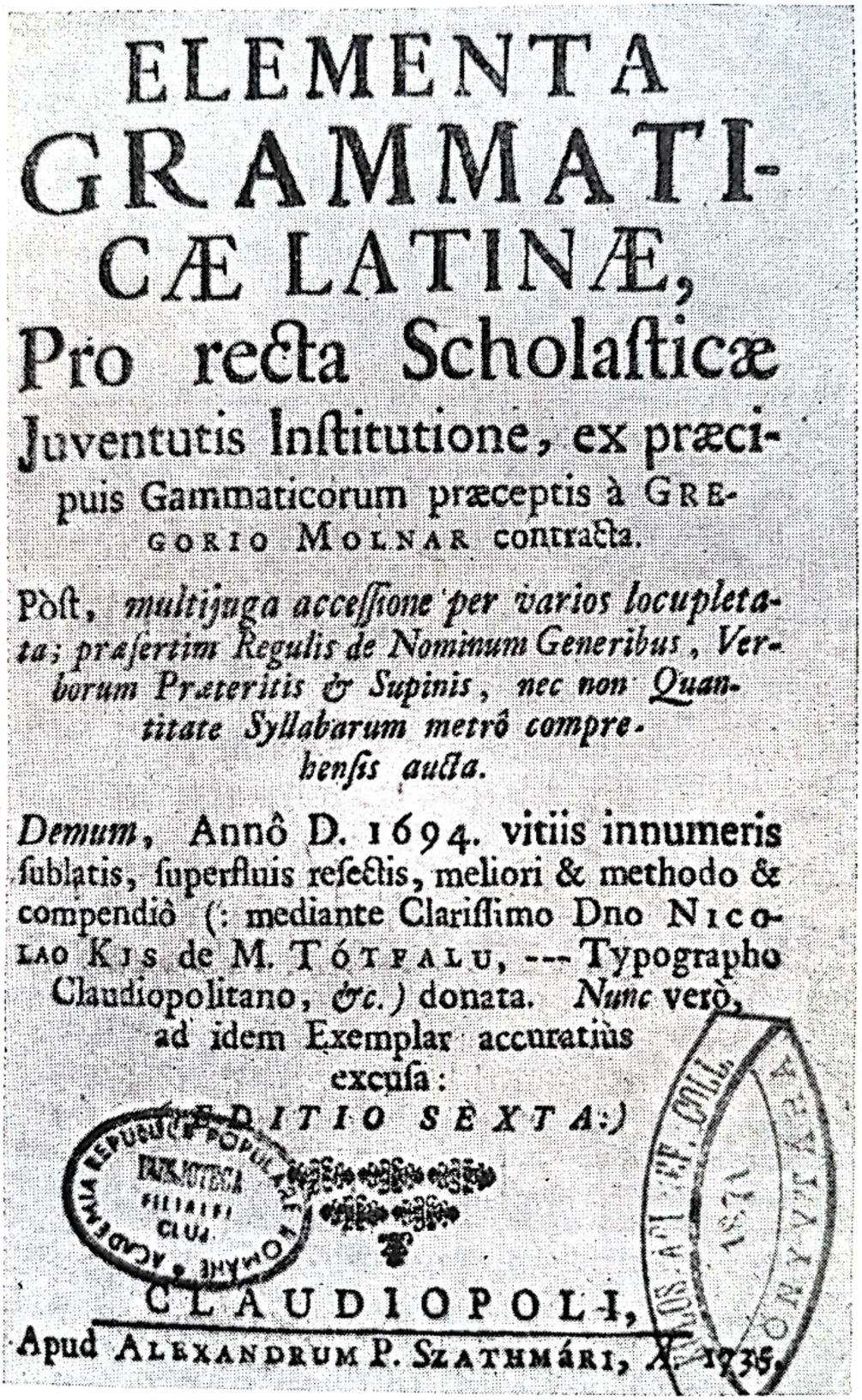

ELEMENTA GRAMMATICÆ LATINÆ,

Pro recta Scholasticæ Juventutis Institutione, ex præcipuis Gammaticorum præceptis à GREGORIO MOLNAR contracta.

Pòst, *multijuga accessione per varios locupletata; præsertim Regulis de Nominum Generibus, Verborum Præteritis & Supinis, nec non Quantitate Syllabarum metrò comprehensis aucta.*

Demum, Annô D. 1694. vitiis innumeris sublatis, superfluis resectis, meliori & methodo & compendiò (: mediante Clarissimo Dno NICOLAO KIS de M. TÓTFALU, --- Typographo Claudiopolitano, *&c.*) donata. *Nunc* verò, ad idem Exemplar accuratiùs excusa:

(*EDITIO SEXTA:*)

CLAUDIOPOLI,

Apud ALEXANDRUM P. SZATHMÁRI, Anno 1735.

Foaia de titlu a gramaticii latine
a lui Gregorius Molnar
(ediția apărută la Cluj, în 1735)

și răspunsuri [32]. Chiar titlul lucrării sale, *Stihiile gramaticii rumânești* (f. 10[r]), nu este decît o adaptare la română a titlului gramaticii lui Molnar, *Elementa grammaticae latinae*, prin traducerea lat. *elementum* cu corespondentul său de origine greacă, *stihie*, frecvent în limba română a epocii. Apoi, în numeroase capitole și paragrafe din gramatica lui Eustatievici se recunosc pasajele respective din gramatica lui Molnar, pe care el le-a tradus cuvînt cu cuvînt ori le-a prelucrat foarte puțin. În topica unor fraze din gramatica lui Eustatievici se oglindește topica latină a modelului. Uneori sînt luate și exemple din textul lui Molnar, fapt care constituie proba cea mai elocventă că *aceasta* este gramatica latină luată de Eustatievici ca model pentru gramatica sa. Pentru a demonstra acest lucru, reproducem paralel cîteva pasaje din cele două gramatici [33].

Eustatievici

Pentru chip

Ce este chipul? Este o întîmplare a numelui ceea ce arată pre unele cuvinte a fi de purcederea sa, iară pre altele de streină purcedere.

De cîte feliuri este chipul? De doao feliuri: întîitori și purcezători.

Ce este cel întîitori? Este carele de la alt cuvînt purcedere nu are, precum: *pămînt, mare.*

Ce este cel purcezători? Este carele de la alt cuvînt purcedere are, precum: *pemintesc, mai mare.*

De cîte feliuri este numele cel purcezători? De patru feliuri:

I. *Cel de la nume*, care de la nume purcede și este de șase feliuri:

1. Zicători sau numitori, care de la alt cuvînt numirea sa priimește, precum: *cornurat*, de la *corn.*

2. Cel patronimicesc sau părințesc, care de la numele părinților sau altiia familii purcezînd însemnează ori pre cine din neam, precum: *Priamidis*, fiul lui *Priam, Constantinesc* și altele.

Molnar [34]

De specie

Quid est species? Est accidens nominis, ostendens voces alias esse suae originis; alias vero ab alia voce descendere.

Quotuplicia sunt nomina a specie? Duplicia: primitiva et derivativa.

Quid sunt primitiva? Quae ab alia voce originem non habent; ut: *lapis, terra.*

Quae sunt derivativa? Quae ab alia voce originem habent; ut: *lapillus, terrenus.*

Quotuplex este nomen derivativum? Quadruplex: *nominale, verbale, adverbiale* et *praepositionale.*

I. *Nominale* est, quod a nomine descendit. Estque sextuplex.

1. Denominativum, quod ab altero aliquo vocabulo denominationem habet; ut: *ferreus* a *ferro, cornutus* a *cornu.*

2. Patronymicum, quod a nominibus patrum, matrum, aut majorum derivatum, filium, filiam, nepotem, vel gentem significat; ut: *Priamides, Priami* filius; *Chryseis*, filia

[32] Pe care o găsim folosită și în gramatica lui Smotrițki, dar numai în primele pagini. Dintre gramaticile latine, prima în care se folosește metoda expunerii materiei sub formă de întrebări și răspunsuri este cea a lui Aelius Donatus, din secolul al IV-lea e.n. Vezi *Grammatici latini* ex recensione Henrici Keilii, vol. IV, Lipsca, 1864, p. 355—366.

[33] Pentru exemple mai numeroase, vezi N. A. Ursu, *Modelul latin al gramaticii lui Dimitrie Eustatievici Brașoveanul*, în „Limba română", XVI, 1967, nr. 5, p. 423—433.

[34] Textul gramaticii lui Molnar este reprodus după ediția apărută la Cluj, în 1735.

Scanned with OKEN Scanner

3. Cel stăpînitori, care lucru sau stăpînire care să cuvine oareşicui, sau stăpînit de oareşicine, sau osebire însemnează, precum: *împărătesc, ostaşi.*

4. Cel de seminţie sau de neam, care de la neam a fi purces însemnează, precum: *samaritean.*

5. Cel de patrie, care de la patrie trage numirea sa, precum: *ierusalimnean, ierusalimesc.*

6. Micşoritori, care micşorarea întîitoriului său însemnează, precum: *împărăţel, soborel.*

II. *Cel de la grai* sau *grăitori*, precum: *ziditori.* Aicea să socoteşte şi cel împărtăşitori, precum: *cinstire*, purcezînd de la împărtăşirea aceasta *cinstind.*

III. *Înainte puitori*, precum: *cel de împotrivă.*

IV. *Spregrăitori*, precum: *cel de astăzi.*

(f. 29r–v)

Silipsis lucrurilor celor neînsufleţite este atuncea cînd să adaogă adăogătoriul numărului celui înmulţitori pus întru neamul cel de mijloc la doao sau la mai multe înfiinţitoare ale lucrurilor celor neînsufleţite, sau tot de acela, sau de alt schimbat neam, precum: *Urîciunea, iuţimea, răul, ţinerea de rău sînt stricătoare. Neamul, vîrsta, învăţătura aducătoare de cinste sînt. Bogăţia, lauda, cinstea, veşimîntul întru ochi sînt aşezate.*

Iară de va fi un înfiinţitori al lucrului celui însufleţit, altul a celui neînsufleţit, adăogătoriul cu înfiinţitoriul celui înfiinţit să încheie, precum: *Povăţuitoriul corabiei şi corabiei*

vel neptis *Chrysae*; *Romulidae*, romani a *Romulo.*

3. Possessivum, quod possessionem, aut proprietatem aliquam significat; ut: *paternus, regius.*

4. Gentile, quod a gente aliqua denominatur; ut: *Hungaricus, Gallicus, Samarita.*

5. Patrium, quod a patria denominationem trahit; ut: *Romanus, Alexandrinus, Budensis.*

6. Diminutivum, quod sui primitivi diminutionem significat; ut: *regulus, fraterculus, urceolus, steollula, homuncio, corculum.*

II. *Verbale* est, quod a verbo venit; ut: *creator, doctor, lectio, loquela, nutrix.* Huc refer participiale; ut: *diligentia, negligentia, doctus, scitus, eloquens, reverendus.*

III. *Adverbiale*, quod ab adverbio; ut: *hodiernus, crastinus, maturinus.*

IV. *Praepositionale*, quod a praepositione; ut: *contrarius, internus, propinquus.*

(p. 9—10)

Syllepsis rerum inanimatarum est, cum duobus vel pluribus substantivis rerum inanimatarum, sive ejusdem, sive diversi generis, additur adjectivum pluralis numeri, in neutro genere positum; ut:

Nox et praeda hostem remorata sunt. Genus, aetas, eloquentia prope paria fuerunt. Operam, studium, consilium, rem, fidem meam, tibi ad omnes res parata esse putes. Divitiae, decus et gloria in oculis sunt sita.
[.....]

Si nominum substantivorum alterum fuerit rei animatae, alterum inanimatae, adjectivum convenit cum substantivo rei animatae; ut: *Jane,*

Scanned with OKEN Scanner

bia sînt înecaţi, adecă păstoriul şi turma sînt pierduţ, sau stăpînul şi sluga.

fac aeternos pacem, pacisque ministros. Nauta et navis sunt submersi.

(f. 107v—108r) (p. 153)

Pasajele citate sînt probe neîndoielnice că uneori Eustatievici a urmat îndeaproape textul latin al lui Molnar. În multe locuri însă el se îndepărtează în oarecare măsură de la textul latin, pentru a putea cuprinde în diferite reguli şi comentarii particularităţile limbii române.

Faptul că Dimitrie Eustatievici, „ştiutor de mai multe limbi europene, dar mai cu seamă slave", cum relatează contemporanul său Fr. J. Sulzer, a apelat — îndeosebi pentru partea de morfologie şi de sintaxă a gramaticii sale— la un model latin dovedeşte o chibzuinţă care îi sporeşte meritul de autor al celei dintîi gramatici româneşti şi-l absolvă, măcar în parte, de asprul reproş pe care i l-a făcut Sextil Puşcariu că în descrierea făcută de el limbii române „nu se pomeneşte nici un cuvînt de romanitatea noastră şi nu licăreşte nici una din ideile ce aveau să-şi facă drum prin gramatica lui Samuil Clain şi Gheorghe Şincai"[35]. Conştient de originea latină a limbii române, Eustatievici a înţeles că o gramatică latină i-ar putea fi un bun îndreptar în încercarea lui de a stabili, pentru prima dată, regulile gramaticale ale limbii române.

Apropierile mai mari sau mai mici care se pot face între gramatica lui Eustatievici şi gramaticile pe care le-a avut ori le-a putut avea el ca model nu duc în mod neapărat la concluzia că această lucrare este numai o compilaţie de definiţii, reguli şi comentarii traduse din gramaticile respective. Citind cu atenţie şi cu îngăduinţa necesară gramatica tînărului dascăl braşovean, constatăm la tot pasul efortul lui de a oglindi în lucrare, cît mai judicios, structura morfologică şi sintactică a limbii române, de a consemna cu grijă eventualele excepţii de la regulile stabilite, de a face să se vadă, cum spune el însuşi în precuvîntarea către cititor, „desfătăciunea limbii rumâneşti cîtă este şi ce feli este" şi „cu cît este dialectul rumânesc mai îndestulat sau mai neîndestulat decît alte dialecturi".

În partea întîi a gramaticii Eustatievici se ocupă pe larg de alfabetul chirilic şi de scrierea limbii române cu acest alfabet, de accentul cuvintelor (aşa cum îl recomandă normele scrierii chirilice) şi de semnele de punctuaţie. O deosebită importanţă prezintă comentariile sale privitoare la normele scrierii chirilice româneşti din epoca respectivă şi la valoarea fonetică pe care o aveau unele slove în diferite situaţii grafice. Atare informaţii, ca şi cele similare oferite de alte gramatici şi îndreptare ortografice de la sfîrşitul secolului al XVIII-lea şi din primele decenii ale secolului al XIX-lea, sînt astăzi preţioase puncte de reper în operaţia atît de dificilă a interpretării fonetice a vechii noastre scrieri[36].

Partea a doua a gramaticii cuprinde morfologia. Ca şi în gramaticile avute ca model, Eustatievici grupează cuvintele limbii române în opt părţi de vorbire: numele, pronumele, verbul, participiul, prepoziţia, adverbul, interjecţia

---

[35] Sextil Puşcariu, *Istoria literaturii române. Epoca veche*, ed. a II-a , Sibiu, 1930, p. 194.

[36] Vezi N. A. Ursu, *Problema interpretării grafiei chirilice româneşti din jurul anului 1800*, în „Limba română", IX, 1960, nr. 3, p. 33—46.

Scanned with OKEN Scanner

și conjuncția. Adjectivul *(numele adăugător)* și numeralul *(numele numărător)* sînt tratate împreună cu substantivul, sub denumirea comună de *nume*. În schimb, participiul este tratat nu ca mod al verbului, ci ca parte de vorbire separată. Privind lucrurile prin prisma gramaticii latine și a celei slavone, Eustatievici nu a sesizat importanța pe care o are în limba română articolul și nici faptul că el poate fi considerat drept parte de vorbire distinctă. În consecință, adoptînd un punct de vedere exprimat în gramatica slavonă a lui Smotrițki, dar aplicat și în cea latină a lui Molnar, el tratează articolul la un loc cu pronumele, „pentru că nu are atîta putere ca în limba elinească", spre a putea fi tratat aparte. Ceea ce consideră Eustatievici articole (antepus și postpus) sînt de fapt adjectivul demonstrativ *acest* și pronumele relative *care* și *cel ce* [37].

După o schemă a genurilor din gramatica latină a lui Molnar, Eustatievici a crezut că *numele* românești pot avea cinci genuri. Pe lîngă masculin, feminin și neutru, el distinge un gen *de tot* (lat. *omne*), căruia îi aparțin adjectivele cu o singură terminație *(subțire)*, și un gen *amestecat* (lat. *commune*), căruia îi aparțin numele de ființă cu o singură formă atît pentru partea bărbătească, cît și pentru partea femeiască *(vultur, șoim, cocor)*, adică cele epicene.

Tot după gramatica latină, Eustatievici a văzut în limba română și un al șaselea caz, ablativul.

Declinările regulate ale numelor sînt șase: prima cuprinde numele masculine terminate în *-c* sau *-l (prunc)*, a doua pe cele feminine terminate în *-ă, -a, -ea, -e (slavă, mărire, văpaie)*, a treia pe cele neutre terminate în *-t* și *-u (cuvînt, lucru)*, a patra cuprinde adjectivele cu „trei" terminații *(înțelept, înțeleaptă, înțelepть)*, a cincea „adjectivele" cu o terminație alcătuite dintr-un adverb și o prepoziție *(de demult, de ieri)*, iar a șasea numele proprii masculine. Deși nu toate categoriile de nume ale limbii române se includ în declinările stabilite de Eustatievici, se poate lesne vedea că principalul criteriu de grupare a lor pe declinări este genul. Remarcăm, de asemenea, faptul că includerea într-o declinare aparte a adjectivelor cu „trei" terminații a fost făcută de Eustatievici probabil după modelul gramaticii slavone a lui Smotrițki [38]. Forma de neutru sg. a adjectivelor românești cu „trei" terminații, identică cu cea de masculin, este diferențiată de el printr-un ь final.

Verbele regulate sînt grupate de Eustatievici în cinci conjugări, după terminația persoanei întîi a indicativului prezent și după „haractirul" verbelor respective, adică după sunetul cu care se sfîrșește tema verbală la perfect și la viitor. Astfel, sînt de conjugarea întîi verbele care au terminația *-sc* și caracterul *i (săvîrși)*, de conjugarea a doua cele cu terminația *-z* și caracterul *a (îmbuna)*, de conjugarea a treia cele cu terminația *-eg* și caracterul *s* la perfect și *ge (gi)* la viitor *(alege)*, de conjugarea a patra cele cu terminația *-t* și caracterul *a (arăta)*, iar de conjugarea a cincea cele cu terminația *-c* și caracterul *a (spurca)*. Evident, cele cinci conjugări stabilite de Eustatievici după criteriile discutabile menționate mai sus nu puteau să cuprindă toate verbele regulate ale limbii române. De aceea, lista verbelor considerate de el neregulate este foarte mare.

---

[37] În gramatica lui Molnar, articolul este definit „demonstrativa particula, quae nominibus in declinando praeponitur, ut genus discernatur" și sînt considerate ca atare pronumele demonstrative *hic, haec, hoc* (p. 54).

[38] Vezi p. 70[r] a ediției de la Rîmnic.

Scanned with OKEN Scanner

În paradigmele conjugărilor atrage în mod deosebit atenția faptul că Eustatievici consideră formele diatezei reflexive drept forme ale diatezei pasive și numai la anumite timpuri și moduri indică și forme propriu-zis pasive, construite însă după model latin *(săvîrșit, -tă, -t sînt* sau *am fost, eram, fusesem* etc.*)*. De asemenea, surprinde faptul că modul optativ are ca semn distinctiv interjecția *o* urmată de conjuncția *de (o, de săvîrșeam, o, de am săvîrșit, o, de aș fi fost săvîrșit, o, de aș săvîrși* etc.*)*, iar modul conjunctiv are ca semn distinctiv conjuncția *cînd (cînd săvîrșesc, cînd săvîrșam, cînd am săvîrșit, cînd voi săvîrși* etc.*)*. Și aceste forme se explică tot prin influența gramaticii latine avute ca model. La p. 61 a gramaticii lui Molnar, în paragraful consacrat categoriei modului, aflăm următoarele observații privitoare la subjonctiv: „Si subjunctivo particulae optandi *o utinam, o si* anteponantur, vocatur optativus [...] Si particulae *cum, quod, ne, si, nisi, quamvis* addantur, dicitur conjunctivus".

La verbele terminate la infinitiv în *-a (ajuta, mișca)*, forma persoanei a treia plural a indicativului prezent (uneori și a conjunctivului prezent) este identică la Eustatievici cu a persoanei întîi singular *(ei ajut, ei mișc)*. Această particularitate caracteriza în epoca respectivă mai ales graiul muntean.

În partea consacrată sintaxei, Eustatievici tratează — tot după gramaticile avute ca model — numai sintaxa părților de vorbire. Ca și în cazul morfologiei, el a avut ca îndreptar gramatica latină a lui Molnar, după care a adaptat la română numeroase reguli și comentarii. Edificatoare în acest sens poate fi, de exemplu, o comparație între „îndreptările" de la paragrafele intitulate *Pentru graiurile cele ce să încheie cu căderea cea născătoare, Pentru graiurile cele ce să încheie cu căderea cea dătătoare* etc. și regulile corespunzătoare din paragrafele gramaticii lui Molnar intitulate *Genitivi cum verbo, Dativi cum verbo* etc. În cîteva locuri, Eustatievici compară anumite construcții din limba română cu corespondentele lor din greacă, slavonă și latină, pentru a scoate în evidență unele particularități sintactice ale limbii noastre sau eventuale analogii cu limbile respective.

Pe lîngă *Sintaxisul cel întru obște încheietori, orînduitori, prost și următori îndreptărilor,* în care sînt stabilite regulile sintactice ale vorbirii obișnuite, gramatica lui Eustatievici cuprinde un capitol intitulat *Pentru împodobitul sintaxis,* unde sînt tratate cîteva aspecte ale stilului elevat, și un capitol intitulat *Pentru sintaxisul cel închipuitori,* în care sînt discutate figurile de stil.

Partea a patra a gramaticii lui Eustatievici, *Pentru prosódie,* poate fi considerată pe drept cuvînt cel dintîi tratat românesc de versificație[39]. Comentariile respective sînt ilustrate cu versuri alcătuite de autor, care nu au însă o valoare artistică deosebită. La elaborarea acestei părți Eustatievici s-a folosit în mai mică măsură de gramatica latină a lui Molnar. După cum demonstrează și terminologia utilizată, el s-a condus aici îndeosebi după gramatici sau retorici grecești.

Întrucît ediția de față reproduce în întregime textul gramaticii lui Eustatievici, nu am considerat necesar să descriem în mod amănunțit și să comentăm mai pe larg această gramatică. Atragem însă atenția cercetătorilor care își vor propune să o comenteze și, eventual, să o raporteze la alte gramatici românești

[39] Vezi D. Popovici, *op. cit.*

că pentru a aprecia în mod just gradul de originalitate al normelor gramaticale stabilite de Eustatievici este recomandabil ca acestea să fie privite şi în lumina gramaticilor avute de el ca model.

Pe lîngă dificultatea de a determina regulile gramaticale ale limbii române, Eustatievici a trebuit să învingă o mare greutate şi în privinţa creării sau adaptării în limba română a terminologiei de specialitate. Este puţin probabil că el a cunoscut terminologia gramaticală creată cu trei sferturi de veac mai înainte de către grămăticul Staicu din Tîrgovişte, cum presupun unii cercetători [40]. Asemănarea dintre terminologia lui Staicu şi cea folosită de Eustatievici sau, puţin mai tîrziu, de ieromonahul Macarie din Moldova, se explică prin faptul că, la toţi trei, ea constă aproape numai din calcuri lingvistice, create după aceiaşi termeni de origine greacă sau latină. Datorită caracterului internaţional al terminologiei gramaticale, termenii româneşti calchiaţi trebuiau, în mod firesc, să fie aceiaşi sau aproximativ aceiaşi la toţi cărturarii epocii respective, fie că erau daţi după termenii greceşti sau latineşti, fie că copiau termenii corespunzători slavoni, la rîndul lor calchiaţi tot după cei greceşti sau latineşti. De exemplu, sensul gramatical de „gen" a putut fi transmis cuvîntului românesc *neam* în egală măsură de ngr. γένος, de lat. *genus* sau de slavon. **родъ**, aşa cum *înainte punere* „prepoziţie" a putut fi calchiat atît după ngr. πρόθεσις sau lat. *praepositio* cît şi după slavon. **предлогъ**.

Exemplele s-ar putea înmulţi în mod considerabil. Tot astfel se explică şi faptul că unele calcuri create de Eustatievici sînt identice cu cele create mai tîrziu de Ienăchiţă Văcărescu, deşi acesta nu a cunoscut gramatica anterioară a dascălului braşovean. De pildă, şi Văcărescu, care a avut un model italian pentru gramatica sa, foloseşte pe *cădere* „caz", *grai* „verb", *înjugare* „conjugare" şi altele.

Alături de numeroasele calcuri şi perifraze, care fac ca stilul gramaticii sale să fie greoi, iar pe alocuri obscur, Eustatievici foloseşte şi un număr relativ mare de neologisme propriu-zise, îndeosebi de proveniență neogreacă şi latină. Majoritatea lor se întîlnesc în capitolul intitulat *Pentru împodobitul sintaxis* şi în partea consacrată prozodiei, unde materia tratată l-a pus pe autor în faţa unor termeni speciali (denumirile figurilor de stil, a structurilor metrice şi a diferitelor tipuri de vers) pe care nu i-a mai putut calchia. În consecinţă, i-a primit ca atare, făcînd eforturi evidente de a-i adapta la sistemul fonetic şi morfologic al limbii române literare de atunci (de exemplu, *anacreonticesc, anapesticesc, aristofanicesc, epicesc, liricesc, monosilavicesc, oxitonesc, patronimicesc, varitonesc* etc.). Multe neologisme, de proveniență neogreacă mai ales, ca *ahrosticon, antiteton, apocopi, emfazis, imnos, pleonasmos* şi altele, sînt însă folosite cu aspectul lor fonetic originar.

Sub aspect lingvistic, gramatica lui Eustatievici prezintă, în general, trăsăturile caracteristice ale limbii române literare de la mijlocul secolului al XVIII-lea, aşa cum sînt reprezentate şi în scrierile altor intelectuali din Transilvania familiarizaţi cu limba cărţilor bisericeşti. Deşi este evidentă străduinţa autorului de a fi consecvent în folosirea acelor particularităţi fonetice şi morfologice care începuseră încă din secolul al XVII-lea să fie acceptate ca norme unice supradialectale, se mai întîlnesc în scrisul său unele oscilaţii între formele

[40] Vezi Diomid Strungaru, *art. cit.*, p. 305.

Scanned with OKEN Scanner

literare și cele regionale, specifice graiului din sudul Transilvaniei, din nordul Olteniei și din nord-vestul Munteniei *(femeiesc — fămeiesc, lepădа — lăpădа, luînd — luund, pe — pă, poruncitoare — porîncitoare* sau *pă furișі, grije, încătrău, orașі, ostașі* sg., *oție, veșimînt, vrăjmașі* sg. și altele*)*.

Cu privire la circulația gramaticii lui Eustatievici și la măsura în care a fost ea cunoscută și utilizată de către contemporani se impun, de asemenea, cîteva precizări. În volumul al doilea din a sa *Geschichte des transalpinischen Daciens...*, Viena, 1781, Franz Joseph Sulzer consacră un mare capitol (p. 151—269) studiului limbii române, sub titlul *Grammatikalische Abhandlung von der Walachischen Sprache*. La p. 152 a lucrării el afirmă că Eustatievici i-a pus la dispoziție o copie a gramaticii sale pe care a folosit-o la elaborarea studiului respectiv. Presupunem că acea copie este actualul manuscris 1716 din Biblioteca Academiei, datat 1774. O sumară comparație pe care am făcut-o între dizertația lui Sulzer și gramatica lui Eustatievici ne-a arătat că Sulzer a utilizat lucrarea dascălului brașovean mai ales în partea de ortografie, unde discută normele scrierii și valoarea fonetică a caracterelor chirilice. În rest, el pune la contribuție îndeosebi gramatica lui Samuil Micu și Gheorghe Șincai, care tocmai apăruse între timp. Un studiu amănunțit asupra gramaticii lui Sulzer (care ar merita o asemenea cercetare, deoarece este una dintre primele gramatici ale limbii române) ar putea eventual scoate în evidență unele observații prețioase ale istoricului austriac privitoare la limba română și, în același timp, ar stabili desigur cu mai multă precizie măsura în care a folosit el în lucrarea sa cele două gramatici românești de care a dispus.

Așa cum am afirmat mai sus, gramatica lui Eustatievici nu a putut fi predată în școala românească din Șcheii Brașovului și nici în celelalte școli românești înființate spre sfîrșitul secolului al XVIII-lea în Transilvania, deoarece școlile respective erau elementare. Admițînd totuși că s-ar fi predat în asemenea școli și rudimente de gramatică românească, în speță după gramatica lui Eustatievici, este aproape exclus să nu se fi păstrat unele mărturii în legătură cu acest lucru. Or, singurele manuscrise în care ni s-a transmis gramatica lui Eustatievici sînt cel autograf, pe care-l edităm, și cel de sub cota 1716 din Biblioteca Academiei, care este — după toate probabilitățile — o copie făcută prin grija lui Eustatievici însuși, cu scopul de a o pune la dispoziția lui Sulzer. Alte mărturii care să ateste circulația ei în secolul al XVIII-lea nu mai avem. În schimb, sînt mai multe dovezi privitoare la folosirea în școală a gramaticii lui Eustatievici la începutul secolului al XIX-lea.

Cercetarea unor fragmente de gramatică românească păstrate în cîteva manuscrise de la începutul secolului al XIX-lea ne-a oferit posibilitatea să reconstituim pe baza lor cursul de gramatica limbii române predat de Ioan Alboteanu la seminarul de la Socola din Iași, începînd din 1804 și pînă la 1844. Cu acest prilej am constatat că dascălul Alboteanu, care absolvise școala preparandală din Cernăuți, unde avusese profesor pe Anton de Marki, și-a alcătuit cursul după gramaticile românești mai vechi ale lui Dimitrie Eustatievici, Ienăchiță Văcărescu și Radu Tempea [41].

[41] Vezi N. A. Ursu, *Gramatica românească a lui Ioan Alboteanu*, în „Limba română", XIII, 1964, p. 44—54.

Scanned with OKEN Scanner

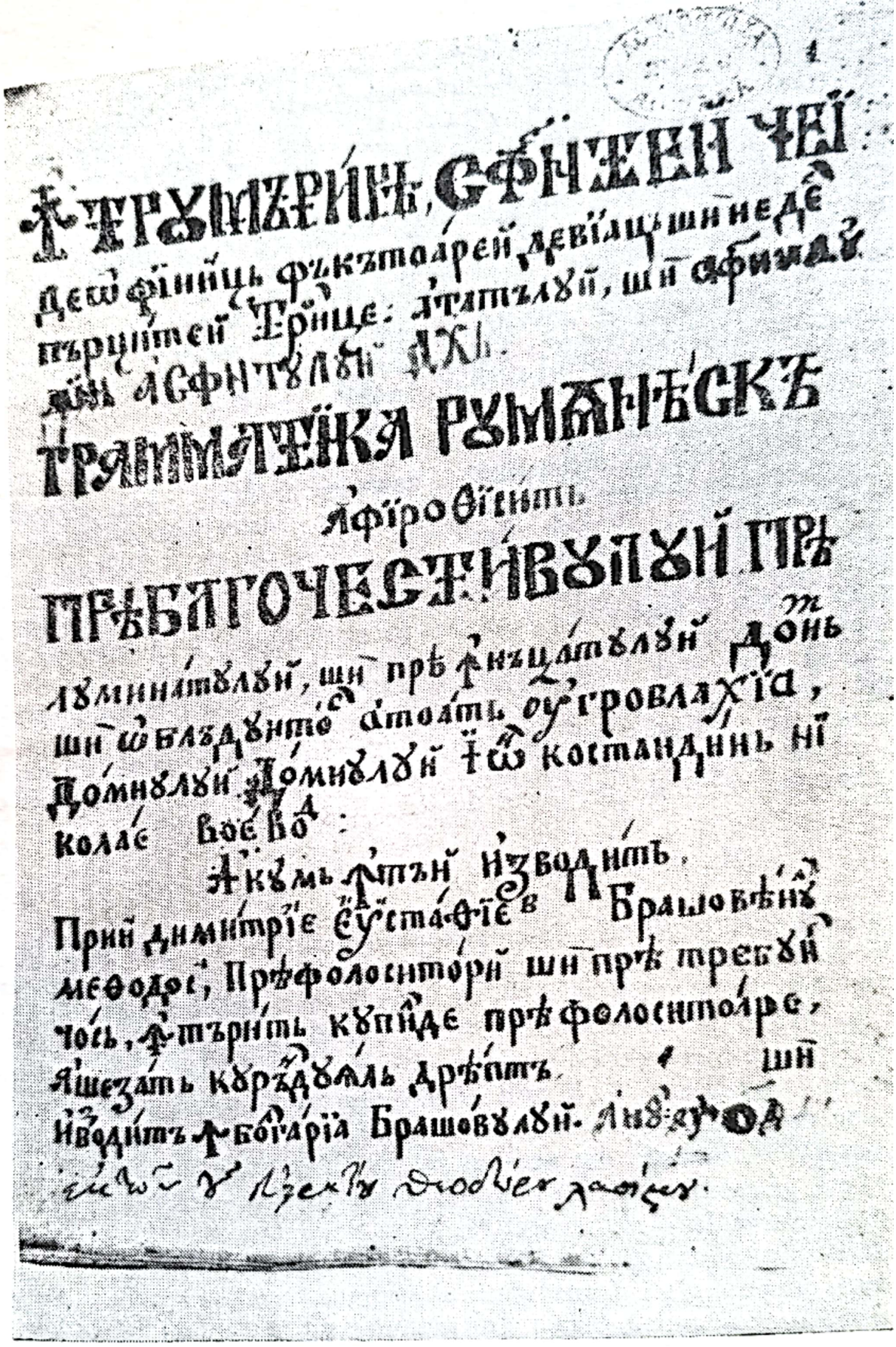

Foaia de titlu a copiei
din 1774 a gramaticii
lui Dimitrie Eustatievici

Din gramatica lui Eustatievici a luat Alboteanu partea de ortografie a cursului său, precum și metoda tratării materiei sub formă de dialog și modelul *tehnologhiei* pentru fiecare parte a gramaticii. Pentru a demonstra aici lucrul acesta vom reproduce paralel doar cîte un mic fragment din textele respective.

Alboteanu

Pentru lovire

Î. Ce este lovirea?
R. Este înălțarea sau apăsarea sau mijlocirea cuprinzătoare, bine încuviințată tonisire întru litirisirile zicerilor.
Î. Cîte să întîmplează lovirii?
R. Patru, adecă: ascuțita înălțare, grea apăsare, împrejur încovăiere și scurtare.
Î. Ce este ascuțita înălțare?
R. Este înălțarea ceea ce înalță pre orice litirisire a fiiștecăriia ziceri prin bine încuviințat ton.
Î. Cîte și care sînt locurile înălțării cei ascuțite?
R. Sînt trei, adecă: cel de pe urmă, cel de lîngă cel de pe urmă și cel înaintea celui de lîngă cel de pe urmă.

(Ms. 539, f. 10^{v}—11^{r})

Eustatievici

Pentru lovire

Ce este lovirea? Este înălțare sau apăsare sau mijlocire cuprinzătoare bine încuviințată glăsuire întru slovenirile zicerilor.

Cîte să întîmplează lovirii? Trei: ascuțita înălțare, grea apăsare și împrejur încovăiere.

Ce este înălțarea cea ascuțită? Este însămnare ceea ce înalță pre orice slovenire a fieștecăriia ziceri prin bine încuviințat glas.
Cîte și care sînt locurile înălțării cei ascuțite?
Trei: cel de pe urmă, cel de lîngă cel de pe urmă și cel înaintea celui de lîngă cel de pe urmă.

(Ms. 583, f. 16^{r})

O indicație prețioasă cu privire la copia gramaticii lui Eustatievici pe care a avut-o la dispoziție Alboteanu am găsit în ms. 3089 din Biblioteca Academiei, care cuprinde un fragment dintr-o versiune tîrzie a cursului predat de dascălul ieșean, datată *21 ianuarie 1836*. La întrebarea elevului: „Unde și di cătră cini s-au mai alcătuit gramatice în limba dacoromană?", profesorul — respectiv Alboteanu — relatează că „la anii 1774, dumnealui Evstatievici Brașoveanul, secretariu episcopiei Ardealului, au alcătuit gramatica manoscriptă în limba dacoromană "[42]. Rezultă din acest pasaj că Alboteanu a cunoscut doar copia din 1774 a gramaticii lui Eustatievici și, ca urmare, a crezut că acesta și-a alcătuit lucrarea la data respectivă. Cum va fi ajuns el în posesia acestui manuscris sau, eventual, cum și-a procurat o copie după fragmentele care-l interesau, nu putem ști deocamdată. Presupunem însă că, după ce și-a tipărit lucrarea, Sulzer s-a putut dispensa de manuscrisul pe care i-l pusese la dispoziție Eustatievici. În felul acesta, copia respectivă a putut circula mai devreme decît manuscrisul autograf, care — foarte probabil — nu a părăsit biblioteca

[42] *Ibidem*, p. 52.

Scanned with OKEN Scanner

autorului decît după moartea sa. În secolul al XIX-lea, atît autograful lui Eustatievici cît și copia din 1774 s-au aflat în Moldova.

Seminarul de la Socola, înființat de mitropolitul Veniamin Costache în toamna anului 1803, este prima școală românească de grad gimnazial în care s-a predat un curs de limba română, alături de alte discipline cu caracter umanistic, ca retorica, logica, etica sau istoria universală, predate de asemenea pentru prima dată în românește. Așadar, întîmplarea a făcut ca *prima gramatică românească* să fie, după aproape jumătate de veac de la elaborarea ei, unul dintre izvoarele de bază ale *celui dintîi curs de gramatica limbii române* din istoria culturii noastre.

★

După cum rezultă din cele expuse mai sus, gramatica lui Dimitrie Eustatievici Brașoveanul, de la elaborarea căreia s-au împlinit 210 ani, prezintă un deosebit interes documentar și științific. Editarea acestei lucrări importante pentru istoria limbii române și a gramaticii românești reprezintă în primul rînd împlinirea unei vechi datorii față de istoria noastră culturală. În același timp, tipărirea acestei prime gramatici românești constituie un binemeritat omagiu adus modestului ei autor, care — timp de peste patru decenii — a slujit cultura românească cu o deosebită rîvnă patriotică.

Septembrie, 1967

N. A. URSU

Scanned with OKEN Scanner

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Textul gramaticii românești a lui Dimitrie Eustatievici Brașoveanul ni s-a transmis în două manuscrise, aflate astăzi în Biblioteca Academiei R. S. România, sub cotele 583 și 1716.

Manuscrisul 583, datat 1 septembrie 1757, cuprinde o copie autografă a autorului, probabil cea pregătită de el pentru tipar. Acest manuscris, copiat în mod deosebit de îngrijit, are 129 de foi, format 16/19 cm. I se păstrează, deteriorată însă, și coperta legăturii de epocă, în piele, cu unele motive ornamentale imprimate și bronzate. Paginația originală este făcută astfel: cu cifre arabe, de la 1 pînă la 14, sînt paginate părțile introductive *(Cuvînt de afierotisire, Înainte cuvîntare către bine cinstitoriul și iubitoriul de înțelepciune cititor* și *Arătare pentru cele ce să află întru această carte)*; textul gramaticii propriuzise este paginat — așa cum se obișnuia atunci — cu litere chirilice, de la **а** pînă la **сѫз**. Pe marginea textului se află numeroase note ale autorului, în care sînt de obicei glosate anumite cuvinte, precum și numele acelor scriitori sau filozofi din operele cărora au fost extrase maximele citate ca exemple în diferite capitole ale sintaxei. Pe cîteva pagini sînt făcute, tot de către autor, mici corecturi cu caracter grafic și unele adăugiri la regulile gramaticale sau la exemplele citate.

Însemnările de pe acest manuscris, făcute de unele persoane care l-au posedat între timp, atestă prezența lui, pe la mijlocul secolului trecut, în Moldova. Astfel, pe f.8^{v}, la sfîrșitul precuvîntării către cititor, se află însemnarea: „Această gramatică este a *me*[1]. 1852". Același posesor a făcut și următoarea însemnare de la sfîrșitul manuscrisului, f. 128^{r} : „Această gramatică este compusă de Dimitrie Eustatie Brașoveanul în Bulgaria Brașovului, la 1747, secte. 4[2]. 1852. Ea este una din cărțile mele". Un posesor de mai tîrziu a făcut însemnarea de la sfîrșitul morfologiei, f.69^{v}: „Această carte dovedește că

[1] Sublinierea noastră. Semnătura posesorului a fost tăiată cu o dungă groasă de cerneală, fiind lăsată doar data 1852.

[2] Posesorul a citit greșit data menționată pe foaia de titlu a gramaticii. Ca și în cazul însemnării precedente, semnătura lui este tăiată.

românii au iubit literatura lor chiar sub regimul fanariot, ca toate cultele poare [3]. 1870". Posesorul necunoscut de la 1870 este, probabil, acel Negrescu din Iași, care declară, la 31 martie 1880, că este de acord să cedeze Academiei Române manuscrisul respectiv, în schimbul sumei de 400 de lei, cu care îl cumpărase. Legătura între Negrescu și Academie o ținea academicianul Nicolaie Quintescu, care, în ședința plenară din 26 iunie 1879, prezidată de Ion Ghica, anunță că i s-a transmis de la Iași, pe timp foarte scurt, manuscrisul gramaticii românești din 1757 și roagă să se dispună cercetarea lui de urgență. Adunarea generală a Academiei recomandă cercetarea manuscrisului unei comisii alcătuită din Bariț, Quintescu, Hasdeu și Maiorescu [4]. Nu știm din ce cauză, Academia nu a mai achiziționat acest manuscris, care a ajuns apoi în proprietatea lui C. Erbiceanu, pe atunci profesor la seminarul din Iași. După ce i-a făcut, în 1885 [5], o sumară prezentare, Erbiceanu l-a predat Academiei Române, în aprilie 1899 [6].

Manuscrisul 1716, datat 1774, este o copie fidelă care imită modul de prezentare a textului din manuscrisul 583. Are 146 de foi, format 17/22 cm, dintre care ultima este stricată. Îi lipsesc cîteva foi de la sfîrșit, pe care trebuie să fi fost textul de pe ultimele șase pagini ale manuscrisului 583. Pe marginea de jos a foii de titlu se află următoarea însemnare de proprietate: ἐκ τῶν τοῦ Εὐστρατίου Θεοδώρου Λασίμου (?), iar pe f.9^{v} o poezie religioasă scrisă de altă mînă decît cea care a copiat textul gramaticii. După cît se pare, acest manuscris este copia gramaticii lui Eustatievici pe care a pus-o el la dispoziția lui Sulzer [7]. Ultimul posesor al manuscrisului a fost Iosif Naniescu, mitropolitul Moldovei, care l-a donat Academiei Române, în 1894.

În ediția de față am reprodus textul din manuscrisul 583, după principiul transcrierii fonetice interpretative. Așadar, ne-am străduit să stabilim cît mai exact posibil realitatea lingvistică pe care o reprezintă grafia chirilică a acestui manuscris, ținînd seama atît de recomandările ortografice și ortoepice făcute de Eustatievici însuși în gramatica sa, cît și de rezultatele cercetărilor de pînă acum în domeniul istoriei limbii române literare și al dialectologiei istorice dacoromâne. Cu riscul de a fi greșit, în sensul că nu am aplicat în mod consecvent principiul transcrierii fonetice interpretative, am preferat să transliterăm anumite grafii decît să recurgem la interpretări eventual arbitrare. Firește,

---

[3] Și semnătura acestui posesor este tăiată cu o dungă groasă de cerneală.

[4] Vezi „Analele Academiei Române", seria II, tomul I, 1880, p. 144, și tomul II, 1881, p. 246.

[5] Vezi A. D. Xenopol și C. Erbiceanu, *Serbarea școlară de la Iași*, Iași, 1885, p. 251—252.

[6] Pe f. 2^{v} se află însemnările lui Erbiceanu: „Acest manuscript este proprietatea mea. 1878. C. Erbiceanu" și „Dăruit astăzi 9 apriil Academiei Române. 1899. C. Erbiceanu, membru Academiei Române", iar pe f. 1^{r} însemnarea altcuiva: „Dăruit Academiei Române de C. Erbiceanu. Aprilie 1899". Afirmația lui Erbiceanu că el a devenit proprietarul manuscrisului încă din 1878 nu poate fi adevărată, de vreme ce, după cum am văzut, Academia trata achiziționarea lui în 1879 și 1880. Probabil că însemnarea a fost făcută mai tîrziu, iar Erbiceanu nu și-a mai amintit cu precizie anul în care a cumpărat manuscrisul.

[7] Vezi Franz Joseph Sulzer, *Geschichte des transalpinischen Daciens*, vol. II, 1781, p. 152.

Scanned with OKEN Scanner

în cazul unor simple particularități grafice, am aplicat în transcriere normele ortografice actuale. De asemenea, am corectat punctuația în spiritul regulilor actuale.

În cazul unor grafii care ridică probleme mai dificile de interpretare în aproape toate textele românești scrise cu alfabet chirilic, am procedat în felul următor:

— ъ, fiind folosit de Eustatievici atît cu valoare de *ă* cît și cu valoare de *î*, așa cum arată el însuși la p.9 a gramaticii (ne referim la paginația originală), a fost transcris atît *ă* cît și *î*, conform pronunțării de astăzi a cuvintelor respective. Cazurile în care apare ѫ pentru *î* sînt rare. Grafii ca ѧ'тъй, пънъ, тълхарй au fost transcrise *întîi*, *pînă*, *tîlhari*, considerînd că astfel erau pronunțate de către autor cuvintele respective, de vreme ce într-un exemplu de „ritm tehnopegnion matematicesc", citat la p. 232, ъ din ѧ'тъй se suprapune celui de-al doilea ъ din cuvîntul пъмънт;

— ѣ a fost transcris *e* în grafii ca асѣмине, гречѣще, дрѣпте, пъзѣще, чѣле, care alternează cu асе́мине ș.a., dar *ea*, în дѣка;

— ѧ a fóst transcris *a* în cuvinte ca вїѧцъ, богъцїѧ (art.), кѹръцїѧ (art.), съръчїѧ (art.), *(pruncii)* ачещїѧ ș.a., scris ca atare în вїацъ, бл҃гоч҃тїа, болгарїа, фїаръ ș.a. sau, potrivit unei reguli enunțate de autor la p. 8 a gramaticii, în cuvinte de origine greacă, cum sînt етѵмоло́гїа, орѳогра́фїа, фїлоло́гїа ș. a.; în grafii ca воѧще, ѧ'кеѧре, ѧ'кипѹѧще, мѹѧре, пїѧрде, ръндѹѧлїй, тъѧре, ѧ a fost transcris *(i)e*, de vreme ce alături de exemplele citate se întîlnesc frecvent și grafii ca ѧ'кеере ѧ'кипѹеще, мѹере, ръндѹелїй ș. a.; același ѧ a fost transcris *ia* într-o grafie ca тъѧт și în formele feminine de genitiv-dativ singular ale unor pronume sau adjective ca алтїѧ *(familii)*, оѵнїѧ *(guri)*, *(femeii)* ачещїѧ, кърїѧ ș.a.;

— ꙗ a fost transcris *ia* într-o grafie ca ꙗ^{м} (= *ia-m*) sau ꙗрнъ, dar *e* în ꙗсте, deoarece ꙗ reprezintă aici o simplă grafie pentru *e*, așa cum afirmă în mod expres autorii unor gramatici românești de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea;

— ю a fost transcris *u* în grafia фїюл, alături de care apare sporadic și grafia фїѹл;

— grafii ca доа́ѡ, ноа́ѡ, плоа́ѡ au fost transcrise *doao*, *noao*, *ploao*, deoarece este posibil ca ѡ să reprezinte în asemenea cazuri o realitate fonetică, atestată și astăzi în unele graiuri românești din Transilvania;

— de regulă, cînd toate literele sînt scrise în rînd, Eustatievici notează pe *i* final în cuvinte ca авѹцй, адъѡгъторй (sg.), къдерй, граюрй, ѧ'мѹлциторй (sg.), ѧ'нфиинциторй (sg.), мърирй, нимиий, нѹмиторй (sg.), стъпънирй, стрънгъторй (sg.), оѵниторй (sg.) și multe altele; cînd însă consoana care precedă pe acest *i* final este suprascrisă, de cele mai multe ori *i* nu mai este notat, potrivit unei anumite practici a scrierii cu caractere chirilice [8]. Deoarece cuvintele la care ne referim sînt scrise uneori fără *i* final *chiar cînd au toate literele în rînd*, am întregit în mod tacit numai formele care nu se pot pronunța altfel

[8] Vezi Diomid Strungaru, *Contribuții la interpretarea grafiei chirilice. I. Criteriile suprascrierii literelor*, în „Limba română", X, 1961, nr. 5, p. 474—487, și II. *Problema „dispariției" lui i final în limba română, ibidem*, nr. 6, p. 606—610.

decît cu *i*. Astfel, grafii ca **врє^{м}**, **ба^{н}** (pl.), **граю^{р}**, **гречє^{щ}**, **кѫдє^{р}**, **мѫри^{р}**, **ними^{н}**, **стѫпѫни^{р}** ș.a. au fost transcrise *vremi*, *bani*, *graiuri*, *grecești*, *căderi*, *măriri*, *nimini*, *stăpîniri*, în timp ce grafii ca **ⰴ^{н}сѹш** sau **ⰴ^{н}сѹ^{ш}**, **ⰴ^{м}**, **ⰴ^{ш}**, **ⰴ^{ц}**, **кѫ^{ц}**, **кѫзѹ^{ц}**, **непрокоѱи^{ц}**, **ѡкѫрѫц**, **ѡ^{р}че**, **зичец** ș. a. au fost transcrise *însuș*, *îm*, *îș*, *îț*, *cîț*, *căzuț*, *neprocopsiț*, *ocărîț*, *orce*, *ziceț*. Tot în mod tacit, au fost întregite și unele cuvinte ca *adecă* sau *față*, scrise **аде^{к}**, **фа^{ц}**;

— se întîlnesc de multe ori în acest manuscris grafiile **ди^{н}ⰴ^{н}тѫй** și **ди^{н}ⰴ^{н}трѹ**, care alternează cu **ди^{н}тѫй** și **ди^{н}трѹ**. Considerînd că ele nu sînt simple variante grafice pentru *dintîi* și *dintru*, ci reprezintă mai curînd niște forme analitice pe care autorul le va fi pronunțat ca atare și va fi vrut să le pună în circulație, le-am transcris *din întîi* și *din întru*. O asemenea interpretare se poate sprijini și pe frecvența în text a unor grafii ca **ⰴ^{н}трѹ оу^{н}**, **ⰴ^{н}трѹ ѡ**, **ди^{н} наинтє**, pe care de asemenea le-am transcris *întru un*, *întru o*, *din nainte*;

— ierurile (mare și mic) de la sfîrșitul sau din interiorul unor cuvinte, neavînd valoare fonetică, au fost ignorate.

Deși autorul atrage atenția, la p.12 a gramaticii, că „să cuvine să se păzească îndoirea și închipuirea cuvintelor celor streine, precum în dialectul acela de la care s-au luat", iar în scrisul său aplică aproape consecvent această recomandare cu caracter etimologist, nu am transcris consoanele duble în grafii ca **граммат̈ікѫ**, **єнналӓгі**, **єпіграмма**, **пѵрр̈іхїи**, **сѵллавѫ**, **сѵллїѱїс** ș.a., pentru că limba română, de cînd este atestată, nu a avut consoane geminate, iar literele **ѳ** și **ѵ** din grafii ca **орѳографїа**, **маѳематїческ**, **ї̈ѳїческ**, **рѵѳм**, **єѵгєлї̈є**, **єтѵмологїа**, **сѵнтаѯїс** ș. a. au fost transcrise *t*, respectiv *i* sau *v*, acestea fiind adevăratele lor valori fonetice în scrierea chirilică a unor cuvinte ca cele menționate. Am păstrat totuși consoana dublă în numele propriu *Rossia*, iar pe **ѳ** l-am transcris *th* în *Luthir*.

Manuscrisul lui Eustatievici are numeroase prescurtări. Alături de cele obișnuite în scrierea chirilică, autorul folosește o serie de abrevieri convenționale și neuniforme pentru denumirile diferitelor categorii gramaticale sau pentru alte cuvinte cu o frecvență mai mare în text. Abrevierile autorului alternează cu formele scrise în întregime ale cuvintelor respective. Pentru a nu încărca ediția în mod inutil cu prea multe paranteze drepte, am întregit tacit prescurtările tradiționale **блгоутїв**, **блгоутїѧ**, **дмнєзєѹ**, **дмнѹлѹй**, **дховничєщй**, **дхѹл**, **єѵгєлїє**, **Хс**, **Їис**, **пррк**, **прорк**, **сфнт**, precum și cîteva dintre cele mai frecvente abrevieri ale autorului: **ф^{ц}** sau **фац.** pentru *fața*, **ⰴ^{н}. л. п.** pentru *în loc de pildă*, **пр.** pentru *precum*, **ши алт.** pentru *și altele*. Celelalte prescurtări au fost fie întregite în paranteze drepte, cînd apar în fraze ori în titlurile unor capitole sau paragrafe, fie transcrise ca atare, în paradigme. În paranteze drepte am pus și cuvintele sau literele care lipsesc din text în mod accidental, datorită unor obișnuite erori de copist. Alte greșeli evidente de copist, ca *buculicon* în loc de *bucolicon*, *cincelea* — *cincilea*, *căscare* — *călcare*, *desilav* — *disilav*, *dialectori* — *dialecturi*, *hătărîtă* — *hotărîtă*, *încădui* — *îngădui*, *neîn-*

dustulat — neîndestulat, paralena — paralela, părticerile — părticelile, prosodaicesc — prosodiacesc, spundei — spondei, stălucire — strălucire, care se întîlnesc o dată sau de două ori în tot textul, alături de formele lor corecte folosite frecvent, au fost îndreptate în mod tacit.

O particularitate lingvistică a manuscrisului pe care-l edităm o reprezintă inconsecvența autorului în folosirea anumitor sunete sau forme gramaticale. De pildă, alături de *femeiesc, însemna,* (se) *întîmplă, lepăda, luînd, poruncitoare, loghicei* sau *loghicii* ș.a., apar des și unele forme corespunzătoare cu aspect fonetic sau morfologic regional, ca *fămeiesc, însămna,* (se) *întîmplează, lăpăda, luund, porîncitoare, loghichii.* Bineînțeles, în ediție am transcris formele respective așa cum apar ele în manuscris. De asemenea, spre a nu denatura eventual realitatea lingvistică a textului, am transcris fără cratimă sau alt semn de legătură, așa cum apar în manuscris, și calcurile *împrejur stare* „circumstanță", *în mijloc aruncare* „interjecție", *înainte punere* „prepoziție", *în loc de nume* „pronume" ș.a. Cînd însă, extrem de rar, autorul folosește totuși în astfel de cazuri cratima, am transcris cuvîntul respectiv ca atare. Fiind cu totul sporadice, am reprodus întocmai și unele forme ca *amerințind, greotate, hotărire, încuviințînd, îngrășind, însenătoșa, letinesc, nesip, pemintean, ploat.*

Accentul, care în manuscris este menționat aproape la toate cuvintele, după normele scrierii chirilice, a fost transcris numai în cazurile în care se abate de la normele limbii literare actuale, cînd constituie — în cazul neologismelor — un indiciu etimologic sau cînd aduce anumite precizări de natură morfologică.

Dintre grafiile pe care le-am adaptat la normele ortografice actuale menționăm doar pe cele mai frecvente:

— *anevoe, es, ertare, eșire, închee, trebue, voesc* ș.a. au fost transcrise *anevoie, ies, iertare, ieșire, încheie, trebuie, voiesc;*

— *luoa, zioa, părticeaoa* au fost transcrise *lua, ziua, părticeaua.*

Deoarece observațiile lui Eustatievici privitoare la ortografie au în vedere scrierea cu litere chirilice, în partea respectivă a gramaticii și în alte locuri din lucrare, în care autorul se referă la realități ale scrierii chirilice, am reprodus întocmai literele, cuvintele sau frazele luate în discuție. Cuvintele grecești, latinești sau slavonești scrise greșit au fost corectate.

Notele marginale ale autorului, indicate în manuscris prin asterisc, au fost coborîte în subsolul paginii și indicate de asemenea prin asterisc (*), iar numele autorilor din opera cărora au fost citate anumite fraze, scrise în original pe marginea textelor respective, au fost reproduse tot marginal. Notele noastre, în care am atras atenția asupra unor grafii pasibile și de alte interpretări decît cele date de noi ori asupra unor greșeli de copist, sînt indicate cu cifre arabe.

Locul unde se termină o pagină din manuscris este marcat cu o bară (|), iar pe marginea textului am menționat paginația manuscrisului, sub formă de fracție: cifra de la numărător reprezintă paginația autorului, iar cea de la numitor paginația Bibliotecii Academiei. În locul cifrelor arabe cu care sînt

Scanned with OKEN Scanner

paginate părțile introductive ale gramaticii, noi am pus cifre romane corespunzătoare, deoarece în cifre arabe a trebuit să transpunem paginația cu litere chirilice a textului gramaticii propriu-zise. Tot pentru distincții asemănătoare a trebuit să introducem cifrele romane în locul celor arabe sau al literelor chirilice și în numerotarea anumitor subdiviziuni ale cîtorva capitole din gramatică.

Pentru a se vedea cum arată sub aspect grafic manuscrisul autograf al gramaticii lui Eustatievici și pentru a oferi cititorilor posibilitatea să verifice imediat felul în care am aplicat în transcrierea textului principiile enunțate mai sus, reproducem și în facsimile cîteva pagini din manuscris.

În glosarul de la sfîrșitul ediției am înregistrat numeroasele calcuri lingvistice din terminologia gramaticală folosită de Eustatievici, precum și unele cuvinte vechi sau regionale mai puțin cunoscute.

N. A. U.

Scanned with OKEN Scanner

Întru mărirea Sfintei cei de o fiinţă,
făcătoarei de viaţă şi nedespărţitei Troiţe:
a Tatălui şi a Fiului şi a Sfîntului Duh.

GRAMATICA RUMÂNEASCĂ

Afierotisită

prea blagocestivului, prea luminatului
şi prea înălţatului domn şi oblăduitor
a toată Ugrovlahia, domnului domnului

IO COSTANDIN NICOLAIE VOIEVOD

Acum întîi izvodită

prin DIMITRIE EVSTÁTIEV BRAŞOVEANUL

Metodos prea folositori şi prea trebuincios,
întărit cu pilde prea folositoare,
aşezat cu rînduială dreaptă
şi
izvodit în Bolgaria Braşovului.
Anul 1757, sep. 1. |

Scanned with OKEN Scanner

CUVÎNT DE AFIEROTISIRE

I
3r

cătră prea blagocestivul, prea luminatul, prea înălțatul domn și oblăduitori a toată Ugrovlahia, domnul domnul *Io Constandin Nicolaie Voievod*

Prea înălțate și prea milostive doamne, bine cinstirea înălțimii tale cea pururea arătată întru cele duhovnicești, așezarea tuturor orînduielelor celor încuviințate întru stăpînire, îmbunătățirea cea îndurătoare întru îndireptarea norodului, îmblînzirea cea îndireptătoare întru putere, măsurarea cea dreaptă întru prisosință, îndurarea întru alegerea îndireptărilor adevărului și bunătății, binevoința cea întreagă întru cele bine cinstitoare, cugetul cel slobod al înălțimii tale întru cele folositoare, îndrăzneală arătînd pre îmblînzirea binevoinței cei drept povățuitoare, arătîndu-m pildă pre silința cea bine osîrguitoare a înălțimii tale întru scoaterea norodului rumânesc din ceața întunerecului întru lumina adevărului, mă silește a mă apropia cătră covîrșirea bunătății și milostivirii cei mult și întru destul arătate obștimii de la înălțimea ta cu această prea puțină roadă a minții mele cei slabi și ticăloase, pre ceea ce a o afierotisi, căutînd loc întru toate asămănările vredniciilor, nu am aflat mai odihnit și | II
3v
mai liniștit loc decît pre razele cele luminătoare prin strălucire întru toate covîrșirile vredniciilor ale îmbunătățirii și milostivirii cei îndurate a înălțimii tale, după adeverința cea dintru întîi a afierotisirii, precum un métodos al măcarcăriia învățături mai cu cuviință și mai cu alegere nu este a-l afierotisi altiia fețe fără decît apărătoriului și întăritoriului de osebirile învățăturilor prin care înălțimea ta cu știut și luminat dovod te slăvești prea ales întru vrednicie apărători și întăritori învățăturilor celor adevărate și drept măritoare. După adeverința a doao a afierotisirii, precum de multă vreme și acum neîncetat înălțimea ta, vrînd ca să înceteze a stăpîni întunerecul pre lumina, ai întărit sfintele și dumnezăiețtile lăcașuri cu nesmintite și neîndoite povațe a luminătorilor întru învățătură, întru povățuire, întru îndireptare și întru slujirea adevăratelor orînduielelor bisericești, întemeind orașele cu sămănătórii, odrăslitorii adevărului și învățăturii și limbilor celor streine trebuincioase neamului omenesc, precum dialectul cel elino-grecesc întru norodul cel rumânesc să proslăvește, să mărește, luminează, stingînd văpaiele cele arzătoare ale păgînilor și astupînd gurile cele deschise ale ereticilor, împodobind locurile cu punerea dreptății la cinste, cu așezarea adevărului întru laudă, cu orînduirea întregimii întru scaunul politiei. După a treia | adeverință, precum voința III
4r

înălțimii tale de demult fiind spre aducerea întru ființă pre acest métodos în dialectul rumânesc, acum aducîndu-să, să va odihni voința. După a patra adeverință, a dărui pre norodul cu acest métodos la trebuințele cele întîmplătoare, cu prea milostivă voință și poruncă a să da tipăririi, întru starea săvîrșirii lucrului acestuia, pre înălțimea ta cu voință deșchisă, cu îndurare întinsă, cu milostivire îndurată, cu silință osîrguitoare, cu cuget nevătămat bine înfrumșețat cu cele strălucitoare am aflat. Adevărat că cele trebuincioase spre slăvirea și lăudarea acestui métodos pe scurt am arătat întru cuvîntarea cea următoare către bine cinstitoriul cititori, pentru cele ce nu îndoiesc cuvîntul, prin această întărire să se adevereze lucrarea dintru faptă, întru acest chip acest métodos să se cunoască dintru cele ce să cuprind într-însul, cu bună încuviințare stăpînindu-să de acela. Dară întru cuprinderea lucrului acestuia, prea înălțate și prea milostive doamne, prea vrednicule apărător și întăritori adevărului și învățăturilor celor adevărate, bine să voiască înălțimea ta a privi cu ochii îndurării și milostivirii, nu la împuținarea și slăbiciunea acestui lucru, ci la mărimea adîncimei și osîrdiei cei dintru inimă, cu care lucrurile cele slabe și neputincioase să slăvesc cu mult preț; întru acest chip, această prea puțină
IV
4v
și slabă roadă a ticăloasei minții mele cu priimirea cea prea milostivă a înălțimei tale să o învrednicești, cu prea plecată umilință poftind mă rog.

Prea înălțate și prea milostive doamne, al înălțimei voastre prea plecat de-a pururea

DIMITRIE EVSTATIEV BRAȘOVEANUL |

ÎNAINTE CUVÎNTARE

cătră bine cinstitoriul şi iubitoriul de înţelepciune cititor

V
5r

Precum strălucirea soarelui întru puterea şi covîrşirea luminării sale arătată şi cunoscută fiind de toată făptura cea înfrumseţată cu darul minţii şi înţelepciunii, ceea ce cu întindere au îndireptat vederea sa cătră acea firească a luminării covîrşire, întru acest chip cunoştinţa, arătarea, priceperea şi luarea aminte au pătruns cugetul minţii şi inimii a fieştecăruia om cercători de lucrurile vederii; precum prea ticăloasă şi de fericire prea înstreinată este patrida aceea întru ceea ce să lipsesc îndreptările, prin cele ce precum de cumplirea vrăjmăşiei, întru acest chip de pătimirea şi nestatornicia faptelor întru dăruita de Dumnezeu păciuire apărări nesmintite şi întăriri nemişcate dobîndesc. Care îndireptări să izgonesc nu numai de la izgonitorii învăţăturii din hotarăle sale, nu numai de la aducătorii pre dreptatea întru cumplita ocară, nu numai de la obiditorii şi prădătorii adevărului, nu numai de la cei ce aşază şi orînduiesc pre grozava nepricepere întru scaunile politiei, nu numai de la ceia ce i-au cuprins vaietile şi durerile prin urîciunea înţelepciunii şi prin sălbătăcirea stricării de minte, ce şi de la îndreptătorii norodului, sau prin | rătăcirea sa întru hotarăle întunerecului, sau prin aşezarea sa întru scaunile nestîmpărării şi urîciunii, asemine cu izgonirea răsplătesc învăţăturii cei îndreptătoare. De unde norodul cel vătămat de arderea şi chipuirea aurului cîştigă îndrăznire spre obida şi prada săracilor, şi săracii de la cei ce sînt prădaţ şi obidiţ neajutorinţă, de unde să începe nedireptatea întru judecăţi, urîciunea cătră săraci, înălţarea ticăloşilor bogaţi după nevrednicie la cinste, la orînduieli şi la hrană îndestulătoare? Oare nu toate acestea priimesc începutul său de la neştiinţa învăţăturii, precum zice prea înţeleptul Goraţian: „Omul fără ajutoriul blagocestiei şi fără împărtăşirea învăţăturii sapă unde nu este fund, gîndeşte ce nu poate cuprinde, să îndulceşte unde este amărăciune şi adeverează ce nu este, întăreşte ce nu poate vedea cu ochii minţii"? Din ce priimesc începutul său cu nemilostivire oştile cele fără de vreme şi fără de pricină, din ce neodihnirile, privegherii stricare, stricăciunii laudă, din ce răpirea averii, omo[rî]rea bine cinstirii, călcarea orînduielelor celor hrănitoare şi celor ce păzesc întregimea curăţeniei şi înţelepciunii, din ce întru prostimea cea de obşte întunerec mult,

VI
5v

Scanned with OKEN Scanner

sălbătăcire nepovestită, dintru ce a limbilor celor streine şi necredincioase şi a neamurilor celor rău cinstitoare călcare pururea şi sculare neîncetată? Au
VII / 6r nu dintru lipsirea învăţăturii cei | îndreptătoare, văzînd pre cei întru oştire neîntrarmaţi, întru bine cuvîntare gîngavi, întru alergare şchiopi? Au nu acestea dobîndesc întîmplarea sa dintru lipsirea învăţăturii? Oare pentru ce Greţia au numit pre toată lumea a fi crudă? Pentru hrănirea fiinţii omeneşti, prin cruzirea oamenilor, precum şi este, ca nevoinţă întru sine să nască spre stricarea cruzirii şi spre dobîndirea întregimii spre lumina cunoştinţii, ceea ce cu bine cinstire prin învăţătură să dăruieşte. Cu cît mai mult să slăvesc lucrurile cele ce stau întru gătirea agonisitii omeneşti, cu atîta mai mult acelea să întunecă de descoperirea cunoştinţii adevăratei învăţături, ceea ce cu bine cinstirea împreunată şi soglăsuită a fi este trebuinţă, ceea ce este acoperemînt celor ce o au pre ea loruşi bine întărită, fiind şi lumină celor ce să întind spre ea şi aflare celor ce o caută pre ea, şi încă este mare dojană, înfruntare şi biruire celor ce să ascuţesc asupra surparea ei, pre unii întru arătare îndreptîndu-i îi biruieşte, iar altora mintea cea neînfrînată o înfrîneză şi din perire scoate, viaţă dăruind. Această închipuire prea pe scurt este pentru luarea aminte blagocestivului cititori pentru folosul învăţăturii, ca să nu să îngreuieze cu îndelungarea cuvîntului. Însă a toatei învăţături începutul este gramatica,
VIII / 6v de ceea ce pînă în ceasul de acum în rumânescul dialect lipsire au fost, neauzindu-să, nepovestindu-să, necercîndu-se pentru folosul ei. În | vrednicia materiei aceştiia îndrăzneală arătînd pre adăparea cea puţină şi slabă a minţii mele, prin alergarea îndelungatii vremi, dintru izvoarăle cele adevărate pururea curgătoare şi nesfîrşitoare, în părţile Moscóviei, în Académia Moghilozaborosţiána cea din Kiev, m-au silit a adăoga închipuire şi silinţă spre săvîrşirea lucrului gramaticii rumâneşti, avînd puţină şi slobodă socotinţă pentru lucrurile, pentru trebile şi pentru cuvintele cele luate din streine dialecturi (după cum vei vedea întru pildele sintaxisului), aşezîndu-le toate după obicinuinţa dialectului rumânesc, puind pilde ca nu numai folosul dialectului să priceapă cercătoriul de învăţătură, ci împreună să odrăslească întru cuvintele cele de mai înaltă pricepere folositoare învăţăturii, trebuincioase alegerii vieţii omeneşti, dezlegătoare cuvintelor celor prin sine tăinuitoare şi întunecoase. Mai nainte pînă a arăta ţie, iubitoriule de înţelepciune cititori, folosul gramaticii, pui legătură hotărîtoare, neplăcînd izvodirea gramaticii aceştiia, caută întru cele elineşti, întru cele slovenşti, întru cele latineşti şi întru altele, nu mă îndoiesc că să va ruşina cea rumânească după puterea, osebirea şi obicinuinţa sa de celelalte, nici numele i să va răpi, ci mai vîrtos întărire şi dovod nesmintit va dobîndi spre stăpînirea osebirilor sale, avînd împrumutare din multe dialecturi, care s-au şi aşezat fieştecare cuvînt la locul său, toată partea toate ale
XI / 7r sale avînd la rînduiala şi numărul său, ca uşurare, ne|întunerecire, luminare, îndreptare să dobîndească cercătoriul de învăţătură. Întru hotarăle aceştii însemnări, cinstire, închipuire, folos a afla este foarte cu putinţă şi cu trebuinţă. Au puţină cinste s-au adăogat prin slova aceasta *a* lui Avraam, numindu-să mai întîi Avram şi rînduindu-l singur Tatăl Savaot la mai mare vrednicie şi stăpînire? Pentru blagocestia lui Avraam, pentru bunătatea şi dreptatea lui, făcîndu-l părinte la mulţimea neamurilor, i-au înmulţit cinstea, darul, zicînd:

Scanned with OKEN Scanner

„Nu te vei chema mai mult Avram, ci Avraam", prin slova *a*, ceea ce este încheietură, parte sau stihie a gramaticii, după cum toate slovele sînt. Fac. 17, stih 4.

Gramatica este începutul tuturor învățăturilor, pentru că a te tinde cu priceperea și cu silința cătră învățătura ritoricii, filosófiei, teológhiei și altor învățături fără știința gramaticii a te folosi cum este trebuința nu vei putea și te vei îndulci unde este amărăciune, și te vei amărî unde este dulceață, fără de ajutoriul acestui métodos nu vei putea dezlega nici un feli de period și nu vei putea afla pre cunoștința și pre adevărul cel ascuns întru period și întru alte încheieri sintacticești, piiticești și altele. Măcar că din norodul nostru foarte puțini au cercat învățăturile dialecturilor celor streine, cei ce din părți streine ca niște albine adunînd dulceață au adus luminare norodului rumânesc multe cărți din limbi streine au prefăcut întru rumânescul dialect, dar nefiind gramati|ca limbii rumânești multe întunecate cuvinte întru multe cărți s-au așezat, pentru că la lucrul tălmăcirii dreaptă armă și unealtă este gramatica, prin a căriia rînduială ori în Sfînta Scriptură, ori întru istorii să dezleagă cuvintele și să cunosc osebirile cuvintelor. Cu cît mai vîrtos trebuincios lucru este gramatica rumânescului dialect spre priceperea lucrurilor celor înalte și adînci, spre întemeierea ținérii de minte, spre întărirea voroavelor, spre despărțirea zicerilor, spre rînduirea înțelegerilor întru luminoasă privire și întru cunoscătoare dulceață, întru cercarea fieștecăriia scripturi. Mai tot veacul întru nedoumire fiind, de gramatica dialectului celui rumânesc tăcere au fost, ceea ce este foarte trebuincioasă spre sădirea înțelepciunii, spre creșterea cunoștinții, spre răsărirea dintru neștiință întru știință. Pentru trebuința și mărirea acestui meșteșug, mulți din cei prea înțelepți mărturisesc și întăresc cu adevărul, după cum prea înțeleptul Aristótel întru cărțile sale zice: „Gramatica este știință care învață a scrie și a cunoaște cele cetite". Alții hotărăsc a fi gramatica întemeierea tuturor învățăturilor, alții zic precum că este cale și arătare la toate învățăturile. Asemine și de la sfinții părinți avem întărire, din cei ce pre unul numesc, pre sfîntul Ioan Damaschin, carele zice precum prea trebuincioasă este gramatica neamului omenesc și altele. Mulți întru mai | mare laudă și mărire au așezat lucru acesta decît alte învățături mai înalte, socotind că celelalte învățături pururea să trebuiesc cu ajutoriul gramaticii, măcar că alții întăresc a fi gramatica, precum a scripturilor celor bisericești așa și a celor de afară, cheia priceperii. Adevărat cu înțelepciune luund aminte meșteșugul acesta mult folos va cîștiga mintea ta adăpîndu-te întru acestea. Întîi, vei cunoaște osebirea fieștecăriia ziceri. A doao, vei cunoaște desfătăciunea limbii rumânești cîtă este și ce feli este. A treia, vei pricepe cu ce este dialectul rumânesc mai îndestulat sau mai neîndestulat decît alte dialecturi. A patra, vei avea cheia priceperii în scripturile cele bisericești și întru cele dinafară. A cincea, vei avea unealtă mijlocitoare întru tălmăcirea altor dialecturi și întru despărțirea fieștecăriia cuvîntări rumânești sau streine, și altele care pentru neîngreuierea iubitoriului de înțelepciune cititori le las. Întru acestea, cei ce sînt cu cuget zavistios, cu minte fățarnică și cu înălțarea cea încuviințată saducheilor vătămați, după pohtă să-și izvodească meșteșug, și osteneala altora să nu o răpească și să nu o îngroape. Dar cei ce sînteți cu cuget nezavistios

X / 7v

C.6, 300.

XI / 8r

XII
8v

priimiț cu cuget neatins de arăpile [1] zavistiei, cerînd de la înălțimea cea sfîntă, de la Duhul Sfînt, cuvîntul înțelepciunii, cuvîntul înțelegerii, neamurile [2] și spunerea limbilor, și altele, pentru că tot | darul cel de sus desăvîrșit este. După aceea trebuiți-vă cu mijlocirea învățăturii ca cu o unealtă către meșteșug. Priimiț dară meșteșugul acesta și lăudați pre Tatăl Savaot cel întru Sfînta Troiță proslăvit, carele au zis întunerecului să fie lumină și s-au făcut lumină, prin a căruia ajutori începîndu-să lucrul acesta s-au și săvîrșit *gramatica*, căruia neîncetat mulțămită, laudă, mărire, cinste, întru nesăvîrșiți veci, amin. |

[1] Scris арѣпнле.
[2] Context neclar. Probabil greșeală de copist.

ARĂTARE

pentru cele ce să află întru această carte

XIII
9r

	Feţele
Cuvînt de afierotisire	I
Înainte cuvîntare cătră cititori	V
Pentru ortográfie	2
Pentru tehnológhia ortográfiei	29
Pentru etimológhie	33
Pentru nume	35
Pentru în loc de numele	55
Pentru grai	62
Pentru împărtăşire	107
Pentru înainte-punere	112
Pentru spregrăire	114
Pentru în mijloc aruncare	117
Pentru împreunare	119
Pentru tehnológhia etimológhiei	121
Pentru sintaxis	134
Pentru încheierea numelor întru obşte	135
Pentru încheierea în loc de numelor	146
Pentru încheierea graiurilor	151
Pentru încheierea împărtăşirilor	172
Pentru încheierea înainte punerilor	173
Pentru încheierea spregrăirilor	176
Pentru încheierea în mijloc aruncărilor	179
Pentru încheierea împreunărilor	180

XIV
9v

Fețele

Pentru împodobitul sintaxis 184
Pentru sintaxisul cel închipuitori..... 191
Pentru rînduiala cea gramaticească..... 198
Pentru tehnológhia sintaxisului 201
Pentru prosódie..... 209
Pentru stih 214
Pentru ritm 225
Pentru tehnológhia prosódiei 230

Scanned with OKEN Scanner

STIHIILE GRAMATICII RUMÂNEȘTI

Ce este gramatica? Gramatica este meșteșug carele învață bine a grăi și drept a scrie.

Pentru ce să numește meșteșugul acesta gramatica? Să numește meșteșugul acesta gramatica pentru că luund începutul său de la slove și numindu-să grecește slovele γρᾶμματα, pentru cele ce are învățătură, dupăcum acestea sînt drepte stihii și adevărate începături silavilor sau slovenirilor, zicerilor și cuvintelor sau voroavelor.

Cîte și care sînt părțile gramaticii? Patru: o r t o g r á f i a, e t i m o l ó g h i a, s i n t a x i s și p r o s o d i a.

Scanned with OKEN Scanner

2/10v

PARTEA 1 |

PENTRU ORTOGRÁFIE

Ce este ortográfia? Este partea cea din întîi a gramaticii, ceea ce ne învață a ști ființa, firea și osebirea slovelor, și dintru acestea purcederea cea din întîi, împreună zicerea și cuvîntul cu înălțarea glasului și apăsarea viersului, arătînd despărțirea slovelor, bunii citiri și scrisorii cei drepte. Ortográfia purcede dintru aceste cuvinte grecești: ὀρθός, drept, și γράφω, scriu, și să numește *orto-gráfia*, dreaptă scrisoare. Etimológhia, sintaxis și prosódia la locurile sale să vor tîlcui.

Ortográfia cîte cuprinde? Trei: f i i n ț a sau f i r e a s l o v e l o r, l o v i r e a sau î n ă l ț a r e a v i e r s u l u i și î m p i e d e c a r e a sau r î n d u i r e a c u v i n t e l o r p r i n s t ă r i.

Ce este ființa sau firea slovelor? Este dreaptă încuviințată închipuire a fieștecăriia slove.

Ce este lovirea sau înălțarea viersului? Lovirea sau înălțarea viersului este înălțare sau apăsare întru glas sau schimbare pururea păzită întru bună scrisoare și dreaptă cetire.

Ce este împiedecarea sau rînduirea cuvintelor prin stări? Este despărțirea
3/11r voroavei prin închipuirea a multora însămnări întru așezarea periodurilor. |

D E[Z,]L E G A R E A I]

PENTRU FIINȚA SAU FIREA SLOVELOR

Ce este slova? Este o parte mai mică nedespărțitoare a zicerii cei scrise

Cîte slove sînt întru dialectul cel rumânesc? 45: а, б, в, г, д, є, ж, ѕ, з, ї, и, к, л, м, н, о, п, р, с, т, ѹ, оу, ф, ѳ, х, ъ, ы, ь, ѿ, ѡ, ц, ч, ш, щ, ѣ, ѧ, ѫ, ꙗ, ю, ѯ, ѱ, ѵ, џ, ѵ, ~, ⸚.[1]

Î n s e m n e a z ă. Aceste doao slove după urmă unii le socotesc între slove, iară alții între lovirea viersului.

---

[1] Pentru că, alături de ѡ̑, autorul enumeră și pe ѿ, sînt menționate 46, nu 45 de slove, cum afirmă el.

Pentru ce s-au despărțit gramatica întru slove? S-au dezlegat și s-au despărțit întru slove pentru că fieștece zicere nu poate într-alt chip mai mult a să despărți.

Cum să despărțesc slovele? În doao feliuri: în glasnice și soglasnice, adecă împreună glasnice.

[PENTRU CELE GLASNICE]

Ce sînt cele glasnice? Glasnicile sînt cele ce prin însuși sine dau glas și fac desăvîrșit silavă sau slovenire.

Cîte sînt cele glasnice? Optsprezece: ѧ, ѣ, и, ї, о, ѕ, оу, ъ, ы, ь, ѣ, ѭ, ѫ, ѯ, ѱ, ѵ.

Cele glasnice întru ce să despărțesc? Întru singur glasnice și înjugat sau împreunat glasnice.

Ce sînt cele singur glasnice? Sînt cele ce, avînd putere a da glas, nu poate fără de dînsele a să face nici o slovenire.

Cîte sînt? Șaptesprezece: ѧ, ѣ, и, ї, о, ѕ, оу, ъ, ы, ѣ, | ѭ, ѫ, ѯ, ѫ, ѡ, ѱ, ѵ. 4/11v

Ce sînt cele înjugat glasnice? Sînt cele ce nici prin sine nici prin alte a da glas nu pot.

Cîte sînt? Una: ь, ъ.[1]

Cele glasnice de cîte feliuri sînt? De patru feliuri: lungi, scurte, de obște și de doao ori glăsuitoare.

Ce sînt cele lungi? Sînt cele ce întru stih au pricina vremii, însemnătoare cît și ce feli, lungă.

Cîte sînt lungi? Opt: и, ѣ, ъ, ѡ, ы, оу, ѫ, ѫ.

Ce sînt cele scurte? Sînt cele ce întru stih au pricina vremii, însemnătoare cît și ce feli, scurtă.

Cîte sînt scurte? Trei: ѣ, о, ѕ.

Ce sînt cele de obște? Sînt cele ce întru stih lungi sau scurte a fi pot.

Cîte sînt? Patru: ѧ, ї, ѭ, ѵ.

Acestea sînt pentru trebuința prosódiei.

Ce sînt cele de doao ori glăsuitoare sau diftonghi? Este un glas din doao glasnice întru o slovenire.

Cîte sînt slovele cele de doao ori glăsuitoare? Patruspărăzece: ѧй, ѣй, їй, ой, sau ѡй, ѕй sau оуй, ѣй sau ѫй sau ѫй, ѭй sau ѭй[2], ѧѵ, ѣѵ, їѵ, оу, ѭ, ѫ, ѫ. | 5/12r

De cîte feliuri diftonghi sînt? De trei feliuri: aleși, osebiți și neosebiți.

Ce sînt cei aleși? Sînt cei ce din glasnice sînt încheiați, a să despărți sau a să deșcheia nu pot, stînd întru puterea uniia glasnice.

---

[1] Autorul se referă aici la cele două „ieruri", mic și mare, care în alfabetul chirilic folosit de români nu aveau valori fonetice.

[2] Prin repetarea acestui semn autorul a vrut să atragă atenția asupra celor două *pronunțări* ale lui ѭ, adică *io* și *iu*.

Cîți sînt? Cinci: оѵ, ѡ, ѫ, ꙗ, ѧ.

Cum și din ce sînt încheiați aceștia?

оѵ, din on și ipsilon și să citește prin scurtarea cea purcezătoare din buze.

ѡ, din ije și on sau uc, după citire, și să citește prin scurtarea cea purcezătoare din buze.

ѫ, din în și az și să citește prin scurtarea cea purcezătoare din ceriul gurii.

ꙗ, din ije și az și să citește sau prin scurtarea cea purcezătoare din ceriul gurii, sau prin lărgimea gurii.

ѧ, asemine precum ꙗ.

Ce sînt cei osebiți? Sînt cei ce din doao glasnice încheindu-se să trebuiesc la încheierea zicerilor dialectului rumânesc.

Cîți sînt? Șase: ай, ей, їй, ой sau wй, ый sau оѵй, ѧй sau ꙗй sau ѣй.

6 / 12ᵛ Ce sînt cei neosebiți? Sînt cei ce încheindu-se din doao glasnice să trebuiesc întru zicerile dialecturilor celor streine | priimite întru dialectul nostru cel rumânesc.

Cît sînt? Trei: аѵ, еѵ, їѵ.

Înseamnă. аѵ este lungă, еѵ scurtă, їѵ de obște, întru facerea stihurilor, la prosódie.

PENTRU CELE SOGLASNICE

Ce sînt cele soglasnice? Sînt cele ce prin sine nu dau glas și nu fac silavă, dar cu alte glasnice fac slovenire, dînd glas.

Cîte sînt soglasnice? Doaozeci și cinci: б, в, г, д, ж, ѕ, з, к, л, м, н, п, р, с, т, ф, θ, χ, ц, ч, ш, щ, ѯ, ѱ, ѳ.

Cele soglasnice de cîte feliuri de despărțiri sînt? De doao despărțiri.

Întru despărțirea 1, de cîte feliuri sînt? De doao feliuri: jumătat de glasnice și neglasnice.

Ce sînt cele jumătat de glasnice? Sînt cele ce dau mai mult glas.

Cîte sînt? Patrusprezece: ж, ѕ, з, л, м, н, р, с, ц, ч, ш, щ, ѯ, ѱ.

Ce sînt cele neglasnice? Sînt cele ce mai puțin glas dau.

Cîte sînt? Unsprezece: б, в, г, д, к, п, т, ф, θ, χ, ѳ.

Întru despărțirea 2, de cîte feliuri sînt? De patru feliuri: schimbătoare, de doao feliuri, streine și însuș osebitoare.

7 / 13ᵍ Ce sînt cele schimbătoare? Sînt cele ce întru fața a doao, vremii cei de acum, închipuirii cei arătătoare, schimbă întru ч | cele ce să sfîrșesc la к. Și din numărul cel unitori întru cel înmulțitori. Asemine întru fața a doao dintru cea din întîi tot a acei vremi și închipuiri, д întru з, г întru ѳ, т întru ц, с întru ш și щ, iară a treia, з întru д, precum: кдлк — кдлчй, прѳнк — прѳнчй, длег — длеѳй, оѵд — оѵзй, дждт — дждцй, лдс — лдшй, ндск — ндщй, дрз — дрдѣ.

Ce sînt cele de doao feliuri? Sînt cele ce dintru doao slove să cuprind.

Cîte sînt? Trei: з, ѯ, ѱ.

Înseamnă. з din д și с, ѯ din к și с, ѱ din п și с.

Ce sînt cele streine? Sînt cele ce de la grecescul dialect s-au luat întru trebuința dialectului rumânesc.

Scanned with OKEN Scanner

Cîte sînt? Patru: ѕ, ѯ, ѱ, ѳ, măcar că mai toate să pot numi de la grecescul dialect, pentru că slovenii luund de la greci, noi de la sloveni, puind oareşicare adăogate slove.

Ce sînt cele însuşi osebitoare? Sînt cele ce numai întru zicerile cele însuşi ale dialectului rumânesc să trebuiesc, iară nu întru cele streine.

Cîte sînt? Una: ѵ. Asemine şi această glasnică ѧ̀ să trebuieşte.

Î n s e m n e a z ă. Slovele cele împreună glasnice întru alte streine dialecturi, precum întru cel grecesc, slovenesc şi latinesc, să împart încă întru o b ş t i t o a r e, a s c u n z ă t o a r e şi s c h i m b ă t o a r e, cele ce slujesc prosódiei, întru | facerea stihurilor, dar rumânescul dialect, neavînd trebuinţă 8/13v
întru prosódie cu acele slove, să lipseşte de acelea.

DEZLEGAREA 2

PENTRU ÎNSEMNAREA TUTUROR SLOVELOR

а. Întru cuvintele greceşti, în locul slovei aceştiia ѧ să scrie foarte des, şi mai vîrtos la sfîrşitul cuvintelor, precum: фїлолóгїа.

б. Drept şi prost.

в. În cuvintele cele greceşti şi alte streine trebuite întru dialectul cel rumânesc, în loc de в să scrie ѵ; în loc de pildă: еѵлавїе, Паѵел.

г. Puindu-să înaintea altui г, în cuvinte greceşti care să trebuiesc în dialectul cel rumânesc, să vesteşte precum н; în loc de pildă: еѵг҃елїе. Încă întru cuvintele cele greceşti, şi întru sfîrşitura cea grecească, cîteodată să scrie г lung, după voinţa trebuitoriului, precum: зеѵгма, adecă înjugare.

д. Drept şi prost.

е, ж, ѕ, з. Asemine.

Î n s e m n e a z ă. ѕ, rar întru cuvintele cele rumâneşti şi întru începutul cuvintelor, sau mai niciodată.

и. Urmînd numai soglasnică, întru început şi oriunde să scrie.

ї. Urmînd glasnică, oriunde slobod să scrie, iară urmînd soglasnică nu să scrie. Dar întru cele streine slobod este.

I a a m i n t e precum fiind cuvînt grecesc întru trebuinţa dia|lectului 9/14r
rumânesc după luarea aminte să însemnează cu ї, întru acest chip ca sfîrşitura plecării obicinuinţii rumâneşti să se scrie cu и.

к, л, м, н. Drept şi prost să închipuiesc.

о. Întru începutul cuvîntului loc nu are, dar întru cuvinte greceşti prea ales să scrie о lăteţ.

п, р, с, т. Drept şi prost să închipuiesc.

ѹ. La începutul cuvîntului nu are loc.

оу. Pururea întru început, la mijlocul şi sfîrşitul cuvîntului nu are loc. Să osebesc aceste cuvinte: пъ оурмъ, дѹпъ оурмъ, де оунде, пъ оунде, спре оурмъ, ла оурмъ.

ф. Prost şi drept.

ѳ. Întru cele streine mai vîrtos.

χ. Drept și prost.

ъ, ь. Întru început nu au loc. ъ des în loc de ѫ să scrie.

ы și ѿ niciodată nu să trebuiesc întru dialectul cel rumânesc, numai întru cel slovenesc; cîteodată să trebuiește și la rum[ânescul] dialect.

ѡ. Pururea întru început, des în mijloc întru cuvintele cele streine, precum саввaѡѳ, și între mai multe glasnice, și întru căderea cea născătoare și dătătoare și chiem[ătoare] a num[ărului] cel înm[ulțitor].

ц, ч, ш, щ. Prost și drept să închipuiesc.

ѣ, ѧ, ю, ѫ. Întru începutul cuvintelor nu să scrie, dar ꙗ pururea întru
10/14v început.|

ѯ și ѱ întru cuvintele cele streine mai vîrtos să scrie.

ѳ. În mijlocul și sfîrșitul cuvîntului nu să scrie.

ѵ. Prost și drept să închipuiește.

ѵ. În cuvintele cele rumânești loc nu are, dar întru cele grecești trebuindu-să întru idiomatul rumânesc să însemnează, întru acelea numai și în locul acela întru carele stă grecește υ. Și în locul lui в să scrie, precum s-au zis la slova в, fața 8.

DEZLEGAREA 3

PENTRU ÎNCHIPUIREA CEA DE OBȘTE A ÎNSĂMNĂRII SLOVELOR ÎNTRU DREAPTĂ SCRISOARE

CANONUL SAU ÎNDREPTAREA 1

Să cuvine să să scrie cu slove mai mari întru început:

1. Tot numele cel însuși osebit omenesc, precum: *Alexandrul*;
2. Tot numele cel de vrednicie, precum: *Patriarh*;
3. Tot numele cel de dregătorie, precum: *Sol*;
4. Tot începutul fieștecăriia voroave, precum: *Mulț învățaț, puțini înțelepți. Din beție spre păcat volnicie*;
5. Toată pilda, toată cuvîntarea cea ascuțită, precum: *Oareșicarele om neînvățat să îndulcește unde este amărăciune, să veselește unde este întristare*;
6. Tot numele cel de meșteșug și a părților lui, precum: *Filosófia, Psihológhia*;
11/15r 7. Tot cuvîntul cel ce mai mare însemnare are decît acelea întru ca|rele este așezat, precum: *Ce nu mi-ai dat, Ia-m. Al tău cu tine, Cap deșert*;
8. Începutul stihurilor, precum:

În muncă, întru chin ne duce pre noi slava,
Lumea, fărădelegea, banilor otrava.

CANONUL SAU ÎNDREPTAREA 2

Toate cuvintele cele ce să cuvin *Dumnezeirii* nu numai să cuvine a să începe cu slovă mare și a să însemna cu titla, ci tot cuvîntul cu slove mari a să scrie este cu cuviință, precum: дм҃нзеѹ, татъль, фїюль, сфн҃тѹл дх҃ь,

Іи҃с Хс҃ și alte asemine acestora. Așișderea, scriindu-se numele cele dumnezeiești cele cu titla, ca să nu să desparță, ca să să scrie într-alt rînd, că necuviință este a despărți sau a tăia pre cele ce nu să taie.

CANONUL SAU ÎNDREPTAREA 3

Pentru cunoașterea împreunării glasnicilor cu cele împreună glasnice să cuvine bine a lua aminte ca cele ce să cade a fi scrise în rînd să nu să scrie deasupra, pentru că numai fiind soglasnice mai multe întru o lovire[1] din acelea oareșicarele să scrie deasupra, iară fiind cuvîntul din sloveniri din doao slove, nu mai multe, deasupra nici una nu are loc, precum: ащєптъ͗д, вєнирє, iară nu вє͗нрє, și altele asemine acestora.

CANONUL SAU ÎNDREPTAREA 4| 12 / 15v

Să cuvine a păzi ca întru ziceri, întru cuvinte, întru perioduri să nu să scrie ї în loc de и sau ѵ, nici о în loc de ѡ sau împotrivă, nici пс în loc de ѱ, nici кс în loc de ѯ, și alte asemine, nici ascuțita înălțare în loc de grea apăsare, nici împiedecarea în locul împunsurii cei întregi, precum: ѵпоста͠с, iară nu їпоста͠с sau ипоста͠с, și altele.

CAN[ONUL] SAU ÎNDREPT[AREA] 5

Să cuvine să se păzească îndoirea și închipuirea cuvintelor celor streine, precum în dialectul acela de la care s-au luat, sau de la cel grecesc, sau slovenesc, sau latinesc, precum: γραμματική — грамматїка, бл҃гочєстивый — бл҃гочєстив, *juramentum* — жꙋръмъ.

DEZLEGAREA 4

PENTRU LOVIREA SAU ÎNĂLȚAREA GLASULUI

Ce este lovirea sau înălțarea glasului? Caută la fața 2.
Cîte să încuviințează lovirii sau înălțării glasului? Zece:
Oxia, adecă ascuțită înălțare ´
Varia, grea apăsare `
Perispoméni, împrejur încovăiere ~
Macrà, dungă lungă —
Vrahia, dungă scurtă sau încovăiată ‿
Dasia, suflare groasă c

[1] Probabil copiat greșit, în loc de *slovenire*.

inv. 182999

13 Psilì, suflare supțire ɔ
16r Apóstrof, întoarcere ◡|
Eric, ir mititel ≀
Páerc, ir pe urmă Y

Lovirea sau înălțarea glasului, despărțindu-să, cîte cuprinde?
Patru: lovirea, vremea, duhul sau suflarea și pătimirea.

PENTRU LOVIRE

Ce este lovirea? Este înălțare sau apăsare sau mijlocire cuprinzătoare bine încuviințată glăsuire întru slovenirile zicerilor.

Cîte să întîmplează lovirii? Trei: ascuțita înălțare, grea apăsare și împrejur încovăiere.

Ce este înălțarea cea ascuțită? Este însămnare ceea ce înalță pre orice slovenire a fieștecăriia ziceri prin bine încuviințat glas.

Cîte și care sînt locurile înălțării cei ascuțite? Trei: cel de pe urmă, cel de lîngă cel de pe urmă și cel înaintea celui de lîngă cel de pe urmă.

Ce este cel de pe urmă? Este cînd să însemnează înălțarea cea ascuțită întru cea de pe urmă slovenire a zicerii, precum *dómn*, și zicerea sau cuvîntul
14 atunci să numește oxitonon sau oxito|nesc, tot acea însămnare
16v avînd a locului oxiei.

ÎNDREPT[AREA] 1 A LOCULUI* OXITONESC

Tot cuvîntul care este de o slovenire acela ca să se însemneze cu oxia tribuiește, precum: *sún*.

Să osebesc graiurile cele de o slovenire întru fața a doao a închipuirii cei poruncitoare întru amîndoao numerile, dar întru cel înmulțitori slovenirea cea dintru întîi să închipuiește cu varia, precum: *zì*, *zìceț*.

ÎNDREPT[AREA] 2

Toate graiurile cele ce întru scrisoare s-ar părea a fi de trei sloveniri, și întru citire fiind de doao, cea de pe urmă a citirii prin darea glasului să însemnează cu óxie, măcar că puțin să tăinuiește greu apăsarea, precum: *citésc*.

ÎNDREPT[AREA] 3

Împărtășirile vremii cei de acum la *-nd* și cei trecute la *-t* cea de pe urmă să oxiaște[1]. Asemine și cele de sfîrșitura cea grecească *-os*, precum: *lămurínd*, *lămurít*, *politicós*, *urîciós*.

---

* Sau a cuvîntului.

[1] Scris ⲟϧⲓⲁⲙⲉ, potrivit regulii de mai sus privitoare la scrierea lui ⲁ în cuvinte de origine greacă. Uneori întîlnim însă și grafia firească ⲟϧⲓⲉⲙⲉ.

ÎNDREPT[AREA] 4

Cuvintele cele înfiinţitoare prefăcîndu-să întru adăogătoare mută oxia întru slovenirea cea de pe urmă, amerinţindu-să puţin cu apăsare, precum: *cásă, căsnicít.*

ÎNDREPT[AREA] 5

Toată înălţarea cea ascuţită fiind la sfîrşitul cuvîntului să amerinţează puţin cu apăsare, precum: *Cel ce nu áre cúget bún, fă-l bún, el tót e nebún.*

ÎNDREPT[AREA] 6

Pentru cunoaşterea neamului de mijloc din cel | bărbătesc, sfîrşindu-se 15/17r
întru un feli măcar la ce sfîrşitură, deasupra slovenirii neamului de mijloc însemnăm cu oxia, deasupra celui bărbătesc cu varia supt viersul oxiei, precum *sădít, sădìt,* şi aceasta este după trebuinţa celuia ce voieşte, pentru că dintru încheiere şi însemnare mai mult trebuie să se cunoască neamul.

Ce este locul cel de lîngă cel de pe urmă? Este cînd să însemnează înălţarea cea ascuţită întru slovenirea cea de lîngă cea de pe urmă a cuvîntului, precum *cuvîntáre,* numindu-să pentru aceea cuvîntul acela p a r o x í t o n o n sau p a r o x i t o n e s c, tot acea însemnare avînd a închipuirii oxiei.

ÎNDREPT[AREA] 1 A CUVÎNTULUI PAROXITONESC

Cuvintele cele de doao sloveniri, slovenirea cea din întîi cu oxia să însemnează, precum: *márea.* Asemine cele de trei sloveniri, a cărora cea de pe urmă sfîrşindu-să la *-i,* la *-u* sau *-ul* şi *-e,* cea din mijloc să oxieşte[1], iară cele de mai multe sloveniri sfîrşindu-se la *-ă* sau *-e,* să oxieşte cea de lîngă cea de pe urmă, precum: *văltúrul*[2], *părínţi, alergătúra, binevoínţă, adeveríre.*

Să osebesc acestea: *víforul, sátele, cásele, vásele, mésele, alégere, culégere, mérgere, súgere.*

ÎNDREPT[AREA] 2

Cele ce au întru un cuvînt de doao ori glasnică înainte de glasnică, cea de pe urmă să oxieşte[1], păzind locul acela şi întru creşterea încheierii, precum: *mainaínte, mainaínte vedére.*

ÎNDREPT[AREA] 3

Oxia căderii cei numitoare întru căderile cele nedrepte rămîne tot întru acea slovenire, precum: *cuvîntul,* | *cuvîntului.* 16/17v

Ce este locul cel înaintea celui de lîngă cel de pe urmă? Este cînd să însemnează înălţarea cea ascuţită întru slovenirea cea înainte de lîngă cea de

[1] Vezi nota precedentă.

[2] Scris вълтȣ́рȣл. Ar putea fi şi *vîltúrul* deoarece ъ are la Eustatievici atît valoare de *ă* cît şi de *î.*

pe urmă a cuvîntului, precum *pricéperea*, numindu-să pentru aceea cuvîntul p r o p a r o x i t o n o n sau [proparoxiton]e s c, tot acea însemnare avînd a închipuirii oxiei.

ÎNDREPT[AREA] 1 A CUVÎNTULUI PROPAROXITONESC

Cuvintele cele de trei sloveniri, fiind purcese din graiurile cele de o slovenire, să oxiaşte[1] slovenirea cea din întîi, precum: *dúcere*. Să osebesc acestea: *vedére, şedére, vărsáre, udáre, călcáre, cădére*[2].

ÎNDREPT[AREA] 2

Numele cele ce sînt de patru sau mai multe sloveniri să oxiaşte cea înainte de lîngă cea de pe urmă, şi întru creşterea cuvîntului prin numărul cel înmulţitori asemine loc caută, precum: *filosófia, filosófiile*.

Ce este apăsarea cea grea? Este însemnare ceea ce greu apasă pre slovenirea zicerii prin bine încuviinţat glas.

Cîte sînt locurile apăsării cei grele? Unul, cel de pe urmă.

Ce este locul cel de pe urmă al variei? Este carele însemnează apăsare grea întru cea de pe urmă slovenire a zicerii, precum: *ziceà*. Pentru aceea să numeşte cuvîntul v a r í t o n o n sau [variton]e s c, adecă greu apăsat.

17
18r

ÎNDREPT[AREA] 1 A CUVÎNTULUI CELUI VARITONESC|

În doao feliuri să socoteşte apăsarea cea grea: întru înţelegerea cea mai strînsă, cînd anume drept să închipuieşte cu varia, precum: *a cetì*, şi întru înţelegerea cea mai desfătată toată slovenirea la sfîrşit să poate numi greu apăsată ceea ce cu înălţarea cea ascuţită este însemnată. Deci cuvîntul acesta *orbésc* la gramátici să numeşte grai greu apăsat, pentru că slovenirea cea de pe urmă cu apăsarea cea grea amerinţată a fi să socoteşte. Aşişderea viersul greu apăsat să aude, fiind slovenirea cea de pe urmă lipsită de greu apăsare întru închipuire.

ÎNDREPT[AREA] 2

Întru vremea cea trecută nesăvîrşită, întru faţa a treia a chipului celui unitori, măcar prin tăiere, măcar şi întru încheiere, să închipuieşte cu varia, precum şi oxia întru încheiere păzeşte pe locul său, precum: *săvîrşàm*. Asemine şi acestea: *mà, tè, sà, cà, să sà, cà*.

ÎNDREPT[AREA] 3

Toată vremea cea fiitoare întru cea de pe urmă slovenire greu să apasă, precum: *vói zăbovì*. Să osebesc cele ce sau în mijloc, sau pe urmă glasnică înainte de glasnică au, din care cea din înainte să ascuţeşte, precum: *vói scríe*.

[1] Vezi remarca din notele precedente.

[2] Autorul crede, cum vom vedea şi în capitolul privitor la verb, că formele respective s-au format de la pers. I a prezentului indicativ *văd, şed, vărs* etc.

Scanned with OKEN Scanner

ÎNDREPT[AREA] 4

Spregrăirile cele ce să sfîrşesc la *-or*, la *-os*, la *-t* greu să apasă, precum: *uşòr*, *frumòs*. Asemine acestea: *aşà*, *pentru cè*, *de cè*, *de cè pricină*, *căci*.

ÎNDREPT[AREA] 5

Înainte punerile toate, osebind pre cele ce au doao soglasnice înaintea glasnicii sau fiind de doao slo|veniri, greu să apasă, precum: *là*, *péste*. 18 / 18ᵛ

ÎNSEMNARE ÎNTRU OBŞTE PENTRU OXIA ŞI VARIA

1. Grea apăsarea cu înălţarea cea ascuţită să schimbă cînd îndărăt trăgîndu-să să aşază, dar mai vîrtos întru cuvintele cele încheiate, precum: *dù-l*, *ádu-l*, dar să mută şi înainte trăgîndu-să, mai des cînd creşte cuvîntul, precum: *scrìu*, *scrisésem*.

2. Înălţarea cea ascuţită şi greu apăsarea a cuvintelor să schimbă pentru arătarea însămnării cei de multe feliuri, precum: *la gramátici — la gramatíci*, *cèrc — cérc*, *mînà — mína*, *ínger — în gèr*, *schímbă — schimbà* şi altele. Aşişderea să schimbă întru faţa a treia, a chipului celui arătători, vremii cei de acum a numărului celui unitori a neamului celui lucrători a graiurilor celor ce să sfîrşesc la *-sc*, şi chipului celui poruncitori a feţii a doao a numărului celui unitori şi a spregrăirilor care să sfîrşesc la *-şte*, din despărţirea graiurilor, şi altor spregrăiri din despărţirea adăogătoarelor, precum: *săvîrşáşte*, cea poruncitoare *săvîrşàşte*. Asemine poate fi şi înmulţitori din despărţirea feţii a doao a închipuirii cei arătătoare, a numărului celui înmulţitori, precum: *săvîrşíţi*, cea porun[citoare] *săvîrşìţi*, *politicèşte*, *răù*.

3. Graiul acesta *este*, cînd urmează după el cuvînt care să începe de la glasnică sau soglasnică, fiind la arătarea oareşcă|riia tîlcuiri, leapădă pe oxia şi priimeşte deasupra lui ѣ[1] pre varia, şi aceasta este după voinţa trebuitoriului, precum: *Istória èste vestea învechírii*. Asemine şi la întrebare. 19 / 19ᶜ

4. Să mută oxia întru a doao înainte urmînd slovenire, întru cuvintele cele greceşti cele ce avem întru trebuinţa idiomatului * nostru celui rumânesc, precum: φιλοσοφία — *filosófia*, θεολογία — *teológhia*, παράκλητος — *paraclítul*, παράκλησις — *paraclísul*, ἱστορία — *istória* şi altele, sau pe urmă. Să osebesc acestea: γένεσις — *ghénesis*, ἐκκλησιάστης — *ecclesiástul*, εὐαγγέλειον — *evanghélie*, Ζαχαρίας — *Zaharía*, δοξολόγια — *doxológhia*, παραλειπομένον — *paralipoménon*,| Ἔσδρας — *Esdra*, ψάλμος — *psálmul*, ἄσμα — *ásma*, Ἱερεμίας — *Ieremía*, iară întru cuvintele cele evreieşti să hrănească tot viersul cu toată însămnarea întru dialectul nostru fiind trebuinţă.

Ce este împrejur încovăierea? Este ceea ce prin închipuirea sa dă oareşicare cinste la oareşicare nume osebite prea vrednice de cinstire.

Cîte locuri cuprinde? Doao: pre cel de pe urmă şi pre cel de lîngă cel de pe urmă. Cel de pe urmă, precum: **Хс̃**, şi acest feli de cuvînt să numeşte

[1] Adică deasupra lui *e*, pentru că grafia ѣсть din textul lui Eustatievici reprezintă pe *este*.
* Însuşi osebirii.

20/19v perispoménon, adecă cu împrejur încovăierea închipuit. Cel de lîngă cel de pe urmă, precum: дм҃нꙋл,| și să numește properispoménon, adecă cuvînt cu împrejur încovăierea închipuit întru slovenirea cea de lîngă cea de pe urmă.

Ia aminte. 1. La greci alte locuri și cuvinte cuprinde, la sloveni asemine, la latini așișderea urmează, dar întru dialectul nostru altceva a cuprinde nu poate, numindu-se semnul acesta într-alt chip titla, ceea ce osebind locurile cele mai sus numite are loc întru toate cuvintele cele ce să cuvin Dumnezeirii și altor lucruri sfinte, lăpădînd oareșce din slove pentru puterea ei.

2. Titla aceasta, întru mărirea sau micșorarea cuvîntului, schimbare despre slovenirea sa nu are, precum: дм҃нзе́ꙋ, дм҃нзе́ꙋлꙋн.

3. Slujaște la număr[1].

PENTRU VREME

Ce este vremea? Este lungirea sau scurtarea glasnicii sau a slovenirii prin oareșicare închipuiri.

Cîte să întîmplează vremii? Doao: macrà, adecă dungă lungă, vrahia, dungă scurtă.

Ce este cea lungă? Este ceea ce dintru doao vremi a cărora ca dintru doao scurte să face o lungire, a căriia închipuirea este întru acest chip —, prin care întru stih numărul să înalță.

Ce este cea scurtă? Este ceea ce să cuprinde dintru o vreme, a căriia închipuirea este întru acest chip ⏑, prin care să scurtează întru stih slovenirea zicerii.

21/20r Însemnează. Aceasta să cuvine prosódiei pentru facerea stihurilor, dar pentru că începutul său priimește de la slo|vele ortográfiei, pentru aceea s-au făcut aducerea aminte, dar cea mai desăvîrșit știință este întru prosódie.

PENTRU DUH SAU SUFLARE

Ce este duhul sau suflarea? Este bine încuviințată înălțare a zicerii prin plăcută îngroșare sau lină supțiere.

Cîte sînt suflările? Doao: dasia, adecă suflare groasă, psilì, suflare supțire.

Ce este dasia? Este suflare ceea ce încuviințează zicerea prin plăcută îngroșare.

ÎNDREPT[AREA] 1 A DASIEI

Dasia să pune înaintea zicerilor celor grecești începîndu-să de la glasnică și însemnîndu-să cu dasia, precum: ѵ҆аспїс[2].

Ce este psilì? Este suflare ceea ce încuviințează zicerea prin lină supțiere.

---

[1] Luarea aminte cu nr. 3 a fost adăugată ulterior, marginal. Noi am introdus-o la rînd.

[2] Probabil că autorul a făcut o confuzie, deoarece în greacă cuvîntul este scris cu 'ί, ἴασπις.

ÎNDREPT[AREA] 1 A SUFLĂRII CEI SUPȚIRE

Suflarea cea supțire să pune întru începutul tuturor zicerilor celor ce să încep de la glasnică, asemine întru multe evreiești și grecești, precum: ἄρμα, ἄββα, ἀμήν.

ÎNDREPTARE ÎNTRU OBȘTE PENTRU DASIA ȘI PSILÌ

1. Începîndu-se de la soglasnică, nici un cuvînt nu să însemnează cu nici un feli de suflare.

2. Suflarea cea groasă sau supțire nu să schimbă întru creșterea cuvîntului prin căderi, și întru graiuri asemine suflarea | temei sau punerii să păzește și întru cele de la aceea înjugate, precum: ѝспръвéск, ѝспръвѣ́м. 22 / 20v

3. Graiurile cele ce să încep de la soglasnică și crescînd în vreo vreme cu vreo glasnică priimește pre suflarea cea supțire, precum: ѧ́шн спа́не, ѧ́ спа́не.

PENTRU PĂTIMIRE

Ce este pătimirea? Este închipuirea glasului cea însămnătoare care sau ce feli micșorarea slovei cei ce au pătimit sau cei ce înjugat au glăsuit, sau împreună au dat glas, lepădîndu-să sau împreunîndu-să doao sloveniri întru una, liniștind și muind pre slova н.

Cîte să întîmplează pătimirii? Trei: a p ó s t r o f, adecă î n t o a r c e r e, e r i c sau i r m i t i t e l, p á e r c sau i r p e u r m ă.

Ce este apóstrof? Este semn gramaticesc care să pune deasupra oricăriia soglasnice la sfîrșitul cuvîntului, liniștind și muind cuvîntul, împreună arătînd precum lepădată este o slovenire din doao întru cetire, precum: скрипт҃рй.

I a a m i n t e. Aceasta numai deasupra lui н și ѕ să scrie, micșorîndu-le.

Ce este eric? Este semn gramaticesc carele să însemnează deasupra oricăriia soglasnice, arătînd precum lepăda|tă este slova aceasta ь. 23 / 21r

I a a m i n t e. Aceasta des să însămnează deasupra lui ҂ și de multe ori are însemnarea lui н, deasupra scriindu-se. Asemine să cuvine a ști precum la sfîrșitul cuvîntului loc nu are, numai la mijloc.

Ce este páerc? Este semn gramaticesc carele să însemnează deasupra oricăriia soglasnice la sfîrșitul cuvîntului, arătînd lepădarea slovei aceștiia ъ.

I a a m i n t e. Și la mijloc cîteodată să scrie, rar arată liniștirea cuvîntului celui prin н, dar foarte rar, însă din aceste trei semne nici unul întru cuvinte nu să poftorește fără decît greșalii sau smintirii loc dă.

DEZLEGAREA 5

PENTRU ÎMPIEDECAREA SAU RÎNDUIREA CUVINTELOR PRIN STĂRI

Ce este împiedecarea sau rînduirea cuvintelor prin stări? Caută fața 2.
Cîte să încuviințează aceștiia?
Dunga /
Împiedecarea sau jumătat de soroacă ,
Doao împunsuri sau doao soroci :
Întreagă împunsură sau soroacă .
Împreunătoarea sau unitoarea – sau =
24/21v Semnul întrebării ;
Semnul cel de mirare ! |
Semnul cel de osebire și de despărțire sau lăpădare [] sau /::/, ()

PENTRU DUNGĂ

Ce este dunga? Este semnul cel mai mic al despărțirii, cel ce să pune după grăirea cea începută și puțin ridicată prin mișcare, dar prin răsuflare neîmpiedecată, precum: *Nemilostiv om/carele pradă pre vecinul său, nefăcînd lui nici un rău.*

PENTRU ÎMPIEDECARE

Ce este împiedecarea? Împiedecarea este semn despărțitori cel ce după dungă urmînd să pune, prin suflare cele grăite hotărînd și împiedecînd, precum: *Cinstea cea înaltă / strică obiceiurile, și surpă rînduielele vieții*[1].

1. Împiedecarea să pune între cuvintele cele ce întru sine una de alta sînt despărțite, precum: *Omul dese căderi are: întîi de la cele neînsuflețite, primejdii, nevoi, pagube, după aceea de la fiară, stricări, vătămări și omorîri priimește.*

2. Să scrie între cuvintele cele ce fac îndoire, precum: *Viind la judecătoriul locului, sfatul lui, ce feli ar fi fost, dobîndind biruință, l-am cunoscut.*

3. Între încheierile cele proaste, precum: *Cunoaște lucrul tău, îndreptează*[2] *fapta ta, aducînd roadă viețuirii tale.*

PENTRU DOAO ÎMPUNSURI

25/22r Ce este aceasta? Aceasta despărțește pre încheieturile cele întregi | ale voroavei, puindu-să mai des după împiedecare, arătînd înțelegerea împiedecărilor celor trecute a fi nesăvîrșită, dar cu suflarea hotărîtă și împiedecată,

[1] Deși eronată, păstrăm aici punctuația autorului.
[2] Scris ↑дрептаѕѣ, probabil greșit, în loc de ↑дрептѣѕъ.

precum: *Bine încuviințat om este / carele nu merge la jertfirea Sátanii, și întru mrejile ispitii lui nu să prinde, și întru preajma lor nu umblă: dar întru împlinirea legii Domnului neîncetat să trudește.*

1. Să scrie între prótasis, adecă înainte punere, și între pe urmă punere, precum: *De te-au întărit vreo aducere aminte din patimile lui Hristos, de ai biruit pre Sátana: socotesc că ai avut darul socotinții și faptei cei bune.*

2. Între orice încheieturi dintru început, precum: *Fiarăle, pustia, flămînzirea, însetoșerea nu mă spăimîntează: mă veselesc pînă este Hristos cu mine: neîncetat la rugăciune lăcrămez ca pururea darul lui Hristos să fie cu mine.*

3. Între cuvintele cele legătoare și cele ce trebuie să se lege, precum: *Zis-au Hristos bogatului celui tînăr: vinde-ț ce ai și tot săracilor să dai, luund crucea urmează după mine.*

4. Înaintea cuvîntului celui tîlcuit, înaintea căruia să pune *adecă* sau *precum* și altele[1] asemine, precum: *Blagocestivul om să va mîntui, adecă: creștinul acela carele prin faptele cele bune va adeveri și va mărturisi credința sa.*

Î n s e m n e a z ă. 1. Întru voroava cea de doao încheieturi numai un | loc are. 26/22v

2. Întru voroava cea de trei sau mai multe încheieturi să însemnează după numărul încheieturilor.

PENTRU ÎNTREAGA ÎMPUNSURĂ

Ce este întreaga împunsură? Este semn des puitori după doao împunsuri, întreagă și săvîrșită înțelegere, cuvîntare și sfătuire încuie, precum: *Carele nu să scîrbește de sărăcie, bogat este. Nu carele puțin are: ci carele mult poftește, sărac este.*

Î n s e m n e a z ă. Oareșicarii în doao feliuri aceasta închipuiesc, adecă împunsură mai mare și mai mică. Cu cea mai mare pre cele de tot hotărîte, cu cea mică pre cele puțin însămnate cu hotărîrea le despărțește, mai vîrtos în locul acela unde nu să ajung semnele spre arătarea încheierilor celor înainte puse, precum: *Grije am avut de lucrurile cele politicești. Prea mari dosade asupra mea venind, cît nimic nu auzeam de întărirea mea. Dar mai mult nimic nu mă fărîma: decît întru aceste năpăști a fi cu tine, netrebuind a fi.*

PENTRU CEA ÎMPREUNĂTOARE SAU UNITOARE

Ce este aceasta? Este semn carele avînd loc întru zicere despărțită trecătoare dintru un rînd într-altul, precum: *Tămăduire și mijlocire obidirii este uitarea cea neaducătoare aminte.*

---

[1] Scris ⲁⲗⲧⲉⲗⲉ̀.

27
23r

PENTRU SEMNUL ÎNTREBĂRII|

Ce este semnul întrebării? Este o însemnare care să scrie după orce întrebare, la sfîrșitul cuvîntării lucrurilor celor întrebătoare, precum: *Pentru Hristos, a pofti moarte, cine nu să află osîrdios*;[1] *A pierde sufletul său și a dobîndi toată lumea, au nu perire vecinică este*;

PENTRU SEMNUL CEL DE MIRARE

Ce este semnul cel de mirare? Este prin carele să arată mirare, sau durere, sau bucurie, puindu-să întru sfîrșitul cuvîntării, precum: *O, milostivire și îndelung răbdare dumnezeiască! Ceea ce ridici pre cei căzuț și slăvești pre cei ocărîț.*

1. Cîteodată să poate despărți semnul mirării de întrebare sau de protasis care urmează, precum: *O, muiere! Mare-ț este credința. O, fără de minte galateni! Cine pre voi au zavistuit, ca adevărului să nu vă plecați, cărora înaintea ochilor Iisus Hristos, s-au scris mai nainte, întru voi răstignit.* Gal., 3.1.

2. Nu prea rar în locul semnului celui de mirare să pune cel de întrebare.

PENTRU SEMNUL CEL DE OSEBIRE

Ce este acesta? Este însemnare ceea ce încuie cuvintele cele ce sînt streine, sau cele ce sînt pentru vreo tîlcuire, sau pentru mai ușoară înțelegere fiind puse dinafară, sau țiindu-se de cele trecute, sau de cele următoare, cele ce lipsind ascunsă și nesăvîrșită înțelegere să face, precum: *Cîți slujesc lumii,*
28 *acelea* [*adecă ale lumii*] *înțelepțesc. Păzesc și voi păzi* [*așa m-am obicinuit*]
23v *adevă|rul întru judecată.*

PENTRU SEMNUL CEL DE DESPĂRȚIRE SAU DE LEPĂDARE

Ce este acesta? Este semn cel ce cuprinde cuvintele acelea cele ce nu să țin nici de cele trecute, nici de cele următoare, dar singure prin sine stau; iară luîndu-să, înțelegerea celor ce s-au grăit întreagă și săvîrșită rămîne, precum: *Sculîndu-să oareșcare judecători în mijlocul supușilor săi, au zis (fost-au mulțime mare de norod): pînă va stăpîni grozăvia pre politia, legată va fi bine încuviințarea întru casele judecătorilor.*

DEZLEGAREA 6

PENTRU PURCEDEREA CEA DINTRU SLOVE

Ce să naște dintru slove? S i l a v a sau s l o v e n i r e a.

Ce este silava sau slovenirea? Este cuprindere sau stringere[2] în doao mai vîrtos slove prin mișcarea uniia glasnice, precum: *Da.*

---

[1] Păstrăm aici semnul întrebării reprezentat prin punct și virgulă, așa cum apare peste tot în manuscris.

[2] Fusese copiat întîi, din greșeală, стнщере, apoi corectat. Deci s-ar putea ca autorul, care a transformat pe т în тр, să fi neglijat să-l transforme și pe н în ъ și ca atare cuvîntul a rămas *stringere*, în loc de *strîngere*.

Din silave sau sloveniri ce purcede? Z i c e r e a.

Ce este zicerea? Este o parte mai mică despărțită a cuvîntării cei încheiate și așezată din sloveniri, prin care purcede numirea zicerii, precum: *Daniil.*

Din zicere ce să naște? C u v î n t u l adecă v o r o a v a.

Ce este cuvîntul? Este încheierea zicerilor înțelegere întreagă săvîrșaște[1] arătînd, precum: *Daniil este proroc întru adevăr dumnezeiesc.*|

[1] Probabil copiat greșit, în loc de *săvîrșită.*

Scanned with OKEN Scanner

29
24r

RÎNDUIALA TEHNOLÓGHIEI *

adecă împreună grăirii cei prin meşteşug pentru ortográfie, după întrebările şi răspunsurile celuia ce să trebuieşte cu acelea.

Întru pildă s-au aşezat această următoare înţelegere:

Ръѹта́тѣ ѧдѹлчѣ́ще вени́нѹль.

Întrebarea învăţătoriului

Această înţelegere bine este grăită şi scrisă?

Răsp[unsul] ucen[icului]

Bine şi drept.
Pentru ce? Pentru că gramaticeşte este aşezată.
Ce este gramatica? Este meşteşug, şi altele, faţa 1.
Pentru ce să numeşte gramatica? Să numeşte, şi altele, faţa 1.
Cîte sînt părţile gramaticii? Patru, şi altele, faţa 1.
Pentru care parte întîi ni să cuvine a avea tehnologhisire? Pentru ortográfie.
Ce este ortográfia? Este partea, şi altele, faţa 2.
Ce cuvînt este acesta ortográfia? Grecesc.
Ce însemnează? Dreaptă scrisoare, ὄρθος, drept, γράφω, scriu, faţa 2.
30
24v
Cîte cuprinde ortográfia? Trei, şi altele, faţa 2.|
Întru înţelegerea aceasta, ce să cuprinde întîi? Fiinţa sau firea slovelor.
Ce este fiinţa sau firea slovelor? Este drept, şi altele, faţa 2.
Întru cuvîntul acesta **Ръѹта́тѣ** cîte slove sînt? Şapte.
Ce este slova? Este o parte, şi altele, faţa 3.
Cîte sînt slovele?[1] **а, е,** şi altele, faţa 3.
Pentru ce s-au despărţit gramatica întru slove? S-au dezlegat, faţa 3.
Întru cuvîntul acesta ce feli de slove să află? Glasnice şi soglasnice.
Glasnice: **ъ, ѹ, а, ѣ;**; sog[lasnice]: **р, т, т.**
Ce sînt cele glasnice? Glasnicile sînt, faţa 3.

---

* Tehnologhisirii.

[1] După întrebare este lăsat un spaţiu, unde ar fi trebuit trecută cifra, care nu este însă menţionată.

Ce sînt cele soglasnice? Sînt cele ce, faţa 6.
A doao, ъ, ѧ, ѣ sînt singur-glasnice, ѕ jumătat de glasnică, ѵ neglasnică.
Ce sînt cele singur glasnice? Sînt cele ce, faţa 3.
Ce sînt cele jumătat de glasnice? Sînt, faţa 6.
Ce sînt cele neglasnice? Sînt cele ce, faţa 6.
A treia, ъ ce slovă este? Lungă, precum şi ѣ, faţa 4.
Ce sînt cele lungi? Sînt cele ce, faţa 4.
ѕ ce slovă este? Scurtă.
Ce este cea scurtă? Este ceea ce întru stih are, şi altele, faţa 4.
ѧ ce slovă este? De obşte.
Ce sînt cele de obşte? Sînt cele ce, şi altele, faţa 4.
Întru înţelegerea aceasta, cum este slova cea din întîi? Mare.| 31/25r
Pentru ce? Pentru că este începutul voroavei şi este şi pildă.
Prin care îndreptare? 1. Tot începutul, 2. Toată pilda, faţa 10, rîndul 4 şi 5.
A doao, întru înţelegerea aceasta ce să cuprinde? Lovirea sau înălţarea glasului.
Ce este lovirea sau înălţarea glasului? Este, faţa 2.
Cîte să încuviinţează lovirii sau înălţării glasului? Zece: oxia, şi altele, faţa 12.
Lovirea despărţindu-se cîte cuprinde? Patru, faţa 13.
Ce este lovirea? Este înălţare, faţa 13.
Cîte să întîmplează lovirii? Trei, faţa 13.
După lovire ce are cuvîntul acesta Ѳъѕтáтѣ? Ascuţită înălţare.
Ce este înălţarea cea ascuţită? Este însemnare, faţa 13.
În ce loc este aceasta? În locul cel de lîngă cel de pe urmă.
Ce este locul cel de lîngă cel de pe urmă? Este, faţa 15.
Cum să numeşte cuvîntul acesta? Paroxítonon.
Prin care îndreptare? Asemine cele de trei sloveniri, faţa 15.
Vremea cuvintelor să cuvine prosódiei.
Suflare nu are.
Pentru ce? Pentru că numai la începutul cuvîntului de la glasnică să scrie suflarea.
Prin care îndreptare? Începîndu-să, şi altele, faţa 21.| 32/25v
Pătimirea întru cuvîntul acesta nu are loc, adecă întru zicerea aceasta **Ѳъѕтáтѣ.**
A treia, întru înţelegerea aceasta ce să cuprinde? Împiedecarea sau rînduirea cuvintelor prin stări.
Ce este împiedecarea sau rînduirea cuvintelor prin stări? Este, faţa 2.
Cîte să încuviinţează aceştiia? Noao: dunga, şi altele, faţa 23.
Care s-au însemnat întru înţelegerea aceasta? Întreaga împunsură.
Ce este întreaga împunsură? Este semn, şi altele, faţa 26.
Ce feli de împunsură este aceasta, mai mare sau mai mică? Mai mare.
Pentru ce? Pentru că întru cele de tot hotărîte să închipuieşte.
Prin care însemnare? Însemnează. Oareşicarii, şi altele, faţa 26.
Însemnează. Asemine cuvintele acestea cele ce au rămas *îndulceşte veninul* să tehnologhisesc după osebirea şi puterea însemnării sale. Pentru neîngreuierea cercătoriului de învăţătură pe scurt s-au însemnat aceasta.|

Scanned with OKEN Scanner

33
26r

PARTEA A DOAO

PENTRU ETIMOLOGHIE

Ce este etimológhia? Etimológhia fiind partea a doao a gramaticei învață a cunoaște și a arăta osebirile fieștecăruia cuvînt făcînd despărțire prin părțile voroavei* și prin acelorași întîmplări, precum: *această mare*, ἡ θάλασσα; *această mare arătare*, τό μεγάλον παράδειγμα. Etimológhia este cuvînt grecesc, purcezînd de la acest nume grecesc ἔτυμος, adecă drept sau adevărat, și de la λόγος, adecă cuvînt, după cum să zice *etimológhia*, dreaptă sau adevărată cuvîntare.

Etimológhia cîte părți are? Opt: numele, în loc de numele, graiul, împărtășirea, înainte-punerea, spregrăirea, în mijloc-aruncarea, împreunarea**.

Luarea-aminte 1. ἄρθρον, adecă încheietură, este întru limba grecească și nemțască o parte din cele opt părți ale voroavei, dară în dialectul rumânesc să fie nu poate, pentru că nu are atîta putere cît în limba elinească. Pentru aceea să va pune întru partea în loc de numelui și întru aceea să va socoti. Așijderea în mijloc-aruncarea, numindu-să let. *interjec-*
34 *tio*,| slov. **междомéтїе**, întru cele grecești gramatici nu este. Pentru că în
26v dialectul rumânesc[1] neavînd loc să socotește întru partea spregrăirii, dar în dialectul rumânesc avînd mai mare putere o numim osebită parte a etimológhiei.

Luarea aminte 2. Întru gramatica elinească altă rînduială este a părților voroavei, precum întru gram[atica lui] Const[antin] Lasc[aris]: 1. Numele, 2. Graiul iproci, întru cele letinești altă, întru cele slovenești schimbată, întru cele nemțești nu asemine. Pentru aceea cu alegere am așezat: 1. Num[ele], 2. În loc de num[ele], ca o urmare numelui, luînd împrumutare de la nume, 3. Graiul, care încheie pre num[e] și alte părți, 4. Împărt[ășirea], pentru că dintru grai să naște, 5. Îna-

---

* Cuvîntului, τοῦ λόγου.

** Adecă împreună legare.

[1] Desigur greșeală de copist, în loc de *grecesc* sau *elinesc*.

inte punerea, căci să adaogă celor din naintea sa părți, 6. Spregrăirea, căci pentru mai mare însemnare să adaogă întru cele din naintea sa părți, 7. În mijloc aruncarea, căci este ca un emfazis celor din naintea sa părți, 8. Împreunarea, căci leagă osebit pre fieștecare parte de alta.

De cîte feliuri sînt părțile voroavei? De doao feliuri: plecătoare și neplecătoare.

Ce sînt cele plecătoare? | Cele plecătoare cresc prin căderi, schimbîndu-să și plecîndu-să. 35/27r

Cîte sînt cele plecătoare? 4: numele, în loc de numele, graiul, împărtășirea.

Ce sînt cele neplecătoare? Sînt cele ce cum să găsesc așa să așază întru voroavă.

Cîte sînt cele neplecătoare? 4: înainte punerea, spregrăirea, în mijloc aruncarea, împreunarea.

CAP 1
PENTRU NUME

Ce este numele? Numele este partea cea dintîi a etimológhiei care are caderi, iară nu chipuri sau vremi, și însemnează lucru sau ființă osebită sau de obște, iară nu lucrarea sau patima.

Numele, întru despărțirea cea dintîi, de cîte feliuri este? De doao feliuri: înființitori și adăogători.

Ce este cel înființitori? Este carele însemnează pre singur lucrul și fără de alt cuvînt despărțit să poate înțelege, precum: *om*.

Ce este cel adăogători? Este carele însemnează osebirea lucrului și fără de alt cuvînt despărțit nu să poate înțelege, și unul are trei neamuri, precum: *cinstit, -tă, -t*, altul unul, precum: *acest, această, acest supțire*. 36/27v

Întru despărțirea a doao de cîte feliuri numele este? De trei feliuri: osebit, strîngători și numitori.

Ce este cel osebit? Este cel ce, însemnînd osebire, unuia lucru știut să cuvine, precum: *Gavriil, Moscóvia*.

De cîte feliuri este numele care să cuvine numai numirii? De trei feliuri: numele, numirea* cea de neam sau de familie, semnul numirii.

Ce este numele? Este carele prin botez să dă omului, precum: *Ioan*.

Ce este numirea cea de neam? Este ceea ce la toată familia sau la tot neamul să cuvine, precum: *Izrailtean*.

Ce este semnul numirii? Este cela ce oareșicăruia pentru îmbărbătățirea faptei sau pentru altă întîmplare [se cuvine], precum: *Dimosten, tatăl ritorichii***.

* Care să numește prost polecra.
** Podoabei cuvîntului.

Scanned with OKEN Scanner

Ce este cel numitori? Este cela ce multora întru obște să cuvine, precum: *orași.* [1]

37
28r Ce este cel strîngători? Este cela ce prin numărul cel însămnători una mulțime însemnează, precum: *norod, turmă.*

Sholion. Sînt încă alte nume: 1. Întorcători, precum: *de ce feli.*

2. Împărțitori, care una dintru multe sau multe ca cu un semn însemnează. Una din multe însemnează acestea: *oareșicine, oareșicare.* Cele ce multe însemnează ca cu un semn sînt cele de obște acestea: *tot, fieștecine, niminea, nici unul.*

3. Numele cel numărători, a căruia chipurile sînt de multe feliuri: a. Cel numit, care numărul desăvîrșit însemnează, precum: *unul, doi*; b. Cel de rînduială, care pre numărul cel prin rînduială așezat sau pre cel de pe urmă din numărul acela însemnează, precum: *cel din întîi* iproci.

4. Cel despărțitori, precum: *cîte trei* și altele.

Însemnează. Acestora împrejur închipuirea să descopere din singură numirea sa.

CUM SĂ CEARCĂ CUVINTELE ?

Prin întîmplările părților voroavei *.

Cîte sînt întîmplările numelui? Șapte: numărul, căderea, chipul, furma**, neamul, însuș cu alt asemănarea și plecarea.

PENTRU NUMĂR

38
28v Ce este numărul? Este prin care a lucrului monáda, | adecă unirea, sau înmulțirea să însemnează, precum: *blagocestiv* ***, *blagocestivi.*

Numerile numelor cîte sînt? Doao: unitori și înmulțitori.

Ce este cel unitori? Este prin carele numai un lucru să închipuiește, precum: *înțelept.*

Ce este cel înmulțitori? Este prin carele multe lucruri să închipuiesc, precum: *înțelepți.*

PENTRU CĂDERE

Ce este căderea? Este prin care cuvintele întru plecare schimbă sfîrșitura, dînd pricină însemnării.

Căderile numelor cîte sînt? Șase:

Numitoare, prin care numim lucrul, precum: *prunc.*

---

[1] Singular.

* Adecă cuvîntului, τοῦ λόγου.

** Închipuirea, σχῆμα.

*** Bine cinstitori.

Scanned with OKEN Scanner

Născătoare, prin care, fiind de cineva întrebat, răspuns dăm pentru stăpînire sau purcederea oareșicăruia lucru, precum: *al pruncului*.

Dătătoare, prin care oareșicui orice rînduim, precum: *pruncului*.

Pricinuitoare, prin care orice arătăm, precum: *pre pruncul*.

Chemătoare, prin care chemare închipuim, precum: *o, pruncule*. | 39/29r

Luutoare, prin care însămnăm a lua ceva sau închipuim împrejur starea lucrului, precum: *de la prunc*.

Însemnare. Crescînd căderea cea născătoare, și celelalte[1] cresc.

De cîte feliuri sînt căderile? De doao feliuri: drepte și nedrepte. Cele drepte sînt numitoare și chemătoare. Pentru aceasta sînt numite, căci drept stînd și înaintea graiurilor puindu-să, întru încheiere însemnează osebită ființă. Iară celelalte căderi sînt nedrepte, pentru că să pun pe urma graiurilor.

PENTRU CHIP

Ce este chipul? Este o întîmplare a numelui ceea ce arată pre unele cuvinte a fi de purcederea sa, iară pre altele de streină purcedere.

De cîte feliuri este chipul? De doao feliuri: întîitori și purcezători.

Ce este cel întîitori? Este carele de la alt cuvînt purcedere nu are, precum: *pămînt*, *mare*.

Ce este cel purcezători? Este carele de la alt cuvînt purcedere are, precum: *pemintesc*, *mai mare*.

De cîte feliuri este numele cel purcezători? De patru feliuri:

I. Cel de la nume, care de la nume purcede și este de șase feliuri:

1. Zicători sau numitori, care de la alt cuvînt numirea sa | primește, precum: *cornurat*, de la *corn*. 40/29v

2. Cel patronimicesc sau părințesc, care de la numele părinților sau altiia familii purcezînd însemnează ori pre cine din neam, precum: *Priamidis*, fiul lui *Priam*, *Constantinesc* și altele.

3. Cel stăpînitori, care lucru sau stăpînire care să cuvine oareșicui, sau stăpînit de oareșicine, sau osebire însemnează, precum: *împărătesc, ostași*[2].

4. Cel de seminție sau de neam, care de la neam a fi purces însemnează, precum: *samaritean*.

5. Cel de patrie, care de la patrie trage numirea sa, precum: *ierusalimnean*, *ierusalimesc*.

6. Micșoritori, care micșorarea întîitoriului său însemnează, precum: *împărățel*, *soborel*.

II. Cel de la grai sau grăitori, precum: *ziditori*. Aicea să socotește și cel împărtășitori, precum: *cinstire*, purcezînd de la împărtășirea aceasta *cinstind*.

---

[1] Scris чѣлѧлалтє.
[2] Singular.

III. Înainte puitori, precum: *cel de împotrivă.*
IV. Spregrăitori, precum: *cel de astăzi.*
Însemnează. Și înființitoare și adăogătoare sînt întru chipul cel purcezători, a cărora firea să poate cunoaște dintru despărțirea cea din întîi a numelui.

41/30r

PENTRU FURMĂ|

Ce este furma? Este prin care să arată a fi cuvîntul așezat dintru o zicere sau mai multe.

Închipuirea de cîte feliuri este? De trei feliuri: proastă, ceea ce întru un cuvînt să cuprinde, precum: *slăvit*; încheiată, care dintru mai multe cuvinte să cuprinde, precum: *prea slăvit*; prea încheiată, ceea ce dintru trei cuvinte* a fi încheiată să arată, precum: *prea proslăvit.*

În cîte feliuri să încheie numele? În doao feliuri: cu părțile cele plecătoare și neplecătoare.

1. Cu numele, precum: *purtători de pace.*
2. Cu înainte-punerea, precum: *spregrăire, întrarmare.*
3. Cu spregrăirea, precum: *binecuvîntat,* ceea ce și cu alte căderi să încheie.

Însemnează. Cînd este încheiat numele dintru doao căderi nedrepte, nici una nu să pleacă, și împotrivă. Dar cînd să încheie dintru una dreaptă și altă nedreaptă, cea dreaptă numai să pleacă.

PENTRU NEAM

Ce este neamul? Este cu care cuvintele, adecă zicerile, prin încheieturile acestea *acest, -sta, -st* să despărțesc arătînd numirea neamului.

42/30v

Neamurile numelor cîte sînt? Cinci:|

bărbătesc este	căruia să adaogă întru căderea cea numitoare, numărului celui unitori	*acest*	precum:	*acest om*
fămeiesc		*aceasta*		*puterea aceasta*
de mijloc		*acest*		*acest lucru*
de tot		*acest, -sta, -st*		*acest, -sta, -st supțire*
amestecat**		*acest* sau *-sta*		*acest văltur*[1] iproci

Carele cu un glas și cu o încheietură bărbătească sau fămeiască doao neamuri însămnează[2].

Prin cîte chipuri să cunosc neamurile? Prin doao: prin însămnare, adecă prin îndreptările cele de obște, și prin sfîrșitură, adecă prin îndreptările cele osebite.

---

* Adecă ziceri, λέξαις.
** Adecă prea de obște.
[1] Scris вълтȣр. Vezi nota de la p. 19.
[2] Fraza aceasta se referă, probabil, la genul *amestecat.*

Pentru ce să numesc îndreptări de obște? Pentru că nici un cuvînt nu să leagă cu numite sfîrșituri, dar tot cuvîntul dintru a sa însemnare să cunoaște de ce neam este, precum: *Piita* este Omir, piita* însemnează vrednicie bărbătească, *Omir*, om, prin îndreptarea cea dintîi de obște.

Pentru ce să numesc osebite? Pentru că tot cuvîntul să cunoaște dintru sfîrșitura sa de care neam este, precum: *luna.*

Cîte sînt cele de obște? Cinci.

Care este cea dintîi?

1. Toate numele care să cuvin părții și vredniciii bărbătești, vînturilor, lunilor, pomilor celor roditori și tuturor slovelor sînt bărbătești, precum: *Omir, piita, ghenuarie, austru, smochin, vede, glagol.*

O s e b e ș t e. *Vița* este fămeiască.| 43/31r

2. Toate numele care să cuvin părții și vredniciei fămeiești, țărilor și roadelor sînt fămeiești, precum: *Elisafta, drept povățuitoarea, Rossia, năramza.*

O s e b e ș t e. *Măr, strugur* sînt bărbătești.

3. Numele care sînt de trei sfîrșituri, sfîrșitura cea dintîi este de neamul bărbătesc, a doao de fămeiesc, a treia de mijloc, precum: *acest cinstit, această cinstită, acest cinstit.*

4. Numele cele de o sfîrșitură adăogătoare sînt de neamul de tot, precum: *acest, aceasta, acest iute.*

5. Numele păsărilor celor zburătoare sînt de neamul cel amestecat: *acest șoim, acest cocor.*

Cîte sînt îndreptările cele osebite? Patru.

Care este cea dintîi?

1. Numele cele ce să sfîrșesc la **а, е, ѣ, ѧ** și **ъ** sînt de neamul fămeiesc, precum: **лꙋ́на, чинсти́ре, сълбътъчи́рѣ, са́бїѧ, газдъ.** Să osebește **бербе́че, вїе́рме, арете,** după îndreptarea cea dintîi de obște, și altele.

2. Numele numărului celui înmulțitori sfîrșindu-să la **е** sînt fămeiești, precum: **фъна́це** și altele.

3. Numele cele ce să sfîrșesc la **ю**, la **ь** sînt bărbătești, precum: **гꙋно́ю, фо́кь.**| 44/31v

4. Numele cele ce să sfîrșesc la **ꙋ** sînt de neamul de mijloc, precum: **лꙋ́крꙋ** și altele.

PENTRU ÎNSUȘI CU ALT ASĂMĂNARE

Ce este însuși cu alt asămănarea? Este schimbarea numelui celui adăogători prin stepene**.

Care nume însuși cu alt să asemineazǎ? Cele adăogătoare, dar mai vîrtos acelea a cărora însămnarea să poate mări sau a să micșora.

De cîte feliuri sînt adăogătoarele însuși cu alt asămănării? De doao feliuri: î n s u ș i a s ă m ă n ă t o a r e și n e a s ă m ă n ă t o a r e.

Care sînt însuși cele asămănătoare? Cele ce să pot schimba prin pasurile însuși cu alt asămănării.

---

* Adecă făcător de stihuri.

** Adecă pasuri.

Cîte sînt stepenile acelea? Trei: puitori, însuș cu alt asămănători și sus puitori.

Ce este cel puitori? Este a căruia glasul cel din întîi al adăogătoriului pre singur lucru însămnează prost și desăvîrșit, precum: *cinstit.*

Ce este cel însuși cu alt asămănători? Este carele înalță sau pogoară pre orice putere a puitoriului, precum: *mai cinstit.*

45 / 32r Cum să fac acestea? Să adaogă înaintea puitoriului această încheietură *mai*, precum: *slăvit, mai slăvit.* |

Cîte sfîrșitúri are? Cîte adăogătoriul care însuși cu alt să aseamănă.

Ce este sus puitoriul? Este care însămnînd prea mult sau prea puțin pune pre lucrul în locul cel prea de sus sau întru cel prea de jos, precum: *prea cinstit.*

Cum să fac acestea? Să adaogă *prea*, precum: *slăvit, prea slăvit*, dar sfîrșitura precum a însuși cu alt asemănătoriului.

Însămnează. 1. Adăogătoarele care însămnează metal sau materie să lipsesc de stepenul cel însuși cu alt asămănători și sus puitori, precum: *cel de aur* și altele.

2. Este încă asămănare după îndreptări neurmătoare, ceea ce pre chipul cel de obște al asămănării nu-l păzește, ci-l schimbă, sau îl scade, sau îl înmulțește.

De cîte feliuri este aceasta? De trei feliuri: schimbătoare, scăzătoare și prisositoare.

Ce este cea schimbătoare? Este ceea ce pre cel însuși asămănători și sus puitori prisosește cu altă încheietură, puind *mult* spre înălțare, *puțin* spre scădere asămănătoriului, *prea mult* sus puitoriului și *prea puțin*, precum: *puțin înțelept, mult răzvrătit, prea puțin blagocestiv, prea mult stricat.*

46 / 32v Ce este cea scăzătoare? Este ceea ce lipsește pre împărtășirile vremii cei de acum, care să sfîrșaște la *-nd*, de stepenul | cel asămănători și sus puitori, precum: *dobîndind.*

Ce este cea prisositoare? Este ceea ce face rînduială și numelor celor înființitoare a să schimba prin stepene, dar acelora numai cele ce să închipuiesc în loc de adăogătoare, precum: *om, mai om, prea om*, în loc de *omenit* sau *cu omenie.*

Ce este adăogătoriul cel neasămănători? Este care mai mult pre puitoriul nu are nici un stepen.

De cîte feliuri sînt acestea? De multe feliuri:

1. Cele întrebătoare, precum: *cine, de cîte feliuri* și altele.
2. Cele întorcătoare, precum: *de ce feli* și altele.
3. Cele neîngăduitoare, precum: *nici unul* și altele.
4. Cele de obște și osebitoare, precum: *tot, oareșicine* iproci.
5. Tot numărul cel numit și rînduitori, osebind *întîi, mai întîi, prea întîi.*

Osebește. Numele cele de patrie, de stăpînire, de neam și de micșorare au pre toate stepinile, precum: *asirian, împărătesc, gingășel.*

Scanned with OKEN Scanner

PENTRU PLECARE

Ce este plecarea? Este schimbarea numelor prin multe feliuri de sfîrșituri a căderilor.

De cîte feliuri este plecarea? De doao feliuri: următoare arătărilor plecării și neurmătoare.| 47/33c

Ce este cea următoare arătărilor plecării? Este ceea ce păzește pre chipul cel de obște al plecării.

Plecările cîte sînt? Șase.

PENTRU PLECAREA 1

Ce este plecarea cea din întîi? Este ceea ce prisosește cu o sílavă la plecarea căderilor, schimbîndu-să numai numele cele bărbătești întru această plecare.

Cîte sfîrșituri are? Una, *-c* sau *-l*.

Paradigma sau arătarea plecării aceștiia [...] [1] cea următoare:

Numărul cel unitori	**Cel înmulțitori**
Numitoarea: *acest prunc*	N. *acești prunci*
Născătoarea: *a acestuia prunc*	N. *a acestora prunci*
Dătătoarea: *acestui prunc*	D. *acestora* sau *acestor prunci*
Pricinuitoarea: *pre acest prunc*	P. *pre acești prunci*
Chemătoarea: *o, pruncule*	C. *o, pruncilor*
Luutoarea: *de la acest prunc*	L. *de la acești prunci*

Însemnează. Întru acest chip să pleacă fiind pusă încheietura înain-[tea] numelui. Dar puindu-să pe urmă, într-acest chip urmează paradigma:

Num. cel unitor	**Cel înmulțitori**
Num. *pruncul acesta*	N. *pruncii aceștia*
Năs. *a pruncului acestuia*	N. *a pruncilor acestora*
Dăt. *pruncului acestuia*	D. *pruncilor acestora*
Prici. *pre pruncul acesta*	P. *pre pruncii aceștia*| 48/33v
C. *o, pruncule*	C. *o, pruncilor*
L. *de la pruncul acesta*	L. *de la pruncii aceștia*

PENTRU PLECAREA 2

Ce este plecarea a doao? Este ceea ce asemine este cu slovenirile întru cel unitor, prisosind cu o silavă întru cel înmulțitori, schimbîndu-să numele cele femeiești.

Cîte sfîrșituri are? Patru: *-ă*, *-a*, *-ѣ*, *-e*.

[1] Nu s-a putut citi un cuvînt, probabil *este*, manuscrisul fiind pătat.

Scanned with OKEN Scanner

Paradigma plecării aceştiia este cea următoare:

	Numărul cel unitor	Cel înmulţitori
	Încheietura înainte	*Încheietura pe urmă*	
Num.	*această slavă; slava aceasta*	N. *aceste slave; slavele acestea*
Năs.	*a aceştii slave; -vei -ştiia*	N. *a acestora slave; -velor -stora*
Dăt.	*aceştii slave; -vei -ştiia*	D. *acestor slave; -velor -stora*
Prici.	*pre această slavă; -va -sta*	P. *pre aceste slave; -vele -stea*
Chem.	*o, slavă*	C. *o, slavelor*
Lu.	*de la această slavă; -va -sta*	L. *de la aceste slave; -vele -stea*

Însemnează. Numele cele osebite bărbăteşti de la greci şi de la evrei luate, precum este *Pitágora, Varnáva* şi altele, să pleacă după cum urmează, lipsindu-să de cel înmulţitor, iară cele osebite femeieşti priimesc pre cel înmulţitori, precum: *Parascheva.*

	Num. cel unitori	Cel înmulţitori
Num.	*acest Varnáva*	
Năs.	*a acestuia Varnava* sau *-vii*	Să lipseşte |
Dăt.	*acestui Varnáva* sau *-vii*	
Prici.	*pre acest Varnáva*	
Chem.	*o, Varnávo*[1]	

49
34r

Parádigma celor sfîrşitoare la *-e* şi *-ѣ*.

	Numărul cel unitori	Cel înmulţitori
Num.	*această mărire; -rea -sta*	N. *aceste măriri; -rile -stea*
Năs.	*a aceştii măriri; -rii -ştiia*	N. *a acestora, -or, -riri; -rilor -stora, -or*
Dăt.	*aceştii măriri; -rii -ştiia*	D. *acestora, -or*[2]*; rilor -stora*
Prici.	*pre această mărire; -rea -sta*	P. *pre aceste -riri; -rile -stea*
Chem.	*o, mărire*	C. *o, măririlor*
L.	*de la această mărire; -rea aceasta*	L. *de la aceste măriri; -ririle -stea*

Paradigma celor sfîrşitoare la *-e* şi *-ѧ*.

	Numele[3] cel unitori	Cel înmulţitori
Num.	*această văpaie; -ia -sta*	N. *aceste văpăi; -ile -stea*
Năs.	*a aceştii văpăi; -ii -ştiia*	N. *a acestora văpăi; -ilor -stora*
Dăt.	*aceştii văpăi; -ii -ştiia*	D. *acestora văpăi; -ilor -stora*
Prici.	*pre această văpaie; -ia -sta*	P. *pre aceste văpăi; -ile -stea*
Chem.	*o, văpaie*	C. *o, văpăilor*
Lu.	*de la această văpaie; -ia -sta*	L. *de la aceste văpăi; -ile -stea*

[1] *Luutoarea* nu este menţionată.
[2] Nu este menţionată şi forma substantivului.
[3] Evident, greşeală de copist, în loc de *numărul.*

Scanned with OKEN Scanner

PENTRU PLECAREA 3

Ce este plecarea a treia? Este ceea ce prisosește cu o sílavă întru amîndoao numărurile, plecîndu-să numele celc de mijloc. | 50/34v

Cîte sfîrșitúri are? Doao: *-t* și *-u*.

Paradigma plecării aceștiia este ceea ce urmează:

Numărul cel unitori		Cel înmulțitori	
Num.	*acest cuvînt; cuvîntul acesta*	N.	*aceste cuvinte; -tele -stea*
Năs.	*a acestuia cuvînt; -ului -sta*	N.	*a acestora cuvinte; -elor -stora*
Dăt.	*acestui cuvînt; -ului -sta*	D.	*acestora, -or -inte; -elor -stora*
Prici.	*pre acest cuvînt; -ul -sta*	P.	*pre aceste cuvinte; -ele -stea*
C.	*o, cuvinte, o, cuvînt, o, cuvîntule*	C.	*o, cuvinte, o, cuvintelor*
Luu.	*de la acest cuvînt; -ul -sta*	L.	*de la aceste cuvinte; -ele -stea*

Num. un.		Înmul.	
N.	*acest lucru; lucrul acesta*	N.	*aceste lucruri; -ile -stea*
N.	*a acestuia lucru; -ului -sta*	N.	*a acestora lucruri; -ilor -stora*
D.	*acestui lucru; -ului -sta*	D.	*acestora, -or, -uri; -ilor -stora*
P.	*pre acest lucru; -ul -sta*	P.	*pre aceste lucruri; -irile -stea*
C.	*o, lucru, o, lucrule*	C.	*o,lucruri, o,lucrurilor*
L.	*de la acest lucru; -ul -sta*	L.	*de la aceste lucruri; -ile -stea*

Osebire. Acest cuvînt ДОБНТО́К întru numărul cel înmulțitori schimbă pre к întru ч, precum și celelalte asemine ei.

PENTRU PLECAREA 4

Ce este plecarea a patra? Este ceea ce pleacă pre adăogătoarele cele de trei sfîrșituri. | 51/35r

Num. un.		Înmul.	
N.	*înțelept, -tă, -tъ*	N.	*înțelepții, -tele, -tele*
Năs.	*a înțeleptului, -tei, -ului*	N.	*a înțelepților, -telor, -or*
D.	*înțeleptului, -tei, -ului*	D.	*înțelepților, -telor, -or*
P.	*pre înțeleptul, -ta, -ulъ*	P.	*pre înțelepții, -tele, -tele*
C.	*o, înțeleptule, -to, -t*	C.	*o, înțelepți, -ilor, -te, -elor,* taj.[1]
L.	*de la înțeleptul, -ta, -ulъ*	L.	*de la înțelepții, -tele,* taj.[1]

Însemnează. 1. Cele ce să sfîrșesc la *-or* [au fem. la *-e*] [2]. Asemine *vechi, veche,* osebindu-să *rău, rea.*

2. Puindu-să încheietura *acesta, aceasta, acest,* să schimbă adăogătoriul bărbătesc, după paradigma înființitoriului bărbătesc a plecării cei din întîi. Cel femeiesc, cel de mijloc, asemine, după paradigmele înființitorilor numelui său.

---

[1] Probabil prescurtare a rus. также „tot așa, de asemenea".

[2] Textul pus între paranteze este tăiat în manuscris, fără să se pună alt text în loc.

Scanned with OKEN Scanner

PENTRU PLECAREA 5

Ce este plecarea a cincea? Este ceea ce pleacă pre adăogătoarele cele de o sfîrşitură, încheiate dintru o spregrăire şi dintru o înainte punere.

Num. un.			Înmul.		
N.	*acest, -stă -stь de demult*		N.	*aceşti, -stea, -stea*	
Năs.	*a acestui, -ştiia, -ui*		N.	*a acestora*	
D.	*acestui, -ştii, -ui*		D.	*acestora, -or*	
P.	*pre acest, -stă, -stь*	*de demult*	P.	*pre aceşti, -stea, -stea*	*de demult* |
C.	*o, de demult*		Chem.	*o, de demult*	
L.	*de la acest, -stă, -stь*		L.	*de la aceşti, -stea, -stea*	

52/35v

Însemnează. În locul încheieturii aceştiia *acest* să pune această încheietură *cel*, *ceea*[1], *cel*, după cum arată parádigma:

Num. un.			Înmul.		
N.	*cel, cea*[2], *celь*		N.	*cei, cele, cele*	
Năs.	*a acelui, cei, celui*		Năs.	*a acelora, -or*	
D.	*celui, cei, celui*		D.	*acelor, acelora, celora*	
P.	*pre cel, cea, celь*	*de ieri*	P.	*pre cei, cele, cele*	*de ieri*
C.	*o, cel, cea, celь*		C.	*o, cei, cele, cele*	
L.	*de la cel, cea, celь*		L.	*de la cei, cele, cele*	

PENTRU PLECAREA 6

Ce este plecarea a şasea? Este ceea ce pre numele numai cele osebite bărbăteşti pleacă, cele ce sînt lipsite de numărul cel înmulţitor.

Num. un.		Înmul.
N.	*Daniil, Gheórghie*	
Năs.	*a lui Daniil, a lui Gheórghie*	Să lipseşte
D.	*lui Daniil, lui Gheórghie*	
P.	*pre Daniil, pre Gheórghie*	
C.	*o, Daniile, o, Gheórghie*	
L.	*de la Daniil, de la Gheorghie* |	

53/36r

Însemnează. 1. *Pavel* are în căderea cea chemătoare *Pavle*.

2. Numele cele osebite de neam şi stăpînitoare fămeieşti, şi alte asemine, sfîrşindu-se la -ка sau -къ, mută pre к întru cea născătoare întru ч, precum: ї҃талї҃ака, а ї҃талї҃ачїй.

3. Întru căderea cea născătoare, numărului celui unitor, a neamului celui bărbătesc, nepuindu-să încheietura, să pune *al* sau *a*; a celui de mijloc asemine,

[1] Scris чєѧ.

[2] Scris чѣ.

precum: *al Domnului, a Domnului, al lucrului, a lucrului.* Dar întru cea născătoare a neamului fămeiesc, *ai* sau *a*, precum: *ai trebii, a trebii.*

4. Asemine să cuvine a şti pentru că cuvîntul fiind de neamul bărbătesc sau femeiesc întru acest chip să aşază:

Num. un.

Năs.	*al Domului este*	*sluga*	neamul bărbătesc
Năs.	*a Domnului este*	*puterea*	femeiesc

Num. înmul.

Năs.	*ai Domnilor sînt*	*slugile*	bărbătesc
Năs.	*a Domnilor sînt*	*puterile*	fămeiesc

PENTRU NUMELE PLECĂRII CEI NEURMĂTOARE

Ce este plecarea cea neurmătoare? Este ceea ce nu păzeşte pre chipul cel de obşte al plecării, dar au de un număr, au de o cădere, au de un neam, au de altă oareşicare încheietură sau întîmplare a numelui să lipseşte. 54/36v

1. Numele acestea: *aurul, untul, mierea, roao, foamea, setea* să lipsesc de numărul cel înmulţitori.

Care sînt care să lipsesc de numărul cel unitori şi prin cel înmulţitori numai să pleacă? Numele acestea: *moaştele, finaţele.*

Care sînt care să lipsesc de căderi? Numele acestea: *fuga, nimica.*

Care sînt care să lipsesc numai de cîte o cădere?

1. Numele aceste întrebătoare: *care, cine.*

2. Cele întorcătoare şi neîngăduitoare: *acest feli, nici unul.*

3. Cele împărţitoare: *oareşicine, oareşicare, altul* să lipsesc de căderea cea chemătoare,

Care sînt a cărora paradigma nu urmează după sfîrşitura zicerii numelui? Numele cele streine care să sfîrşesc la *-sta*, precum: *gramatista*, sintaxista**, conţepista***, iurista****, ateista******. Asemine şi cele ce să sfîrşesc la *-ta*, precum: *piita*, cel ce are întru numărul cel înmulţitori *piiţii.*

	Num. cel unitori		**Înmulţitori**
N.	*ateista*	N.	*ateistii*
Năs.	*a ateistului*	N.	*a ateistilor*
D.	*ateistului*	D.	*ateistilor* | 55/37r
P.	*pre ateista, -stul, -st*	P.	*pre ateistii*
C.	*o, ateisto, -ule, -ste*	C.	*o, ateistilor, -st[i]*
L.	*de la ateist, -ul, -sta*	L.	*de la ateisti, -tii*

Însemnează. Acest cuvînt *amîndoi* să pleacă întru num[ărul] cel înmulţ[itor] *amîndoi, -oao, -oao,* în toate căderile, după paradigma numelor, iar *doi, doao, doao,* asemine, numai să lipseşte de căderea cea născătoare şi dătătoare.

* Cel ce învaţă la gramat[ică].
** Cel ce învaţă la sint[axis].
*** Cel ce este foarte învăţat la scrisori.
**** Cel ce ştie ales judecata.
***** Făr de Dumnezeu, care nu crede întru Dumnezeu.

Scanned with OKEN Scanner

CAP 2

PENTRU ÎN LOC DE NUMELE

Ce este în loc de numele? Este a doao parte a etimológhiei ceea ce numită și hotărîtă față însemnează, puindu-să în locul numelui și schimbîndu-să prin căderi.

Cîte sînt în loc de numele? Șaisprezece: *eu, tu, sine, el, acela, acesta, singur, tot acesta* sau *tot acela, cine, care, cel ce, al mieu, al tău, al său, al nostru, al vostru.*

Cîte întîmplări are? Opt: chipul, însemnarea, schimbarea neamului, neamul, numărul, căderea[1], plecarea, fața.

PENTRU CHIP

Chipuri sînt cîte și la nume și să închipuiesc asemine.

Întîitoare sînt zece: *eu, tu, sine, el, acela, singur, acesta, cine, care, cel ce.*

Purcezătoare sînt șase: *al mieu, al tău, al său, al nostru, al vostru* sau *tot acela.*

PENTRU ÎNSEMNARE

56
37v

Ce este însemnarea? Este ceea ce arată pre în loc de numele de care însemnare sau despărțire a fi.|

De cîte feliuri este însemnarea? De cinci feliuri: arătătoare, întorcătoare, stăpînitoare, priimitoare și întrebătoare.

Ce este cea arătătoare? Este ceea ce pre lucru sau pre fața cea numită acum însemnează, precum: *eu, tu, singur, acesta, el.*

Ce este cea întorcătoare? Este ceea ce pre lucrul cel înainte pus aduce aminte, precum: *acela, care, cel ce* și altele.

Ce este cea stăpînitoare? Este ceea ce oareșicare lucrul stăpînit sau de stăpînire însemnează, precum: *al mieu, al tău, al său, al nostru, al vostru.*

Ce este cea priimitoare? Este ceea ce pre fața cea înainte pusă o priimește sau să socotește la fața ceea ce au trecut și sînt doao, *sine* și *al său.*

Ce este cea întrebătoare? Este prin care întrebare facem de lucru sau pentru față și sînt doao, *cine* sau *care,* cu creșterea sa.

PENTRU SCHIMBAREA NEAMULUI

Ce este schimbarea neamului? Este o furmă ceea ce pre în loc de numele cel adăogători îl împărțește în neamuri.

[1] Deși aici este enumerată *căderea,* mai departe este menționată drept „întîmplare" a în loc de numelui *furma* sau *închipuirea.*

Scanned with OKEN Scanner

Cum să schimbă? Prin doao chipuri: printr-o sfîrşitură aceste cuvinte: *cine, care*, prin trei sfîrşituri acestea: *al mieu, a mea, al mieu. Al tău, al său, el, acesta, acela, tot acela, al nostru, al vostru*, aseminea.| 57/38c

PENTRU NEAM

Ce este neamul, asemine ca la nume.
Neamurile în loc de numelui cîte sînt? Patru: b ă r b ă t e s c, f e m e i e s c, d e m i j l o c şi t o t.
Care sînt de o sfîrşitură sînt de neamul de tot, precum: *cine.*
Care sînt de trei sfîrşituri, sfîrşitura cea dintîi este de neamul bărbătesc, a doao de cel femeiesc, a treia de cel de mijloc.

PENTRU NUMĂR

Numărul precum şi la nume, faţa 28[1].

PENTRU FURMĂ SAU ÎNCHIPUIRE

Asemine ca la nume.
Î n s e m n a r e. Cele încheiate în loc de nume din alte părţi ale etimológhiei, în loc de numele numai să pleacă, iar ceealaltă parte întreagă rămîne.

PENTRU FAŢĂ

Ce este faţa? Este ceea ce despărţeşte lucrul de la faţă sau faţa de la lucru pentru cunoaştere.
Cîte sînt feţele? Trei: 1. *eu*, 2. *tu*, 3. *el.*
Î n s e m n e a z ă. *Eu* este de faţa cea dintîi, *tu* de a doao, iar celelalte în loc de nume sînt de faţă a treia.

PENTRU PLECARE

Ce este plecarea, ca la nume, faţa 46.
Î n s e m n e a z ă. Plecarea este p u i t o a r e şi u r m ă t o a r e.
Ce este cea puitoare? Este ceea ce osebit fieştecare cuvînt| pleacă, iar nu urmează altuia, fără decît obiceiului, după cum sînt acestea: *eu, tu, sine, cine.* 58/38v
Ce este cea următoare? Este ceea ce urmează plecării numelui şi altuia în loc de nume, precum: *al mieu, al său* şi altele.

[1] Desigur copiat greşit, în loc de 38, căci la această pagină se vorbeşte despre *număr*, la *nume*.

Scanned with OKEN Scanner

Arătarea plecării în loc de numelor este cea următoare.
Eu, tu, sine așa să pleacă:

	Num. cel unitor		Cel înmulțitori	
N.	*eu, tu*	Să lipsește	*noi voi*	Să lipsește
Năs.	*al mieu, al tău*		*al nostru, al vostru*	
D.	*mie, ție*		*noao, voao*	
P.	*pre mine, pre tine, sine*		*pre noi, voi, sine*	
C.	Să lips[ește], *o, tu*		Lips[ește], *o, voi*	
L.	*de la mine, de la tine, sine*		*cu noi, voi, sine*	

Înseamnă. Cuvîntul acesta *sine* singur rar să aude, dar încheiat cu *însuși* și *el* ales să vorbește, *el* plecîndu-să, dar *însuși* și *sine* așa rămîind, precum: N. *el însuși sine*, Năs. *al lui însuși sine*, D. *lui însuși sine*, P. *pre el însuși sine*, C. Să lipsește, L. *de la însuși sine*. Cel înmulțitori asemine după plecarea lui *el*.

PENTRU ÎNCHEIETURĂ

59/39r Ce este încheietura? Este ceea ce arătînd lucru să pune înainte sau pe urma cuvîntului. Care să pune înaintea cuvîntului este mai vîrtos pentru|cunoașterea neamului și să numește înainte puitoare. Iară ceea ce să pune pe urma cuvîntului aduce aminte pre cele din înainte și sînt înainte *care* și *cel ce* și să numește încheietura pe urmă puitoare.

Arătarea încheieturii cei pe urmă puitoare.[1]

	Num. cel unitori			Num. cel înmulțito r		
	B.	F.	D.[2]	B.	F.	D.
N.	*acest, -sta;*	*-stă;*	*-stь*	*-știa, -știi;*	*-stea;*	*-stea*
Năs.	*a acestuia;*	*-știia;*	*-stui*	*-stora* sau *-or*		
D.	*acestuia, -ui;*	*-știia, -știi;*	*-stui*	*-stora* sau *-or*		
P.	*pre acest, -sta;*	*-stă, -sta;*	*-stь*	*pre -știa, -știi, ;*	*-stea;*	*-stea*
C.	Să lipsește			Să lipsește		
L.	*de la acesta, -st;*	*-sta, -stă;*	*-stь*	*de la -știa, -știi;*	*-stea;*	*-stea*

Arătarea încheieturii cei pe urmă puitoare.

	Num. un.			Înmul.		
	B.	F.	D.	B.	F.	D.
N.	*care*			*-rii* sau *-re*		
Năs.	*a căruia, -i;*	*-riia, -i;*	*-uia, -i*	*-ora, -or*		
D.	*-uia, -i;*	*-iia, -i;*	*-uia, -i*	*-ora, -or*		
P.	*pre care, -ea;*	*-e, -ea;*	*-e*	*-ia*[3], *-e*		
C.	Să lipsește					
L.	*de la care, -e*			*-e*		

[1] Evidentă greșeală de copist, în loc de *înainte puitoare*.
[2] Prescurtările acestea reprezintă denumirile genurilor: *bărbătesc, femeiesc* și *de mijloc* sau neutru.
[3] Scris Iм.

Scanned with OKEN Scanner

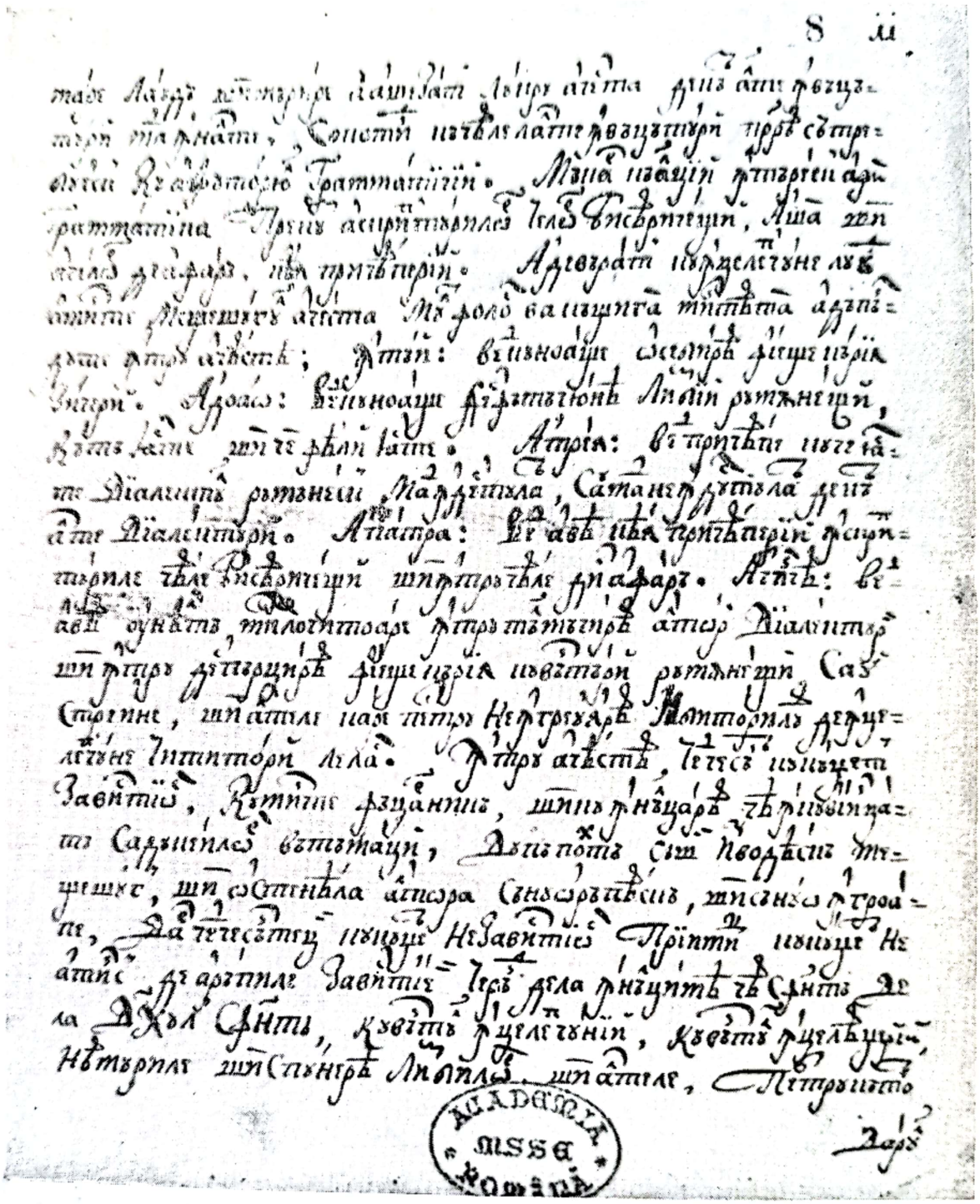

ACADEMIA
MSSC
Romînă

Pagina 8r din ms.

СТЇХЇИЛЕ ГРАММАТЇЧЇЙ РУМѪНЕЩИЙ :

Ч(е) ѥсте Грамматїка ;

Грамматїка ѥсте мештешꙋг каре не ꙟвацѫ а зиче адрепт ши адрепт а скрїе.

Пентрꙋ че се нꙋмѣще мештешꙋгꙋл ачеста Грамматїка ;

Се нꙋмѣще мештешꙋгꙋл ачеста Грамматїка, пентрꙋкѫ ꙟ гречеще грамма Слове, ши ꙋнїндꙋсе Треꙋꙋе Словеле грамма- та, пентрꙋ ачѣле че сꙋнт ꙟвѫцѫторꙋ, дꙋпѫ ачѣста се ꙟвацѫ Стїхїи ши адевѫрате ꙟпрецꙋкѫрй Сѵллабелеор сау Словени- чилеор, зичерилеор, ши ꙟвѫцѫтелеор сау ворбелеор.

Кѫте сꙋнт пѫрциле Грамматїчїй.

Па- трꙋ :
- Ортографїа.
- Етимологїа
- Сѵнтаѯїс ши
- Просодїа.

ПАРТѢ, А̃ :

ACADEMIA MSS. ROMÂNĂ

Петрꙋ

Pagina 10r din ms.

Un.

	B.	F.	D.
N.	*cel ce;*	*ceea ce;*	*cel ce*
Năs.	*a celuia ce;*	*a ceia ce;*	*a celuia ce*
D.	*celui ce;*	*ceia ce;*	*celui ce*
P.	*pre cel ce;*	*ceea ce;*	*cel ce*
C.		Să lipsește	
L.	*de la cel ce;*	*ceea ce;*	*cel ce*

Num. unitori

	B.	F.	D.
N.	*acela, -l;*	*-éea, -ea;*	*-la, -l*
Năs.	*a aceluia, -i;*	*-eia, -i;*	*-uia, -i*
D.	*aceluia, -i;*	*-eia, -i;*	*-uia, -i*
P.	*pre acela, -l;*	*-eea, -ea;*	*-la, -l*
C.		Să lipsește	
L.	*de la acela, -l;*	*-eea, -ea;*	*-la, -l*

Num. un.

	B.	F.	D.
N.	*el*	*ea*	*el*
N.	*al lui*	*a ei*	*al lui*
D.	*lui*	*ei*	*lui*
P.	*pre el*	*ea*	*el*
C.		Să lipsește	
L.	*de la el*	*ea*	*el*

Un.

	B.	F.	D.
N.	*singur;*	*-ră;*	*-r*
N.	*al lui singur;*	*a ei singure;*	*-ur*
D.	*lui singur;*	*ei singure;*	*-ur*
P.	*pre singur;*	*-ră;*	*-r*
C.	*o, sîngur;*	*-ră;*	*-r*
L.	*de la singur;*	*-ră;*	*-r*

Înmui.

B.	F.	D.
cei ce;	*cele ce;*	*taj.*[1]
	a celora ce	
	celora ce	
	celora ce[2]	

cei ce; cele ce; taj.[1] | 60 / 39ᵛ

Înmulțitori

B.	F.	D.
aceia, i;	*-ele;*	*-ele*
a acelora, -or		
acelora, or		
pre aceia, -i;	*-ele;*	*-ele*
Să lipsește		
de la aceia, -i;	*-ele;*	*-le*

Înmul.

B.	F.	D.
ei	*ele*	*ele*
	al lor	
	lor	
ei	*ele*	*ele*
ei	*ele*	*ele*

Înmul.

B.	F.	D.
ri;	*-re;*	*-re*
a lor -uri;		*-ure*
lor -uri;		*-ure*
-uri;	*-re;*	*-re*
-uri;	*-re;*	*-re*
-uri;	*-re;*	*-re*

Însemnează. *Singur* puindu-să cu alt în loc de nume nu să pleacă, numai în loc de numele cel ce să adaogă, precum este *el* și altele.

Num. unitori

	B.	F.	D.
N.	*cine, ce*		*ce*
Năs.	*al cui* sau *a cui*		
D.	*cui*		
P.	*pre cine, ce*		
C.	Să lipsește		
L.	*cu cine, ce*		

Înmulțitori

ce

al cărora sau *a căror* | 61 / 40ʳ

cărora, -or

pre ce

cu ce

[1] Probabil prescurtare a rus. также „tot așa, de asemenea".
[2] Din greșeală, la copiat a fost repetată forma dativului, în locul formelor acuzativului.

Paradigma arată.

	Num. unitori			Înmulțitori		
	B.	F.	D.			
N.	*al mieu*	*a mea*	*al mieu*	*ai miei*	*ale mele*	*ale mele*
Năs.	*al mieu*	*ai mele*	*al mieu*	*alor miei*	*alor mele*	*alor mele*
D.	*mieu*	*mele*	*mieu*	*miei*	*mele*	*mele*
P.	*pre al mieu*	*pre a mea*	*pre al mieu*	*pre ai miei*	*mele*	*mele*
C.	*o, al mieu*	*o, a mea*	*o, al mieu*	*o, ai miei*	*mele*	*mele*
L.	*cu al mieu*	*cu a mea*	*cu al mieu*	*de la ai miei*	*mele*	*mele*

Asemine *al tău, a ta, al tău, al său, a sa, al său* să pleacă.

	Num. unitori		
	B.	F.	D.
N.	*al nostru*	*a noastră*	*al nostru*
Năs.	*al nostrului, -stru*	*ai noastrei, -re*	*-ului, -stru*
D.	*nostrului, -stru*	*-strei, -stre*	*-strului, -stru*
P.	*pre al nostru*	*prea a noastră*	*-stru*
C.	*o, -stru*	*-oastră*	*-stru*
L.	*cu al nostru*	*cu a noastră*	*cu al nostru*
		Înmulțitori	
N.	*ai noștri*	*ale noastre*	*ale noastre*
Năs.		*alor noștri* sau *a noștrilor*	
D.		*alor noștri* sau *a noștrilor*	
P.	*pre ai noștri*	*pre ale noastre*	*-oastre*
C.	*o, ai noștri*	*o, ale noastre*	*o, ale noastre*
L.	*cu ai noștri*	*cu ale noastre*	*cu ale noastre*

63
40v

Asemine să pleacă *al vostru.*

Însemnează. 1. A acestii plecări următoare adăogerea *al, ai* și altele să lipsește cînd este înaintea ei alt cuvînt, după cum urmează întru toate căderile.

2. Cuvintele acestea *cine* și *care*, și *acesta*, și *acela*, *singur*, măcar cu orice încheietură încheindu-să, rămî[i]nd neschimbate, numai cele plecătoare, *cine* și altele, să pleacă după paradigma sa. Precum: *măcar cine, măcar al cui.* Asemine *oricine, fieștecine, oareșicine, măcar care, oricare, oareșicare, tot acesta, însuși singur.*

CAP 3

PENTRU GRAI

Ce este graiul? Este a treia parte plecătoare a etimológhiei, ceea ce prin despărțirea chipurilor și vremilor însămnează lucrare, patimă sau lucru de mijloc.

Scanned with OKEN Scanner

De cîte feliuri este graiul? De doao feliuri: cu feţe şi fără de feţe.

Ce este cel cu feţe? Este cel ce să schimbă prin despărţite sfîrşitúri şi feţe, prin toate feţele întru amîndoao numerile, precum: *domnesc, domneşti, domneşte, domnim, domniţi, domnesc.*

De cîte feliuri este cel cu feţe?|De patru feliuri: înfiinţitor, numitori, trecători şi săvîrşitori. 63 / 41r

Ce este cel înfiinţitori? Este cel ce nici lucrare, nici pătimire, fără decît a fi însemnează şi este unul, *sînt.*

Ce este cel numitor? Este prin care chemarea sau numirea oareşicăruia să însemnează, precum: *mă numesc, mă socotesc, mă chem, mă număr, mă ţiu.*

Ce este cel trecători? Este care stăpîneşte după sine orice cădere şi rînduieşte pre lucrarea sa oricăruia cuvînt care să cuvine graiului, precum: *Îndemnez pre turma cea dreaptă ca să nu asculte pre răpitorii turmii.*

Ce este cel săvîrşitori? Este cel ce fără căderile cele nedrepte desăvîrşit a să înţelege să poate şi încă însemnează lucrare, precum: *trăiesc, şez.*

Ce este cel făr de feţe? Este ceea ce de faţa cea din întîi şi a doao amîndurora numerilor să lipseşte şi numai a treia faţă are a numărului celui unitor şi înmulţitori.

Însemnează. Căderea cea num[itoare] a feţii a treia nu să pune înaintea celui fără de feţe, dar cînd să pune atuncea urmează după firea celor cu feţe şi precum întru cel unitori aşa întru cel înmulţitori în faţa a treia să trebuieşte, precum: *Mînia| nu să cuvine judecătorilor, făţăria nu să cade bătrînilor.* 64 / 41v Iar unele pre cea numitoare niciodată nu priimesc.

De cîte feliuri este cel făr de feţe? De doao feliuri: de însemnarea cea lucrătoare şi pătimitoare.

Ce este cel de însemnarea cea lucrătoare? Este cel ce să începe de la *îi*, precum: *îi merge*, şi purcede de la graiuri de neamul de mijloc.

Ce este cel de cea pătimitoare? Este cel ce să începe de la *să* şi purcede de la tot neamul graiurilor, precum: *să cuvine.*

Cîte întîmplări are graiul? Opt: închipuirea*, neamul, adecă aşezarea, chipul, furma, numărul, faţa, vremea şi înjugarea.

PENTRU ÎNCHIPUIRE

Ce este închipuirea? Este prin care să însemnează voia cea de multe feliuri a gîndului întru lucrări.

De cîte feliuri este închipuirea? De doao feliuri: hotărîtă şi nehotărîtă.

Ce este cea **hotărîtă**? Este ceea ce numită faţă şi numit număr hotăraşte.

Cîte sînt hotărîte? Patru: arătătoare, poruncitoare, poftitoare şi încheietoare sau înjugătoare.

Ce este cea nehotărîtă? Este ceea ce una numai aceasta fiind| lucrare săvîrşită prin sine nu hotăraşte, fără de adáogerea altora graiuri prin sine săvîrşitoare, precum *a cîştiga: Te sileşti a cîştiga cinstea, iară nu a o îndirepta.* 65 / 42r

* Adecă plecare, ἔγκλισις.

Scanned with OKEN Scanner

Ce este cea arătătoare? Este prin care numai lucrare, pătimire și mijlocire însemnează, precum: *aleg, urmez, te cinstești.*

Ce este cea poruncitoare? Este prin care orice poruncim, orice slobozim, ori de ce ne rugăm, precum: *Ridică greutatea sărăciii mele.*

Ce este cea poftitoare? Este prin care să închipuiește orice poftire, spre arătarea lucrării binelui sau răului, precum: *O, de ai fi încuviințat cu acele fapte cu care ți să cuvine.*

Ce este cea încheietoare? Este ceea ce pre înțelegerea graiului o supune alteia grăiri, precum: *De vei birui lumea, în ceri te vei sălășlui.*

PENTRU NEAM

Ce este neamul? Este prin care arătăm pre graiurile a însemna lucrare, pătimire sau stare.

Cîte sînt neamurile graiului? Patru: l u c r ă t o r i, p ă t i m i t o r i, de m i j l o c și de o b ș t e.

Ce este cel lucrători? Este carele însemnînd lucrare și sfîrșindu-să ori la ce sfîrșitură poate trece întru cel pătimitori, adăogîndu-să întru începutul cuvîntului *mă*, precum: | *cinstesc, mă cinstesc.*

66
42v

Ce este cel pătimitori? Este cel ce să începe la *mă* și însemnează patimă purcească de la cel lucrători, precum: *mă scriu.*

Ce este cel de mijloc? Este cel ce, avînd însemnare netrecătoare, a i să adăoga semnul *mă* al pătimirii nu poate, precum: *sînt, merg.*

Î n s e m n e a z ă. Acest de mijloc să împărțește în neamul cel d e m i j l o c p ă t i m i t o r i, cel ce avînd rînduiala celui drept de mijloc are însemnarea celui pătimitori, precum: *pătimesc, putrezesc.*

Ce este cel de obște? Este care să începe cu semnul pătimitoriului *mă* și a fi lucrători nu poate, avînd însemnare lucrătoare și de mijloc, precum: *mă mir.*

Î n s e m n e a z ă. 1. Cel ce are însemnare lucrătoare să numește d e o b ș t e l u c r ă t o r i, iară cel ce are de mijloc, d e o b ș t e m i j l o c i t o r i sau d e m i j l o c[1].

Ce este cel de obște lucrători? Este cel ce după sine dobîndește pre căderea cea pricinuitoare.

Ce este cel de mijloc de obște? Este cel ce după sine nu are nici o cădere și despărțit să înțelege, precum: *mă duc.*

PENTRU CHIP

67
43r

Ce este chipul? S-au zis, fața 39.

De cîte feliuri este? De doao feliuri: | î n t î i t o r i, precum: *dorm*; p u r c e z ă t o r, precum: *dormitezi.*

[1] Însemnarea a doua, pusă după următoarele două explicații, înainte de paragraful intitulat *Pentru chip*, a fost tăiată de autor. Avînd însă oarecare importanță pentru studiul raportului acestei gramatici față de modelul ei latin, o reproducem aici: „2. Cînd are după sine pre cea luutoare să numește d e o b ș t e p ă t i m i t o r i, precum: *Să omenește făcătoriul de bine de priimitoriul facerii de bine*".

Scanned with OKEN Scanner

De cîte feliuri sînt cele purcezătoare? De patru feliuri: numitori, grăitori, înainte puitori şi spregrăitori.

Ce este cel numitori? Este cel ce de la nume priimeşte purcederea sa, precum: *însănătoşez*, de la *sănătate*.

Ce este cel grăitori? Este cel ce de la grai purcede, precum: *dormitezi*, de la *dorm*.

Ce este cel înainte puitori? Care purcede de la înainte punere, precum: *mă împotrivesc*, de la *împotrivă*.

Ce este cel spregrăitori? Este care de la spregrăire purcede, precum: *îndestulez*, de la *destul*.

PENTRU FURMĂ

Ce este furma? Faţa 41.

De cîte feliuri este? De 2 feliuri: proastă, precum: *fac*; încheiată, precum: *prefac*.

Însemnează. Puţine oareşicare cuvinte sînt de furma cea prea încheiată, precum: *prea proslăvesc*.

Chipul furmei cei proaste de cîte feliuri este? De doao feliuri: silitori şi doritori.

Ce este cel silitori? Este care însemnează începere şi silinţă spre oareşicare lucru şi să sfîrşaşte la -*sc* sau la -ѣ, precum: *încălzesc, arătѣ*. | 68 / 43v

Ce este cel doritori? Este prin care poftim orice lucrare şi să sfîrşaşte la -*z*, precum: *vînez, îndemnez*.

Cu cîte părţi să încheie graiul? Cu doao drept. Cu înainte punerea, precum: *dezleg*; cu spregrăirea, precum: *bine vestesc*. Iară nedrept cu toate părţile.

Osebeşte. *Răscumpăr* este încheiat după închipuirea graiului letenesc, *emo*, cumpăr, *redimo*, răscumpăr.

PENTRU FAŢĂ

Ce este faţa? Este schimbarea graiurilor prin trei despărţite sfîrşituri a amîndurora numerilor.

Feţele graiurilor cîte sînt? Trei:

cea din întîi, căriia să poate adăoga în loc de numele acesta *eu*, precum: *eu socotesc, noi citim*;

cea de a doao, căriia să poate adăoga în loc de numele acesta *tu*, precum: *tu socoteşti, voi alegeţ*;

cea de a treia, căriia să poate adăoga în loc de numele acesta *el*, precum: *el socoteşte, ei înţelepţesc*.

Însemnează. Toate închipuirile, τῆς ἐγκλίσεος*, au toate feţele, dar cea poruncitoare să lipseşte de faţa cea din întîi întru amîndoao numerile.

* Ale închipuirii cei plecătoare.

PENTRU VREME

Ce este vremea? Este prin care să arată orice grai precum este acum săvîrșitori, sau demult, sau fiitori.

69 / 44r Vremile graiurilor cîte sînt? Cinci: | vremea cea de acum, vremea cea trecută nesăvîrșită, vremea cea săvîrșită, cea săvîrșită demult trecută și fiitoare.

Ce este vremea cea de acum? Este prin care să arată a fi lucrare sau pătimire acum, precum: *dovedesc, mă dovedesc.*

Ce este vremea cea trecută nesăvîrșită? Este prin care să arată lucrarea sau pătimirea a fi începută iară nu săvîrșită, precum: *dovedeam, mă dovedeam.*

Ce este vremea cea trecută săvîrșită? Este ceea ce lucrare sau pătimire săvîrșită însemnează, precum: *am dovedit, dovedit am fost.*

Ce este cea trecută demult săvîrșită? Este ceea ce însemnează lucrare sau pătimire demult săvîrșită, precum: *dovedisem, dovedit fusesem.*

Ce este cea fiitoare? Este ceea ce însemnează lucrare sau pătimire a să săvîrși, precum: *voi dovedi, mă voi dovedi.*

Însemnează. 1. αὔξησις, adecă înmulțire, este ceea ce să află întru vremea cea trecută săvîrșită lucrătoare *am* și întru cea pătimitoare *m-am*, cele ce la alte dialecturi să numesc *particulae seu verba auxiliaria*, adecă părticele sau graiuri ajutătoare, prin care să despărțesc de la alte vremi, precum: *am scris, m-am scris.* Asemine și întru vremea cea fiitoare lucrăt[oare] *voi*, 70 / 44v și întru cea pătimitoare *mă voi*, precum: *voi scrie, mă voi scrie.* |

2. Vremile care să sfîrșesc la *-sem* să închipuiesc de la vremea cea săvîrșită trecută, lăpădîndu-să αὔξησις, adecă înmulțirea* vremii, precum: *am zis, zisesem*, iară celelalte vremi de la fața a doao a închipuirii cei arătătoare, numărului celui unitori. Așijderea cele pătimitoare să închipuiesc de la cele lucrătoare, după cum vor arăta înjugările cele de obște.

PENTRU ÎNJUGAR~

Ce este înjugarea? Este plecarea graiurilor prin vremi, prin închipuirile plecării și prin fețe.

De cîte feliuri este înjugarea? De doao feliuri: următoare** și neurmătoare.

Ce este cea următoare? Este ceea ce închipuiește vremile sale de la vremea cea de acum și de la cea săvîrșită.

Ce este cea neurmătoare? Este ceea ce pre chipul cel de obște al înjugării nu-l păzește, ci-l scade, sau îl prisosește, sau îl schimbă.

PENTRU ÎNJUGĂRILE CELE URMĂTOARE

Cîte sînt înjugările cele următoare? Cinci.

---

* Adecă prisosire sau adàogere.
** Adecă ceea ce urmează arătării cei de obște.

Ce este? Este ceea ce sfîrşindu-să la -*sc* are haractirul său la *i* întru cea săvîrşită şi fiitoare.

Arătarea
graiului celui oxitonesc *

lucrători — *pătimitori* | 71/45r

Închipuirea cea arătătoare

Vremea cea de acum

Un.	*săvîrşesc, -eşti, -aşte*	*mă săvîrşesc, te săvîrşeşti, să săvîrşaşte*
În m.	*săvîrşim, -şiţ, -şesc*	*ne săvîrşim, vă săvîrşiţ, să săvîrşesc*

Vremea cea trecută nesăvîrşită

Un.	*săvîrşeam, -am; -ai, -a*	*mă săvîrşeam, te săvîrşeai, să săvîrşea*
În.	*săvîrşeam, -aţ, -a*	*ne săvîrşeam, vă săvîrşeaţ, să săvîrşea*

Vremea cea trecută săvîrşită

Un.	*am săvîrşit, ai săvîrşit, au săvîrşit*	*m-am săvîrşit, te-ai săvîrşit, s-au săvîrşit*
În.	*am săvîrşiţ, aţ săvîrşit, au săvîrşit*	*ne-am săvîrşit, v-aţ săvîrşit, s-au săvîrşit*

sau un. *săvîrşit, -tă, -t sînt* sau *am fost, eşti* sau *ai fost, este* sau *au fost*
în m. *săvîrşiţ, -te, -te sîntem* sau *am fost, sînteţ* sau *aţ fost, sînt* sau *au fost*

Vremea cea trecută demult săvîrşită

Un.	*săvîrşisem, -eşi, -e*	*mă săvîrşisem, te săvîrşiseş, să săvîrşise*
În.	*săvîrşisem, -eţ, -e*	*ne săvîrşisem, vă săvîrşiseţ, să săvîrşise*
		sau *săvîrşit, -tă, -t eram* sau *fusesem, erai* sau *fuseseş, era* sau *fusese*
		săvîrşiţ, -te, -te eram sau *fusesem, eraţ* sau *fuseseţ, era* sau *fusese*

Vremea cea fiitoare

Un.	*voi săvîrşi, vei săvîrşi, va săvîrşi*	*mă voi săvîrşi, te vei, să va săvîrşi*
În.	*vom săvîrşi, veţ săvîrşi, vor săvîrşi*	*ne vom, vă veţ, să vor săvîrşi*
		sau *săvîrşit, -tă, -tă voi fi, vei fi, va fi*
		săvîrşiţ, -te, -te vom fi, veţ fi, vor fi

72/45v

Închipuirea cea poruncitoare |

Vremea cea de acum

Un.	*săvîrşaşte tu, să săvîrşască el*	*săvîrşaşte-te tu, săvîrşască-se el*
În.	*săvîrşiţi voi, să săvîrşască ei*	*săvîrşiţi-vă voi, săvîrşască-se ei*

* Adecă cel ce este cu oxia închipuit întru cea de pe urmă slovenire.

Scanned with OKEN Scanner

Închipuirea cea poftitoare

Vremea cea de acum și cea nesăvîrșită

Un.	*o, de săvîrșeam, -ai, -a*	*o, de mă săvîrșeam, te, să săvîrșea*
În.	*o, de săvîrșeam, -aț, -a*	*o, de ne săvîrșeam, vă, să săvîrșea*

Vremea cea săvîrșită

Un.	*o, de am săvîrșit, ai, au*	*o, de m-am săvîrșit, te-ai, s-au*
În.	*o, de am săvîrșit, aț, au*	*o, de ne-am săvîrșit, v-aț, s-au săvîrșit*
	sau	*o, de săvîrșit, -tă, -t sînt* sau *am fost, ești* sau *ai fost, este* sau *au fost*
		o, de săvîrșiț, -te, -te sîntem sau *am fost, sînteț* sau *aț fost, sînt* sau *au fost*

Vremea cea demult săvîrșită

Un.	*o, de aș fi fost săvîrșit, ai fi fost, ar fi fost săvîrșit*	*o, de m-aș fi fost săvîrșit, te-ai fi fost, o, de s-ar fi fost săvîrșit*
În.	*o, de am fi fost săvîrșit, aț fi fost, ar fi fost săvîrșit*	*o, de ne-am fi fost săvîrșit, v-aț fi fost, o, de s-ar fi fost săvîrșit*
	sau	*o, de aș fi fost săvîrșit, săvîrșită, -t* și altele
		o, de am fi fost săvîrșiț, -te, -te și altele

73
46r

Vremea cea fiitoare

Un.	*o, de aș, ai, ar săvîrși*	*o, de m-aș, de te-ai, de s-ar săvîrși*
Înm.	*o, de am, ați, ar săvîrși*	*o, de ne-am, de v-ați, de s-ar săvîrși*
	sau	*o, de aș fi, ai fi, ar fi săvîrșit, -tă, -t*
		o, de am fi, aț fi, ar fi săvîrșiț, -te, -te

Închipuirea cea încheietoare

Vremea cea de acum

Un.	*cînd săvîrșesc, -ești, -aște*	*cînd mă săvîrșesc, te, să săvîrșașe*
Înm.	*cînd săvîrșim, -șiț, -esc*	*cînd ne săvîrșim, vă, să săvîrșesc*

Vremea cea nesăvîrșită

Un.	*cînd săvîrșam, -ai, -a*	*cînd mă săvîrșam, te, să săvîrșa*
Înm.	*cînd săvîrșam, -aț, -a*	*cînd ne săvîrșam, vă, să săvîrșa*

Vremea cea săvîrșită

Un.	*cînd am săvîrșit, ai, au*	*cînd m-am, te-ai, s-au săvîrșit*
Înm.	*cînd am săvîrșit, aț, au*	*cînd ne-am, v-aț, s-au săvîrșit*
		sau
	cînd aș fi săvîrșit, ai fi, ar fi	*cînd sînt* sau *am fost, ești* sau *ai fost, este*
	cînd am fi săvîrșit, aț fi, ar fi	sau *au fost săvîrșit, -tă, -t*
		cînd sîntem sau *am fost, sînteț* sau *aț fost, sînt* sau *au fost săvîrșiț, -te, -te*

Scanned with OKEN Scanner

Vremea cea demult săvîrşită

Un. *cînd săvîrşisem, -eşi, -e*	*cînd mă săvîrşisem, te, să săvîrşise*
Înm. *cînd săvîrşisem, -eţ, -e*	*cînd ne săvîrşisem, vă, să săvîrşise*
	sau
	cînd eram sau *fusesem, erai* sau *fuseseş, era* sau *fusese săvîrşit, -tă, -t*|

74
46v

Vremea cea fiitoare

Un. *cînd voi săvîrşi, vei, va*	*cînd mă voi săvîrşi, te vei, să va*
Înm. *cînd vom săvîrşi, veţ, vor*	*cînd ne vom săvîrşi, vă veţ, să vor*
sau	
cînd aş săvîrşi, ai, ar	*cînd m-aş săvîrşi, te-ai, s-ar*
cînd am săvîrşi, aţ, ar	*cînd ne-am săvîrşi, v-aţi, s-ar*

Închipuirea cea nehotărîtoare

Vremea cea de acum şi cea fiitoare

Un. şi înm. *a săvîrşi*	*a mă săvîrşi, te, să, ne, vă, să*

Împărtăşirea vremii cei de acum

Un. *săvîrşind eu, tu, el*	*săvîrşindu-mă, săvîrşindu-te, săvîrşindu-se*
Înm. *săvîrşind noi, voi, ei şi ele*	*săvîrşindu-ne, săvîrşindu-vă, săvîrşindu-să*

Împărtăşirea vremii cei trecute

Un. Să lip-	*săvîrşit, -tă, -t fiind*
Înm. seşte	*săvîrşiţ, -te, -te fiind*

Împărtăşirea vremii cei fiitoare

Un. *sînt să săvîrşesc, eşti să săvîrşeşti, este să săvîrşască*	*trebuie să mă săvîrşesc, să te săvîrşeşti, trebuie să să săvîrşască*
Înm. *sîntem să săvîrşim, sînteţ să săvîrşiţ, sînt să săvîrşască*	*trebuie să ne săvîrşim, să vă săvîrşiţ, trebuie să să săvîrşască*

După această arătare a graiului celui lucrători şi pătimitor să înjugă toate graiurile care să sfîrşesc la *-sc.*

ÎNJUGAREA 2\|

75
47r

Ce este înjugarea a doao? Este ceea ce sfîrşindu-să la *-z* are haractirul său întru vremea cea trecută săvîrşită şi întru cea fiitoare la *a*, precum: *îmbunez, voi îmbuna, am îmbunat.*

Arătarea

graiului celui oxitonesc * lucrători şi pătimitori

* Adecă cel ce este întru cea de pe urmă slovenire închipuit cu óxia.

Scanned with OKEN Scanner

Închipuirea cea arătătoare

Vremea cea de acum

Un. *îmbunez, -ezi, -ează*	*mă îmbunez, te îmbunez, să îmbunează*
Înm. *îmbunăm, -aţ, -ează*	*ne îmbunăm, vă îmbunaţ, să îmbunează*

Vremea cea nesăvîrşită

Un. *îmbunam, -ai, -a*	*mă îmbunam, te îmbunai, să îmbuna*
Înm. *îmbunam, -aţ, -a*	*ne îmbunam, vă îmbunaţ, să îmbuna*

Vremea cea săvîrşită

Un. *am îmbunat, ai, au*	*m-am îmbunat, te-ai îmbunat, s-au îmbunat*
Înm. *am îmbunat, aţ, au*	*ne-am îmbunat, v-aţ îmbunat, s-au îmbunat*
	sau
	sînt sau *am fost, eşti* sau *ai fost, este* sau *au fost îmbunat, -tă, -t*
	sîntem sau *am fost, sînteţ* sau *aţ fost, sînt* sau *au fost îmbunaţ, -te, -te*

Vremea cea demult săvîrşită

Un. *îmbunasem, -eşi, -ase*	*mă îmbunasem, te, să îmbunase*
Înm. *îmbunasem, -eţi, -e*	*ne îmbunasem, vă, să îmbunase*
	[sau]
	eram sau *fusesem îmbunat, -tă, -t, -ţi, -te, -te* iproci, după înjug[area] 1 |

76
47v

Vremea cea fiitoare

Un. *voi îmbuna, vei, va*	*mă voi îmbuna, te vei, să va*
Înm. *vom îmbuna, veţ, vor*	*ne vom îmbuna, vă veţ, să vor*
	sau
	îmbunat, -tă, -t, -ţi, -te, -te
	voi fi, vei fi, va fi, vom, veţ, vor fi

Închipuirea cea porîncitoare [1]

Vremea cea de acum

Un. *îmbunează tu, să îmbuneze el*	*îmbunează-te tu, să se îmbuneze el*
Înm. *îmbunaţ voi, să îmbuneze ei*	*îmbunaţi-vă voi, să se îmbuneze ei*

Închipuirea cea poftitoare

Vremea cea de acum şi cea nesăvîrşită

Un. *o, de îmbunam, -ai, -a*	*o, de mă îmbunam, te, o, de să îmbuna*
Înm. *o, de îmbunam, -aţ, -a*	*o, de ne îmbunam, vă, o, de să îmbuna*

Vremea cea săvîrşită

Un. *o, de am îmbunat, ai, au*	*o, de m-am îmbunat, te-ai, s-au*
Înm. *o, de am îmbunat, aţ, au*	*o, de ne-am îmbunat, v-aţ, s-au*
	sau
o, de aşi fi îmbunat, ai fi, ar fi	*o, de îmbunat, -tă, -t, -ţi , -te, -te*
o, de ne-am fi îmbunat, v-aţ fi, ar fi	*sînt* sau *am fost* şi altele, după înjug[area] 1

[1] Scris поръчнтодре.

Scanned with OKEN Scanner

Vremea cea demult săvîrşită

Un. *o, de aş fi fost, o, de ai fi fost,*
o, de ar fi fost îmbunat
Înm. *o, de am fi fost, o, de aţi fi fost,*
o, de ar fi fost îmbunat

o, de m-aş fi fost, o, de te-ai fi fost,
o, de s-ar fi fost îmbunat
o, de ne-am fi fost, o, de v-aţ fi fost,
o, de s-ar fi fost îmbı 77/48r
sau
o, de aş fi fost [îmbunat][1], *-tă, -t* şi altele, după înjug[area] 1

Vremea cea fiitoare

Un. *o, de aşi îmbuna, ai, ar*
Înm. *o, de am îmbuna, aţ, ar*

o, de m-aş îmbuna, te-ai, s-ar
o, de ne-am îmbuna, v-aţ, s-ar
sau
o, de voi fi sau *o, de aş fi îmbunat, -tă, -t* şi altele, înjug[area] 1

Închipuirea cea încheietoare

Vremea cea de acum

Un. *cînd îmbunez, -ezi, -ează*
Înm. *cînd îmbunăm, -aţ, -ează*

cînd mă îmbunez, te, să îmbunează
cînd ne îmbunăm, vă, să îmbunează

Vremea cea nesăvîrşită

Un. *cînd îmbunam, ai, -a*
Înm. *cînd îmbunam, -aţ, -a*

cînd mă îmbunam, te, să îmbuna
cînd ne îmbunam, vă, să îmbuna

Vremea cea săvîrşită

Un. *cînd am îmbunat, ai, au*
Înm. *cînd am îmbunat, aţ, au*

cînd m-am îmbunat, te-ai, s-au îmbunat
cînd ne-am îmbunat, v-aţ, s-au îmbunat

sau

cînd aş fi, ai fi, ar fi îmbunat
cînd am fi , aţ fi, ar fi îmbunat

cînd m-aş fi îmbunat şi altele
cînd îmbunat, -tă, -t sînt sau *am fost* şi altele, după înjug[area] 1

Vremea cea demult săvîrşită

Un. *cînd îmbunasem, -esi, -e*
Înm. *cînd îmbunasem, -eţi, -e*

cînd mă îmbunasem, te, să îmbunase
cînd ne îmbunasem, vă, să îmbunase 78/48v
sau
cînd eram sau *fusesem îmbunat, -tă, -t* şi altele, după înjug[area] 1

Vremea cea fiitoare

Un. *cînd voi îmbuna, vei, va*
Înm. *cînd vom îmbuna, veţi, vor*

cînd mă voi îmbuna, te vei, să va îmbuna
cînd ne vom îmbuna, vă veţi, să vor îmbuna

sau

cînd aşi îmbuna, ai, ar
cînd am îmbuna, aţi, ar

cînd m-aş îmbuna, te-ai, s-ar îmbuna
cînd ne-am îmbuna, v-aţ, s-ar îmbuna

[1] Datorită unei răsături cu un corp ascuţit, cuvîntul, desigur *îmbunat*, este ilizibil.

Scanned with OKEN Scanner

Închipuirea cea nehotărîtoare

Vremea cea de acum şi cea fiitoare

Un. şi în m. *a îmbuna* — *a mă îmbuna, a te, a să, a ne, a vă, a să*

Împărtăşirea vremii cei de acum

Un. *îmbunînd eu, tu, el* — *îmbunîndu-mă, îmbunîndu-te, îmbunîndu-să*

În m. *îmbunînd noi, voi, ei* — *îmbunîndu-ne, îmbunîndu-vă, îmbunîndu-să, -e*

Împărtăşirea vremii cei trecute

Un. şi în m. Să lipseşte — *îmbunat, -tă, -t, -ţ, -te, -te*

Împărtăşirea vremii cei fiitoare

Un. *sînt să îmbunez, eşti să îmbunezi, este să îmbuneze* — *sînt să mă îmbunez, eşti să te îmbunezi, este să se îmbuneze*

În m. *sîntem să îmbunăm, sînteţ să îmbunaţ, sînt să îmbuneze* — *sîntem să ne îmbunăm, sînteţ să vă îmbunaţ, sînt să se îmbuneze*

sau

79 / 49r — în loc de *sînt, trebuie* — asemine *trebuie*|

ÎNJUGAREA 3

Ce este înjugarea a treia? Este ceea ce sfîrşindu-să la *-eg* are haractirul său întru vremea cea trecută pre *s* şi întru fiitoare pre ų, precum: *aleg, am ales, voi alege.*

Arătarea

graiului celui oxitonesc lucrători şi pătimitori

Închipuirea cea arătătoare

Vremea cea de acum

Un. *aleg, alegi, alege* — *mă aleg, te alegi, să alege*

În m *alegem, alegeţ, aleg* — *ne alegem, vă alegeţ, să aleg*

Vremea cea nesăvîrşită

Un. *alegeam, alegeai, alegea* — *mă alegeam, te alegeai, să alegea*

În m. *alegeam, alegeaţ, alegea* — *ne alegeam, vă alegeaţi, să alegea*

Vremea cea săvîrşită

Un. *am ales, ai ales, au ales* — *m-am ales, te-ai ales, s-au ales*

În m. *am ales, aţ ales, au ales* — *ne-am ales, v-aţ ales, s-au ales*

sau

ales, -easă, -es sînt sau *am fost* şi altele, după înjug[area] 1

Vremea cea demult săvîrşită

Un. *alesesem, aleseseş, alesese* — *mă alesesem, te aleseseş, să alesese*

În m. *alesesem, aleseseţ, alesese* — *ne alesesem, vă aleseseţ, să alesese*

sau

ales, -easă, -es eram sau *fusesem*, după înjug[area] 1|

Scanned with OKEN Scanner

80
49v

Vremea cea fiitoare

Un. *voi alege, vei alege, va alege* — *mă voi alege, te vei alege, să va alege*
Înm. *vom alege, veţ alege, vor alege* — *ne vom alege, vă veţ alege, să vor alege*
sau
ales, -easă, -es voi fi şi altele

Închipuirea cea porîncitoare

Un. *alege tu, să aleagă el* — *alege-te tu, să se aleagă el*
Înm. *alegeţ voi, să aleagă ei* — *alege-vă-ţ voi, să se aleagă ei*

Închipuirea cea poftitoare

Vremea cea de acum şi nesăvîrşită

Un. *o, de alegeam, alegeai, alegea* — *o, de mă alegeam, te alegeai, să alegea*
Înm. *o, de alegeam, alegeaţ, alegea* — *o, de ne alegeam, vă alegeaţ, să alegea*

Vremea cea săvîrşită

Un. *o, de am ales, ai, au* — *o, de m-am ales, te-ai, s-au ales*
Înm. *o, de am ales, aţ, au* — *o, de ne-am ales, v-aţ, s-au ales*
sau
o, de aş fi ales, ai fi, ar fi — *o, de ales, -easă, -es sînt* sau *am fost* şi altele
o, de am fi ales, aţ fi, ar fi — după înjug[area] 1

Vremea cea demult săvîrşită

Un. *o, de aşi fi fost ales, ai fi fost,* — *o, de m-aş fi fost ales, te-ai fi fost,*
o, de ar fi fost ales — *o, de s-ar fi fost ales*
Înm. *o, de am fi fost ales, aţ fi fost,* — *o, de ne-am fi fost ales, v-aţ fi fost,*
o, de ar fi fost ales — *o, de s-ar fi fost ales*
sau
o, de aş fi fost ales, -easă, -es
şi altele, după înjug[area] 1 | 81/50r

Vremea cea fiitoare

Un. *o, de aş alege, ai, ar* — *o, de m-aş alege, te-ai, s-ar*
Înm. *o, de am alege, aţ, ar* — *o, de ne-am alege, v-aţ, s-ar*
sau
o, de voi fi sau *de aş fi ales, -easă, -es* şi altele

Închipuirea cea încheietoare

Vremea cea de acum

Un. *cînd aleg, alegi, alege* — *cînd mă aleg, te, să alege*
Înm. *cînd alegem, alegeţ, aleg* — *cînd ne alegem, vă, să aleg*

Vremea cea nesăvîrşită

Un. *cînd alegeam, -eai, -ea* — *cînd mă alegeam, te, să alegea*
Înm. *cînd alegeam, -eaţ, -ea* — *cînd ne alegeam, vă, să alegea*

Scanned with OKEN Scanner

Vremea cea săvîrşită

Un. *cînd am ales, ai, au* — *cînd m-am ales, te-ai, s-au ales*
Înm. *cînd am ales, aţ, au* — *cînd ne-am ales, v-aţ, s-au ales*

sau

cînd aşi fi, ai fi, ar fi ales — *cînd m-aş fi ales* şi altele
cînd am fi, aţ fi, ar fi ales — *cînd ales, -easă, -es sînt* sau *am fost* şi altele

Vremea cea demult săvîrşită

Un. *cînd alesesem, -seseşi, -e* — *cînd mă alesesem, te, să alesese*
Înm. *cînd alesesem, -seseţ, -e* — *cînd ne alesesem, vă, să alesese*

sau

cînd eram sau *fusesem ales, -easă, -es* şi altele

Vremea cea fiitoare

82 / 50v

Un. *cînd voi alege, vei, va* — *cînd mă voi alege, te vei, să va alege* |
Înm. *cînd vom alege, veţ, vor* — *cînd ne vom alege, vă veţ, să vor alege*

sau

cînd aş alege, ai, ar — *cînd m-aş alege, te-ai, s-ar alege*
cînd am alege, aţ, ar — *cînd ne-am alege, v-aţ, s-ar alege*

Închipuirea cea nehotărîtoare

Vremea cea de acum şi cea fiitoare

Un. şi înm. *a alege* — *a mă alege, a te, a să, a ne, a vă, a să*

Împărtăşirea vremii cei de acum

Un. *alegînd eu, tu, el* — *alegîndu-mă, alegîndu-te, alegîndu-să*
Înm. *alegînd noi, voi, ei* — *alegîndu-ne, alegîndu-vă, alegîndu-să*

Împărtăşirea vremii cei trecute

Un. şi înm. Să lipsească — *ales, -easă, -es, -eşi, -ese, -ese*

Împărtăşirea vremii cei fiitoare

Un. *sînt să aleg, eşti să alegi, este să alege* sau *să aleagă* — *sînt să mă aleg, eşti să te alegi, este să să alege* sau *să să aleagă*
Înm. *sîntem să alegem, sînteţ să alegeţ, sînt să alege* sau *să aleagă*. În loc de *sînt, trebuie.* — *sîntem să ne alegem, sînteţ să vă alegeţ, sînt să să alege* sau *să să aleagă*. Asemine *trebuie.*

ÎNJUGAREA 4

Ce este înjugarea a patra? Este ceea ce sfîrşindu-să la *-t* are haractirul său întru vremea cea trecută săvîrşită şi întru cea fiitoare la *a*, precum: *arăt, voi arăta, am arătat.*

Scanned with OKEN Scanner

Arătarea | graiului celui oxitonesc lucrători şi pătimitori

Închipuirea cea arătătoare

Vremea cea de acum

Un. *ajut, ajuţi, ajută* — *mă ajut, te ajuţi, să ajută*
Înm. *ajutăm, ajutaţ, ajut* sau *-tă* — *ne ajutăm, vă ajutaţ, să ajut* sau *-tă*

Vremea cea nesăvîrşită

Un. *ajutam, ajutai, ajuta* — *mă ajutam, te ajutai, să ajuta*
Înm. *ajutam, ajutaţ, ajuta* — *ne ajutam, vă ajutaţ, să ajuta*

Vremea cea săvîrşită

Un. *am ajutat, ai ajutat, au ajutat* — *m-am ajutat, te-ai ajutat, s-au ajutat*
Înm. *am ajutat, aţ ajutat, au ajutat* — *ne-am ajutat, v-aţ ajutat, s-au ajutat*
sau
ajutat, ajutată, -t sînt sau *am fost* şi altele, după înjug[area] 1

Vremea cea demult săvîrşită

Un. *ajutasem, ajutaseş, ajutase* — *mă ajutasem, te ajutaseş, să ajutase*
Înm. *ajutasem, ajutaseţ, ajutase* — *ne ajutasem, vă ajutaseţ, să ajutase*
sau
ajutat, ajutată, -t eram sau *fusesem* şi altele

Vremea cea fiitoare

Un. *voi ajuta, vei ajuta, va ajuta* — *mă voi ajuta, te vei ajuta, să va ajuta*
Înm. *vom ajuta, veţ ajuta, vor ajuta* — *ne vom ajuta, vă veţ ajuta, să vor ajuta*
sau
ajutat, ajutată, -t voi fi şi altele

Închipuirea cea porîncitoare |

Un. *ajută tu, să ajute el* — *ajută-te tu, să se ajute el*
Înm. *ajutaţ voi, să ajute ei* — *ajutaţi-vă voi, să se ajute ei*

Închipuirea cea poftitoare

Vremea cea de acum şi nesăvîrşită

Un. *o, de ajutam, -ai, -a* — *o, de mă ajutam, te, să ajuta*
Înm. *o, de ajutam, -aţ, -a* — *o, de ne ajutam, vă, să ajuta*

Vremea cea săvîrşită

Un. *o, de am ajutat, ai, au* — *o, de m-am ajutat, te-ai, s-au ajutat*
Înm. *o, de am ajutat, aţ, au* — *o, de ne-am ajutat, v-aţ, s-au ajutat*
sau
o, de ajutat, ajutată, -t sînt sau *am fost* şi altele

Scanned with OKEN Scanner

Vremea cea demult săvîrşită

Un. *o, de aş fi fost ajutat, ai fi fost, ar fi fost ajutat* — *o, de m-aş fi fost ajutat, te-ai fi fost, o, de s-ar fi fost ajutat*

Înm. *o, de am fi fost ajutat, aţi fi fost, ar fi fost* — *o, de ne-am fi fost ajutat, v-aţ fi fost, o, de s-ar fi fost ajutat*

sau

o, de aş fi fost ajutat, -tă, -t şi altele

Vremea cea fiitoare

Un. *o, de aş ajuta, ai, ar* — *o, de m-aş ajuta, te-ai, s-ar ajuta*

Înm. *o, de am ajuta, aţ, ar* — *o, de ne-am ajuta, v-aţi, s-ar*

sau

o, de voi fi sau *o, de aşi fi ajutat, ajutată, -t* şi altele

85
52r

Închipuirea cea încheietoare

Vremea cea de acum

Un. *cînd ajut, ajuţ, ajută* — *cînd mă ajut, te, să ajută*

Înm. *cînd ajutăm, ajutaţ, ajut* sau *-tă* — *cînd ne ajutăm, vă, să ajut* sau *-tă*

Vremea cea nesăvîrşită

Un. *cînd ajutam, -ai, -a* — *cînd mă ajutam, te, să ajuta*

Înm. *cînd ajutam, -aţ, -a* — *cînd ne ajutam, vă, să ajuta*

Vremea cea săvîrşită

Un. *cînd am ajutat, ai, au* — *cînd m-am ajutat, te-ai, s-au ajutat*

Înm. *cînd am ajutat, aţi, au* — *cînd ne-am ajutat, v-aţ, s-au ajutat*

sau

cînd aş fi, ai fi, ar fi ajutat — *cînd ajutat, -tă, -t sînt* sau *am fost* şi altele,

cînd am fi, aţ fi, ar fi ajutat — sau *cînd m-aş fi ajutat* şi altele

Vremea cea demult săvîrşită

Un. *cînd ajutasem, -eşi, -e* — *cînd mă ajutasem, te, să ajutase*

Înm. *cînd ajutasem, -eţ, -e* — *cînd ne ajutasem, vă, să ajutase*

sau

cînd eram sau *fusesem ajutat, -tă, -t* şi altele

Vremea cea fiitoare

Un. *cînd voi ajuta, vei, va* — *cînd mă voi ajuta, te vei, să va ajuta*

Înm. *cînd vom ajuta, veţ, vor* — *cînd ne vom ajuta, vă veţ, să vor ajuta*

sau

cînd aş ajuta, ai, ar — *cînd m-aş ajuta, te-ai, s-ar ajuta*

cînd am ajuta, aţ, ar — *cînd ne-am ajuta, v-aţ, s-ar ajuta*

Închipuirea cea nehotărîtoare

Vremea cea de acum şi cea fiitoare

Un. şi înm. *a ajuta* — *a mă ajuta, a te, a să, a ne, a vă, a să*

Scanned with OKEN Scanner

і҃:

ПЕНТРУ ѺРѲОГРАФЇЕ.

Чѐ ѥсте ѻрѳографїа;

ДЕЗЛЕ-

Pagina 10ᵛ din ms.

рмд:

ПАРТЕ А ТРЕЯ:

ПЕНТРУ СУНТАЗІС.

Че ѣсте сунтазіс;

Ѣсте дрѣпта адунареа кувинтелор ѫтру спунереа мінцеи, ши адевърата причинъ а кувинтелор челор те сфѫршите.

Ачаста ѡ аре ѫпреунъ тоате кувинтеле, Да ѫпреунѫре скимбъриле кувинтелаи, Пентру ачаста ѡ нумеск Гречесте, сун [Адечи: ѫ ѫпреунъ] ши дела ачест зран Гречи ... [Адечи: ѫпреунаре] Дечи ... ладзи [Адечи ѫ ...] Дин ачаста се скоте кувинтелаи ачестеи Сунтазіс, румънеще Алкътуиреа кувинтелор.

Дечи ... каре сунтазіс;

Дѡаоъ фелюри: Ѫтречтори ши ѫтрунитори.

Че ѣсте ѫтречтори; Ѣсте каре требуе сѫ фіе ... але кувинтелаи Спре ... ѫпреунъ ...

Че ѣсте ѫтрунитори; Ѣсте каре ... ѫтреителе ... Парте але кувинтелаи, ѫтрѫн асеменеа кувинте ѫкиде.

Дечи фелюри каре ѫпрейнъ Сунтазіс

Дѡаоъ фелюри: { Прости ши / ѫ по ...

Че ѣсте челе прости; Ѣсте каре препуннее кувинтелаи, прін ...

Pagina 76v din ms.

Împărtășirea vremii cei de acum

86
52v

U n.	*ajutînd eu, tu, el*	*ajutîndu-mă, ajutîndu-te, ajutîndu-să*
Î n m.	*ajutînd noi, voi, ei*	*ajutîndu-ne, ajutîndu-vă, ajutîndu-să, -e*

Împărtășirea vremii cei trecute

U n.	și î n m. Să lipsește	*ajutat, ajutată, -t, -ți, -te, -te*

Împărtășirea vremii cei fiitoare

U n.	*sînt să ajut, ești să ajuți, este să ajute*	*sînt să mă ajut, ești să te ajuț, este să să ajute*
Î n m.	*sîntem să ajutăm, sînteț să ajutați, sînt să ajute,* sau în loc de *sînt, trebuie*	*sîntem să ne ajutăm, sînteț să vă ajutați, sînt să se ajute,* asemine *trebuie*

ÎNJUGAREA 5

Ce este înjugarea a cincea ? Este ceea ce sfîrșindu-se la *-c* are haractirul său întru vremea cea trecută pre *a* și întru cea fiitoare iară pre *a*, precum: *spurc, am spurcat, voi spurca.*

Arătarea
graiului celui monosilavicesc * lucrător și pătimitori

Închipuirea cea arătătoare

Vremea cea de acum

U n.	*mișc, mișci, mișcă*	*mă mișc, te mișci, să mișcă*
Î n m.	*mișcăm, mișcați, mișc* sau *-că*	*ne mișcăm, vă mișcați, să mișcă* |

87
53r

Vremea cea nesăvîrșită

U n.	*mișcam, -ai, -a*	*mă mișcam, te mișcai, să mișca*
Î n m.	*mișicam, -ați, -a*	*ne mișcam, vă mișcați, să mișca*

Vremea cea săvîrșită

U n.	*am mișcat, ai, au*	*m-am mișcat, te-ai, s-au*
Î n m.	*am mișcat, ați, au*	*ne-am mișcat, v-ați, s-au mișcat*
		mișcat, -tă, -t sînt sau *am fost* și altele

Vremea cea demult săvîrșită

U n.	*mișcasem, -eși, -se*	*mă mișcasem, te, să mișcase*
Î n m.	*mișcasem, -eț, -e*	*ne mișcasem, vă, să mișcase*
		sau
		mișcat, -tă, -t eram sau *fusesem* și altele

* Adecă dintru o slovenire încheiat.

Scanned with OKEN Scanner

Vremea cea fiitoare

Un. *voi mișica, vei, va* — *mă voi mișca, te vei, să va*
Înm. *vom mișca, veț, vor* — *ne vom mișca, vă veț, să vor*
sau
mișcat, -tă, -t voi fi și altele

Închipuirea cea porîncitoare

Un. *mișică tu, să mișce el* — *mișcă-te tu, să se mișice el*
Înm. *mișcați voi, să mișce ei* — *mișicați-vă voi, să se mișce ei*

Închipuirea cea poftitoare

Vremea cea de acum și cea nesăvîrșită

Un. *o, de mișcam, -ai, -a* — *o, de mă mișcam, te, să mișca*
Înm. *o, de mișcam, -ați, -a* — *o, de ne mișicam, vă, să mișica*

88
53v

Vremea cea săvîrșită

Un. *o, de am mișicat, ai, au* — *o, de m-am mișcat, te-ai, s-au*
Înm. *o, de am mișcat, ați, au* — *o, de ne-am mișcat, v-ați, s-au mișcat*
sau
o, de aș fi mișcat, ai fi, ar fi — *o, de m-aș fi mișcat* și altele
o, de am fi mișcat, ați fi, ar fi — *o, de mișcat, -tă, -t sînt* sau *am fost* și altele

Vremea cea demult săvîrșită

Un. *o, de aș fi fost mișcat, ai, ar* — *o, de m-aș fi fost mișcat, te-ai, s-ar*
Înm. *o, de am fi fost mișcat, ați, ar* — *o, de ne-am fi fost mișcat, v-ați, s-ar*
sau
o, de aș fi fost mișcat, -tă, -t și altele

Vremea cea fiitoare

Un. *o, de aș mișca, ai, ar* — *o, de m-aș mișca, te-ai, s-ar*
Înm. *o, de am mișca, ați, ar* — *o, de ne-am mișca, v-ați, s-ar*
sau
o, de voi fi sau *o, de aș fi mișcat, -tă, -t* și altele

Închipuirea cea încheietoare

Vremea cea de acum

Un. *cînd mișc, mișci, mișică* — *cînd mă mișc, te, să mișcă*
Înm. *cînd mișcăm, mișcați, mișc* sau *-că* — *cînd ne mișcăm, vă, să mișc* sau *-că*

Vremea cea nesăvîrșită

Un. *cînd mișcam, -ai, -a* — *cînd mă mișcam, te, să mișica*
Înm. *cînd mișcam, -ați, -a* — *cînd ne mișcam, vă, să mișica*

Scanned with OKEN Scanner

Vremea cea săvîrşită

Un.	*cînd am mişcat, ai, au*	*cînd m-am mişcat, te-ai, s-au*
Înm.	*cînd am mişcat, aţi, au*	*cînd ne-am mişcat, v-aţ, s-au mişcat* | 89/54r
	sau	
	cînd aşi fi, ai fi, ar fi mişcat	*cînd m-aş fi mişcat* şi altele, sau
	cînd am fi, aţ fi, ar fi mişcat	*cînd mişcat, -tă, -t sînt* sau *am fost* şi altele

Vremea cea demult săvîrşită

Un.	*cînd mişcasem, -eşi, -e*	*cînd mă mişcasem, te, să mişcase*
Înm.	*cînd mişcasem, -eţ, -e*	*cînd ne mişcasem, vă, să mişcase*
		sau
		cînd eram sau *fusesem mişcat, -tă, -t* şi altele

Vremea cea fiitoare

Un.	*cînd voi mişca, vei, va*	*cînd mă voi mişca, te vei, să va*
Înm.	*cînd vom mişca, veţ, vor*	*cînd ne vom mişca, vă veţ, să vor*
	sau	
	cînd aş mişca, ai, ar	*cînd m-aş mişca, te-ai, s-ar*
	cînd am mişca, aţ, ar	*cînd ne-am mişca, v-aţ, s-ar*

Închipuirea cea nehotărîtoare

Vremea cea de acum şi cea fiitoare

Un. şi înm.	*a mişica*	*a mă mişca, a te, a să, a ne, a vă, a să*

Împărtăşirea vremii cei de acum

Un.	*mişcînd eu, tu, el*	*mişcîndu-mă, mişcîndu-te, mişcîndu-să*
Înm.	*mişcînd noi, voi, ei*	*mişcîndu-ne, mişcîndu-vă, mişcîndu-să, -e*

Împărtăşirea vremii cei trecute

Un. şi înm.	Să lipseşte	*mişcat, -tă, -t, -ţi, -te, -te*

Împărtăşirea vremii cei fiitoare

Un.	*sînt să mişc, eşti să mişci, este să mişce*	*sînt să mă mişc, eşti să te mişci, este să se mişce*
Înm.	*sîntem să mişcăm, sînteţ să mişcaţ, sînt să mişice,* sau în loc de *sînt, trebuie*	*sîntem să ne mişcăm, sînteţ să vă mişcaţ, sînt să se mişice,* | asemine *trebuie* 90/54v

Însemnează. 1. Graiurile cele de obşte urmează înjugării graiurilor celor pătimitoare.

2. Ia aminte precum graiurile care însemnează dare sau dăruire şi mai vîrtos cele ce să încheie cu căderea cea dătătoare priimesc aceste adăogeri întru faţa cea dintru întîi a numărului celui unitor *îm*, întru faţa a doao *îţ*, întru a treia *îl, îi* şi întru neamul fămeiesc *o*. Iară întru numărul cel înmulţitori,

Scanned with OKEN Scanner

întru fața cea dintru întîi *ne*, întru a doao *vă*, întru a treia *le*, cele ce pururea neschimbate rămîn, înjugîndu-să graiurile după înjugările sale, care adáogeri foarte rar cîteodată pre urma graiului să pun, precum:

U n. *îm săvîrșesc, îț săvîrșesc, îl săvîrșesc* sau *îi săvîr*[*șesc*] sau *o săvîrșesc; săvîrșescu-ț*
Î n m. *ne săvîrșim, vă săvîrșim, -șiț, -șesc, le săvîrșim, -șiț, -șesc*

3. Graiul cel pătimitor aceste adáogeri nu priimește.

4. Închipuirea cea poruncitoare des leapădă pre aceasta adáogere *să*, iar graiurile cele pătimitoare pre această adáogere *să* întru fața a treia o pun pe urma graiului, precum: *săvîrșască-se el, săvîrșască-se ei*, în loc a zice *să se săvîrșască el, să se săvîrșască ei.*

5. Închipuirea cea încheietoare după obiceiul altora dialecturi numindu-să supuitoare priimește în locul aceștii părticele *cînd* pre aceste adáogeri *deaca, de, de vreme ce.*

91 / 55r 6. Graiurile cele fără de fețe lucrătoare și pătimitoare urmează paradigmelor înjugării graiurilor acelora dintru cele ce au luat| închipuirea sa întru fața a treia, ceea ce acelora numai este încuviințată, adăogîndu-să celor lucrătoare *îmi, îț, îi, ne, vă, le*, iară celor pătimitoare *mi să, ți să , i să*, după cum va arăta paradigma.

Închipuirea cea arătătoare

Vremea cea de acum

U n. și î n m. *îmi, îț, îi, ne, vă, le merge*	*mi să, ți să, i să, ni să, vă să, li să cade*

Vremea cea nesăvîrșită

U n. și î n m. *îm, îț, îi, ne, vă, le mergea*	*mi să, ți să, i să, ni să, vă să, li să cădea*

Vremea cea săvîrșită

U n. *mi-au, ț-au, i-au mers*	*mi s-au, ți s-au, i s-au căzut*
Î n m. *ne-au, v-au, le-au mers*	*ni s-au, vă s-au, li s-au căzut*

Vremea cea demult săvîrșită

U n. și î n m. *îm, îț, îi, ne, vă, le mersese*	*mi să, ți să, i să, ni să, vă să, li să căzuse*

Vremea cea fiitoare

U n. *îm va, îț va, îi va merge*	*mi să va, ți să va, i să va cădea*
Î n m. *ne va, vă va, le va merge*	*ni să va, vă să va, li să va cădea*

Închipuirea cea porîncitoare

U n. *meargă-mi, meargă-ț, meargă-i*	*cade-mi-să, cade-ți-să, cade-i-să*
Î n m. *meargă-ne, meargă-vă, meargă-le*	*cade-ni-să, cade-vă-să, cade-li-să*

92 / 55v **Închipuirea cea poftitoare**

Vremea cea de acum și cea nesăvîrșită|

U n. și î n m. *o, de-i, o, de le mergea*	*o, de i să, o, de li să cădea*

Scanned with OKEN Scanner

Vremea cea săvîrșită

Un. și înm. *o, de i-au, o, de le-au mers*	*o, de i s-au, o, de li s-au căzut*

Vremea cea demult săvîrșită

Un. și înm. *o, de îi, o, de le mersese*	*o, de i să, o, de li să căzuse*

Vremea cea fiitoare

Un. și înm. *o, de i-ar, o, de le-ar merge*	*o, de i s-ar, o, de li s-ar cădea*

Închipuirea cea încheietoare

Vremea cea de acum

Un. și înm. *cînd îi, cînd le merge*	*cînd i să, cînd li să cade*

Vremea cea nesăvîrșită

Un. și înm. *cînd îi, cînd le mergea*	*cînd i să, li să cădea*

Vremea cea săvîrșită

Un. și înm. *cînd i-au, cînd le-au mers*	*cînd i s-au, li s-au căzut*

Vremea cea demult săvîrșită

Un. și înm. *cînd îi, le mersese*	*cînd i să, li să căzuse*

Vremea cea fiitoare

Un. și înm. *cînd îi va, le va merge*	*cînd i să va, li să va cădea*

Închipuirea cea nehotărîtoare

Vremea cea de acum și cea fiitoare

Un. și înm. *a-i merge, a le merge*	*a i să cădea, a li să cădea*

Împărtășirea vremii cei de acum

Un. și înm. *mergîndu-i, mergîndu-le*	*căzîndu-să, căzîndu-le* |	93/56r

De împărtășirea vremii cei trecute și cei fiitoare să lipsește.

Ia aminte precum și într-alt chip aceste[1] graiuri pătimitoare și fără de fețe să înjugă, lepădîndu-să celealalte părticele și rămîind numai aceasta *să*, precum: *să cuvine, să cuvenea* și altele.

PENTRU ÎNJUGAREA CEA NEURMĂTOARE

Arătarea

graiului celui înființitori *sînt* și acestui grai *am*

Închipuirea cea arătătoare

Vremea cea de acum

Un.	*sînt, ești, este*	*am, ai, are*
Înm.	*sîntem, sînteți, sînt*	*avem, aveți, au*

[1] Scris ачáстѣ.

Scanned with OKEN Scanner

Vremea cea nesăvîrşită

Un.	*eram, erai, era*	*aveam, aveai, avea*
Înm.	*eram, eraţ, era*	*aveam, aveaţ, avea*

Vremea cea săvîrşită

Un.	*am fost, ai fost, au fost*	*am avut, ai avut, au avut*
Înm.	*am fost, aţi fost, au fost*	*am avut, aţ avut, au avut*

Vremea cea demult săvîrşită

Un.	*fusesem, fuseseş, fusese*	*avusesem, avuseseş, avusese*
Înm.	*fusesem, fuseseţ, fusese*	*avusesem, avuseseţ, avusese*

94
56v

Vremea cea fiitoare|

Un.	*voi fi, vei fi, va fi*	*voi avea, vei avea, va avea*
Înm.	*vom fi, veţ fi, vor fi*	*vom avea, veţ avea, vor avea*

Închipuirea cea porîncitoare

Un.	*fii tu, să fie el*	*aibi tu, să aibă el*
Înm.	*fiţ voi, să fie ei*	*aveţ voi, să aibă ei*

Închipuirea cea poftitoare

Vremea cea de acum şi cea nesăvîrşită

Un.	*o, de eram, erai, era*	*o, de aveam, aveai, avea*
Înm.	*o, de eram, eraţi, era*	*o, de aveam, aveaţ, avea*

Vremea cea săvîrşită

Un.	*o, de am fost, ai fost, au fost*	*o, de am avut, ai avut, au avut*
Înm.	*o, de am fost, aţ fost, au fost*	*o, de am avut, aţ avut, au avut*

Vremea cea demult săvîrşită

Un.	*o, de fusesem, fuseseş, fusese*	*o, de avusesem, avuseseş, avusese*
Înm.	*o, de fusesem, fuseseţ, fusese*	*o, de avusesem, avuseseţ, avusese*

Vremea cea fiitoare

Un.	*o, de aş fi, ai fi, ar fi*	*o, de aşi avea, ai avea, ar avea*
Înm.	*o, de am fi, aţ fi, ar fi*	*o, de am avea, aţ avea, ar avea*

Închipuirea cea încheietoare

Vremea cea de acum

Un.	*cînd sînt, eşti, este*	*cînd am, aibi, are*
În m.	*cînd sîntem, sînteţ, sînt*	*cînd avem, aveţ, au*

95
57r

Vremea cea nesăvîrşită|

Un.	*cînd eram, erai, era*	*cînd aveam, aveai, avea*
Înm.	*cînd eram, eraţi, era*	*cînd aveam, aveaţi, avea*

Vremea cea săvîrşită

Un.	*cînd am fost, ai fost, au fost*	*cînd am avut, ai avut, au avut*
Înm.	*cînd am fost, aţi fost, au fost*	*cînd am avut, aţ avut, au avut*

Scanned with OKEN Scanner

Vremea cea demult săvîrşită

Un.	*cînd fusesem, fuseseşi, fusese*	*cînd avusesem, avuseseş, avusese*
Înm.	*cînd fusesem, fuseseţ, fusese*	*cînd avusesem, avuseseţ, avusese*

Vremea cea fiitoare

Un.	*cînd voi fi, vei fi, va fi*	*cînd voi avea, vei avea, va avea*
Înm.	*cînd vom fi, veţi fi, vor fi*	*cînd vom avea, veţ avea, vor avea*
	sau	sau
	cînd aşi fi	*cînd aşi avea* şi altele

Închipuirea cea nehotărîtoare

Vremea cea de acum şi cea fiitoare

Un., înm.	*a fi*	*a avea*

Împărtăşirea vremii cei de acum

Un., înm.	*fiind eu, tu, el, noi, voi, ei*	*avînd eu, tu, el, noi, voi, ei*

De împărtăşirea vremii cei trecute să lipseşte.

Împărtăşirea vremii cei fiitoare

Un.	*sînt să fiu, eşti să fii, este să fie*	*sînt să aib, eşti să aibi, este să aibă*
Înm.	*sîntem să fim, sînteţ să fiţ, sînt să fie*	*sîntem să avem, sînteţ să aveţ, sînt să aibă*

sau în locul lui *sînt, trebuie*

Înseamnează. Graiul acesta *am* are şi neamul cel pătimitor, înjugîndu-să | cu sfîrşitura cea arătată a lucrătoriului său şi cu începătura celoralalte parádigme pătimitoare. 96/57v

Arătarea
acestor graiuri întru sine schimbătoare *iau* şi *dau*

Închipuirea cea arătătoare

Vremea cea de acum

Un., înm.	*iau, iai, ia*[1], *luom, luaţ, iau*	*dau, dai, dă, dăm, daţ, dau*

Vremea cea nesăvîrşită

Un., înm.	*luam, -ai, -a, luam, -aţ, -a*	*dam, -ai, -a, dam, daţ, da*

Vremea cea săvîrşită

Un., înm.	*am luat, ai, au, am, aţ, au*	*am dat, ai, au, am, aţ, au dat*

Vremea cea demult săvîrşită

Un., înm.	*luasem, -eş, -e, -em, -eţ, -e*	*dădusem, -eş, -e, -em, -eţ, -e*

[1] Scris ıa8, ıaй, ıa, deci posibilă şi interpertarea *ieu, iei, ie.*

Scanned with OKEN Scanner

Vremea cea fiitoare

Un., înm. *voi lua, vei, va, vom, veţ, vor* — *voi da, vei, va, vom, veţ, vor*

Închipuirea cea porîncitoare

Un., înm. *ia tu, să ia el, luaţ voi, să ia ei* — *dă tu, să dea el, daţ voi, să dea ei*

Închipuirea cea poftitoare

Vremea cea de acum şi cea nesăvîrşită

Un., înm. *o, de luam, -ai, -a, -am, -aţ, -a* — *o, de dam* sau *dare-aş, -e-ai, -e-a, -e am -e-aţ, -e -ar*

Vremea cea săvîrşită

97
58r

Un., înm. *o, de am luat, ai, a, am, aţ, au* — *o, de am dat, ai, a, am, aţ, au*

Vremea cea demult săvîrşită

Un., înm. *o, de luasem, -eş, -e, -em, -eţ, -e* — *o, de dădusem, -eşi, -e, -em, -eţ, -e*

Vremea cea fiitoare

Un., înm. *o, de aş lua, ai, ar, am, aţ, ar* — *o, de aş da, ai, ar, am, aţ, ar*

Închipuirea cea încheietoare

Vremea cea de acum

Un., înm. *cînd iau, iai, ia, luom, luaţ, iau* — *cînd dau, dai, dă, dăm, daţ, dau*

Vremea cea nesăvîrşită

Un., înm. *cînd luam, -ai, -a, -am, -aţ, -a* — *cînd dam, -ai, -a, -am, -aţ, -a*

Vremea cea săvîrşită

Un., înm. *cînd am luat, ai, au, am, aţ, au* — *cînd am dat, ai, au, am, aţ, au*

Vremea cea demult săvîrşită

Un., înm. *cînd luasem, -eş, -e, -em, -eţ, -e* — *cînd dădusem, -eş, -e, -em, -eţ, -e*

Vremea cea fiitoare

Un., înm. *cînd voi lua, vom lua* sau *aş lua* — *cînd voi da, vom da* sau *cînd aş da* şi altele

Închipuirea cea nehotărîtoare

Vremea cea de acum şi cea fiitoare

Un., înm. *a lua* — *a da*

Împărtăşirea vremii cei de acum

Un., înm. *luund eu, tu, el, noi, voi, ei* — *dînd eu, tu, el, noi, voi, ei*

De împărtăşirea vremii cei trecute să lipsească.

Scanned with OKEN Scanner

Împărtășirea vremii cei fiitoare

U n.	*sînt să iau, eşti să iai, este să ia*	*sînt să dau, eşti să dai, este să dea*
Î n m.	*sîntem să luom, sînteţ să luaţ, sînt să ia*	*sîntem să dăm, sînteţ să daţ, sînt să dea* | 98 / 58ᵛ

în locul lui *sînt, trebuie*

Însemnează. 1. Aceste graiuri priimind semnul neamului celui pătimitor să înjugă după parádigma celor pătimitoare.

2. Graiul acesta *stau* să înjugă precum *dau*, schimbînd pre vremea cea trecută întru acest chip *am stătut* şi pre cea poruncitoare, faţa a doua, *stăi.*

Arătarea
acestor graiuri lipsitoare *beau* şi *voi*

Închip[uirea] cea arăt[ătoare]

Vremea cea de acum

U n., î n m.	*beau, -ei, -ea, -em, -eţ, -ea*	*voi, vei, va, vom, veţ, vor*

Vremea cea nesăvîrşită

U n., î n m.	*beam, -eai, -ea, beam, -eaţ, -ea*	*vream, -eai, -ea, vream, -eaţ, -ea*

Vremea cea săvîrşită

U n., î n m.	*am băut, ai, au, am, aţ, au*	*am vrut, ai, au, am, aţ, au*

Vremea cea demult săvîrşită

U n., î n m.	*băusem, -eş, -e, -em, -eţ, -e*	*vrusesem* rar să trebuieşte, mai des *vream*

Vremea cea fiitoare

U n., î n m.	*voi bea, vei, va, vom, veţ, vor*	*voi vrea, vei, va, vom, veţ, vor*

Închip[uirea] cea porîn[citoare]

U n., î n m.	*bea tu, să bea el, beţ voi, să bea ei*	Să lipseşte

Închipuirea cea poftitoare şi încheietoare asemine este cei arătătoare, \| priimind pre părticelile sale. 99 / 59ᶜ

Închip[uirea] cea nehot[ărîtoare]

Vremea cea de acum şi cea fiitoare

U n., î n m.	*a bea*	*a voi*

Împărtăşirea vremii cei de acum

U n., î n m.	*bînd eu, tu, el, noi, voi, ei*	*vrînd eu, tu, el, noi, voi, ei*

De cea trecută să lipseşte.

Împărtăşirea vremii cei fiitoare

U n.	*sînt să beau, eşti să bei, este să bea*	Să
Î n m.	*sîntem să bem, sînteţ să beţ, sînt să bea*	lipseşte

Scanned with OKEN Scanner

Arătarea

graiurilor celor neurmătoare întru obște, după stihiile gramaticii cele prin slove

Începutul lui a

Vremea cea de acum și fe[ele]	Cea nesăvîrșită	Cea săvîrșită	Cea fiitoare	Închip[uirea] cea porunci[toare] și neh[otărîtore]
adeverez, -vez, -ează, -rim, -riț	*adeveream, z*	*am adeverit*	*-ra* sau *-ri*	*adeverează*; *-a* sau *-i*
adaog, -gi, -gă	*adăogam, g*	*am adăogat*	*-ge* sau *-ga*	*-gă*, 3. *-ge*; *-ga*, *-ge*;
adun, -ni, -nă	*adunam, n*	*am adunat*	*-na*	*-nă*, 3. *-ne*; *-a*
alerg, -gi, -gă	*alergam*	*am alergat*	*-ga*	*-gă*, 3. *-ge*; *-ga*
apăs, -și, -asă	*apăsam, s*	*am apăsat*	*-sa*	*-să*, 3. *-se*; *-a*
aflu, -i, -ă, -ăm, -ați, -ă	*aflam, l*	*am aflat*	*-a*	*-ă*, 3. *-e*; *-a*
100 *auz, -zi, -de, -zim, -ziț, aud*	*auzeam*	*am auzit*	*-i*	*-zi*, 3. *-ză*; *-i* |
59v *ar, -ri, -ră, -răm, -rați, -ră*	*aram, r*	*am arat*	*voi ara*	*-ră*, 3. *-re*; *-a*
arz, -zi, -rde, -dem, -deț, -d	*ardeam, z*	*am ars*	*voi arde*	*-de*, 3. *-ză*; *-de*
asud, -zi, -dă, -dăm, -dați, -dă	*asudam, d*	*am asudat*	*voi asuda*	*-dă*, 3. *-de*; *-da*
ascunz, -zi, -de, -dem, -deț, -d	*ascundeam*	*am ascuns*	*voi ascunde*	*-de*, 3. *-ză*; *-dee*
afund, -zi, -dă, -dăm, -dați, -dă	*afundam*	*am afundat*	*voi afunda*	*-dă*, 3. *-de*; *-da*
aștept, -ți, -ptă, -tăm, -tați, -tă	*așteptam, t*	*am așteptat*	*voi aștepta*	*-tă*, 3. *-te*; *-ta*
aștern, -ni, -erne, -ernem, -eț, -ern	*așterneam, n*	*am așternut*	*voi așterne*	*-ne*, 3. *-arnă*; *-ne*

Începutul lui v

vatăm, -mi, -mă, -măm, -mați, -mă	*vătămam, m*	*am vătămat*	*voi vătăma*	*-mă*, 3. *-eme*; *-ma*
viu, -ii, -ine, -enim, -eniț, -in	*veneam, u*	*am venit*	*voi veni*	*-no*, 3. *-ie*; *-ni*
vindec, -ci, -că, -căm, -cați, -că	*vindecam, c*	*am vindecat*	*voi vindeca*	*-că*, 3. *-ce*; *-ca*
văz, vez, -ede, -edem, -eț, -ăd	*vedeam, z*	*am văzut*	*voi vedea*	*-zi*, 3. *-ază*; *-dea*
vînz, -inz, -inde, -indem, -indeț, -înd	*vindeam*	*am vîndut*	*voi vinde*	*-de*, 3. *-ză*; *-de*
vărs, -erș, -arsă, -ărsăm, -ați, -să	*vărsam, s*	*am vărsat*	*voi vărsa*	*varsă*, 3. *-erse*; *-sa*

Începutul lui d

despic, -ci, -că, -căm, -cați, -că	*despicam, c*	*am despicat*	*voi despica*	*-că*, 3. *-ce*; *-ca*
deschiz, -zi, -de, -dem, -deț, -d	*deschideam, z*	*am deschis*	*voi deschide*	*-de*, 3. *-ză*; *-de*

Scanned with OKEN Scanner

dorm, -mi, doarme, dur-mim, -iţ, -m	*durmeam, m*	*am durmit*	*voi durmi*	*dormi*, 3. *-oarmă; -mi*	
adorm, încheiat					
duc, -ci, -ce, -cem, -ceţ, -c	*duceam, c*	*am dus*	*voi duce*	*du, duceţ*, 3. *du-că; -ce* |	101 / 60r
aduc, încheiat din *duc*					
dărîm, -mi, -mă, -măm, -maţ, -mă	*dărîmam, m*	*am dărîmat*	*voi dărîma*	*-mă*, 3. *-me; -ma*	

Începutul lui j

joc, -ci, -oacă, -ucăm, -ucaţ, -oacă	*jucam, c*	*am jucat*	*voi juca*	*-oacă*, 3. *-oace; -uca*	
jur, -ri, -ră, -răm, -raţ, -ră	*juram, r*	*am jurat*	*voi jura*	*-ră*, 3. *-re; -ra*	
judec, -ci, -că, -căm, -caţ, -că	*judecam, c*	*am judecat*	*voi judeca*	*-că*, 3. *-ce; -ca*	

Începutul lui z

zac, -ci, -ce, -cem, -ceţ, -c	*zăceam, c*	*am zăcut*	*voi zăcea*	*-ci*, 3. *-că; -cea*	
zbor, -ri, -oară, -urăm, -uraţ, -oară	*zburam, r*	*am zburat*	*voi zbura*	*-ră*, 3. *-re; -ura*	
zgîrii, -ii, -ie, -iem, -iaţ, -ie	*zgîriam, i*[1]	*am zgîriat*	*voi zgîria*	*-ie*, 3. *-ie; -ia*	
zic, -ci, -ce, -cem, -ceţ, -c	*ziceam, c*	*am zis*	*voi zice*	*-zi*, 3. *-că; -ce*	

Începutul lui c

caz, -zi, -de, -dem, -deţ, cad	*cădeam, z*	*am căzut*	*voi cădea*	*-zi*, 3. *-ză; -dea*	
calc, -ci, -că, -căm, -caţ, -că	*călcam, c*	*am călcat*	*voi călca*	*-că*, 3. *-ce; -ca*	
car, -ri, -ră, -răm, -raţ, -ră	*căram, r*	*am cărat*	*voi căra*	*-ră*, 3. *-re; -ra*	
casc, -şci, -că, -căm, -caţ, -că	*căscam, c*	*am căscat*	*voi casca*	*-că*, 3. *-şce; -ca*	
coc, coci, -oace, -cem, -ceţ, coc	*coceam, c*	*am copt*	*voi coace*	*-ce*, 3. *-că; -ce*	
crez, -zi, -de, -dem, -deţ, -d	*credeam, z*	*am crezut*	*voi crede*	*-de*, 3. *-ează; -de*	
crăp, -pi, -apă, -păm,-aţ,-apă	*crăpam, p*	*am crăpat*	*voi crăpa*	*-pă*; 3. *-pe; -pa*	102 / 60v
culeg, -gi, -ge, -gem, -geţ, -g	*culegeam, g*	*am culeş*	*voi culege*	*-ge*, 3. *-gă; -ge* |	
culc, -ci, -că, -căm, -caţ, -că	*culcam, c*	*am culcat*	*voi culca*	*-că*, 3. *-ce; -ca*	
cuprinz, -zi, -de, -dem, -deţ, -d	*cuprindeam, z*	*am cuprins*	*voi cuprinde*	*-de*, 3. *-ză; -de*	
curg, -gi, -ge, -gem, -geţ, -g	*curgeam, g*	*am curs*	*voi curge*	*-ge*, 3. *-gă; -ge*	
cufund, -zi, -dă, -dăm, -daţ, -dă	*cufundam, d*	*am cufundat*	*voi cufunda*	*-dă*, 3. *-de; -da*	
cîştig, -gi, -gă, -găm, -gaţ, -gă	*cîştigam, g*	*am cîştigat*	*voi cîştiga*	*-gă*, 3. *-ge; -ga*	

Începutul lui l

las, -şi, -să, -săm, -saţ, -să	*lăsam, s*	*am lăsat*	*voi lăsa*	*-să*, 3. *-se; -sa*	
laud, -zi, -dă, -dăm, -daţ, -dă	*lăudam, d*	*am lăudat*	*voi lăuda*	*-dă*, 3. *-de; -da*	
leg, -gi, -eagă, -găm, -gaţ, -eagă,	*legam, g*	*am legat*	*voi lega*	*-eagă*, 3. *-ge; -ga*	
lepăd[1]*, -ezi, -ădă, -dăm, -daţ, -dă*	*lepădam, d*	*am lepădat*	*voi lepăda*	*-dă*, 3. *-de; -da*	

---

[1] Scris ю.
[2] Scris лѣпъдъ, deci posibilă şi interpretarea *leapăd*.

Scanned with OKEN Scanner

Începutul lui m

mestec, -ci, -că, -căm, -cați, -că	*mestecam, c*	*am mestecat*	*voi mesteca*	*-că, 3. -ce; -ca*
minți, -ți, -te, -țim, -țiți, -t	*mințeam*	*am mințit*	*voi minți*	*-ți, 3. -ță; -ți*
moi, -i, -oaie, -em, -eți, -oaie	*muiam, i*[1]	*am muiat*	*voi muia*	*-oaie, 3. -e; -uia*
mor, -ri, -oare, -urim, -riți, -or	*muream, r*	*am murit*	*voi muri*	*-ri, 3. -ră; -ri*
măsur, -ri, -ră, -răm, -rați, -ră	*măsuram, r*	*am măsurat*	*voi măsura*	*-ră, 3. -re; -ra*
mătur, asemine				

Începutul lui n

103
61[r]

nasc, -ști, -ște, -ștem, -șteți, -asc	*nășteam, c*	*am născut*	*voi naște*	*-ște, 3. -scă; -ște*

Începutul lui p

pasc, -ști, -ște, -ștem, -șteți, -asc	*pășteam, c*	*am păscut*	*voi paște*	*-ște, 3. -scă; -ște*
piei, -ei, -re, -erim, -riți, -ier	*piream, i*[1]	*am perit*	*voi peri*	*-ere* sau *piei, 3. -ară; -eri*
pierz, -zi, -de, -dem, deți, -d	*pierdeam, z*	*am pierdut*	*voi pierde*	*-erde, 3. -arză; -erde*
pipăi, -ăi, -ăie, -im, -iți, -ăie	*pipăiam, i*[1]	*am pipăit*	*voi pipăi*	*-ăie, 3. -eie*[2]*; -ăi*
plac, -ci, -ce, -cem, -ceți, -c	*plăceam, c*	*am plăcut*	*voi plăcea*	*-ci, 3. -că; -cea*
plec, -ci, -eacă, -ecăm, -cați, -că	*plecam, c*	*am plecat*	*voi pleca*	*-eacă, 3. -ce; -ca*
pogor, -ri, -ară, -rîm, -rîți, -ară	*pogoram, r*	*am pogorît*	*voi pogorî*	*-ară, 3. -are; -rî*
prinz, -zi, -de, -dem, -deți, -d	*prindeam, z*	*am prins*	*voi prinde*	*-de, 3. -ză; -de*
pui, -i, -ne, -nem, -neți, -n	*puneam, i*[1]	*am pus*	*voi pune*	*-ne, 3. -e; -ne*

Începutul lui r

raz, razi, -de, -dem, -deți, -d	*rădeam, z*	*am ras*	*voi rade*	*-de, 3. -ză; -de*
ridic, -ci, -că, -căm, -cați, -că	*ridicam, c*	*am ridicat*	*voi ridica*	*-că, 3. -ce; -ca*
rîz, -zi, -de, -dem, -deți, -d	*rîdeam, z*	*am rîs*	*voi rîde*	*-zi, 3. -ză; -de*
rămîi, -i, -ne, -nem, -neți, -n	*rămîneam, i*[1]	*am rămas*	*voi rămînea*	*-îi, 3. -e; -nea*
repez, -zi, -de, -zîm, -zîți, -d	*repezeam, z*	*am repezit*	*voi repezi*	*-zi, 3. -ează; -zi*
răsai, -i, -re, -rim, -riți, -r	*răsăream, i*[1]	*am răsărit*	*voi răsări*	*-i, 3. -e; -ri*
răspunz, -zi, -de, -dem, -deți, -d	*răspundeam, z*	*am răspuns*	*voi răspunde*	*-e; 3. -ză; -de*
răschir, -ri, -ră, -răm, -rați, -r	*răschiram, r*	*am răschirat*	*voi răschira*	*-ă, 3. -e; -a*

[1] Scris ю.
[2] Scris єє, probabil greșeală de copist, în loc de ъє.

Scanned with OKEN Scanner

Începutul lui s |

sai, -i, -re, -ărim, -riț, -ar	*săream, i*[1]	*am sărit*	*voi sări*	*-i, 3. -e; -ri*
sar, -i, -ră, -răm, -raț, -r	*săram, r*	*am sărat*	*voi săra*	*-ă, 3. -e; -ra*
sap, asemine	*p*			
satur, asemine	*r*			
samăn, asemine				
simț, -ți, -te, -țim, -țiț, -t	*simțeam, u*[2]	*am simțit*	*voi simți*	*-ț, 3. -ță; -ți*
scaz, -zi, -de, -ădem, -deț, -d	*scădeam, z*	*am scăzut*	*voi scădea*	*-zi, 3. -ză; -dea*
scriu, -i, -e, -em, -eț, -u	*scriam, u*	*am scris*	*voi scrie*	*-e, 3. -e; -e*
scapăr, -i, -ă, -ăm, -aț, -ă	*scăpăram, r*	*am scăpărat,*	*voi scăpăra*	*-ă, 3. -e; -a*
scutur, asemine	*r*			
schimb, asemine	*b*			
scuip, asemine	*p*			
sorb, -bi, -be, -bim, -biț, -b	*sorbeam*	*am sorbit*	*voi sorbi*	*-e, 3. -ă; -i*
scol, -li, -ală, -ulăm, -ulaț, -ală	*sculam*	*am sculat*	*voi scula*	*-ă, 3. -e; -a*
spui, -i, -ne, -nem, -neț, -n	*spuneam*	*am spus*	*voi spune*	*-ne, 3. -e; -ne*
sparg, -gi, -ge, -gem, -geț, -g	*spărgeam*	*am spart*	*voi sparge*	*-e, 3. -ă; -e*
spăl, -eli, -ală, -ălăm, -aț, -ală	*spălam*	*am spălat*	*voi spăla*	*-ă, 3. -ele; -ăla*
spurc, -ci, -că, -căm, -caț, -că	*spurcam*	*am spurcat*	*voi spurca*	*-că, 3. -ce; -ca*
stau, -i, -tă, -ăm, -aț, -tă	*stam*	*am stătut*	*voi sta*	*-ăi, 3. -ea; -a*
strig, -gi, -gă, -găm, -gaț, -gă	*strigam*	*am strigat*	*voi striga*	*-ă, 3. -ge; -ga*
stric, -ci, asemine				
strîmb, asemine				
sug, -gi, -ge, -gem, -geț, -g	*sugeam*	*am supt*	*voi suge*	*-ge, 3. -gă; -ge |*
sui, -i, -e, -im, -iț, -e	*suiam*	*am suit*	*voi sui*	*-e, 3. -e; -i*
sun, -ni, -nă, -năm, -naț, -nă	*sunam*	*am sunat*	*voi suna*	*-ă, 3. -e; -a*
surp, asemine				

Începutul lui t

tai, -i, -e, -em, -eț, -e	*tăiam*	*am tăiat*	*voi tăia*	*-e, 3. -e; -ia*
tac, -ci, -ce, -cem, -ceț, -c	*tăceam*	*am tăcut*	*voi tăcea*	*-ci, 3. -că; -cea*
tinzi, -zi, -de, -dem, deț, -d	*tindeam*	*am tins*	*voi tinde*	*-zi, 3. -ză; -de*
torc, -ci, -oarce, -cem, -ceț, -c	*torceam*	*am tors*	*voi toarce*	*-ce, 3. -că; -ce*
tremur, -ri, -ră, -răm, -raț, -ră	*tremuram*	*am tremurat*	*voi tremura*	*-ră, 3. -re; -ra*
trec, -ci, -ce, -cem, -ceț, -c	*treceam*	*am trecut*	*voi trece*	*-ce, 3. -eacă; -ce*
trimiț, -ți, -te, -tem, -teț, -t	*trimiteam*	*am trimis*	*voi trimite*	*-te, 3. -tă; -te*
tunzi, -zi, -de, -dem, -deț, -d	*tundeam*	*am tuns*	*voi tunde*	*-de, 3. -ză; -de*

---

[1] Scris ѣ.
[2] Dacă nu e o greșeală de copist, atunci e *u* consonant final din *simțu*.

Scanned with OKEN Scanner

Începutul lui u

ud, -zi, -dă, -dăm, -daţ, -dă	*udam*	*am udat*	*voi uda*	*-dă, 3. -de; -da*
umblu, -i, -ă, -ăm, -aţ, -ă	*umblam*	*am umblat*	*voi umbla*	*-ă, 3. -e; -a*
umplu, -i, -e, -em, -eţ, -e	*umpleam*	*am umplut*	*voi umplea*	*-e, 3. -e; -ea*
usuc, -ci, -că, -căm, -caţ, -că	*uscam*	*am uscat*	*voi usca*	*-ă, 3. -şce; -sca*

Începutul lui f

106
62v

fac, -ci, -ce, -cem, -ceţ, -c	*făceam*	*am făcut*	*voi face*	*fă, 3. -acă; -ce* |
fierb, -bi, -be, -bem, -beţ, -b	*fierbeam*	*am fiert*	*voi fierbe*	*-be, 3. -arbă; -be*
ferec, -ci, -că, -căm, -caţ, -că	*ferecam*	*am ferecat*	*voi fereca*	*-că, 3. -ce; -ca*
frec, -ci, -eacă, asemine				
frig, -gi, -ge, -gem, -geţ, -g	*frigeam*	*am fript*	*voi frige*	*-gi, 3. frigă; -ge*
fur, -ri, -ră, -răm, -raţ, -ră	*furam*	*am furat*	*voi fura*	*-ră, 3. -re; -ra*
frîng, -gi, -ge, -gem, -geţ, -g	*frîngeam*	*am frînt*	*voi frînge*	*-ge, 3. -gă; -ge*
fărîm, -mi, -mă, -măm, -maţ, -mă	*fărîmam*	*am fărîmat*	*voi fărîma*	*-mă, 3. -me; -ma*
fug, -gi, -ge, -gim, -giţ, -g	*fugeam*	*am fugit*	*voi fugi*	*-gi, 3. -gă; -gi*

Începutul lui ч

cei, -i, -re, -rem, -reţ, -r	*ceream*	*am cerut*	*voi cere*	*-i, 3. -e; -re*
cerc, -ci, -arcă, -ărcăm, -aţ, -că	*cercam*	*am cercat*	*voi cerca*	*-arcă, 3. -erce; -ca*

Începutul lui ş

şez, -zi, -ade, -edem, -deţ, -d	*şedeam*	*am şezut*	*voi şedea*	*-z, 3. -ază; -edea*

Începutul lui şt

ştiu, -i, -e, -im, -iţ, -iu	*ştiam*	*am ştiut*	*voi şti*	*-ii, 3. -ie; -şti*

Începutul lui în [1]

îmbrac, -ci, -că, -ăcăm, -aţ, -că	*îmbrăcam*	*am îmbrăcat*	*voi îmbrăca*	*-că, 3. -ce; -ca*
107 63r *învăţ, -eţ, -aţă, -ăţăm, -aţ, -ţă*	*învăţam*	*am învăţat*	*voi învăţa*	*-aţă, 3. -eţe; -ăţa* |
înghiţ, -ţi, -te, -tem, -ţiţ, -t	*înghiţeam*	*am înghiţit*	*voi înghiţi*	*-te, 3. -ţă; -ţi*
îngraş, -şi, -şe, -şem, -şaţ, -şe	*îngrăşam*	*am îngrăşat*	*voi îngrăşa*	*-şe, 3. -şe; -şa*
îngrop, -pi, -apă, -păm, -paţ, -apă	*îngropam*	*am îngropat*	*voi îngropa*	*-pă, 3. -pe; -pa*
îngroş, -şi, -aşă, -şem, -şaţ, -şe	*îngroşam*	*am îngroşat*	*voi îngroşa*	*-şe, 3. -şe; -şa*
îndes, -şi, -easă, -esăm, -saţ, -easă	*îndesam*	*am îndesat*	*voi îndesa*	*-easă, 3. -ese; -sa*
înjug, -gi, -gă, -găm, -gaţ, -gă	*înjugam*	*am înjugat*	*voi înjuga*	*-gă, 3. -ge; -ga*
închiz, -zi, -de, -dem, -deţ, -d	*închideam*	*am închis*	*voi închide*	*-zi, 3. -ză; -de*
însor, -ri, -ară, -urăm, -uraţ, -oară	*însuram*	*am însurat*	*voi însura*	*-ră, 3. -re; -ra*
întreb, -bi, -eabă, -băm, -baţ, -bă	*întrebam*	*am întrebat*	*voi întreba*	*-eabă, 3. -ebe; -ba*

[1] Scris ↑.

Scanned with OKEN Scanner

întrec, -ci, -ce, -cem, -ceț, -ec	*întreceam*	*am întrecut*	*voi întrece*	*-ce, 3. -eacă; -ce*
întorc, -ci, -oarce, -cem, -ceț, -orc	*întorceam*	*am întors*	*voi întoarce*	*-ci, 3. -că; -ce*
închei, -i, -e, -em, -iaț, -e	*încheiam*	*am încheiat*	*voi încheia*	*-e, 3. -e; -ia*
încovăi, -i, -e, -em, -eț, -e	*încovăiam*	*am încovăiat*	*voi încovăia*	*-e, 3. -e; -ia*
încing, -gi, -ge, -gem, -geț, -g	*încingeam*	*am încins*	*voi încinge*	*-ge, 3. -gă; -ge*
	Începutul lui ŭ			
gem, -mi, -e, -em, -eț, -m	*gemeam*	*am gemut*	*voi geme*	*-mi, 3. -amă; -me*

I a aminte precum cele încheiate dintru acestea schimbarea acestora dobîndesc, iară celelalte urmează paradigmelor înjugărilor celor următoare.

CAPUL AL PATRULEA

PENTRU ÎMPĂRTĂȘIRE

108
63v

Ce este împărtășirea? Este partea a patra cea plecătoare a etimológhiei, ceea ce împărtășindu-se cu osebirea numelui priimește căderi și cu a graiului de la care are priimite oareșicare vremi.

Cîte întîmplări are împărtășirea? Opt[1]: neamul, chipul, furma, numărul, căderea, vremea, așezarea, plecarea și înjugarea.

Care sînt priimite de la nume? Șase: neamul, chipul, furma, numărul, căderea și plecarea.

Însemnează. Numărul, furma și chipul pot priimi și de la grai.

Care sînt priimite de la grai? Vremea, așezarea și înjugarea.

PENTRU NEAM

Ce este neamul? S-au zis la fața 41.

Cîte sînt neamurile împărtășirii? Patru:

bărbătesc, sfîrșindu-să la *-t*, precum: *înțelepțit*;
fămeiesc, „ la *-tă*, precum: *înțelepțită*;
de mijloc, „ la *-tь*, precum: *înțelepțitь*;
de tot, „ la *-nd*, precum: *înțelepțind*.

Însemnează. Cele ce să sfîrșesc la *-t* sînt de trei sfîrșitúri, precum: *îmbunat, -tă, -tь*, iar care la *-nd* sînt de o sfîrșitură, precum: *îmbunînd*.

PENTRU CHIP

Ce este chipul? S-au zis la fața 39.

De cîte feliuri este chipul împărtășirii? De un feli: purcezători, cel ce avînd purcedere de la grai arată pre toate împărtășirile a fi purcezătoare. 109
64r

[1] În enumerare și în comentariile de mai jos sînt de fapt *nouă* „întîmplări", nu *opt*.

PENTRU FURMĂ

Ce este furma? S-au zis la fața 41.

Furma precum și la nume de trei feliuri este: p r o a s t ă, care din grai prost să încheie, precum: *suflînd*; î n c h e i a t ă, care de la grai încheiat să încheie, precum: *răsuflînd*; p r e a î n c h e i a t ă, precum: *prea răsuflînd*.

PENTRU NUMĂR

Ce este numărul? S-au zis la fața 37.

Numerile sînt doao: u n i t o r, precum: *înțelepțit*; î n m u l ț i t o r i, precum: *înțelepțiți*.

PENTRU CĂDERE

Ce este căderea? Și cîte sînt? Ca și la nume, caută la fața 38.

PENTRU VREME

Ce este vremea? Este ceea ce arată pre împărtășirea a fi a vremii cei de acum, cei trecute și cei fiitoare.

Cîte sînt vremile împărtășirii? Trei:

vremea cea d e a c u m, ceea ce este de doao feliuri: l u c r ă t o a r e, sfîrșindu-se la *-nd*, precum: *gîndind*; p ă t i m i t o a r e, la *-du-mă*, precum: *gîndindu-mă*;

vremea cea t r e c u t ă, sfîrșindu-să la *-t* și *-s*, precum: *gîndit, ales*;

110/64v vremea împărtășirii cei f i i t o a r e, ceea ce este de doao feliuri: l u c r ă t o a r e, precum: *este să gîndesc* sau *trebuie să gîndesc*; p ă t i m i t o a r e, precum: *este să mă gîndesc* sau *trebuie să mă gîndesc*.

Cum să închipuiesc împărtășirile?

1. Cele ce să sfîrșesc la *-nd*, purcezînd de la graiurile care să sfîrșesc la *-sc* și *-z*, să închipuiesc de la fața cea din întîi a numărului înmulțitori a vremii cei de acum a închipuirii cei arătătoare, iară altele de la fața cea din întîi a numărului celui unitori, după cum au arătat paradigma înjugărilor, mutînd pre sfîrșitura cea într-o soglasnică a tot înmulțitoriului celui mai sus numit. Iar cele de la unitori pre ь cel de pe urmă schimbînd întru *-înd*; dar cele pătimitoare lîngă *-nd* adăogînd *-u-mă*, precum: *ispitesc, ispitim, ispitind, ispitindu-mă*; *fac, făcînd, făcîndu-mă*.

2. Cele ce să sfîrșesc la *-s* și la *-t* purced de la vremea cea trecută, lepădîndu-să graiul cel ajutători *am*, precum: *am ales, ales*; *am grăit, grăit*.

Scanned with OKEN Scanner

3. Cea fiitoare este cînd să adaogă *este să* sau *trebuie să* lîngă faţa cea din întîi a graiului arătători de acum, iară la cele pătimitoare *sînt să mă* sau *trebuie să mă*, precum: *este să aleg, este să mă aleg, trebuie să cunosc, trebuie să mă cunosc.*

PENTRU AŞEZARE

Ce este aşezarea? Este prin care să arată împrăştierea a fi aşezată din graiuri lucrătoare, pătimitoare, sau de mijloc, sau de obşte.| 111/65r

De aşezarea cea l u c r ă t o a r e sînt care purcede de la grai lucrători.

De cea p ă t i m i t o a r e, care purced de la grai pătimitori.

De cea d e m i j l o c, care purced de la grai de mijloc.

De cea d e o b ş t e, care purcede de la grai de obşte.

Cîte purcede de la grai pătimitori? Toate a cărora graiul de la care s-au născut au avut pătimire. Asemine şi celelalte aşezări.

Î n s e m n e a z ă. Graiurile cele de mijloc şi celelalte graiuri care să lipsesc de vremile acelea din carele să nasc împărtăşirile cele pătimitoare nu au împărtăşire pătimitoare.

PENTRU PLECARE

Ce este plecarea? Caută la faţa 46.

Cum să pleacă împărtăşirile? Cele ce să sfîrşesc la *-nd* să lipsesc de plecare, în locul căriia în rumânescul dialect să trebuieşte graiul cu această adăogere *cel ce* sau *care*, ceea ce să şi pleacă, precum: *făcînd el, el cel ce face.*

Cele ce să sfîrşesc la *-s* [şi] la *-t* să pleacă după rînduiala numelor celor adăogătoare, că şi aceste să numesc împărtăşiri adăogătoare.

I a a m i n t e precum dintru împărtăşiri să prefac nume în trei feliuri:

1. Prin încheiere, cînd să adaogă împărtăşirii oareşcare spregrăire care nu să poate adăoga graiului, precum: *neînvăţat, necinstit*, pentru că prin grai nu să zice *neînvăţ*, fără decît să zice *nu învăţ.*

2. Prin pierderea vremii sau aşezării, precum: *înţelepţit*, adecă|*înţelept*, şi altele. 112/65v

3. Prin însuşi cu alt asemănare, cînd însuşi cu alt să aseamănă şi pre căderile însuş cu alt asemănare priimeşte, precum: *înfrumseţat, mai înfrumseţat, prea înfrumseţat.*

PENTRU ÎNJUGARE

Ce este înjugarea? Este ceea ce pre fieştecare împărtăşire schimbă pre vremile sale.

Scanned with OKEN Scanner

Care este parádigma înjugării cei împărtășitoare? Caută la paradigma fiește-căriia înjugări.

CAP 5

PENTRU ÎNAINTE PUNERE

Ce este înainte punerea? Este a cincea parte a etimológhiei, cea din întîi din părțile cele neschimbătoare, ceea ce înaintea părților voroavei a să pune s-au obicinuit întru împreunare și întru încheiere, despărțită fiind sau încheiată, însămnînd lucrul mișcării sau odihnirii; despărțită, precum: *întru cinste este fățăria*; încheiată, precum: *mai ales mut a fi decît înșelăciune a descoperi. Descoaper* este încheiat din înainte punerea aceasta *de* și din graiul acesta *acoaper*.

113 / 66r De cîte feliuri sînt înainte punerile? De doao feliuri: despăr|țitoare și nedespărțitoare.

Ce sînt cele despărțitoare? Sînt cele de despărțit afară de încheierea sa să pot trebui, numită însemnare avînd, precum: *împotrivă*.

Ce sînt cele nedespărțitoare? Sînt cele ce afară dintru încheierea sa nimic nu însemnează, precum: *de -sparți*.

Cîte întîmplări are? O întîmplare , adecă *căderea*.

Cu care căderi să încheie înainte punerea? Cu trei: cu cea dătătoare, cu cea pricinuitoare și cu cea luutoare.

Cîte sînt înainte punerile? 35.

Cîte sînt și care să încheie cu căderea cea dătătoare? Opt: *împrejurul, pe ascunsul, dedesupt, împotrivă, desupra, înaintea, asupra, pe taina*.

Cîte sînt și care să încheie cu căderea cea pricinuitoare? 15: *peste, la, după, pentru, prin, între, pînă, către, spre, lîngă, pre, pă, afară de, pînă la, pînă în*.

Cîte și care să încheie cu cea luutoare? 12: *de la, supt, cu, de, aproape, fără, fără de, din, dintru, întru, împotrivă cu, în*.

Cîte sînt cele nedespărțitoare? 5: *dez, des, ră, într, de*, precum: *dezleg, desparț, răscumpăr, întrarmez, deștept*.

Ia aminte precum ceealaltă osebire a înainte punerilor mai pe larg să arată în sintaxis; caută la fața 174, 175, 176, 177.

114 / 66v

CAP 6|

PENTRU SPREGRĂIRE

Ce este spregrăirea? Este a șasea parte a etimológhiei, din cele neplecătoare a doao, ceea ce adăogîndu-se cuvintelor însemnarea lor hotărăște și împrejur starea numelui, graiului și împărtășirii arată, precum: *foarte arătată faptă este*.

Scanned with OKEN Scanner

Cîte întîmplări are spregrăirea? Patru: chipul, furma, însemnarea și însuși asemănarea.

PENTRU CHIP

Ce este chipul? Caută la fața 39.

De cîte feliuri sînt spregrăirile? De doao feliuri: întîitoare, precum: *ieri*; purcezătoare, precum: *deseară.*

De la care părți ale voroavei purced spregrăirile?

1. De la nume și de la căderile lui, adecă de la cea numitoare, precum: *slăvit, lesne,* și de la cea luutoare mai vîrtos, precum: *cu cinste, cu liniște* și altele.
2. De la grai, precum: *pă furiși, pe ascuns.*
3. De la singure alte spregrăiri, precum: *deșcior,* de la *des.*
4. De la înainte punere, precum: *înainte.*

PENTRU FURMĂ

Ce este furma? Caută la fața 41.

Furmele spregrăirilor cîte sînt? Trei: proastă, precum: *aicea*; încheiată, precum: *de aicea*; prea încheiată, precum: *can*[1] *de aicea.* 115/67

Cu care părți ale voroavei să încheie spregrăirea?

1. Cu numele, precum: *în dreapta.*
2. Cu în loc de numele, precum: *pentru ce.*
3. Cu graiul, precum: *adecă,* în loc a zice *aduc pildă.*
4. Cu înainte punerea, precum: *pînă unde.*
5. Cu alte spregrăiri, precum: *numai atîta.*
6. Cu împreunarea, precum: *pentru că.*

PENTRU ÎNSEMNARE

Ce este însemnarea? Este ceea ce arată pre spregrăirea de care însemnare sau spregrăire a fi.

Însemnările spregrăirilor cîte sînt? Patru de obște:

1. Care însemnează în loc, precum: *unde, aicea, acoló, într-acoló, din sus, din jos, în dreapta, în stînga, în lăuntru, afară, sus, jos, dedesupt.* Acestea au întrebare unde.
2. Care însemnează din loc, precum: *de unde, dincoace, dincoló, dintr-acoló, dintr-alt loc, din sus, de sus, de jos, din jos, din dreapta, din stînga.* Acestea au întrebare de unde.

[1] Cam.

3. Care însemnează spre loc, precum: *încătrău, încoace, încoló, într-acoló, spre dreapta, spre stînga, afară, în sus, în jos.* Acestea au întrebare încătrău sau unde.

4. Care însemnează prin loc, precum: *pe aicea, pe acoló, pîn sus, pîn jos, printr-alt loc, prin dreapta, prin stînga.*

116 / 67v Dară oareşcare spregrăiri însemnează:|

1. Vreme este, precum: *astăzi, ieri, acum, demult, dineauri* şi altele.
2. Număr, precum: *o dată, de doao ori,* pînă la o mie.
3. Neîngăduinţă, precum: *nu, nici, nicicum, nicidecum, ba* şi altele.
4. Întărire, precum: *adevărat, aşa, pentru ce nu, întru acest chip, aşijderea, cu bună seamă, drept* şi altele.
5. Arătare, precum: *iată, vezi, caută,* aceste doao de la grai sînt luate.
6. Poftire, precum: *o, de.*
7. Îndemnare, precum: *nu, de.*
8. Rînduială, precum: *întîi, după aceea, a doao,* pînă la o mie.
9. Întrebare, precum: *pentru ce, pentru ce treabă, pentru ce lucru, aşa încă, oare, dar nu, oare nu.*
10. Asemănare, precum: *tocma, precum, ca cînd, asemine, nu într-alt chip, aşa.*
11. Ce feli, precum: *învăţat, bine, rău, de bună voie* şi altele.
12. Cît, precum: *mult, puţin, destul* şi altele.
13. Silinţă, precum: *foarte, prea, cumplit, fără de cale.*
14. Încetare, precum: *încet, abia, oareşcît* şi altele.
15. Micşorare, precum: *deşcior, uşurel.*
16. Îndoire, precum: *poate aşa, poate şi aşa.*
17. Adunare, precum: *împreună.*

117 / 68r 18. Despărţire, precum: *osebit, dechilin* şi altele.

19. Osebire, precum: *atîta, atîta numai, măcar, numai,| afară de ce.*
20. Opreală, precum: *să nu, o.*
21. Alegere, precum: *mai vîrtos, mai întîi.*
22. Îngăduire, precum: *să fie, adevăr.*
23. Strîngere, precum: *după cît, încît, la cît.*
24. Nesăvîrşire, precum: *aproape, mai aşa* şi altele.
25. Luminare sau tîlcuire, precum: *adecă.*
26. Însuşi asemănare, precum: *atît, cît, cu mult, mai mult.*

PENTRU ÎNSUŞI CU ALT ASEMĂNARE

Ce este însuşi cu alt asemănarea? S-au zis la faţa 44.

Care spregrăiri însuşi cu alt să asemănează?

1. Toate care purced de la nume, nimic schimbîndu-să întru stepene prin sfîrşitură, numai adăogîndu-să însuş cu alt asemănătoriului *mai,* sus puitoriului *prea,* precum: *bine, mai bine, prea bine.*

2. Oareşicare spregrăiri care nu purced de la nume numai prin firea dialectului a se asemăna s-au obicinuit, precum: *curînd, mai curînd, prea curînd* şi altele.

Scanned with OKEN Scanner

CAP 7

PENTRU ÎN MIJLOC ARUNCARE

Ce este în mijloc aruncarea? Este a şaptea parte a etimológhiei, a treia din cele neplecătoare, ceea ce răstirea sau înfricoşarea | gîndului cu glas încuviinţat închipuind mai mult prin glăsuire decît prin însemnare, arătînd întru minte orice răstire. 118 / 68v

În mijloc aruncarea cîte întîmplări are? Una: înseamnarea.

Cîte însemnări are? 11:

1. Care însemnează mirare, precum: *o, o; t, t.*
2. Durere, precum: *vai, oh.*
3. Fricǎ, precum: *îi.*
4. Văietare, precum: *vai, ah.*
5. Rîs, precum: *ha, ha, ha; hi, hi, hi.*
6. Batjocură, precum: *măi, a, a.*
7. Chemare, precum: *mă, au n-auzi, sss.*
8. Tăcere, precum: *taci*, amerinţind, iar nu de tot grăind cuvîntul.
9. Ţinere de rău, precum: *aaa.*
10. Aruncare, precum: *dă-l, dă-l; dă-o, dă-o; ia-l, ia-l; ia-o, ia-o.*
11. Oftire, precum: *oh, oh.*

Înseamnare. 1. În mijloc aruncarea multora emfaze slujaşte după schimbarea răstirii gîndului; pentru aceea este o în mijloc aruncare la o treabă de însemnare, iară la altă de altă.

2. Aceste nume: *săracul, ticălosul, amărîtul, nevrednicul, dosăditul, prostul*, asemine şi *săraca* iproci, să socotesc întru numărul în mijloc aruncărilor.

CAP 8 | 119 / 69r

PENTRU ÎMPREUNARE

Ce este împreunarea? Este a opta parte a etimológhiei, iară a patra din cele neplecătoare, ceea ce împreună rînduieşte cuvintele şi sfătuirile încheindu-le întru sine, precum: *Lucrul nopţii şi întunerecul lucrului toate cele neastîmpărate săvîrşaşte.*

Împreunarea cîte întîmplări are? Trei: puterea*, furma şi rînduiala.

Ce este puterea? Este oareşcare însemnare a încheierilor, prin care a acelora puterea şi firea să tîlcuieşte.

Cîte sînt împrejur stările sau puterile? Şapte:

1. Împreunătoare, cele ce sînt acestea: *şi, aşijderea, împreună, precum, aşa.*
2. Despărţitoare, cele ce sînt acestea: *sau, au, nici, au nu.*
3. Împotrivitoare, cele ce sînt: *dar, iară, dar nu, măcar, întru acestea*[1], *încă.*

---

* Adecă împrejur starea.

[1] Traduce pe *interea* din textul latin al lui Gregorius Molnar, avut ca model (p. 94).

Scanned with OKEN Scanner

4. Pricinuitoare sau vinuitoare, cele ce sînt: *pentru căci că, să, să nu.*

5. Socotitoare, cele ce sînt: *după cum, după cît, după atît, de vreme ce.*

6. Pricina grăitoare, cele ce sînt: *deci, pentru aceea, şi aşa, pentru care pricină.*

120
69v

7. Rînduitoare, cele ce sînt: *mai presus, după aceea, pe urmă.*

PENTRU FURMĂ

Ce este furma? Caută la faţa 41.

Furmele împreunărilor sînt doao: proastă, precum: *pentru*; încheiată, precum: *pentru că.*

PENTRU RÎNDUIALĂ

Ce este rînduiala? Este un chip prin care să arată împreunările în ce loc s-au obicinuit a să tocmi.

De cîte feliuri este rînduiala împreunării? De un feli: înainte puitoare.

Ce este cea înainte puitoare? Este ceea ce pre toate împreunările întru toată voroava înainte a să aşeza rînduieşte.

*RÎNDUIALA TEHNOLOGHIEI**

121
70r

adecă împreună grăirii cei prin meşteşug pentru cele opt părţi ale cuvîntului, după întrebările şi răpunsurile celuia ce să trebuieşte cu acelea.

Întru pildă s-au aşezat această următoare înţelegere:
Milostivirea aceasta să arată înţelepţind pre norodul întru facerea bunătăţii mai vîrtos, ceea ce întru ah şi vai au ajuns.

Întrebarea învăţătoriului **

Această înţelegere, după rînduiala cea gramaticească, cîte părţi întru sine cuprinde?

Răspunsul ucenicului

Opt:

1. *Milostivirea, norodul, facerea, bunătatea,* acestea sînt a părţii cei dintîi a etimológhiei, adecă a numelui.
2. *Aceasta, ceea ce* sînt a părţii a doao, a în loc de numelui.
3. *Să arată, au ajuns* sînt a părţii a treia, a graiului.
4. *Înţelepţind* este a părţii a patra, a împărtăşirii.
5. *Pre, întru* şi iară *întru* sînt a părţii a cincea, a înainte punerii.
6. *Mai vîrtos* este a părţii a şasea, a spregrăirii.
7. *Ah, vai* sînt a părţii a şaptea, a în mijloc aruncării. |
8. *Şi* este de partea a opta, adecă a împreunării.

122
70v

Întrebare

După despărţirea înţelegerii aceştiia prin aceste părţi mai nainte, pînă ne vom apropia cătră cele opt părţi ale etimológhiei, cercătoriule de învăţătură, spune-m ce este cuvîntul cel dintru început al înţelegerii aceştiia, *milostivirea.*

Răspuns

După rînduiala cea gramaticească este zicere.
Din ce să face zicerea? Din sloveniri.

---

* Tehnologhisirii.
** Adecă dascalului.

Scanned with OKEN Scanner

Slovenirile din ce să nasc? Din slove.

Dar ce este slova? Este o parte mai mică nedespărțită a cuvîntului celui scris, precum: а, б și altele.

Cîte slove stăpînește rumânescul dialect? Caută fața 3.

Înțeleptule învățători, după fireasca și de la Dumnezeu dăruita ție înțelepciune întărește-mă cu adevărul de unde, de ce feli și care au fost începutul slovelor?

Iubitoriule de cercarea învățăturii, ia aminte! Începutul slovelor au fost după cum urmează. Prea înțeleptul Palamid au aflat 18 slove: а, б, в, г, д, є, ї, к, л, м, н, о, п, р, с, т, ѵ.[1] După acesta au adaos Cadmos Omilisie alte trei slove: ѳ, ф, х. Întru mulți ani s-au trebuit cu aceste slove. După aceasta, neavînd ѱ, zicea în loc de ѱали́да, писалида, și alte multe cuvinte. După
123/71r aceasta Simonid de la Hio au adaos | aceste doao slove и și ѡ. După aceasta Epiharmos Saracusul au adaos încă trei slove: з, ѱ, ѯ. Și așa s-au împlinit aceste slove. Iară slovele cele slovenești le-au făcut singur sfîntul Constantin, care s-au chemat întru cinul călugăresc Chiril filosoful, cel ce și multe cărți au prefăcut după grecie întru puțină vreme după mărturisirea sfintei și dumnezăieștii pravile.

Adevărat că alții într-alt chip mărturisesc pentru acestea, precum zice Alstediev, la Enchiclopedie[2], list 42. Pre slovele acestea de la Finichia în țara grecească le-au adus de demult Cadmos, fără de ѳ, ѯ, ф, х, pre carele le-au izvodit prea înțeleptul Palamid la bătaia Troiei, și afară de з, и, ѱ, ѡ, pre cele ce le-au adăogat la greci Simonid Milianul. Iară la Róssia le-au adus episcopul cel de demult de la Moravia, prea înțeleptul Metodie, cu fratele său, cu prea înțeleptul Chiril, și afară de acestea multe slove de ale sale slovenești au izvodit. Întru adevăr zicînd, mai vrednică de credință este mărturisirea sfintei pravile decît a lui Alstediev.

Slovele întru cît să desparte? 1. Întru glasnice și împreună glasnice, după urmarea și rînduiala lor care s-au zis la fața 3.

Cuvîntul acesta Милостиви́рѣ cîte slove întru sine cuprinde? Unsprezece,
124/71v anume: м, л, с, т, в, р sînt împreună glasnice, iară и, о, и, iară и, ѣ sînt glasnice, după despărțirea cea dintîi a | slovelor.

Cîte sînt glasnice? Optsprezece.

Ce sînt cele glasnice? Sînt cele ce prin sine singure dau glas, fără de adaogerea altor slove împreună glasnice, precum а, є, și pentru că fără de acestea nici o slovenire nu să poate face.

Aceste glasnice au întru sine vro despărțire? Au ...

Î n s e m n e a z ă. Întru acest chip toată slova fieștecăruia cuvînt întrebare și răspuns să aibă cu toate cuvintele, după cum s-au așezat fața cea trecută, măcar că și mai pe larg poate fi.

Înțelegerea aceasta cîte ziceri întru sine cuprinde? Șaisprezece, cele ce s-au arătat fieștecare de care parte a să stăpîni.

Ce este zicerea? Este o parte mai mică despărțită a cuvîntului celui încheiat dintru sloveniri, ceea ce înțelegere săvîrșită întru sine nu încheie, precum: *milostivirea, aceasta, norodul.*

---

[1] Slovele enumerate sînt însă numai 17.

[2] Scris ca în neogreacă, єгкиклопєдїє, dar pronunțat *enchiclopedie.*

Din ziceri ce să naşte? Cuvîntul.

Ce este cuvîntul? Este încheierea a multora ziceri, înţelegere săvîrşită arătînd, precum: *Milostivirea aceasta să arată* şi altele.

Pre înţelegerea aceasta care părţi ale gramaticei stăpîneşte?

1. După puterea tonului sau viersului celui prosodiacesc stăpîneşte ortográfia, a căriia tehnologhisire am văzut. Faţa 29.

2. După puterea schimbării zicerilor stăpîneşte etimológhia.

3. După puterea încheierii stăpîneşte sintaxis, a căriia tehnologhisire pe urmă voi cerca. Faţa 203. | 125/72r

Pentru care parte a gramaticei ni să cuvine a avea acum socotinţă? Pentru etimológhia.

Ce este etimológhia? Etimológhia, fiind partea a doao a gramaticei, învaţă a cunoaşte şi a arăta osebirile fieştecăruia cuvînt, făcînd despărţire prin părţile voroavei şi prin aceloraş întîmplări, precum: *această mare*, ἡ θάλασσα; *această mare arătare*, τὸ μεγάλον παράδειγμα.

Etimológhia ce cuvînt este? Grecesc, care să zice adevărată cuvîntare.

Etimológhia cîte părţi are? Opt: numele, în loc de numele, graiul, împărtăşirea, înainte punerea, spregrăirea, în mijloc aruncarea şi împreunarea.

[*TEHNOLOGHISIREA NUMELUI*]

Cuvîntul acesta *cuvîntarea* a căriia părţi este? A numelui.

Ce este numele? Numele este partea cea din întîi a etimológhiei, care are căderi, şi altele, faţa 35.

Numele plecătoare parte sau neplecătoare este? Plecătoare.

Cîte sînt plecătoare? Patru: num[ele], în loc de num[ele], graiul, împărt[ăşirea].

Ce sînt cele plecătoare? Sînt cele ce cresc prin căderi, faţa 35.

Numele întîi de cîte feliuri este? De doao feliuri: înfiinţitori şi adăogători.

Cuvîntarea de ce nume este? De înfiinţitori.

Ce este cel înfiinţitori? Este carele însemnează, şi altele, faţa 35.

Despărţirea a doao a numelui stăpîneşte pre acest cuvînt? | Stăpîneşte, anume cel strîngători. 126/72v

Pentru ce? Pentru că prin *cuvîntare* multe înţelegem cuvinte.

Ce este cel strîngători? Este cela ce prin numărul, şi altele, faţa 36.

Cîte sînt întîmplările părţilor voroavei şi a numelui? Şapte: numărul, căderea, şi altele, faţa 37.

Cuvîntul acesta *cuvîntarea* are pre acestea toate întîmplări? Toate are, numai de însuşi cu alt asemănare să lipseşte.

Pentru ce? Pentru că nu este adăogători, după îndrept[are], faţa 44, adăog[ător].

A căruia număr este? A celui unitori.

Ce este numărul cel unitori? Este prin care numai, şi altele, faţa 38.

A căriia căderi este? A cei numitoare.

Ce este cea numitoare? Este prin care numim lucru. Faţa 38.

Cea numitoare ce cădere este? Dreaptă.

Cîte sînt şi ce sînt cele drepte? Doao: num[itoare] şi chem[ătoare]. Pentru aceasta sînt numite căci drept stînd, şi altele, faţa 39.

Scanned with OKEN Scanner

A căruia chip este *cuvîntarea*? A celui purcezători.
De cîte feliuri este chipul? De doao feliuri: întîitor şi purcezător.
Ce este cel purcezători? Este carele de la alt cuvînt purcedere are.
Cuvîntarea de unde purcede? De la *cuvintez*, de la vremea cea săvîrşită *am cuvîntat*, lepădîndu-să adáogerea aceasta *am* şi *t* cel dupe urmă schimbîndu-să întru *-re*, precum: *am cuvîntat, cuvîntare.*
127 / 73r Cum să numeşte purcederea aceasta? Grăitoare, căci de la grai purcede.|
A căriia furme este? A cei proaste.
Furma de cîte feliuri este? De trei feliuri: proastă, încheiată şi prea încheiată.
Ce este cea proastă? Este ceea ce întru un cuvînt să cuprinde.
A căruia neam este? A celui fămeiesc.
Prin ce cunoşti? Prin îndreptările cele osebite.
Prin care anume? Prin cea dintîi, numele cele ce să sfîrşesc la *-a, -e, -ѣ, -ă* sînt de neamul fămeiesc. Faţa 43.
Cîte neamuri sînt? Cinci: bărbătesc, fămeiesc şi altele, faţa 41, 42.
A căriia plecări este? A cei de a doao.
Ce este plecarea a doao? Este ceea ce asemine, şi altele, faţa 48.
Cum să pleacă? Num[itoare]: *această cuvîntare*, Născ[ătoare]: *a aceştiia cuvîntări*, şi altele, faţa 49.
Cîte plecări sînt şi ce sînt anume? Şase, şi altele, faţa 47.
Înseamnează. *Norodul, facerea, bunătatea* asemine dobîndesc întrebare şi răspuns, după osebirile care li să cuvin lor, după puterea care o au.

TEHNOLOGHISIREA ÎN LOC DE NUMELUI

Aceasta a căriia părţi este? A în loc de numelui.
Ce este în loc de numele? Este a doao parte a etimológ[hiei], faţa 55.
Cîte sînt în loc de numele? 16: *eu, tu* şi altele, faţa 55.
Cîte întîmplări are? 8: *chipul, însemnarea* şi altele, faţa 55.
128 / 73v A căriia chip este? A celui întîitori.|
Cîte sînt întîitoare? 10: *eu, tu* şi altele, faţa 55.
A căriia însemnări este? A cei arătătoare.
Ce este cea arătătoare? Este ceea ce pre lucru, şi altele, faţa 56.
Ce este însemnarea întru obşte? Este ceea ce arată, şi altele, faţa 55.
Ce feli de în loc de nume este acesta? Adăogători.
Adăogătoriul acesta de cîte sfîrşitúri este? De trei.
Aceasta de care sfîrşitură este? De a doao, de cea femeiască.
De care furmă este? De cea proastă.
A căriia feţe este? A treia.
A căriia plecări este? A cei următoare.
Ce este cea următoare? Este cea ce urmează, şi altele, faţa 58.
A căriia încheieturi este? A cei înainte puitoare.
Ce este cea înainte puitoare? Este care să pune, şi altele, faţa 58.
Cum să pleacă? Numitoare: *acest, -sta, -st*, şi altele, faţa 59
Asemine şi *ceea ce*, după osebirea sa.

Scanned with OKEN Scanner

Să arată a căriia părți este? A graiului.
Ce este graiul? Este a treia parte plecătoare, și altele, fața 62.
Cum este începutul cuvîntului acestuia? *Arăt, mă arăt.*
De cîte feliuri este graiul? De doao feliuri: cu fețe și fără de fețe.
A căruia grai este? A celui cu fețe.
Ce este cel cu fețe? Este cel ce să schimbă, și altele, fața 62.| 129/74r
De cîte feliuri este cel cu fețe? De patru feliuri: înființitori, numitori, trecători și săvîrșitori.
A căruia este graiul acesta? A celui trecători.
Ce este cel trecători? Este care stăpînește, și altele, fața 63.
Închipuirea de cîte feliuri este? De doao feliuri: hotărîtă și nehot[ărîtă].
A căriia este? A cei hotărîte.
Ce este cea hotărîtă? Este ceea ce numită față, și altele, fața 64.
Cîte sînt hotărîte? Patru: arătătoare, porun[citoare], pof[titoare], încheietoare.
A căriia este? A cei arătătoare.
Ce este cea arătătoare? Este prin care, și altele, fața 65.
Cîte neamuri sînt? Patru: lucrători, păt[imitor], de mij[loc] și de obște.
A căruia este? A celui pătimitori.
Ce este cel pătimitori? Este cel ce să începe, și altele, fața 66.
De unde să face cel pătimitori? De la cel lucrători, adăogîndu-să semnul pătimirii *mă*.
Cîte chipuri sînt? Doao: întîitori și purcezători.
A căruia este? A celui întîitori.
Ce este cel întîitori? Este carele de la alt cuvînt purcedere nu are.
De cîte feliuri este furma? De doao feliuri: proastă și încheiată.
A căriia este? A cei proaste.
Ce este cea proastă? Este care, și altele, fața 41.
Cea proastă cîte chipuri are? Doao: silitori și doritori.
A căruia este? A celui silitori.| 130/74v
Ce este cel silitori? Este carele însemnează, și altele, fața 67.
Cîte fețe sînt? Trei: 1,2,3.
A căriia este *să arată*? A treia.
Ce este cea de a treia? Este căriia să poate, și altele, fața 68.
Cîte vremi sînt? Cinci: cea de acum, și altele, fața 69.
De care vreme este? De cea de acum.
Ce este cea de acum? Este prin care să arată, și altele, fața 69.
Înjugarea de cîte feliuri este? De doao feliuri: următoare și neurmătoare.
Graiul acesta *să arată* a căriia este? A cei următoare.
Ce este cea următoare? Este ceea ce închipuiește, și altele, fața 70.
Cîte sînt cele următoare? Cinci.
A căriia este? A cei de a patra.

Scanned with OKEN Scanner

Ce este cea de a patra? Este ceea ce sfîrșindu-să, și altele, fața 82.
Cum să înjugă? Lucr[ător]: *arăt, -ți, -ată*; păt[imitor]: *mă arăt, te arăți, să arată*, și altele, fața [1].
Asemine graiul acesta *au ajuns*, după covîrșirea sa.

TEHNOLOGHISIREA ÎMPĂRTĂȘIRII

Înțelepțind. Cuvîntul acesta a căriia părți este? A împărtășirii.
Ce este împărtășirea? Este partea a patra cea plec[ătoare], și altele, fața 108.
Împărtășirea cîte întîmplări are? Noao: neamul, și altele, fața 108.
131/75[r] Cîte sînt de la nume? Șase: neamul, și altele, fața 108.
Cîte de la grai? Trei: vremea, și altele, fața 108.|
Înțelepțind a căriia neam este? A celui de tot.
Pentru ce? Pentru că avînd o sfîrșitură să cuvine la trei neamuri, la cel bărbătesc, fem[eiesc] și de mijloc.
Cîte neamuri sînt? Patru: bărbătesc, și altele, fața 108.
A căriia chip este? A celui purcezători.
De unde purcede *înțelepțind*? De la acest grai *înțelepțesc*.
A căriia furme este? A cei proaste.
Ce este cea proastă? Este care din grai prost să încheie.
A căriia număr este? A celui unitori.
Înțelepțind pleacă-se? Să lipsește de plecare.
A căriia vremi este? A cei de acum lucrătoare, sfîrșindu-se la *-nd*.
De unde să închipuiește? De la fața cea din întîi a numărului celui înmulțitori, vremii cei de acum, închip[uirii] cei arătătoare, schimbîndu-se sfîrșitura *-im* întru *-ind*, precum: *înțelepțim, -țind*.
A căriia așezări este? A cei lucrătoare.
Pentru ce? Pentru că purcede de la grai lucrători.
Cum să înjugă? Întru acest chip: *înțelepțind eu, tu, el* , și altele, fața 111.

TEHNOLOGHISIREA ÎNAINTE PUNERII

Pre a căriia părți este? A înainte punerii.
Ce este înainte punerea? Este a cincea parte, și altele, fața 112.
De cîte feliuri este înainte punerea? Despăr[țitoare] și nedespărț[itoare].
132/75[v] A căriia este? A cei despărțitoare.
Ce sînt cele despărțitoare? Sînt cele ce, și altele, fața 113.|
Cîte întîmplări are? Una, căderea.
Pre cu care cădere să încheie? Cu cea pricinuitoare.
Cîte să încheie cu cea pric[inuitoare]? 15. Fața 113.
Asemine *întru*, după covîrșirea sa.

[1] Nu este indicată pagina, ca de obicei.

Scanned with OKEN Scanner

TEHNOLOGHISIREA SPREGRĂIRII

Mai vîrtos a căriia părți este? A spregrăirii.
Ce este spregrăirea? Este a șasea parte, și altele, fața 114.
Cîte întîmplări are? Patru: chipul, și altele, fața 114.
A căruia chip este? A celui purcezători.
De unde purcede? De la acest nume *vîrtos*.
A căriia furme este? A cei încheiate.
De unde să încheie? De la *mai* și *vîrtos*.
A căriia însemnări este? Ai 21, ai alegerii, precum: *mai vîrtos*.
Poate-să însuși asemăna? Poate, precum: *vîrtos, mai vîrtos, prea vîrtos*.

TEHNOLOGHISIREA ÎN MIJLOC ARUNCĂRII

Ah a căriia părți este? A în mijloc aruncării.
Ce este în mijloc aruncarea? Este a șaptea parte, și altele, fața 117.
Cîte întîmplări are? Una, însemnarea.
Ah a căriia însemnare este? Ai 4, a văietării, precum: *ah, vai*.
Asemine *vai*.

TEHNOLOGHISIREA ÎMPREUNĂRII

Și a căriia părți este? A împreunării. | 133/76r
Ce este împreunarea? Este a opta parte, și altele, fața 119.
Cîte întîmplări are? Trei: puterea, furma și rînduiala.
A căriia putere este *și*? A cei împreunătoare.
A căriia furme? A cei proaste.
A căriia rînduieli? A cei înainte puitoare.
Ce este cea înainte puitoare? Este ceea ce pre toate împreunările, și altele, fața 120.
Însemnează. Și mai pe larg poate fi tehnologhisirea, silindu-se arătătoriul și cercătoriul de învățătură ca nici o hotărîre a fieștecăriia covîrșiri gramaticești fără întrebare și fără răspuns să nu rămîie. |

Scanned with OKEN Scanner

134
76v

PARTEA A TREIA

PENTRU SINTAXIS

Ce este sintaxis? Este dreaptă a părților cuvîntului întru sine încheiere și adevărată pricină a cuvintelor celor ce să încheie. Aceasta este după zicerea puterii cuvîntului; dar după zicerea singurimii cuvîntului purcede de la această înainte punere grecească σύν (adecă „cum" sau „împreună") și de la acest grai grecesc τάττω sau τάσσω (adecă „rînduiesc" *), deci să naște τάξις (adecă „rînduială"). Din aceasta singurimea cuvîntului acestuia *sintaxis*; în rumânescul dialect să cuvintează încheiere.

De cîte feliuri este sintaxis? De doao feliuri: încheietori și rînduitori.

Ce este cel încheietori? Este carele pre cele opt părți ale cuvîntului spre facerea voroavei drept a le încheia învață.

Ce este cel rînduitori? Este carele rînduiește pre fieștecare parte a cuvîntului în ce chip a să stăpîni cuvînt de cuvînt.

De cîte feliuri este încheietoriul sintaxis? De doao feliuri: prost și împodobit.

135
77r

Ce este cel prost? Este carele pre părțile cuvîntului prost | și neînfrumșețat a le încheia ne învață, dar cu îndestularea dialectului.

Ce este împodobitul sintaxis? Este carele pre părțile voroavei întru alegere și întru schimbare a le încheia învață.

De cîte feliuri este sintaxis cel prost? De doao feliuri: următori îndreptărilor și închipuitori.

Ce este cel următori îndreptărilor? Este cel ce, urmînd îndreptărilor celor de obște ale sintaxisului, păzește pre chipul cel de obște al grăirii.

Ce este cel închipuitori? Este cel ce întru încheiere, nepăzind pre chipul cel de obște al grăirii, să schimbă întru furmele cele mai alese ale cuvîntului.

Însemnează: Sintaxis întru atîtea capete să va săvîrși întru cîte sînt părțile cuvîntului.

---

* Sau zidesc.

Scanned with OKEN Scanner

CAP 1

PENTRU SINTAXIS CEL ÎNTRU OBȘTE ÎNCHEIETORI, RÎNDUITORI, PROST ȘI URMĂTORI ÎNDREPTĂRILOR

DEZLEGAREA 1

PENTRU ÎNCHEIEREA NUMELOR CELOR ÎNFIINȚITOARE

ÎNDREPTAREA 1

136
77v

Adăogătoriul numelui, în loc de numelui, împărtășirii să încheie cu înființătoriul întru un neam, întru un număr și întru o cădere, precum: *Mai vîrtos priimește pre dreapta sărăcie decît pre neadevărata bogăție. Anevoie pre îndelungata obicinuire a îndrepta.* Asemine: *Fețele cele prea mari cu smerit chip săvîrșesc cinstea cea căzută.* Filon

Înseamnează. 1. Adăogătoarele întru neam să dezsoglăsuiesc de la înființitoare, puindu-se în neamul de mijloc și socotindu-să ca cele înființitoare, lipsindu-să întru punere de înființitor, precum: *Grozav este omului uitarea facerilor de bine. Nu este folositori omului a multora porunca; unul să poruncească.* Dar urmează lăsarea lui elipsis *lucru,* ceea ce cu vreme să adaogă. Omir

2. Des înființitoriul adăogătoriului celui de nume sau de împărtășire nu răspunde cu căderea, dar ales să schimbă întru luutoarea cea înmulțitoare, căriia să adaogă încheietura aceasta *cel, ceea, cel, cei, cele,* dar să schimbă înțelegerea ceea ce însemnează împărțire; asemine să schimbă în acea cădere și adăogătoriul, precum: *Mulți din prunci a bătrînilor au cîștigat minte,* adecă *oareșicarii prunci. Oameni mulți din cei avuți să mîntuiesc,* adecă *oareșcarii avuț.*

3. Adăogătoarele care să cuvin mîncării și băuturii ales să așază în neamul cel de mijloc, fără de înființitori, precum: | *Îngrășind trupul cu bun și destul, cîștigă demonului bucurie, și sufletului tînguire.* 137
78c

4. La doao sau trei înființitoare ori de ce neam să supune adăogătorul înmulțitori a neamului celui de mijloc, precum: *Puterea și bogăția pentru cinste sînt alese.*

ÎNDREPTAREA 2

Cînd să împreună doao înființitoare tot într-o cădere să numește corolarion, adecă creștere puitoare în locul adăogătoriului, precum: *Hristos pază și viață tuturor,* adecă: *Hristos paznic și dătători de viață.*

Însemnează. Des înființitoriul să rînduiește în locul adăogătoriului și mai vîrtos în Sfînta Scriptură, precum: *păcatul,* adecă *păcătosul, dreptatea,* adecă *dreptul,* și altele.

ÎNDREPTAREA 3

Înființitoriul cu înființitori de altă înțelegere spre arătarea lucrului celui stăpînit cu căderea cea născătoare să împreunează, precum: *A părintelui slîmpărare fiilor aleasă învățătură este spre traiul cel bun. Începătura cinstii,*

Scanned with OKEN Scanner

smerenia; sfîrșitul smerinții, bunătatea. După cum este socotința focului a
Hrizostom *încălzi, a soarelui a lumina, așa a lui Dumnezeu bine a face.*

Înseamnă. Născătoarea cea proastă des și ales să mută întru căderea înainte punerii *întru* și *pentru*, precum: *Împărtășirea plîngerii* să închipuiește ales *împărtășire întru plîngere* sau *împărtășire pentru plîngere*. Cu vreme să
138 adaogă *cel, cea,* | *cei, cele*, precum: *Umilința cea întru adevăr adăpost rugăciunii*
78v *este.*

ÎNDREPT[AREA] 4

Înființitoarele cele ce însemnează laudă sau ocară să încheie cu cea luutoare, adăogînd înainte punerea *de*, precum: *Om de mare neînfrînare este care nu stăpînește pre trupul său. Cinstind pre tot omul, de mare lăudare om este.* Așijderea și cele ce însemnează măsurare, precum: *Lungimea chivotului lui Noe au fost de trei sute de coți, lățimea de cinzeci, înălțimea de treizeci.*

DEZLEGAREA 2

PENTRU ÎNCHEIEREA NUMELOR CELOR ADĂOGĂTOARE

ÎNDREPTAREA 1

Adăogătoarele cele ce însemnează dorire sau nedorire, poftă sau nepoftă, silință sau nesilință, îndestulare sau neîndestulare sau lipsă, cunoștință sau necunoștință, vrednicie sau nevrednicie, neasemănare, deșertare sau goliciune, vinuire, legare sau nevinuire, dezlegare sau slobozire, împărtășire sau neîmpărtășire, purcezînd de la graiuri și sfîrșindu-să la *-or* sau la *-oriul*, însemnînd stăpînirea sau purcederea lucrului, să încheie cu cea născătoare. Iară însemnînd dare, cu cea dătătoare, iară multe cu cea luutoare și cu înainte punerea *de* să încheie, or la ce sfîrșindu-se.

1. Însemnarea doririi sau nedoririi, precum: *Nesățiosul este iubitoriul răutății.*
139 *Sătana însetoșat de răpirea sufletului creștinesc. Poftitori de bine norodului este*
79r *judecă*|*toriul drept. Nedoritori de mîntuirea sa vicleanul tîlhari. Prădători de osteneala dreptului iubitoriul de argint. Nebăgători de seamă de cuvintele lui Hristos călcătoriul de lege.*

2. Însemnarea silinții sau nesilinții, îndestulării sau lipsirii, precum: *Silitoriul dreptății este temătoriul de Dumnezeu, silitor voao norodului. Silitori de cîștigarea arginților Iudii este cămătarnicul asupritori. Plin de darul bunătăților iubitoriul de Hristos. Lipsit de scîrbă este neaducătoriul aminte de moarte.*

3. Însemnarea cunoștinții sau necunoștinții, vredniciii sau nevredniciii, precum: *Cunoscătoriul adevărului este supuitoriul legii. Cunoscută tuturor este*
Aristótel *stricăciunea omului rău. Cunoscut este de puterea legii lui Hristos cel ce împlinitori este de poruncile dumnezeiești. Tînărul necunoscător este de lucrurile care să întîmplă de viață. Nesățiosul vrednic de pierderea arginților săi. Călcătoriul de lege nevrednic de stăpînirea altora.*

Scanned with OKEN Scanner

4. Neasămănării, deşertării sau goliciunii, precum: *De la sine înstreinători păcatului este care uraşte pre Sátana. Neasămănat răului este omul smerit. Înstreinat este lucrul de adevăr, care fără de socotinţa alegerii să lucrează. Care este slobod de veninarea răutăţii acela este şi tîrzîu spre lucrarea păcatului.* Hrizostom

5. Însemnarea vinuirii, legării sau nevinuirii, precum: *Ucigăto|riul trupului* 140/79v *este carele ruşinează pre demonul. Vinovat păcatului celui de moarte va fi carele va călca legea. Ucigători de om este păcatul şi Sátana. Fieştecine şi de mîntuirea vecinului a purta grija este datori, pentru că ni s-au poruncit ca nu numai folosul nostru să căutăm, ce şi acelor de aproape. Nevinovat este de pedeapsa cea amară supuitoriul şi ascultătoriul de lege.* Hrizostom

Înseamnează precum adăogătoarele legării priimesc pre înainte punerea *pentru* în loc de *de*, precum: *Legat sînt cu cuvîntul pentru răspunsul faptelor tale.*

6. Însemnarea dezlegării sau slobozirii: *Duhovnicul este dezlegătoriul păcatelor pre pămînt. Slobozitori oamenilor la toate păcatele este Sátana. Curat este bătrînul de ucidere şi de lucrurile dragostei cei urîcioase. Nevătămat de puterea tiranului* este mucenicul. Dezlegat de vina furtişagului este mutul sau slutul.* Plutarh

Înseamnează. În locul lui *de* să priimeşte *despre*, precum: *Slobod este orăşanul despre paloşul ostaşului.*

7. Însemnarea împărtăşirii sau neîmpărtăşirii, precum: *Curvariul este împărtăşitori furtişagurilor. Împărtăşit este omul păcatului ascultînd de Sátana. Fericiţ sînt carii nu sînt părtaşi de viaţa fărădelegiuitorilor. Blestemat tot care este părtaşi de tot păcatul cel grozav.|* 141/80r

Înseamnează. Cuvintele împărtăşirii des priimesc pre cea luutoare cu înainte punerea *cu*, precum: *Părtaşi cu binele şi cu fericirea cea vecinică, cel ce poartă sarcina lui Hristos care este uşoară. Părtaşi cu cei cinstiţi este călcătoriul de basne.*

ÎNDREPT[AREA] 2

Numele cele adăogătoare care însemnează folos sau nefolos, asemănare sau neasemănare, lesnime adecă uşurare sau nelesnime, plăcere sau neplăcere, priimesc pre căderea cea dătătoare.

1. Însemnarea folosinţii sau nefolosinţii, precum: *Pînă va fi noao Dumnezeu ajutori, nimini nu va sta împotriva noastră. Sfatul cel de prădare, de obidire, binecinstitoriului om este stricători. Folositoare este stăpînului dreptatea.* Hrizostom

2. Însemnarea asemănării sau neasemănării, precum: *Învăţătura asemine este cununii cei de aur, ceea ce anevoie să strică de rugină şi anevoie să cîştigă. Nu este asemine omul omului, precum pămîntul pămîntului.*

Înseamnează. Adăogătoarele asemănării şi împotrivă des priimesc pre căderea cea luutoare cu înainte punerea *cu*, precum: *Asemine cu învăţătura este osîrdia ucenicului isteţ.*

3. Însemnarea lesnimii sau nelesnimii, precum: *Uşor folos este mîngîierea omului negîndit. Putincios lucru este lui Dumnezeu şi întru pietri vîrtoase fiii lui Avraam a afla. Anevoie | este vărvarului a cuprinde binele vieţii cei cinstite.* 142/80v

* Adecă muncitoriului.

Scanned with OKEN Scanner

4. Însemnarea plăcerii şi neplăcerii, precum: *Plăcută este omului tînăr cinstea. Iubită este omului dintru tinereţe calea spre păcat. Îndurării neprietin este lacomul şi legii împotrivitori.*

ÎNDREPT[AREA] 3

Adăogătoarele cele de însemnarea cea pătimitoare priimesc pre căderea cea dătătoare, precum: *Ştiută este tuturor dintru zămislire fărădelegea. Întunecoasă este înţelegerea binevestirii tiranului.*

Înseamnă. Des acestea adăogătoare priimesc această înainte-punere *la*, precum: *La toţi pemîntenii este adeverit cugetul ştiinţii pentru orice faptă bună sau rea.*

ÎNDREPT[AREA] 4

Adăogătoarele care purcede de la graiuri puitoare cu căderea cea dătătoare tot pre acea cădere poftesc, precum: *Cela ce toate poftele trupului împlineşte slujitor demonului este.*

ÎNDREPT[AREA] 5

Adăogătoarele carele purced de la graiuri împreunătoare cu căderea cea pricinuitoare tot pre acea cădere priimesc, precum: *Mînios fiind omul pre om fără de pricină, vrednic este de pedeapsa legii.*

ÎNDREPT[AREA] 6

Adăogătoarele care însemnează pricină, unealtă sau armă şi măsura sau chipul acestora cu căderea cea luutoare a să încheia voiesc, precum: *Fiara cea necuvîntătoare să* | 143/81r *îmblînzeşte cu meşteşugul, iar varvarul rar cu cuvîntul. Voia cea omenească îndemnată cu învăţătura este cu rînduială mai ascunsă, iar cu puterea mai îndreptătoare. Cu crucea cea dătătoare de viaţă să biruieşte tot vrăjmaşul cel văzut şi nevăzut.*

Înseamnă. În locul căderii cei luutoare cu înainte punerea *cu* des să împreunează înainte punerile acestea *prin* sau *de* cu căderile sale, precum: *Omul cel cinstit de cuvînt să ruşinează şi prin cuvînt arată îndreptarea căii sale.*

ÎNDREPT[AREA] 7

Numele cele adăogătoare care arată osebirea a tot lucrului celui însufleţit şi neînsufleţit priimesc înainte punerea aceasta *după* cu căderea sa, precum: *Bătrînul jucători după părul bărbii sau capului bătrîn este, iar după minte mai* Xenofont *tînăr este decît un prunc neispitit de învăţătură. După chip este om prea ales, dar după suflet prea îndurători.*

Înseamnă. Aceştii îndreptări să cuvin toate numele care însemnează patrie, neam sau trai, precum: *Cris după neam au fost lidean. Omul cel răzvrătit după nume să numeşte creştin, dar după obicei sau faptă păgîn. Esop după mădu-*

Scanned with OKEN Scanner

lările trupului său grozav, lipsit de tot, iar după darul minții, priceput, ales, înțelegători de cele firești, iscusit la adîncimea dezlegării tainelor, grabnic socotitori la dulceața îndoitoarelor voroave.*|

144
81v

DEZLEGAREA 3

PENTRU ÎNCHEIEREA STEPENELOR** ÎNSUȘI CU ALT ASĂMĂNĂRII

ÎNDREPTAREA

Însuși cu alt asămănătoriul să încheie cu doao căderi, cu cea pricinuitoare și cu cea numitoare, adăogînd lîngă amîndoao această împreunătoare părticea *decît*, precum: *Dulceața dumnezeieștilor cuvinte nu numai este mai dulce decît mierea, ce și decît tot aurul și decît toată piatra mai scumpă și decît tot argintul mai curată. Cuvîntul mai puternic este decît omul singur.* Dar lucru care însemnează cît să închipuiește prin cea luutoare, precum: *Izvodirea cea de perire și de osîndă a lui Luthir Martin este mai omorîtoare decît aspida cu răzvrătirea cea veninătoare.* Hrizostom

Însemnează. 1. Așijderea să împreunează și cu chipul cel nehotărîtori, precum: *Mai ales este omului a muri decît rău a trăi.*

2. Ales să adaogă însuși cu alt asemănătoriului *cu mult, cu puțin*, precum: *Cu mult mai înțelepțit este învățatul practic*** decît înțeleptul nepractic. Cu puțin mai prost este várvarul decît dobitocul.* Așijderea să zice *mai cu mult, mai cu puțin.*

3. Vrînd a arăta prin însuși cu alt asemănare silință sau tîlcuire, să împreunează aceste părticele *cu cît,* | *cu atît, cu cît mai mult, cu cît mai puțin, cu nimic mai mult, cu nimic mai puțin*, precum: *Cu cît mai puțin rău lucrează omul, cu atît mai mult biruiește pre Sátana, bucurînd pre cetele îngerești. Cu nimic mai mult nu veselești pre sufletul decît cu facerea de bine; și cu nimic mai mult nu întristez pre păzitoriul înger decît cu supunerea Sátanii.* 145
82r

ÎNDREPT[AREA] 2

Sus puitoriul priimește după sine pre căderea cea luutoare cu înainte punerea *din*, precum: *Din toate lucrurile cele de stăpînie prea scump este prietenul cel înțelept și de bine voitori. Din toți înțelepții și învățații, prea înțelept este cel ce are de la Duhul Sfînt înțelepțită înțelepciunea.* Irodot

Însemnează. 1. Sus puitoriul singur fără căderi mai ales și în trebuință mai deasă să trebuiește decît cu căderi, precum: *Omul cel prea rău cu chipuri nehotărîte mai multe rele săvîrșește decît o fiară.*

2. În locul sus puitoriului foarte des să trebuiește însuș cu alt asemănătoriul cu toate întîmplările sale, precum: *Decît toate lucrurile cele de stăpînie, mai greu este a fi preste suflete, adecă a fi preot sau păstori.* Nil

* Celor ascunse.
** Adecă pasurilor.
*** Cel ce au ispitit sau au cercat.

Scanned with OKEN Scanner

3. După sus puitoriul urmează ales această părticea *cît*, precum: *Prea aleasă este smerința, cît pre postul, pre rugăciunea, pre osteneința, pre privegherea lesne a le cuprinde voiește.*

146 / 82v 4. Sus puitoriul să închipuiește și întru acest chip, în locul lui *prea, foarte,* precum: *Foarte răzvrătit este acela căruia viața este | păcatul morții și fapta fărădelege,* în loc a zice *prea răzvrătit.*

ÎNDREPT[AREA] 3

Numele cele adăogătoare împărțitoare sau împărțire însemnătoare priimesc pre căderea cea luutoare cu înainte punere *din* sau *dintru*, precum: *Dintru*

Isócrat *stăpîniri singură numai înțelepciunea este fără de moarte. Nici un lucru din cele*

Aristótel *omenești nu este statornic. Care răutăț sînt întru a noastră putere din cele trupești*

Isocrat *sînt ocării supuse; iară care nu sînt, nu asemine. Mulți din oameni să mîngîie*

Polien *cu cele ce au sfîrșitul său întru perire. Din cei de față pre nici unul să nu ocărăști, nici să lauzi, că aceasta neprietenie, iar aceea vorbă îndulcită cu venin naște.*

Înseamnează. Care sînt cele împărțitoare, numărătoare și altele s-au zis în partea etimológhiei, fața 37.

ÎNDREPT[AREA] 4

Întrebarea și răspunsul să încuviințează întru sine, pentru că în ce cădere, în ce vreme, în ce închipuire este întrebarea întru aceea este și răspunsul, precum: *Ce este dulce oamenilor? Nădejdea. A cui este puterea preste toate și întru*

Lertie *toate? A Tatălui Savaot. Cui i s-au dat făgăduința împărăției ceriului? Tuturor drept și adevărat credincioșilor. Pre cine adeverezi a fi fiu după dar dumnezeiesc? Pre împlinitoriul de poruncile dumnezăiești cele de mîntuire. Cu ce să hrănește*

147 / 83r *răutatea? Cu trîndăvirea cea demonească.* |

Înseamnează. 1. Cînd este întrebarea prin spregrăire, prin împreunare, prin asemine spregrăire și împreunare să răspunde, precum: *Cum este? Drept. Măcar că tot omul este mincinos, dar nu tot omul să va osîndi.*

2. Se dezsoglăsuiește întrebarea de răspuns, cînd să întîmplează graiuri stăpînitoare mai multe căderi, precum: *Cu ce este plin? De urgisita după nedreptate bogăție.* Cuvîntul acesta *plin* are și pre înainte punerea *cu* și *de.*

CAP 2
PENTRU ÎNCHEIEREA ÎN LOC DE NUMELOR

DEZLEGAREA 1
PENTRU ÎN LOC DE NUMELE CEL ÎNAINTE PUITORI (ADECĂ ÎNCHEIETURA)

ÎNDREPT[AREA] 1

În loc de numele cel înainte puitori puindu-să înaintea numelui, înaintea în loc de numelui și împărtășirii să soglăsuiește în neam, în număr și în cădere, precum și adăogătoriul cu cel înființitori, precum: *Acesta este fiul mieu cel*

Scanned with OKEN Scanner

iubit întru carele bine am voit. Această a ta stricătoare viață îț naște osîndă. Acest socotit lucru este pentru săvîrșirea dezlegării tainelor.

Înseamnează. 1. Pentru înfrumsețarea cuvîntului, des încheieturile să despărțesc, atît cît ar însemna alt oareșce, după obiceiul dialectului elinesc, precum: *Aceștii carii a|ceastă a aceștii patride iau grije trebuie să fie lăudați.* Οἱ τὴν τῆς πατρίδος ἀναλαμβάνοντες φροντίδα ἐπαινετέοι. *Aceștii, această grije și rîvnă pentru Hristos avînd, ca părtași vecinicului bine să fie, să vor ferici.* 148/83v

2. Să trebuiește întru despărțirea oareșcăruia lucru încheieturii cei de a doao adăogîndu-să *dar* sau *iar*, precum: *Alege mai bine paguba decît scîrnavul cîștig, căci aceea o dată te va întrista, dar acesta neîncetat.* Dimosten

3. Întru arătarea oareșicăruia lucru știut, adecă despărțindu-să sau arătîndu-să oareșicare cunoștință, precum: *Văzînd acest semn, cercînd lucrul acesta și căutînd pre iubitoriul de ispite au aflat pre acest demon prinzînd pre neputincioșii în mreja sa.*

4. Cînd este trebuința ca (τεχνικῶς) cu meșteșug să se închipuiască cuvîntul, încheietura puindu-să întru neamul cel femeiesc, precum: *Aceasta este omul,* ca cînd ar zice *vina aceasta este omul.* În loc de pildă: *Prea știută dovedire este aceasta cum pentru Dumnezeu a zice sau a întreba.* Iustin. Pentru Sf. Troiță

5. Întru închipuirea numelor celor cu perifrasis, precum: *Acestea sînt ale prostimii,* adecă *aceasta este prostime. Acestea cele necredincioase sînt ale varvarilor,* adecă *necredincioși várvari.* Fapt. aps. 2, stih 1.

6. Încheietura aceasta *aceasta* des să pune desăvîrșit și însemnează „după cum să cade", „după cum să socotește", precum: *Aceasta | este după trup,* adecă *după cum să cade trupului.* 149/84r

7. Să trebuiește încheietura cea înainte puitoare *acest* des întru cuvintele acestea *tot acela, singur el, de acest feli,* precum: *Această singură sărăcie să priimește întru laudă și fericire de cei goli născuți, iară de ceialalți nu asemine.*

8. *Fieștecine, oricine, măcarcine, tot* înaintea sa nu priimește pre încheietura cea înainte puitoare.

ÎNDREPT[AREA] 2

Încheietura cea înainte puitoare cu vreme nu să încheie, și mai vîrtos la enigmata* și alte asemine, precum: *Darurile vrăjmașilor nu sînt daruri,* în loc a zice: *Aceste daruri ale acestor vrăjmași nu sînt daruri. Moartea sufletului neblagocestie** și viața cea cu fărădelege.* Hrizostom

Înseamnează. Asemine și întru cuvintele care însemnează nehotărîre și lucru nu de față, precum: *De vreme ce este învățătura descoperire lucrurilor celor prin singurimea sa întunecoasă, trebuință este ca să fie de toată rînduiala politiei cinstită.*

* Adecă cuvinte întunecoase și vorbă ascunsă.
** Adecă nebinecinstire.

Scanned with OKEN Scanner

DEZLEGAREA 2

PENTRU ÎNCHEIETURA CEA PE URMĂ PUITOARE

ÎNDREPT[AREA] 1

Încheietura cea pe urmă puitoare *care* sau *cel ce, ceea ce, cel ce* să încheie cu cuvîntul cel înaintea sa așezat într-un neam și într-un număr, precum: *Cunună nepreţuită este cu care să vor încununa dreptii. Dreptatea este un bine*
150 / 84v *nepovestit | la acela pre cela ce îl fericește Dumnezeu cu dînsul.* Cu vreme și
Fapt. aps. 5.30. întru cădere, precum: *Dumnezeul părinților noștri au sculat pre Iisus, pre carele voi l-ați chinuit răstignindu-l pre lemn.*

ÎNDREPT[AREA] 2

Acest în loc de nume *care* sau *cel ce, ceea ce* să încuviințează cu căderea cu înființitoriul cel înaintea sa așezat, nici un feli de pricină avînd, dar mai ales să încuviințează cu căderea aceea pre care o va stăpîni graiul cel următori, precum: *Au crezut cu cuvîntul acela cu carele au zis Hristos,* (mai ales) *au crezut cu cuvîntul acela carele au zis Hristos,* pentru că graiul *zic* poftește pre căderea
Isócrat cea pricinuitoare. *Să nu să urască acelea care nu să pot înțelege.* Și încă să și întoarce, precum: *Pre carele eu am tăiat acesta este Ioan,* în loc a zice: *Acesta este Ioan pre carele eu am tăiat.*

ÎNDREPT[AREA] 3

Des și totdeauna încheietura aceasta cea pe urmă puitoare să încheie în neamul de mijloc, nefiind sau neînțelegîndu-să nici un ființitori, precum: *Acestea s-au cuvîntat de dumnezeiești proroci, cele ce sînt spre îndreptarea noastră înaintea împăratului ceresc, din împlinirea faptelor adevăratei credințe.* Dar numai întru numărul cel înmulțitori.

ÎNDREPT[AREA] 4

Acest în loc de nume *cel, cea, cel,* adăogîndu-să cu înainte punerea *de* și *cu* înființitoarelor, spregrăirilor, a cărora puterea singurimii cuvîntului să lip-
151 / 85r seşte de adăogători, să preface întru adăogători, precum: *cel de | treabă, cea de cinste, cel de sus* iproci. În loc de pildă: *Înțelepțiți-vă întru cele de sus, iar nu întru cele de jos.*

Înseamnează. 1. *Cel* și altele cîteodată rămîne, precum: *Omul cu ruşine.*

2. Asemine și aceste înainte puneri *împotrivă, înainte, dedesupt* priimesc pre încheietura aceasta *cel* și altele, precum: *Cel din nainte socotește ușor cele următoare.*

Scanned with OKEN Scanner

ÎNDREPT[AREA] 5

Înainte punerile cele stăpînitoare după sine au pre căderea cea născătoare a stăpînitoriului, precum: *Treaba mea a ticălosului s-au umbrit de mila cea nemilostivă a judecătoriului. Nebunia ta a nepriceputului este a căuta prieten pre demonul sau a cădea în mreja peririi.* Arist.

ÎNDREPT[AREA] 6

În loc de numele cel stăpînitori *al său, a sa* şi altele, fiind doao, trei feţe avînd, şi stăpînirea să va socoti cei din întîi, pentru care este lucrarea graiului sau împărtăşirii, să tribuieşte *al său* sau pre care neamul înfiinţitoriului va pofti, dar de să va socoti cei de a doao să trebuieşte *al lui* sau *lui, a ei* sau *ei*; asemine şi întru cel înmulţitori, precum: *Prea fericitul Amvrosie învaţă pre Pavel şi pre fratele său,* adecă *al lui Amvrosie.* Iară: *Prea fericitul Amvrosie învaţă pre Pavel şi pre fratele lui,* adecă *al lui Pavel* şi altele.

ÎNDREPT[AREA] 7

Sine [în loc de] în loc de numele *el* să pune cînd sînt mai multe trei feţe cu înainte punerea *întru* şi *între,* precum: | *Cei cinstiţi între sine laudă şi păzesc dreptatea,* în loc a zice *între ei.* 152/85v

CAP 3

PENTRU ÎNCHEIEREA GRAIURILOR

DEZLEGAREA 1

PENTRU GRAIURILE CELE CE SĂ ÎNCHEIE CU CĂDEREA CEA NUMITOARE

ÎNDREPTAREA 1

Tot graiul cel hotărîtori cu feţe are înaintea sa, sau întru arătare, sau întru taină, pre căderea cea numitoare, precum: *Pre cine Dumnezeu va lăsa, acela asămăna-se-va corabiei cei lipsite de povăţuitori. Ne silim spre cele oprite şi poftim totdeauna cele neîngăduite* (adecă *noi*). Întru arătare Întru taină

Înseamnează. 1. În loc de numele cele de faţa cea din întîi şi de a doao să pun pentru arătarea emfazeos, adecă răstirii inimii, sau despărţirii, sau însămnării altiia puteri, sau singurimii, precum: *Adevărat tu pofteşti învăţătură, iară eu pre alţii a înţelepţi mă silesc.*

Scanned with OKEN Scanner

Vias. 2. Des graiul să lasă şi mai vîrtos cel înfiinţitori, precum: *Cei buni şi drepţi des înşelaţ, socotind şi pre alţii asemine bunătăţii lor* (adecă *sînt înşelaţ*).

ÎNDREPT[AREA] 2

Dimosten 153/86r Numele cele însemnătoare mulţime des să împreunează cu graiul cel înmulţitori, precum: *Fieştecine nu întru grăbiciune, dar întru săvîrşire să săvîrşască lucrurile.* | Dară mai des întru un număr cu numele cel însemnători mulţime, precum: *Norodul este un lucru neizbrănit cu puterea, dar n-are pricepere.*

ÎNDREPT[AREA] 3

Sf. Vasilie Graiurile cele înfiinţitoare de amîndoao părţile priimesc pre căderea cea numitoare, precum: *Desfătăciunea a diavolului undiţă este spre perire.*

Isocrat Sf. Vasilie Asemine să încheie între doao căderi numitoare graiurile acestea *mă fac mă număr, mă socotesc, mă mărturisesc, mă adeverez* şi altele asemine acestora, după cum sînt toate cele însemnătoare numire, precum: *Bine îndreptat om să socoteşte cela ce nu este întru toate lucrurile tuturor descoperit. Hristos tămăduitori sau doftor să numeşte.*

Însemnează. 1. La acest feli de graiuri căderea cea numitoare, care însemnează la greci κεκυρηγμένον, la latini *praedicatum*, în rumânescul dialect înainte zis sau propoveduit, să mută întru căderea cea luutoare cu înainte punerea *din*, precum: *Omul cel filologhicos* din propoveduitorii cuvîntului lui Dumnezeu este.*

Teodorit 2. Graiurile acestea *sînt, mă fac* curat să încheie cu cea luutoare a înainte punerii *de*, supt care întru taină să înţelege *vrednic* şi mai vîrtos cînd însemnează oareşice oareşcui a să cădea sau peste ceva a fi, precum: *De mare pedeapsă este nesupuitoriul legii. Socotinţă de Dumnezeu este a arăta tăinuitoarea înţelegere întru Scriptură.*

154/86v

DEZLEGAREA 2

PENTRU GRAIURILE CELE CE SĂ ÎNCHEIE CU CĂDEREA [CEA NĂSCĂTOARE

ÎNDREPTARE

Graiurile cele înfiinţitoare care însemnează stăpînire şi însuşi a sa osebire priimesc pre căderea cea născătoare, precum: *Cel ce nu poate să fie al său al altuia nu poate să fie. Ce este al pămîntului să să dea pămîntului. Ce este al vărvarului să nu să dea politicului.*

* Adecă iubitor de cuvinte.

Scanned with OKEN Scanner

PENTRU GRAIURILE CELE CE SĂ ÎNCHEIE CU CĂDEREA CEA DĂTĂTOARE

ÎNDREPTAREA 1

Graiurile care însemnează dare, dăruire, rînduire, îngăduință, folosință, urmare, împotrivire, rugă, închinare, asemănare, încredințare, încuviințare, grăire, sau împotriva acestora însemnînd, priimesc pre căderea cea dătătoare a feții sau a lucrului și pre cea pricinuitoare a lucrului, dar des fără dînsa, după cum să va arăta întru pilde.

1. Însemnarea dării, dăruirii, precum: *Care nu dă săracului nici lui nu i să va da, fiind sărac. Streinilor și cerșetorilor să dai din bunul tău. Dăruiește Dumnezeu înțelepciune și cunoștință fieștecăruia după greotatea puterii lui.* Democrit Hrizostom

Înseamnează. Graiurile dării, dăruirii priimesc pre pricinuitoarea feții sau lucrului, precum: *Te-au dat pre tine în mîinile tiranului, te va dărui pre tine în doi denari, fiindu-ț de atît preț priceperea.*

155
87r

2. Însemnarea rînduirii, îngăduinții, precum: *Au rînduit bunul și dreptul povățuitori tuturor așezare ca de la cei cu mult mult să se ceară, de la cei cu puțin puțin să să ceară. Începătoriului și celui mai înțelept a îngădui cinstit lucru este.* Epictet

Înseamnează. Asemine acestea priimesc pre pricinuitoarea feții sau lucrului, precum: *Înțelepciunea au rînduit pre omul să fie supus celui mai mic de sine. Îngăduiește cunoștința pre luarea aminte ca părtașe să fie întru toată întîmplarea lucrului.*

3. Însemnarea urmării, împotrivirii, precum: *Întristarea s-au obicinuit a urma desfătăciunii. Învățătorilor să nu te împotrivești, măcar dreaptă ai avea pricină.* Mosh

Înseamnează. Graiurile urmării des priimesc pre pricinuitoarea înainte punerii *după*, și ale împotrivirii pre luutoarea înainte[1] punerii *cu*, precum: *Lăsînd pre toate ale lumii și luînd arma cea nebiruită, adecă crucea, urmează după Hristos, că blînd și îndelung răbdători este. Împotrivindu-te cu domnul dregătoriii tale, nu numai nu vei dobîndi cele de tine de la el așteptate, ce și cele ce le ai le vei pierde.*

4. Însemnarea folosinții sau nefolosinții, precum: *Trebuiește să folosim prietenilor și celor de aproape, dar întru acest chip să nu să facă greșală împotriva judecății și legii. Muierilor înfrumsețare și podoabă aduce tăcerea. Strică omului foarte urîciunea.* Licurg Sofocles

156
87v

Înseamnează. Asemine priimesc și pre pricinuitoarea cădere, precum: *Puterea fără de înțelepciune mai mult au stricat pre aceia carii o au avut decît pre alții.*

5. Graiurile rugăciunii, închinării, precum: *Să roagă vrăjmașul prietenului său ca să așaze rînduială. Să nu să caute urîciunea și fapta cea rea de dreptate. Închinatu-s-au toată turma cea dreaptă păstoriului Hristos.*

---

[1] Scris тнаитѣ.

inv. 182989

Scanned with OKEN Scanner

Înseamnă. *Rog* şi *închin* des cu cea pricinuitoare, şi *mă rog* cu luutoarea înainte punerii *de* să încheie, precum: *Rugînd pre stăpînul şi închinînd toată averea sa lui, să roagă de dînsul ca părtaşi să-l facă cinstei cei înalte.*

Plutárh 6. Graiurile asemănării, încredinţării, precum: *Pămîntului firea, lucrătoriului de pămînt pedepsitul, seminţii învăţăturile care să tîlcuiesc sînt asemine.*

Isocrat *Obiceiurile a tot oraşului să aseamănă celor ce poruncesc.*

Isocrat *Cel ce încredinţează mintea sa lucrurilor celor de acum nebun este.*

Teodorit *Să cade a încredinţa inima sa lui Dumnezeu şi povaţelor lui, crezînd a te întări întru acelea.*

Înseamnă. Graiurile asemănării priimesc şi pre luutoarea înainte punerii *cu*, dar ale încredinţării pre cea pricinuitoare, asemine şi pre *cu, întru, în*, cu căderea sa, precum: *Încredinţează-se robul cu ascultarea pre stăpînul său pentru nefugirea lui.*

157/88r *Asemăneză-se iuţimea cu arderea focului. Mă încredinţez întru cuvîntul tău ca întru nădejdea scăpării mele. Încredinţează-te cu fapta mînilor şi inimii tale, dar nu cu cuvîntul gurii tale.*

Isocrat 7. Graiurile încuviinţării, grăirii, precum: *Întreaga înţelepciune să cuvine vieţii omeneşti. Omului grăieşte: fă bine şi te depărtează de rău.*

Înseamnă. Graiurile încuviinţării priimesc şi pre acesta înainte punerea *la*, şi graiul *încuviinţez* să încheie cu înainte punerea *cu*. Dar ale grăirii pre cea pricinuitoare, şi pre cea luutoare cu înainte punerea *cu*, precum: *Să cade la om răzvrătit pocăinţa. Să încuviinţează cuvîntul cu fapta. Cel ce face rugăciune cu Dumnezeu grăieşte. Zavistia grăieşte de rău pre fă[că]toriul de bine.*

8. Graiurile poruncirii, făgăduinţii, supunerii, precum: *Porunceşte Hristos celor de turma sa ca în dar luund darul său sau talantul în dar să-l dea. S-au făgăduit celor buni cele bune, celor răi cele rele.*

Luchian *Înţeleptului să placă lucrurile cele de faţă şi ni mic greu de purtare să nu socotească. Supuneţi-vă mai marilor voştri, ca a lor binecuvîntare să cîştigaţ.*

Înseamnă. Asemine graiurile supunerii, făgăduinţii priimesc pre pricinuitoarea, precum: *Supune tot neamul cel împotrivitori cu sabia învăţăturii.*

158/88v *Făgăduieşte argint | Sátana slujitorilor săi.*

9. Graiurile poftii şi împărtăşirii, precum: *Pofteşte lacomul pagubei streinului sărăcie.*

Nazianzean, la Viaţa Sf. Vasilie *Mai lesne greşalele adecă păcatele să îndrepteză prin moartea cea năprasnică decît faptele cele bune să se împărtăşască altora, precum şi betejala mai în grab decît sănătatea cercetează.*

Înseamnă. Graiurile poftei şi pre cea pricinuitoare, dar ale împărtăşirii pre luutoarea priimesc, precum: *Am poftit sfîrşitul dezlegării mîntuirii tale. Cele ce poftim de la Dumnezeu a le cîştiga, cu acelea să cuvine să ne împărtăşim cu cei de aproape ai noştri.*

DEZLEGAREA 4

PENTRU GRAIURILE CELE CE SĂ ÎNCHEIE CU CĂDEREA CEA PRICINUITOARE

ÎNDREPTAREA 1

Graiurile cele lucrătoare şi cele ce au însemnarea acestora priimesc pre căderea cea pricinuitoare, precum:

Evagrie Dioghen *Vinul întăreşte pre trupul, iară pre sufletul cuvîntul dumnezeiesc. Pre mortul a-l însenătoşa şi pre bătrînul a-l înţelepţi una este.*

Scanned with OKEN Scanner

Înseamnă. Des această înainte puitoare părticea *pre* să lipseşte despre pricinuitoarele căderi, precum: *Fiul înţelept veseleşte părinţii săi, dar fiul nebun întristează maica sa. Ai iubit dreptatea şi ai biruit urînd nedireptatea.* | 159/89r

ÎNDREPT[AREA] 2

Graiurile care să cuvin pătimirii inimii sau trupului priimesc pre căderea cea pricinuitoare, precum: *Au nu s-au căzut şi ţie să miluieşti pre sluga ta? Cel ce vinuieşte pre altul întru acelea întru care este singur vinovat, pre sine mai mult vinuieşte decît pre altul. Ascultă cuvîntul lui Hristos, cinsteşte părinţii, nu ocărî prietenii, de vei să fii cinstit.* Mat. 18.33.

Osebeşte. Graiul acesta *ascult* priimeşte şi pre cea luutoare cu înainte punerea *de*, precum pre cea pricinuitoare; în loc de pildă: *Ascult de tine, de povaţa cea dreaptă întru cele bune* sau *ascult pre tine* şi altele.

ÎNDREPT[AREA] 3

Pre căderea cea pricinuitoare o priimeşte orice grai al numelui de la el însuşi purces, precum: *Cine sfătuieşte sfatul cel de pierzare, pentru cel drept osîndi-să-va. Acela carele de la alţii răpind şi altora dînd nu lucrează fapta miloserdiei, ci săvîrşaşte nedreptatea cea de pe urmă.* Sf. Vasilie

Înseamnă. 1. Acest feli de graiuri priimesc şi pre luutoarea înainte punerii *cu*, precum: *Cu sfat sfătuiesc, cu judecată judecă necredincioşii, şi adîncul inimii supuşilor judecăţii nu află.*

2. Multe graiuri lucrătoare priimesc pre doao căderi pricinuitoare, precum: *Învaţă omul pre pruncul ştiinţa obiceiurilor celor streine.*

3. Orice grai lucrători care să încuviinţează întrebării | *pre cine* sau *pre ce*, sau fără părticea, priimeşte pre căderea cea pricinuitoare, precum: *Roadele pocăinţii aducînd, pre nimini obidind, pîinea cea de pururea cîştigînd, mai odihnită viaţă omul să nu poftească decît aceasta.* 160/89v

DEZLEGAREA 5

PENTRU GRAIURILE CELE CE SĂ ÎNCHEIE CU CĂDEREA CEA CHEMĂTOARE

ÎNDREPTARE

Căderile cele chemătoare, cele ce sînt feţele toate cele de a doao, sau să pun înaintea graiurilor tot a aceluia număr şi aceia feţe, întru arătare sau întru taină, sau pentru arătarea răstirii cuvîntului, precum: *Nu te deprinde, omule, păcatului dobitoacelor carele la toate urmează după pofta trupului. Cumplit foc eşti, o, groaznică lăcomie! Căci luînd aducerea aminte întunecez mintea, strici pomenirea, stîrveşti sîngele, orbeşti ochii, slăbeşti stihiile, îmbaţ limba, strici trupul, aduci curvia şi împuţinez viaţa. Slujaşte, fiule, lui Dum-*

Scanned with OKEN Scanner

Esop cătră fiul său cel de suflet

nezeu cu adevărat și curat cuget, întru carele nici mîndrie, nici fățărie să nu fie, nici într-un chip de Dumnezeu să nu te îndoiești.

Înseamnă. În locul căderii cei chemătoare să trebuiește cea numitoare, precum: *Dumnezeul mieu cel îndurat, miluiește-mă.*

DEZLEGAREA 6

PENTRU ÎNCHEIEREA GRAIURILOR CELOR CE SĂ ÎNCHEIE CU CĂDEREA CEA LUUTOARE||

161
90r

ÎNDREPT[AREA] 1

Graiurile cele pătimitoare toate și cele ce au însămnare pătimitoare priimesc pre căderea cea luutoare cu înainte punerea *de la* sau *de*, precum:

Dioghen Ignatie

Cel ce va să fie iubit de prietenul său să-l îndrepteze într-ascuns, că îndreptarea cea dulce și ascunsă aduce dragoste, iară cea arătată aduce vrajbă. Creștinul pătimind urîciune de la lume de Dumnezeu este iubit. Mintea stricîndu-să de vin dobîndește întîmplarea caicelor celor lipsite de povățuitori.

Înseamnă. 1. Voroava cea lucrătoare întru acest chip să mută întru cea pătimitoare: căderea cea numitoare întru luutoarea înainte punerii sale, pricinuitoarea întru cea numitoare, graiul cel lucrători întru cel pătimitori să schimbă în fața aceea și în numărul acela pre carele îl poftește înțelegerea tehnologhisirii*, precum:

arătarea lucrătoriului: *Eu cinstesc pre învățătoriul Hristos*;

arătarea pătimitoriului: *De mine să cinstește învățătoriul Hristos.*

2. În locul înainte punerii *de* sau *dela* să priimește pricinuitoarea înainte punerii *prin*, precum: *Mai bine cinstit este omul prin alții fără de bani decît banii fără de om.*

ÎNDREPT[AREA] 2

Graiurile care însemnează pricină, unealtă sau chipul lucrării să încheie cu luutoarea înainte punerii *cu* sau cu pricinuitoarea înainte punerii *prin*, precum:

162
90v

Cu cuvîntul bun multe neamuri varvare să supun, dar prin cuvîntul rău multe noroade ies | din hotarul îndreptărilor sale. Mai bine să stai cu leii și cu bălaurii decît să șez cu muierea rea.

Înseamnă. Numelor înființitoare însămnătoare pricină, materie, chip să adaogă înainte punerea, precum: *Dreptul pre cel drept văzînd sălteză de bucurie cu inima. Fugirea bărbatului din casă să cuprinde în fum, în picătură și în muierea cea rea. În greutatea sării și nesipului spînzură mînia nebunului.*

ÎNDREPT[AREA] 3

Graiurile care însemnează vînzare, cumpărare sau preț priimesc pre doao înainte puneri *cu* și *în*, cu căderile sale, precum: *Prietenul credincios nu este marfă ca să-l cumperi cu bani.*

---

* Grăirii cei cu meșteșug.

Scanned with OKEN Scanner

Înseamnă. Aceste nume ale preţului: *mult, mai mult, prea mult, puţin, scump, ieftin, de mijloc* şi altele, fără de înfiinţitoare fiind, leapădă pre înainte punerea, precum: *Foarte ieftin vinde lacomul sufletul său Satanii, prin dezmirdarea povării cei dulce* şi prin izbîndirea cugetului său celui de răpire. Mult au dat stăpînul slugii cei viclene şi puţin au priimit; dînd aur au dobîndit cuvînt.*

ÎNDREPT[AREA] 4

Graiurile care însemnează oprire, lipsire priimesc pre înainte punerea *de*, cu căderea sa, iară cele ce însemnează ceartă, împreunare, umblare împreună, trebuire, lup|tă şi asemine sau împotriva acestora priimesc pre luutoarea înainte punerii *cu*. 163/91r

1. Graiurile opririi, lipsirii, precum: *Opreşte-ţ gura de clevetire, conteneşte ochii de vederea demonului** celui dulce, stîmpără stihiile trupului de cele streine, pre stómahul de umplerea cea dobitocească* şi altele. *Lipsit este de vrednica cinste omul întru moşia sa.*

2. Graiurile ceartii[1], împreunării, umblării împreună, trebuirii şi luptii, precum: *Cu cel mai mare cu mintea şi înţelepciunea să nu te cerţi, măcar pă nedreptate te-ar dojeni. Deaca vei avea întru învăţătură împreunare cu cei înţelepţi, sau de te vei împreuna cu cei înţelepţi, şi tu înţelept vei fi, dar cu cei răi, rău. Umblă cu înţelepciune şi vei spori întru tot lucrul tău. Cu muierea să nu te lupţi, că luptat vei fi de ea.* Menander Isocrat

ÎNDREPT[AREA] 5

Aceste graiuri: *mă mînii, mă năcăjesc, mă fărîm*, sau *am mînie* sau *năcaz*, asemine şi altor nume adăogîndu-să graiul *am*, stăpînesc pre întreaga pricinuitoare, precum: *A te mînia fără vină pre oricare frate al tău este a întuneca sufletul din pornirea sîngelui, carele îl scoate inima pentru pofta care are ca să facă izbîndire. Avînd năcaz pre norod îţ împuţinezi viaţa şi-ţ lungeşti scîrba, omule. A te fărîma cu inima pre lucru care nu să cade nebunie este.* | 164/91v

DEZLEGAREA 7

PENTRU ÎNCHIPUIRI

PENTRU ÎNCHIPUIREA CEA ARĂTĂTOARE

ÎNDREPT[AREA] 1

Rumânescul dialect, precum şi cel elinesc, multe închipuieşte prin închipuirea cea arătătoare, carele latinescul idioma*** prin cea împreunătoare arată, precum: *Iară cămila mai cu dulceaţă bea apa turbure şi groasă, nici nu bea din rîuri pînă nu o turbură* sau *pînă o va turbura*. Ὁ δὲ κάμηλος πίνει ἡδιον Aristotel

* Curviei.
** Iubirii de argint.
[1] Scris чартїй.
*** Însuşi osebire.

Scanned with OKEN Scanner

θολερὸν καὶ παχὺ, οὐδ ἀπὸ τῶν ποταμῶν πρότερον ἢ συνταράξει. *Camelus vero svavius bibit aquam turbidam et crassam, neque prius e fluviis bibit, quam conturbet.*

PENTRU CEA PORÎNCITOARE

ÎNDREPTARE

În rumânescul dialect foarte des să tribuieşte închipuirea cea poftitoare în locul cei poruncitoare, după atineiescul obicei, precum: *să auz tu*, în loc a zice *auzi tu*; κλύσις ἄν, în loc a zice κλύε. Întru toate feţele cei poruncitoare să adaogă *să*, şi uneori să lasă.

PENTRU CEA POFTITOARE

Însemnare. Închipuirii cei poftitoare părticelele poftirii cîteodată să adaogă, cîteodată să leapădă, precum: *O, de ai ierta şi tu, iertîndu-să şi ţie, de ai milui, fiind miluit, de ţ-ar urma fapta cuvîntului, ucenic psalomnicesc ai fi.*

165
92r

PENTRU ÎNJUGĂTOARE SAU ÎMPREUNĂTOARE|

Însemnare. Mare trebuinţă a înjugătoarei este întru rumânescul precum şi întru elinescul dialect, precum: *Întru nedoomire* sînt ce cuvînt aşi pune văzînd pre grozăvirea a nu să stăpîni de politie.*

PENTRU CEA NEHOTĂRÎTOARE

ÎNDREPT[AREA] 1

Cînd să încheie doao graiuri fără părticeaua cea legătoare, un grai întru cea nehotărîtoare să aşază, precum: *Te învăţ a urma dreptului întru cuviinţă. Numesc pre unul din cei înţeleptı a fi ucenicul lui Socrat.*

ÎNDREPT[AREA] 2

În locul cei nehotărîtoare să aşază cea înjugătoare cu aceste părticele *ca să, să, cum că, precum să, după cum să, atît să, cît să*, precum: *Te îndemnez ca să cîştigi cuget curat, inimă zdrobită, minte întreagă şi fapte drepte* şi altele asemine.

---

* Întru neştiinţă.

ÎNDREPT[AREA] 3

După aceste nehotărîtoare *a fi, a să face* urmează căderea cea încuviințată, mai vîrtos cu numele cel înainte următori, mai vîrtos cînd rămîne tot întru acea față, precum: *Să cade înțeleptului a fi căutători de omul cel lipsit de bani decît de banii cei lipsiți de om. Înțeleptului a să face cuget deșchis obicinuința lucrează.*

ÎNDREPT[AREA] 4

Cînd nu rămîne tot întru acea față, trebuim pre căderea cea pricinuitoare, după obiceiul dialectului celui elinesc, precum: *Întăresc pre aceștia mai vîrtos a fi vrednici de laudă carii din întru început trecut cu vederea spre lumina numelui au sosit.*

ÎNDREPT[AREA] 5

Cele nehotărîtoare des priimesc pre căderile | cele stăpînite de cele hotă- 166/92^{v}
rîte, precum: *Bună socotință este a te împoncișa scumpeții, care vine din oareș-*
care clătire firească. Obicinuința lui Alexandru este a socoti mai bună moartea Alexandru
rudei cei bune decît viața cea înfricoșată.

ÎNDREPT[AREA] 6

Cele nehotărîtoare des să așază în locul înființitoarelor, după obiceiul elinesc și slovenesc, precum: *Fără de vreme a iubi asemine este precum a urî.* Τὸ φιλεῖν ἀκαίρως ἴσον ἐστὶ τῷ μεσεῖν. **Безгоднѡ или безвременнѡ люби́ти подобнѣ єстъ ненави́дѣти,** în loc a zice: *Dragostea fără de vreme asemine este urîciunii.*

Însemnează. 1. Dés aceste nehotărîtoare să dezleagă prin particeaua *ca să*, sau *să*, sau *căci că*, și prin graiul cel arătători sau înjugători, mai vîrtos cînd urmează căderea cea pricinuitoare, pentru ce să cuvine a
ști pre această pricinuitoare a avea puterea cei numitoare, precum: *Cine* Dimosten
nu știe, întîmplîndu-să multe rele, pricina este a nepedepsi pre cei ce greșesc să dezleagă întru acest chip: *căci că nu să pedepsesc cei ce greșesc.*

ÎNDREPT[AREA] 7

Cele nehotărîtoare să adaogă graiurilor care însemnează orice voie, orice simțire, orice pozvolință* sau trebuință, precum: *Poftesc a te înțelepți pre tine. Mai bine este a tăcea decît a grăi rău. Trebuie a avea socotință întru tăcere* și altele.

ÎNDREPT[AREA] 8

Cele nehotărîtoare să pun des în locul celor purtă|toare sau faceri împăr- 167/93^{r}
tășitoare care să numesc în letinescul dialect *gerundia* și *supina*, iar întru cel slovenesc **дѣѧпричѧстїѧ**, neavînd osebit loc în rumânescul dialect, după

---

* Adecă îngăduință.

Scanned with OKEN Scanner

obiceiul elinilor, precum: *A grăi este prea iscusit şi prea neputincios a zice (oareşce).* Λαλεῖν ἄριστος ἀδυνατώτατος δὲ λέγειν. *Ad garriendum est idoneus, ad dicendum vero minime accomodatus.*

Înseamnează. Acesta să tribuieşte în locul tuturor purtătoarelor, adecă *gerundiorum*, care să sfîrşesc în letinescul dialect: 1. la *-di*, 2. la *-do*, 3. la *-dum*, în locul aceştii nehotărîtoare mai des şi mai ales să pune înfiinţitoriul cel purces de la graiul cel nehotărîtori, cu aceste înainte puneri *la, spre, cătră, întru, dintru,* sau în locul acestora graiul cu această
Arist. 1. *Ritor.* părticea *să*, precum: *Mai bine este bogatului a avea bogăţia sa spre chivernisire decît spre stăpînire,* în loc a zice: *pre bogăţia a o chivernisi decît a o stăpîni.* Τὸ πλουτεῖν ἐστὶν ἐν τῷ χρῆσθαι μᾶλλον ἢ ἐν τῷ κεκτῆσθαι. *Divitem esse in utendo magis, quam in possidendo consistit.*

DEZLEGAREA 8

PENTRU GRAIURILE CELE FĂRĂ DE FEŢE

ÎNDREPT[AREA] 1*

Graiurile cele fără de feţe care să pun τελέως, adecă desăvîrşit, cîteodată
168 nu priimeşte nici o cădere nedreaptă, dar să înţelege întru taină un înfiin-
93v ţitori graiului celui fără de feţe încuviinţat, | care a să adăoga cîteodată este trebuinţă, precum: *Ploao din cer foc asupra călcătorilor legii dumnezeieşti.*

Graiurile îndreptării aceştiia sînt acestea: *fulgeră, ninge, ploao, tună.*

Înseamnează. În locul cei numitoare să priimeşte luutoarea înainte[1] punerii *cu,* precum: *A ploat cu piatră pre muntele Alvanului.*

ÎNDREPT[AREA] 2

Aceste graiuri fără de feţe *îm pasă, îm este grije, îm pare rău, mi-e milă, mi-e ruşine, mi-e scîrbă, mi-e lesne* priimesc pre căderea cea dătătoare lîngă cea luutoare sau a feţii sau a lucrului cu înainte punerea *de,* precum: *Spurcatului la tinereţe, tristului la bătrîneţe, nerăbdătoriului la sărăcie, nemăsuratului la bogăţie, nesmeritului la mărire, nerăbdătoriului la primejdii şi neţiitoriului la poftă nu-i pasă de curăţie şi de fericirea vieţii sale. Nestîmpăratului la fire nu este grije de curăţenia fecioriei sale.*

ÎNDREPT[AREA] 3

Aceste graiuri fără de feţe *să cuvine, să cade, trebuie, trebuinţă este, slobod este, să poate, oprit este, îm place, mi să pare, îm vine în minte, să întîmplează, rămîne* şi alte asemine acestora, care însămnează întîmplare sau folos, au înaintea sa pre căderea cea numitoare sau oreşcare parte a cuvîntului, şi mai
169 vîrtos în locul cei numitoare pre cea nehotărîtoare trebuiesc, iar după sine
94r pre căderea cea dătăto|are şi cu vreme pre cea pricinuitoare cu înainte

[1] Scris ѵнаинтѣ.

punerea *la*, cele ce și pre numărul cel înmulțitori fiind trebuință îl trebuiesc, precum: *Să cuvine înțeleptului nu după faptă, ci naintea faptei a înțelepți.* Epiharn.
Orice ar da Dumnezeu, a răbda oamenilor celor buni să cade. Cei ce sînt rînduiți Dimosten
la mari lucruri acelora a avea mare înțelepciune trebuie. Trebuință este tuturor, Platon
nu numai monahilor, a ceti Sfînta Scriptură. Nu este slobod a osîndi și împreună a judeca. Oprit este omului bun a îmbuna rău, căci otravă supt sine ține. Plac Domnului dreptățile și aude glasul cererii lor. Bunătate a fi dezmirdarea să pare desfătaților, dar nu este. Nu vine în minte bogatului celui nemilostiv că va să piarză dezmirdarea perind sufletește. Să întîmplează omului* Aristotel,
celui îndestulat de toate ca întru bătrînețe să ajungă mari nenorociri. Rămîne *Itica*, 1,
după moarte numai numele cel de mărire sau cel de ocară. cap. 9.

Însemnează. *Îm place* numai pre cea dătătoare priimește, iar *slobod este, oprit este* priimesc și pre pricinuitoarea înainte punerii *despre*, precum: *Slobod este ție despre toate răutățile a pune contenire.*

ÎNDREPT[AREA] 4

Graiurile cele fără de fețe pătimitoare înaintea sa nici o cădere nu au, iar după sine căderile graiulu[i] său celui cu fețe priimesc, și mai vîrtos pre căderile cele dătătoare, dar cu vreme fără de căderi să trebuiesc, precum: 170
Omului | *trîndav nici nu i să ară cu prisos, nici nu i să seceră cu spor.* 94v

DEZLEGAREA 9

PENTRU ÎNCHEIEREA CEA DE OBȘTE A TUTUROR GRAIURILOR

ÎNDREPTARE

Graiurile care însămnează mișcare, avînd întrebare *de unde*, să răspunde cu înainte punerea *de la*, cu căderea sa, iară prin *unde* să răspunde prin *la* sau *în* cu căderile sale, dar *încătrău* sau *unde* însemnînd „încătrău" prin *în* sau *la* cu căderea cea pricinuitoare, măcar că apropierea cea desăvîrșit a lucrului însemnează; *pînă unde* asemine să răspunde *pînă la* cu căderea sa. Celelalte[1] au stăpînirea înainte punerii cei întrebătoare, precum:

De unde?	*Fostirie de la răsărit au luminat ca soarele și pre cei de la amiază noapte i-au luminat.*	*De la* sau *din.*
Unde?	*Cris au fost la Persia* sau *în Persia ca un leu spre cei răi și ca un șarpe spre cei înțelepți.*	*La* sau *în.*
Încătrău? sau *unde?*	*Dioclitian au mers în Nicomidia* sau *la Nicom*[idia] *ca să se ospeteze cu sînge creștinesc.*	*În* sau *la.*
Pînă unde?	*Pînă la Atina, de la cei nevăzători cătră cei bine căutători.*	*Pînă la.*

* Călugăr sau viață singuritoare.
[1] Scris чѣлѣлалтє.

Vremile anului osebindu-se din alte nume, cînd să întreabă prin *cînd* să răspunde întru acest chip prin căderea cea numitoare, precum: *vara, toamna, iarna* şi altele. Asemine *noaptea, ziua, seara, dimineaţa.*

Să osăbeşte cuvîntul acesta *casă.* Cînd să întreabă prin *încătrău* şi *unde,* să răspunde *acasă.*

DEZLEGAREA A ZECEA
PENTRU ÎNCHEIEREA VREMII

ÎNDREPT[AREA] 1

Închipuim vremea prin căderea cea numitoare, de va fi întrebarea *cîtă vreme* sau *cît de demult.* Aceasta este cînd însămnăm vreme îndelungată, precum: *Alexandru au trăit ani treizeci şi doi, fiind înfricoşare la toată vselena*.*

Înseamnează. 1. Numărul cel de rînd de obşte *unul, doi,* pînă la *doaozeci,* ori înaintea sa avînd cuvînt ori după sine, nimic nu să schimbă din numitoarea unitoriului sau înmulţitoriului, dar de la *doaozeci* în sus pînă la întunerecul aritmetichii**, avînd după sine cuvînt, adaogă această părticea *de,* precum: *Prorocul şi împăratul David au fost fiul lui Iesei, pre acesta l-au învăţat prorocul Natan legea dumnezeiască şi au prorocit patruzeci de ani şi au descoperit întruparea lui Hristos mai nainte de o mie de ani.*

162
95v
2. Să cuvine a şti precum însemnîndu-se oareşce şi încuviinţîndu-să numărului celui unitori să priimeşte adáo|gerea aceasta întru neamul cel bărbătesc şi de mijloc *vre* sau *vrun,* întru cel femeiesc *vro,* dar întru numărul cel înmulţitori *neşte* întru toate neamurile, precum: *Poate fi vreun chivernisıtor iar nu stăpînitori de bogăţia sa din cei ce sînt cu mîinile deşchise asupra scîrbiţilor şi poftitorilor de ajutor. Sînt neşte dobitoace carele nu ies nicicum din hotarul orînduielelor sale.*

ÎNDREPT[AREA] 2

Evfron. Dar de va fi întrebarea prin spregrăire, să răspunde prin luutoarea înainte punerii *întru* sau *în* sau *prin,* precum: *Lucru sau grămada anevoie adunată întru multă vreme lesne să va risipi. Prin vreme multă să cîştigă cele mari şi slăvite.*

DEZLEGAREA 11
PENTRU NUMITOAREA CEA SĂVÎRŞITĂ

ÎNDREPTARE

Cele ce închipuieşte letinescul dialect prin luutoarea cea săvîrşită şi grecescul dialect prin cea născătoare a împărtăşirii, rumânescul dialect închipuieşte prin căderea cea numitoare şi prin împărtăşirea vremii cei de acum cei păti-

* Lumea.
** Învăţăturii punerii numărului.

mitoare, iar lipsind graiul împărtăşirii lîngă cea numitoare să adaogă această împărtăşire *fiind*, precum: *Iisus născîndu-să în Vitleemul Iudeii* sau *născut fiind*. Τοῦ Ἰησοῦ γεννηθέντος ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας. *Iesu Bethleemi in Iudaea nato. Fiind piatra pe piatră, | ca piatra au tăcut. Omul fiind blînd dobîndeşte daruri, dar nu din mărime, ci din smerenie.* 173/96r

CAP 4[1]

PENTRU ÎNCHEIEREA ÎMPĂRTĂŞIRILOR

ÎNDREPTAREA 1

Împărtăşirile dobîndesc pre căderile graiurilor sale de la cele ce purced, precum: *Omul bun şi făcători de bine fiind şi cu cei nemulţămiţ, măcar şi petrecînd cu dînşii, nu să schimbă. Împonceşindu-te poftei vieţii tale, bunătate neschimbată vei dobîndi.*

ÎNDREPT[AREA] 2

Fiind doao graiuri, ales să mută unul întru împărtăşirea vremii cei de acum, dar des să trebuieşte fiind cu numele cele ce poftesc împărtăşirea aceasta, precum: *Să înalţă omul mai presus de sine, fiind întru cinste cîştigat prin aur şi argint. Cel ce nu dă celui lipsit, nici el nu va dobîndi, fiind lipsit.*

ÎNDREPT[AREA] 3

Rumânescul dialect aceea care închipuieşte latinescul dialect prin gherundia* la *-do* sfîrşindu-se arată prin împărtăşirea vremii cei de acum, după obiceiul slavenilor, precum: *Dimosten, fiind de oareşicine întrebat cum au dobîndit cele ritoriceşti, au zis: cheltuind mai mult untdelemn decît vin.* Δημοσθένης ἐρωτηθεῖς ὑπο τινός πῶς τῆς ρητορικῆς περιεγένετο ἔφη πλέον ἔλαιον οἴνου δα πανήσαι. Дїмосѳе́н ѡт нѣкоторагѡ вопрошен как вїтїиство полꙋчи́л, произно́сил сло́во бо|лѣе ѐле́ѧ нежели вина тераѧ. *Demosthenes a quodam interrogatus quomodo esset illam dicendi facultatem consequutus, plus inquit olei quam vini consumendo.* 174/96v

ÎNDREPT[AREA] 4

Împărtăşirile cele pătimitoare să încheie după furma adăogătoarelor numelui, după cum s-au zis la faţa 136, precum: *Cinstită e casa săracului drept, ocărît este cuvîntul fărădelegiuitoriului.*

I a a m i n t e. Pînă aicea s-au zis pentru părţile cele patru plecătoare, dar urmează să arătăm pentru cele patru părţi neplecătoare, care după bună încuviinţare să adaugă părţilor celor schimbătoare, după cum să va vedea arătarea.

---

[1] În manuscris, numerotarea capitolelor 4, 5 şi 6 este greşită, 4 fiind sărit, iar 6 repetat.

* Cele purtătoare.

CAP 5

PENTRU ÎNCHEIEREA ÎNAINTE PUNERILOR

ÎNDREPTAREA 1

Graiurile cele săvîrşite şi netrecătoare cu everghesia* înainte punerilor trec întru căderi, precum: *Cînd vine dreptatea la ocară şi este întru obidă adevărul, şezînd grozăvia întru scaunul politiei** şi trecîndu-să cu vederea înţelepciunea de prostime, ruşine dobîndeşte vrednicia de acestea.*

ÎNDREPT[AREA] 2

175
97r

Cele trecătoare, afară de căderea cea însuş osăbită a sa, înainte puneri cu căderile sale priimeşte, precum: *Nimic nu este mai plăcut decît fapta cea bună şi nimic | nu trage mai tare pre omul spre dragoste decît facerea de bine, pentru că şi pre cei ce nu i-am văzut pentru facere de bine îi iubim.*

ÎNDREPT[AREA] 3

Opt înainte puneri care s-au însemnat în partea etimológhiei, faţa 113, adaogă pre căderea cea dătătoare numelor, în loc de numelor şi împărtăşirilor, precum: *Neputînd sta înaintea uniia ispite, ce va face cînd să va împresura de mulţimea ispitelor celor întunecoase.*

Însemnează. 1. Aceste trei înainte puneri: *împrejurul, pă ascunsul, dedesuptul,* încheindu-să cu în loc de numele *eu, tu, sine,* să pune întru căderea cea numitoare numărului celui unitori *mieu, tău, său,* dar întru cel înmulţitori *nostru, vostru, lor* sau *său,* precum: *Împrejurul tău stînd mulţime de noroade, s-au înfricoşat de spăimîntatul glasul auzirii faptelor tale celor grozave. Pă ascunsul nostru au săvîrşit fapta peririi cei amari.*

2. Aşijderea şi aceste cinci înainte puneri: *împotriva, deasupra, înaintea, asupra, pă taina,* cînd să încheie cu în loc de numele *eu, tu, sine,* întru numărul cel unitor să pune căderea cea numitoare *mea, ta, sa,* întru cel înmulţitor *noastră, voastră, lor* sau *sa,* precum: *Cel ce să scoală împotriva făcătoriului de bine, împotriva sa să scoală, căci pierde cinstea şi facerea de bine şi dobîndeşte pre prietenul său vrăjmaşi cumplit.*

ÎNDREPT[AREA] 4

176
97v

Sf. Grigorie Otăcinic

Cincisprezece (caută la faţa 113) înainte pune|ri adaogă pre căderea cea pricinuitoare numelor, în loc de numelor, împărtăşirilor, precum: *Mulţi aleargă la meidan, iară cel ce întrece cîştigă rămasul. Sătana luundu-şi muiere şi născînd fete şapte, pre fătăria o mărită după cei bisericeşti, iar pre înşelăciunea după ţărani, dar pe scumpătatea după norodul cel de obşte* şi altele.

---

* Cu facerea de bine.
** Cinstei cei orăşeneşti.

Scanned with OKEN Scanner

Î n s e m n e a z ă. *Pentru*, însemnînd elineşte διὰ, let. *propter, ob, erga*, slav. длѧ, ѡ҆б, зѧ̀, are pre cea pric[inuitoare], dar însemnînd elin. περὶ, let. *de*, slav. ѡ҆, priimeşte pre cea luut[oare], precum: *Fugi de desfătăciune, pentru scîrba şi asupreala ei cea următoare.* Φεῦγε τὴν τέρψιν διὰ τὴν θλίψην. *Fuge voluptatem propter comitem eius afflictionem.* Оубѣгай сласти длѧ скорби и бѣди еѧ. *Pentru a omului iubire de argint, nici de la omul cel mort voroavă, nici de la iubitoriul de argint milă să nu cei.* Περί τῆς τοῦ ἀνθρώπου φιλαργυρίας, οὔτε παρὰ νεκροῦ ὁμιλίαν, οὔτε παρὰ φιλαργύρου χάριν δεῖ ἐπιζητεῖν. *De hominis avaritia, nec a mortuo colloquium, nec ab avaro beneficium petendum est.* Ѡ сребролюбїи чл҃ка, ни́же ѡт мертвагѡ разговор, ни́же ѡт сребролюбивагѡ милость или бл҃годѣѧнїе нетребѣ и҆скати.

ÎNDREPT[AREA] 5

Doaosprezece (caută la faţa 113) înainte puneri priimesc pre căderea cea luutoare, precum: *Cela ce va să se | lupte cu nenorocirile lumii aceştiia să-ş facă soţie pre răbdarea.* 177/98r

Î n s e m n e a z ă. *Întru* sau *în*, cînd este întrebare *încătrău* şi însemnează mişcare spre loc, priimeşte pre căderea cea pricinuitoare, dar cînd însămnează *unde*, adecă mişcare în loc, priimeşte pre cea luutoare, precum: *Au întrat înălţarea în hotarăle trufiei. Omul trebuie să fie tare întru război şi răbdători în năpăşti şi în nenorociri. Mai bine a avea aşezămînt pre pămînt şi a fi în bucurie, decît dezmirdarea în patul cel de aur cu scîrbă.* Ptolomei Tulie Plut.

ÎNDREPT[AREA] 6

Cînd nu stăpînesc înainte punerile pre căderile sale, atunci să socotesc în locul spregrăirilor, precum: *Împotrivă făcînd omul luişi pagubă aduce. Pă ascuns să înţelepţeşte cel ce nu arată înţelepciunea sa pînă nu o cuprinde desăvîrşit.*

CAP 6

PENTRU ÎNCHEIEREA SPREGRĂIRILOR

ÎNDREPTAREA 1

Spregrăirile să supun celoralalte părţi ale cuvîntului, pentru tîlcuirea împrejur stărilor ale lucrurilor şi pentru mai luminoasa înţelegerea cuvîntului, precum: *Socoteşte mult şi isprăveşte în grab cele socotite. Puţin a îndrepta norodul cel de obşte să cade şi bine, ca să fie îndelungat, decît mult şi rău şi în grab perit.|* 178/98v

Î n s e m n e a z ă. Punerea adăogătoriului întru neamul cel de mijloc să trebuieşte în locul spregrăirilor, după grecescul obicei, precum: *Drept zice Aristótel, cel ce iubeşte direptatea adevărul îi ajută în tot lucrul carele va face.*

ÎNDREPT[AREA] 2

Foarte des pentru neîndoirea cuvîntului spregrăirile carele să sfîrşesc mai vîrtos la *-t* şi mai rar la *-s* trec întru înfiinţitoare tot de acea purcedere, întru luutoarea înainte[1] punerii *cu*, precum: *Toate cuvintele omului cu înţelepciune zise a fi să cuvine.*

ÎNDREPT[AREA] 3

Să adaogă spregrăirile şi numelor celor adăogătoare sau celor înfiinţitoare trebuite după obiceiul adăogătoarelor, pentru mărirea sau micşorarea cuvîntului, precum: *Foarte îmbunătăţit om este cela ce cu al său să îndestulează şi al altuia nu pofteşte.*

ÎNDREPT[AREA] 4

Spregrăirile cele purcezătoare căderea celor întîitoare stăpînesc, precum: *Mai aproape este bogăţia de dezmirdare decît sărăcia.*

ÎNDREPT[AREA] 5

Clement Alixan. Arist. 179 / 99r

Spregrăirile cele ce au puterea înainte punerilor sînt acestea: *aproape, afară, departe*, cele ce priimesc pre luutoarea înainte punerii *de* sau *de la*, în loc de pildă: *Precum afară de cele patru stihii nu poate trăi, aşa şi afară de credinţă nu poate urma cunoştinţa. Nu este departe de la cel nevinovat cel ce mărturiseşte păca|tul său precum să cade.*

Înseamnează. 1. Spregrăirea aceasta *înlăuntru* priimeşte lîngă sine pre căderea cea născătoare *mieu, tău, lui, nostru, vostru, lor* sau *său*, încheindu-să cu aceste în loc de nume, *eu, tu, sine*, precum: *Înlăuntrul tău înfierbînţeala sălăşluindu-să face trecere slobodă iuţimii.*

2. Asemine priimeşte pre înainte punerea *în* lîngă sine, precum: *Înlăuntru în om.*

3. Această spregrăire *destul* priimeşte pre căderea cea dătătoare, precum: *Destul uniia guri o mîncare, iară nu mai mult, precum epicureilor. Destul iubitoriului de înţelepciune a afla adevărul şi întărindu-l a călca înşelăciunea.*

ÎNDREPT[AREA] 6

Omir

Spregrăirile însuşi cu alt asemănătoriului şi sus puitoriului să încheie cu căderile numelor celor adăogătoare ale însuşi cu alt asămănării, precum: *Cel cu un ochi mai luminat vede ce e una decît cel cu doi, dar doao nu precum cel cu doi. Mai mult să cade a să păzi neştine de pizma rudii şi a prietenului decît de a vrăjmaşului.*

ÎNDREPT[AREA] 7

Aceste spregrăiri *anevoie, amar, bine, greu, uşor, rău, lesne, frumos, ales* şi altele asemine acestora să încheie cu graiuri orice voie însemnînd, dar cînd

[1] Scris ѵнаинтѣ.

să încheie cu nume priimeşte pre căderea cea dătătoare, cîteodată şi pre înainte punerea *de* cu căderea sa, precum: *Să cuvine fie|ştecui cu al său bine îndestulat a fi şi lui Dumnezeu a mulţămi. Amar de viaţa bătrînului curvari şi săracului trufaşi că amîndoi munciţi vor fi. Lesne iubitoriului de osteneală a înmulţi agonisita sa, dar mai lesne trîndavului a o risipi.* 180/99v Hrizostom

I a a m i n t e. Această spregrăire *iată* priimeşte pre căderea cea numitoare, precum: *Iată omul cel ticăloşit întru viaţa aceasta carele rob este poftelor, căci pofta a birui este a călca pre împăratul dezmirdărilor. Iată bunul cuget şi dreapta credinţă, nimic mai mult a ne veseli decît aceasta nu poate.* Nazianzen

ÎNDREPT[AREA] 8

Foarte să înche[ie] numai cu cel puitori, dar acestea *cu mult, cu puţin, cu destul, cu foarte, cu cît, cu atît* ales să încheie şi cu cel însuşi cu alt asemănători, precum: *Foarte dobitocesc nărav este nimic a socoti pentru folosul începutului şi sfîrşitului său. Cu mult mai luminat să înţelege Sfînta Scriptură prin descoperirea înţelegerii sfinţilor părinţi, decît prin sine singură.*

CAP 7
PENTRU ÎNCHEIEREA ÎN MIJLOC ARUNCĂRILOR

ÎNDREPTAREA 1

În mijloc aruncarea aceasta *vai* priimeşte pre căderea cea dătătoare, asemine şi pre luutoarea înainte punerii, precum: | *Vai aceluia carele prin curvie îş strică trupul, îş spurcă sufletul şi îş fură numele cel bun şi făcînd fărădelege şi pierzînd darul mînie pre Dumnezeu. Vai de omul cel întru robie, căci anevoie îi este a păzi blagocestia*.* 181/100r

ÎNDREPT[AREA] 2

Aceste în mijloc aruncări *au n-auz, ss, oh, ah, măi, aaa* şi aceste nume care să socotesc în numărul în mijloc aruncărilor *o, săracul, o, ticălosul, o, amărîtul, o, nevrednicul, o, dosăditul, o, prostul* şi *săraca* iproci priimesc şi pre numitoarea cădere şi cîteodată şi pre cea chemătoare, dar aceste *o, ticălosul* iproci priimesc şi pre luutoarea cu înaintea punere[1] *de*, precum: *O, dosăditul om carele are povaţă pre orb. O, amărîtul de Neron, cum îşi alese viaţa pre grozăvia, neomenirea şi cruzirea.*

ÎNDREPT[AREA] 3

Ia-l, ia-o, du-l, du-o iproci, măcar că de la graiuri purcedere au luat, dar tot s-au obicinuit a priimi pre căderea cea pricinuitoare, precum: *Pre focul de*

* Binecinstirea.
[1] Scris ϯнаинтѣ пѹнере, în loc de ϯнаинте пѹнерѣ.

aicea ia-l, că precum nu să stinge văpaia focului fiind în paie, așa nu să înfrinează neștine de încingerea poftelor curviei, cînd este sătul.

Înseamnează. Celelalte în mijloc aruncări după schimbarea răstirii cuvîntului și după arătarea pătimirii altora însemnări să priimesc întru cuvîntare, precum: *O, ticălosul, vai, ticălosule vierme, încet, încet surpi greutatea stîlpilor.*

CAP 8

182
100v

PENTRU ÎNCHEIEREA ÎMPREUNĂRILOR|

ÎNDREPTAREA 1

Împreunările sau părticelele împreunării sau despărțirii au pre asemine căderi sau asemine graiuri sau alte cuvinte din celelalte părți ale etimológhiei sau altă noao întreagă înțelegere încheie și de cele trecute și înainte puse le înjugă, precum: *Dreptatea este maică și stăpînă tuturor bunătăților și fără de dînsa nici un lucru nu poate să stea. Din nevoință să naște învățătura și din ținére curăția.*

Tulie Aristótel

ÎNDREPT[AREA] 2

Cînd să încheie cuvinte stăpînite de graiuri altă osebită încheiere avînd, nu să împreunează cu asemine căderi, sau cînd după adăogătoriul cel zis pentru tot înființitoriul să pune alt adăogători încheiat cu înființitoriul părții sau osebirii, sau împotriva acestora; așijderea cînd să adaogă oareșcare cădere născătoare în loc de numelui celui stăpînitori și încheiat cu numele cel înființitori, precum: *Să vinde învățătura prin osteneală și încă mai mult. Om înțelept și de minte odihnită ca pre alții neștiind pre sine să cunoască. Cu sfatul său și al prietenilor săi au ieșit bogatul nemilostiv din hotarăle îndurării și s-au sălășluit în poala lui Velzévul.*

ÎNDREPT[AREA] 3

183
101r

Cele despărțitoare și împotrivitoare *măcar, au, au nu* ales lîngă sine priimesc pre *și* și să încheie cu toate închipuirile slobod, precum: *Au nu și orbii vor | vedea prin darul lui Hristos, precum muții vor grăi.*

ÎNDREPT[AREA] 4

Să, ca să, precum să și altele cele ce putere asemine au să adaogă cei înjugătoare, precum: *Mare lucru este trufia, că nici nu poate ca să lăcuiască pre pămînt cu oamenii, nici să zboare cu îngerii la ceri, deci i să cade ca să rămîie în văpaia focului celui nestins.*

Înseamnează. Acestea să trebuiesc des și ἐκβατικῶς, adecă cu sau pentru întîmplare, și αἰτιολογικῶς, adecă întru pricina cea sfîrșitoare.

Scanned with OKEN Scanner

ÎNDREPT[AREA] 5

Cele socotitoare: *de vreme ce* și altele să înjugă cu cea arătătoare, precum: *De vreme ce nu hrănește pre părinții săi, necinstit să fie. După cum este mintea așa urmează și sfătuirea.*

ÎNDREPT[AREA] 6

Cele grăitoare pricină și rînduitoare după puterea trebuinții cei de înțelegere cu toate închipuirile să înjugă, precum: *Pentru aceea învățătorilor cinste și prețuire după vrednicie nu să poate însămna, căci adevărată înțelepciune împărtind ne împărtășește aceia.*

ÎNDREPT[AREA] 7

Dar cînd sînt doao înțelegeri stăpînite de osebite ale sale graiuri, cei de pe urmă să adaogă *dar* sau *iar*, precum: *Sătana pre oarecicarii puțin credincioși îi biruiește, dar de alți mulți drept credincioși tare să ruşinează și să calcă.* | 185 / 102r

PENTRU ÎMPODOBITUL SINTAXIS

Ce este împodobitul sintaxis? Este carele pre părțile voroavei întru alegere și întru schimbare a le încheia ne învață.

De cîte feliuri este împodobitul sintaxis? De doao feliuri: sintaxisul a l e g e r i i și al s c h i m b ă r i i.

Ce este sintaxisul alegerii? Este carele ne învață a face rînduială aleasă și plăcută întru sine din cuvintele cele tîlcuite.

De cîte feliuri este sintaxisul alegerii? De patru feliuri: sintaxisul p u n e r i i, a d á o g e r i i, l ă s ă r i i și î n s o ț i e r i i.

PENTRU SINTAXISUL PUNERII

Ce este sintaxisul punerii? Este carele arată împrejur starea voroavei nu de fieștece cuvînt a să începe, ce mai vîrtos de cele ei încuviințate.

ÎNDREPTAREA 1

Căderea cea chemătoare îndată întru început așază locul său, precum: *Fraților, vedeț chemarea voastră, precum nu mulți înțelepți după trup, nu mulți putincioși, nu* | *mulți de bun neam.* Cor. 1.26. / 186 / 102v

ÎNDREPT[AREA] 2

Căderile cele nedrepte să așază înaintea numitoarei aceia care va avea înțelegerea căderii cei chemătoare, precum: *Pre noi toți supușii morții Dumnezeul nostru cel milostiv ne cheamă de la moarte la viață și de la scîrbă la nepovestita mîngîiere.*

Scanned with OKEN Scanner

ÎNDREPT[AREA] 3

Adăogătoarele să pun înaintea celor înfiinţitoare şi ales alte cuvinte în mijloc să despart, precum: *Nepovestită, întru cunoaşterea Sfintei Scripturi, dulceaţă este. Nemăsurată, întru tainele* Domnului, adîncime este.*

ÎNDREPT[AREA] 4

Înainte sau întîi punerile cele ce să numesc la greci πρότασαις, la lat. *propositiones*[1], la slaveni[2] предложенїѧ, cele ce să întîmplează loghicilor**, ales să pun între cele adăogătoare şi înfiinţitoare, sau şi între ceealaltă voroavă, precum: *Adevărat pentru că acela carele au gătit calea Domnului şi drepte au făcut căile lui, Ioan înainte mergătoriul, către Domnul cel ceresc cu binevoinţă este luat. Mai nainte*** să fie decît toţi vrednicul păstori a căruia învăţătura şi binevestirea au cuprins pretutindinea pre unde luminează soarele.*

ÎNDREPT[AREA] 5

Înfiinţitoriul între doao adăogătoare prin împreunare încheiată ales să pune, precum: *Cuvios adevărat lucru şi stătători este mila.*

ÎNDREPT[AREA] 6

187
103r

Nu puţină alegere întru cuvîntare este | cînd sînt doao graiuri a cărora unul de altul stăpînindu-să tot întru acel chip să se desparţă, precum: *Întru facerea judecăţii, nici darurile a să căuta, nici prieteşugul să nu să obicinuiască.*

ÎNDREPT[AREA] 7

Graiul pre tot periodul**** ales încuie, şi mai vîrtos cînd stepen ul cel însuşi cu alt asămănători sau sus puitori, precum: *Lumină mai strălucitoare decît învăţătura apostolilor nu să socoteşte, nici nu să află.*

ÎNDREPT[AREA] 8

Multe în loc de nume întru împiedecare sau despărţire, care să numeşte greceşte ὑποδιαστολὴ, lat. *coma*[3], slav. запѧтаѧ, să încheie, precum: *De este oareşicare milă întru tine, pentru a noastră tuturor de obşte rea întîmplare, creştin eşti.*

---

* Întru cele ascunse.
[1] Corect, *praepositiones.*
[2] Scris слаѧнїи.
** Ucenicilor sau învăţătorilor loghicei, care este o parte a filosófiei.
*** Mai mult să se cinstească.
**** Împrejur stare numită, cu care să hotăraşte cuvîntarea.
[3] Corect, *comma.*

Scanned with OKEN Scanner

ÎNDREPT[AREA] 9

Înainte punerile de la căderile sale ales să despărțesc cu vreun cuvînt, precum: *Dintru a vinovatului pedepsire să îndreptează fărădelegiuitoriul.*

ÎNDREPT[AREA] 10

Cel ce, ceea ce, carele, pînă, pînă nu, după cum și alte asemine acestora la mijlocul cuvîntării cu dulceață să încheie, precum: *A ta direptate, pînă o vei păzi, te va apăra.*

ÎNDREPT[AREA] 11

Împreunările acestea *de, de nu, deaca* și alte asemine sau împotrivă însemnînd înaintea graiurilor numai cu plăcere să așază, precum: *De vei iubi sărăcia și chinuirea, nici o scîrbă nu-ț va pricinui lumea.*

PENTRU SINTAXISUL SAU ÎNCHEIEREA ADÁOGERII | 188/103v

Ce este încheierea adáogerii? Este ceea ce pre cuvintele cele trecute cu vederea de obștime, cele ce oareșicare aleasă putere au, adaogă.

ÎNDREPT[AREA] 1

Întru începutul periodului des să adaogă în loc de numele *eu, tu, el,* cele ce într-alt chip s-ar lăsa, iară cînd să adaogă înaintea sa are pre împreunarea aceasta *iară* sau *iar, dară* sau *dar* [1], precum: *Iară eu am silit a păzi întăririle pazei creștinești, stricîndu-le tu.*

ÎNDREPT[AREA] 2

De cîte ori pentru noi facem cuvînt, pentru smerenie adăogăm spregrăirea aceasta *adevărat* și adăogătoriul acesta *prost* sau *slab,* precum: *Asupreala judecătoriului, adevărat după a mea proastă cunoaștere, asemine este furtișagului celui de față.*

ÎNDREPT[AREA] 3

Ales să adaogă însuși cu alt asămănătoriului și sus puitoriului acestea: *după cuvînt, după faptă, după obicinuință, după plăcere, după vedere, după voință, după socotință,* osebit fieștecare încuviințindu-să încheierii sale, precum: *După faptă mai ales decît mulți este Plutarh, căci este cuprinderea învățăturii, și fiind mirare înțelepciunii, podoaba filosófiei* să numește.*

---

[1] Scris ıаръ sau ıаръ, даръ sau даръ, desigur prin greșeală de copiere.
* Iubirii de înțelepciune.

ÎNDREPT[AREA] 4

Tot acest feli de înțelegere are cuvîntul acesta *să întîmplează* cu spregrăirea *des* sau *rar*, la cuvîntările cele ce au îndoială, precum: *Bogăția, ca pre unii*
189 *să fericească, pre alții să osîndească, des să întîmplează.*
104r

ÎNDREPT[AREA] 5

Ce este sau *ce e*, însemnînd „pentru ce", urmează această părticea *de*, dar numelor celor însuși osebite a semințiі cei întunecate să adaogă *oareșicine* sau *oareșicare*; așijderea pentru arătarea răstirii cei din inimă să adaogă *tot acela* sau *încă acela*. Asemine graiului să împărtășește împărtășirea, precum cuvîntului celui următori cel pe urmă puitori, precum: *Ce este de s-au urît dreptatea, cît nu numai din lăcașurile judecătorilor ce și dintru ale celor de obște s-au gonit. Oareșicare Samestie, om răzvrătit și nemulțămitori. Un prietin este care tot acela este și vrăjmași. Cele auzite socotește și celor socotite urmează.*

PENTRU SINTAXISUL SAU ÎNCHEIEREA LĂSĂRII

Ce este sintaxisul lăsării? Este carele oareșcare cuvinte dintru încheiere le scoate.

ÎNDREPT[AREA] 1

Des aceste înființitoare să lasă: *locul, vremea, prilejul*, precum: *Ai unde să așezi pre făcătoriul de bine. Este cînd să lucrez fapta iubirii de omenire*.*

ÎNDREPT[AREA] 2

Cuvîntul acesta *zău* sau *zeu* să scoate pururea dintru tot feliu[1] de încheiere, căci și binecinstirea legii de acest cuvînt ne oprește, căci este cuvînt elinesc, carele întru păgînescul norod au avut trebuință. Elinește s-au numit Ζεῦς sau
190 Διϛ, lat. *Jupiter*, carele au fost boz sau idol; pentru | aceea nici o pomenire
104v de Zevs în rumânescul dialect să nu fie.

ÎNDPRET[AREA] 3

În loc de numele acesta *oareșicare* de tot să leapădă cînd urmează cuvîntul acesta *care*, precum: *Sînt mulți carii stînd împotriva adevărului apără minciuna și înșelăciunea.*

ÎNDREPT[AREA] 4

Ca să, slovenirea cea dintru întîi să leapădă des, precum: *Strigă cel făr de rușine să i se audă fapta fărădelegiuirii lui.*

---

* Priimirii de oaspeți.

[1] Scris ϕ́κλω.

Scanned with OKEN Scanner

PENTRU SINTAXISUL ÎNSOȚIERII

Ce este sintaxisul însoțierii? Este ceea ce arată pre încheierea a fi plăcută însoțiindu-să cuvînt cu cuvînt.

ÎNDREPT[AREA] 1

Cuvintele acelea cele ce cu însămnarea sa întru sine să încuviințează tot întru acel period sau întru acea încheiere să pun, precum: *Nimic nu este mai scump decît înțelepciunea, nimic mai ales, nimic mai plăcut nu este adevărat.*

ÎNDREPT[AREA] 2

Cuvintele cele ce sînt de însămnare potrivnică unul de altul aproape să așază, precum: *Cei ce înaintea nebunilor vor să se arate înțelepți, aceia înaintea înțelepților sînt nebuni. Cel ce să înșală luiș a fi învățat, înaintea celor învățaț este dobitoc nedomestnicit.*

ÎNDREPT[AREA] 3

Foarte împodobită este cuvîntarea aceea care urmează prin stepene adecă pasuri, precum: *Defăimat este țîpărul mîndru, dar după a multora socotință mai defăimat este bătrînul trufaș, iar prea defăimat este monahul mîn|dru întru umbletul și graiul lui.* 191/105r

ÎNDREPT[AREA] 4

Cuvîntul acesta *altul* și *alta* des să poftorește, precum: *Alta este a înțelepți, iar alta este a învăța. Alta este cuvîntul, iar alta este zicerea.*

PENTRU SINTAXISUL SAU ÎNCHEIEREA SCHIMBĂRII

Ce este sintaxisul schimbării? Este cela ce pre o cuvîntare o închipuiește întru multe feliuri.

ÎNDREPT[AREA] 1

Sinonimia*, prin care un cuvînt tot aceea însemnînd să pune în locul altuia, precum: *bătaie, pedeapsă, ucidere, chinuire.*

Însemnează. 1. A să schimba mai vîrtos poate prin căderi.

Num. *Cinstea schimbă obiceiul.*
Născ. *Lucrul cinstei este a schimba obiceiul.*
Dăt. *Cinstei s-au rînduit să schimbe obiceiul.*
Prici. *Carele dobîndește cinste obiceiul.*
Chem. *O, cinste, nestatornică ești!*
Lu. *Cel cuprins de cinste strică obiceiul.*

Asemine cel înmulț[itor].

* Împreună numire.

2. Să mută adăogătoriul întru înfiinţitori, precum: *Cinstea împăratului — cinste împărătească.*

3. Adăogătoriul în locul spregrăirii, precum: *Bine ştie — bun ştiutori este.*

ÎNDREPT[AREA] 2

192 / 105v Enalaghí adecă schimbare este cînd să pune cuvînt pentru cuvînt, parte pentru parte, întîmplare pentru | întîmplare, precum: *A trăi*, în loc a zice *viaţă*, *ştiut este mie*, în loc a zice *ştiu eu.*

ÎNDREPT[AREA] 3

Perifrasis* este cînd o zicere sau o cuvîntare cu mai multe cuvinte după închipuire o arătăm, precum: *Înţelept — multă a înţelepciune[i] cuprindere are*; *învăţat — mare pricepere întru cunoştinţă are.*

ÎNDREPT[AREA] 4

Împreună putere este cînd o cuvîntare prin altă cuvîntare sau sfătuire tot o însemnare avînd să închipuieşte, precum: *Ai fost ucenic adevărat lui Platon*, în loc a zice: *Pre tine te-au înţelepţit Platon.*

PENTRU SINTAXISUL CEL ÎNCHIPUITORI

Ce este sintaxisul cel închipuitori? Este cel ce întru încheiere nepăzind pre chipul cel de obşte al grăirii să schimbă întru furmele cele mai alese ale cuvîntului, cele întărite prin trebuinţa înţelepţilor izvoditori.

Ce este shima** sau furma? Este închipuire întru grăire cu chip meşteşugit şi depărtat de obicinuinţa cea proastă.

Cîte sînt shimata sau furmele? Şaisprezece.

De cîte feliuri sînt shimata? De trei feliuri: schimbătoare întru slove, de obşte schimbătoare întru cuvinte şi osebit schimbătoare întru întîmplări. |

193 / 106r Cîte sînt schimbătoare întru slove? Cinci: paragoghí, adecă aducere; apocopí, pă urmă tăiere; antiteton, în loc de punere; tmisis, tăiere sau despărţire; sinálifi, împreunarea slovelor.

Ce este paragoghí? Este adăogerea slovei sau slovenirii la sfîrşitul cuvîntului, precum: *tot acestaş*, în loc a zice *tot acesta*; în loc de pildă: *Tot acestaş om este vrăjmaşi lui Hristos carele au fost şi prietin, adecă vînzătoriul de Hristos Iuda.*

Ce este apocopí ? Este luarea slovei sau slovenirii la sfîrşitul cuvîntului, precum: *scoală*, în loc a zice *scoală-te*: *Scoală din locul fărădelegilor şi te întăreşte întru hrana vieţii cei neperitoare.*

Ce este antiteton? Este punerea slovei pentru slovă, precum: **богъцїѧ**, în loc a zice **богъцїа**; în loc de pildă: *Bogăţiѧ şi cinstea cea înaltă surpă obiceiurile şi rînduielele cele alese.*

---

* Adecă împrejur grăire sau chip a grăirii împrejur.

** Închipuire.

Scanned with OKEN Scanner

Ce este tmisis? Este tăiere sau despărțire întru cuvîntul cel încheiat, precum: *Mărirea sa*, în loc a zice *Măria sa*; în loc de pildă: *Dreptatea Măririi sale împreunîndu-să cu milostivirea podoabă arată norodului.*

Ce este sinálifi? Este împreunare întru o slovă dintru mai multe, precum **вѣнѣ**, în loc a zice **вѣнїѧ**; în loc de pildă: *Venѣ mila cea împreunată cu îndurarea către cei ce sînt podoaba și hrana patridei.*

Ce sînt cele de obște schimbătoare întru cuvinte? Sînt cele ce întru | întreagă și de obște cuvîntare au schimbare. 194 / 106ᵛ

Cîte sînt? Șase: sinegdohí, cuprindere sau împreună luare; antimeria, în loc de parte sau în locul părții; enalaghí, schimbare; elipsis, lipsire; pleonasmos, prisosință; elinism sau grețism, adecă grecie.

Ce este sinegdohí? Este cînd aceea care este a părții, supt osebirea adăogătoriului sau a graiului, cuprinde ce este a întregimei, precum: *Mă fărîmă capul de cumplirea durerii.*

Ce este antimeria? Este cînd să pune parte pentru parte, precum graiul în locul împărtășirii, în loc de pildă: *Cel ce cearcă învățătura cîștigă folosul ei*, în loc a zice: *cercînd învățătura.*

Ce este enalaghí? Este cînd să pune înființitoriul în locul adăogătoriului, stepenul cel puitori în locul însuși cu alt asemănătoriului, neamul cel lucrători în locul celui pătimitori sau altă întîmplare în locul altiia, precum: *Învățătura bisericii lui Hristos adevăr și lumină este*, în loc a zice: *adevărată și luminată adecă luminoasă este.*

Aceasta să cuvine mai mult sintaxisului celui schimbători, care s-au zis.

Ce este elipsis? Este cînd oareșice întru cuvîntare ales să lasă, adecă oareșicare cuvînt trebuincios încheierii cei întregi pentru podoabă să lasă, precum: *De ajuns este cinstirea înțelepțirii la aceia carii petrec întru dînsa.*| 195 / 107ʳ

Ce este pleonasmos? Este cînd oareșice să adaogă pentru întărire, care prin trebuința cea proastă nu s-ar cădea a să adăoga, precum: *Așa adevărat este că mulți chemați și puțini aleși sînt.*

Ce este elinismul sau grețismul? Este cînd să încheie oareșicare cuvînt după obiceiul dialectului elinesc sau grecesc, cînd să pune închipuirea cea nehotărîtoare în locul numelui celui înființitori sau cînd să pune adăogătoriul în neamul cel de mijloc, înțelegîndu-să pe ascuns acest înființitori nume *lucru*, precum: *Izvorul și rădăcina bunătății este a dobîndi învățătura după obicinuința cea de aproape.* **Πηγὴ καὶ ρίζα καλοκαγαθίας τὸ νομίμου τυχεῖν παιδείας.** *Din cele ce nu simți a greși, greșind îndoiești păcatul tău.*

Ce sînt cele schimbătoare întru întîmplări? Sînt cele ce au schimbare întru adăogătoriul cel cu înființitori și întru căderea cea numitoare cu grai.

Cîte sînt? Cinci: sintesis, încheiere; silipsis, împreună luare; zevgma, înjugare; prólipsis, înainte luare; antíptosis, în loc de cădere.

Ce este sintesis? Este cînd încheierea se face către înțelegere, iar nu către cuvînt, adecă răspunde graiul sau adăogătoriul înmulțitoriului numelui celui înființitori, celui strîngători sau despărțitori însemnînd mulțime, sau cînd să

Scanned with OKEN Scanner

adaogă adăogătoriul neamului celui de multe feliuri măcarcăruia înfiinţitori,
196 precum: | *O parte de norod sînt îmbunătăţiţi dintru dăruirea darului Duhului*
107v *Sfînt, iar altă parte sînt răzvrătiţi dintru cuprinderea şi supunerea ispitelor drăceşti.*

Ce este silipsis? Este cînd la doao sau mai multe înfiinţitoare schimbate întru neam, întru faţă sau întru cădere să adaogă graiul sau adăogătoriul, totdeauna întru numărul cel înmulţitori, care să încuviinţează cu cel mai ales înfiinţitori, pentru că numărul cel înmulţitori este mai vrednic decît cel unitori, neamul cel bărbătesc decît cel fămeiesc, faţa cea din întîi decît a doao, a doao decît a treia, căderea cea dreaptă decît cea nedreaptă, îndreptarea cea de obşte decît cea osebită, precum: *Sfinţii părinţi şi Hrisostom sînt mai aleşi decît lumina altori învăţători. Mucenicul şi muceniţa sînt încununaţi cu cununa bucuriei* şi altele asemine.

Înseamnează. 1. Silipsis lucrurilor celor neînsufleţite este atuncea cînd să adaogă adăogătoriul numărului celui înmulţitori pus întru neamul cel de mijloc la doao sau la mai multe înfiinţitoare ale lucrurilor celor neînsufleţite, sau tot de acela sau de alt schimbat neam, precum: *Urîciunea, iuţimea, răul, ţinerea de rău sînt stricătoare. Neamul, vîrsta, învăţătura aducătoare de cinste sînt.*
197 *Bogăţia, lauda, cinstea, veşimîntul întru ochi sînt aşezate.*
108r 2. Iară de va fi un înfiinţitori a lucrului celui însufle|ţit, altul a celui neînsufleţit, adăogătoriul cu înfiinţitoriul celui înfiinţit [1] să încheie, precum: *Povăţuitoriul corabiei şi corabia sînt înecaţi, adecă păstoriul şi turma sînt pierduţ, sau stăpînul şi sluga.*

3. Aşijderea este silipsis numerilor, cînd să adaogă graiul sau adăogătoriul cel înmulţitori la doao sau la mai multe înfiinţitoare a numărului celui unitori. Asemine şi întru căderi este, cînd să adaogă adăogătoriul sau graiul cel înmulţitori, încuviinţat cu căderea cea numitoare, căderii cei luutoare cei despărţite întru sine de cea numitoare cu înainte punerea *cu*, precum: *Gîlceava şi beţia fac pre omul batjocorit. Bogatul des şi săracul sînt nenorociţ. Pavel întru multe cu Isaia să soglăsuiesc, adecă să potrivesc întru înţelegere.*

Ce este zevgma? Este cînd să adaogă graiul sau adăogătoriul care să încuviinţează cu cel mai de aproape la doao sau mai multe înfiinţitoare despărţite cu neamul, sau cu numărul, sau cu faţa; în loc de pildă:

Cu neamul: *Postul şi rugăciunea este înfricoşată diavolului**.

Cu numărul: *Banii şi aurul cîştigă omului cinste trecătoare.*

Cu faţa: *La sarcina sărăciei au adaos greutate vrăjmaşii crucii lui Hristos şi tu cel de aproape al lor.*

Prisosinţă. De să va priimi aceasta la umplerea cuvîntării întîi, să
198 numeşte protozevgma, adecă întîi înjugare, precum: | *S-au biruit*
108v *necurăţia de ruşine, îndrăzneala de frică, nebunia de înţelepciune.* Iară de să va întîmpla la mijloc să numeşte mesozevgma, adecă în mijloc înjugare, precum: *Chipul, vrednicia frumuseţii au de betejală să veştejaşte au de învechire.* Însă întîmplîndu-să la sfîrşit să numeşte ipozevgma, adecă pă urmă înjugare, precum: *Supunerea prietin iar adevărul urîciuni naşte.*

[1] Probabil greşeală de copist, în loc de *însufleţit.*
* Clevetitoriului.

Scanned with OKEN Scanner

Ce este prólipsis? Este cînd oareșicăruia cuvînt întreg trecut și împreunat cu graiul sau cu adăogătoriul numărului celui înmulțitori să adaogă părți întru schimbate numere și fețe, nepoftorindu-se întru alea graiul sau adăogătoriul, dar numai înțelegîndu-se, precum: *Evangheliștii bine au vestit binevestirea mîntuirii noastre, evanghelistul Matei cu opt ani după înălțarea lui Hristos, evanghelistul Marco cu zece, evanghelistul Luca cu cincisprezece, iară evanghelistul Ioan cu treizeci și doi.*

Înseamnează. Cuvîntul cel întreg mai vîrtos poate fi: 1. Cuvîntul cel înmulțitori, 2. Numele cel strîngători, 3. Din multe unitoare, încheietura. Iară părțile: 1. Numărul cel despărțitori *unul, altul*, 2. În loc de numele *acesta, acela, el*, 3. Numele cele osebitoare sau singuritoare.

Ce este antíptosis? Este punerea uniia căderi în locul altiia, precum: *Pre omul carele îl vezi este priimitoriul și hrănitoriul de săraci, fiul lui Avraam*, în loc a zice: *Omul carele îl vezi* și altele.| 199 / 109r

PRISOSINȚĂ

1. Cuvîntarea este datoare ca să aibă trei bunătăți: să fie îndreptată prin îndreptările sintaxisului, luminoasă și înfrumsețată. Acestor bunătăți să împotrivesc trei răutăț sau întinări: cuvîntării cei îndreptate să împotrivește cuvîntarea cea varvaricească*, cei luminoase cea întunecoasă, cei înfrumsețate cea neînfrumsețată.

2. Doao răutăți sau greșeli sînt prin cele ce cuvîntarea varvară să face: solichismos, adecă vorbă rău și nedrept încheiată, și varvarismos, adecă vorbă varvaricească. Carele poftește curat și îndreptat a grăi de acestea foarte a să depărta trebuiește.

3. Solichismos este vrăjmași neapărat și cumplit cuvîntării cei îndreptate și greșitoare încheiere a părților voroave[i].

4. Varvarismos este cînd să întîmplă vreun cuvînt foarte varvaricesc sau prea strein de dialectul cel rumânesc cel de obște, sau măcar și rumânesc, dar prin scrisoare sau prin înălțarea glasului stricat.

5. Graiurile cele netrebuitoare și de obicinuința dialectului rumânesc depărtate, după cum să zice în grecescul dialect amfivologhia, adecă îndoință, precum *taurul* ce să fie, dobitoc sau munte, sau semn pre ceri, sau numele oareșicăruia om, sau rădă|cina copaciului, deaca nu va fi cuvîntarea despărțită nu să înțelege. 200 / 109v

6. Cacofaton sau eshrólogos, adecă cuvînt de rușine cînd să face întru un cuvînt sau întru mai multe sau cînd să face defăimată lovire întru cuvinte netrebuincioasă, precum: *Trimisul s-au întors îndărăt acasă de unde au venit.* Destul este a zice: *s-au întors îndărăt.*

Aicea să cuvine și tavtologhia, adecă tot această cuvîntare; este cînd tot acel grai sau cuvînt fără pricină să poftorește, precum: *Acestea au zis care au vrut; care n-au vrut, n-au zis.* Destul este a zice: *Acestea vrînd au zis.*

Ia aminte. Să găsește la ritori practici** și piiți poftorire, dar nu să socotește greșală, fără decît trebuința răstirii cei lucrătoare și trebuincioase.

---

* Proastă sau mojicească.
** Cei ce au cercat.

Scanned with OKEN Scanner

PENTRU RÎNDUIALA CEA GRAMATICEASCĂ SAU A ÎNCHEIERII

Luarea aminte 1. Căderea cea chemătoare începe încheierea, iară de nu va fi cea chemătoare începe cea numitoare cu graiul său, sau aceea ceea ce să pune în locul cei numitoare. Dar lipsind și aceasta, graiul feții cei din întîi sau cei de a doao, întru carele grai să înțelege căderea cea numitoare întru ascuns, deaca nu va fi întru arătare așezată, sau cea nehotărîtoare în locul căderii cei numitoare.

201/110r 2. Asemine graiurile cele fără de fețe, fără căderea cea numitoare.|

3. Așijderea părticelele spregrăirilor cele ce însemnează lepădare, îndemnare, poftire, chemare, arătare, întrebare, și părticelele puterii cei ce să înalță, după cum sînt acestea: *cînd, oareșicînd, pînă cînd, așa* și alte spregrăiri de cele de asemănare. Asemine împreunările cele înainte puse și de obște și toate în mijloc aruncările.

4. Numele cel adăogători carele îndreptează pre înființitoriul întru căderea cea numitoare, sau înființitoriul pre cele numitoare, sau spregrăire arătătoare căderea cea numitoare.

5. Graiul cel cu fețe închipuirii cei hotărîte începe rînduiala, iară de nu va fi acesta și va fi grai fără de fețe, de la acela să poate începe rînduiala. Iară de va fi închipuirea cea nehotărîtă, de la aceea cu căderea cea pricinuitoare, pre care luiș o priimește, fiind căderea înainte pusă.

6. Spregrăirile cele ce luminează pre graiul.

7. Căderea cea numitoare, de va fi stăpînitoare, sau cu aceea va fi încheiat adăogătoriul stăpînitori, trebuie să se cerce prin îndreptările numelor acelora.

Ia aminte. Cuvîntul care rînduiește pre alt cuvînt a să încheia cu vreo cădere să numește stăpînitori sau rînduitori, iară cel încheiat stăpînit sau rînduit.

202/110v 8. După căderea cea numitoare urmează graiul cel hotărîtori, sau după graiul cel hotărîtori căderea cea numitoare.|

9. După grai urmează căderile cele nedrepte întru rînduiala sa, sau într-alt chip încheietura cuvîntării, sau alt oareșice încheiat în locul căderii cei nedrepte. Asemine cele nehotărîtoare, înainte punerile, spregrăirile și împreunările.

10. Periodul cel nou noao încheiere poftește.

11. Înainte adăogătoriului merge înființitoriul, iar cel ce are pre căderea sa îndreptată urmează celui adăogători.

12. Iară de va fi lipsă dintru acestea, cu cuvintele cele pe ascuns înțelegătoare să se împlinească.|

Scanned with OKEN Scanner

RÎNDUIALA TEHNOLÓGHIEI

203
111r

adecă împreună grăirii cei prin meşteşug pentru cuprinderea sintaxisului adecă încheierii, după întrebările şi răspunsurile celuia ce să trebuieşte cu acelea.

Întru pildă s-au aşezat această următoare înţelegere:
Dreptatea singură cînd vine la ocară şi[1] *este întru obidă adevărul, şezînd grozăvia întru scaunul politiei şi trecîndu-să cu vederea foarte înţelepciunea de prostime, ruşine dobîndeşte vrednicia de acestea, socotindu-să şi vremea aceea a fi întru vai şi ah.*

Întrebarea învăţătoriului

Această înţelegere, după rînduiala sintacticească, cîte părţi întru sine cuprinde?

Răspunsul ucenicului

Opt:

1. *Dreptatea, ocara, obida, adevărul, grozăvia, scaunul, politia, înţelepciunea, prostimea, ruşinea, vrednicia, vremea* sînt a rînduielii numelui.
2. *Singură, acestea* sînt a rînduielii în loc de numelui.| 204
3. *Vine, este, dobîndeşte, a fi* sînt a rînduielii graiului. 111v
4. *Şezînd, trecîndu-să cu vederea, socotindu-să* sînt a rînduielii împărtăşirii.
5. *La, întru* sînt a rînduielii înainte punerii.
6. *Cînd, foarte* sînt a rînduielii spregrăirii.
7. *Vai* şi *ah* sînt a rînduielii în mijloc aruncării.
8. *Şi* este a rînduielii împreunării.

Întrebare

Înţeleptule învăţători, după luminata cunoştinţă a priceperii învăţăturilor celor dătătoare de cunoştinţă arată-mi cu adevăr începutul gramaticii unde au fost, după cum mi-ai arătat începutul slovelor întru [rînduiala][2] tehnologhisirii etimológhiii.

[1] În manuscris acest *şi* este tăiat, dar în cursul analizei este luat totuşi în discuţie.
[2] Cuvîntul a fost desigur sărit la copiere.

Răspuns

Iubitoriule de cunoașterea învățăturii, ia aminte: Gramatica o au izvodit întîi un elin anume Promoteu, iară în alte părți o au dus alții, după cum în Roma o au adus un om oarecarele anume Crates Maleótes, cînd l-au trimis împăratul Attal, între al doilea și al treilea război punicesc [1]. Aceasta este după mărturisirea sfintei și dumnezeieștii pravili, list 45.

Fă înțelegere sau dezlegare întru această cuvîntare.

Graiul cel cu fețe, *este*, cine este? *Adevărul este.* Unde sau întru ce este? *Întru obidă.* Cînd ce face? *Cînd vine.* Cine vine? *Dreptatea.* Care dreptate? 205 *Singură* dreptatea. La ce vine? *La oca|ră.* Ce făcînd? *Șezînd.* Cine șezînd? 112r *Grozăvia.* Unde sau întru ce? *Întru scaunul.* Întru al cui scaun? Întru scaunul *politiei.* Și ce făcîndu-să? *Trecîndu-să cu vederea.* Cine trecîndu-să cu vederea? *Înțelepciunea.* De cine? *De prostime.* Ce feli? *Foarte.* Așa întîmplîndu-să, ce face? *Dobîndește.* Cine dobîndește? *Vrednicia.* Ce dobîndește? *Rușine.* De cine sau de la cine? *De acestea* sau *de la acestea.* Ce întîmplîndu-să? *Socotindu-să.* Cine socotindu-să? *Vremea aceea.* Ce a face? *A fi.* Întru ce a fi? *Întru vai și ah.*

Ce însemnează *Dreptatea singură cînd vine la ocară?* Însemnează: Omul numai cel drept sau fapta lui să ocăraște de alții ori la judecată, ori la sfătuiri, ori în tîrguri, ori întru adunări, sau ori în ce loc.

A căriia încheieri este cuvîntarea aceasta? Este a sintaxisului celui întru obște încheietori, rînduitori, prost și următori îndreptărilor.

Bine este cuvîntarea aceasta încheiată? Bine.

Pentru ce? Pentru că s-au încheiat adăogătoriul cu înființitoriul întru un neam, întru un număr și întru o căderе.

Prin care îndreptare? Adăogătoriul numelui, și altele, fața 136.

Și încă pentru ce este bine încheiată? Pentru că graiul cel cu fețe stăpînește căderea sa.

Pre care căderе stăpînește? Pre cea numitoare. 206

Prin care îndreptare? Tot graiul cel hotărîtori, și altele, fața 152, | și prin 112v îndreptarea aceasta: Cele trecătoare, și altele, fața 174. Adecă cuvîntul acesta *singură* este încheiat întru neamul, întru numărul și întru căderea cuvîntului acestui înființitor *dreptatea* și este întru căderea cea numitoare, după puterea cuvîntului acestuia *vine*, care stăpînește pre căderea cea numitoare, cel ce și pre altă căderе cu înainte punerea sa priimește, precum pre această căderе *ocară* cu înainte punerea *la*.

Această înainte punere *la* pre care căderе stăpînește? Pre cea pricinuitoare.

După care îndreptare? Cincisprezece, fața 175.

Ce însemnează *și este întru obidă adevărul, șezînd grozăvia întru scaunul politiei și trecîndu-să cu vederea foarte înțelepciunea de prostime, rușine dobîndește* [vrednicia] [2] *de acestea, socotindu-să și vremea aceea a fi întru vai și ah?* Însemnează: Omul cel adevărat adecă cel îmbunătățit și hrănit întru legea Domnului să obidește, să prădează, să hulește, să izgonește de alții, stăpînind vărvarii, oamenii cei neprocopsiț și neînvățați pre cei înțelepți și cărora li să

[1] Pe marginea acestei fraze se află următoarea notă, pe care autorul a tăiat-o: „În vremea aceea nu a stăpînit rîmlenii adecă latinii pre Roma."

[2] Cuvîntul a fost sărit, desigur printr-o eroare de copiere.

cuvine stăpînirea, şi necăutîndu-să înţelepciunea şi urîndu-să învăţătura de várvari şi de oamenii cei neînvăţaţi prea tare prin acestea oamenii cei vrednici şi iscusiţi întru învăţătură şi întru alte bune fapte să ruşinează de alţii neiscusiţi, dar şi vremea aceea întru care să întîmplează acestea este întru durere şi întru vaiete, adecă norodul prin acei stăpînitori fă|ră cunoştinţă. 207/113r

A căriia încheieri este cuvîntarea aceasta? A sintaxisului celui întru obşte încheietori, rînduitori, prost şi următori îndreptărilor.

Este bine încheiată cuvîntarea aceasta? Este.

Pentru ce? Pentru că urmează îndreptărilor.

Şi împreunează sau despărţeşte? Împreunează.

Pentru ce? Pentru că altă noao întreagă înţelegere încheie şi de cele trecute şi înainte puse le înjugă.

Ce înjugă aicea? Înjugă pre *obida* adevărului de *ocara* dreptăţii.

Prin care îndreptare? Împreunările, şi altele, faţa 182.

Este pre care cădere stăpîneşte? Pre cea numitoare, pre *adevărul*.

Pentru ce? Pentru că este grai cu feţe hotărîtori.

Prin care îndreptare? Tot graiul cel hot[ărîtor], şi altele, faţa 152.

Această înainte punere *întru* pre care cădere stăpîneşte? Pre doao căderi, pre cea pricin[uitoare] şi luut[oare], dar aicea au priimit pre cea luutoare, *obidă*.

Pentru ce? Pentru că însemnează mişcare în loc.

Prin care îndreptare? *Întru* sau *în* cînd, şi altele, faţa 177.

Şezînd pre care cădere priimeşte? Pre care graiul său cel hotărîtori, de la carele au purces, au priimit, pre *grozăvia*.

Prin care îndreptare? Împărtăşirile dobîndesc, şi altele, faţa 173.

Cuvîntul acesta pentru ce s-au aşezat întru împărtăşire?| 208/113v

Pentru că sînt doao graiuri din cele ce ales unul s-au prefăcut întru împărtăşire.

Prin care îndreptare? Fiind doao graiuri, şi altele, faţa 173.

Întru, precum în trecuta faţă, întru al cincisprezecelea rînd, cu numele său *scaun*.

Politiei pentru ce s-au pus întru căderea cea născătoare? Pentru că sînt doao înfiinţitoare de despărţită înţelegere spre arătarea lucrului celui stăpînit.

Prin care îndreptare? Înfiinţitoriul cu înfiinţitori, şi altele, faţa 137.

Şi asemine precum în faţa cea trecută, întru al şaselea rînd.

Trecîndu-să cu vederea pre care cădere stăpîneşte? Pre aceea pre carea o au priimit graiul acela de la carele au purces.

Prin care îndreptare? Împărtăşirile dobîndesc, şi altele, faţa 173.

De la care grai au purces? De la acest grai pătimitori *mă trec cu vederea*.

Pre care cădere priimeşte acest grai? Pre cea luutoare, *de prostime*.

Prin care îndreptare? Graiurile cele pătimitoare, şi altele, faţa 161.

Şi încă pre care cădere priimeşte? Pre cea numit[oare], *înţelepciunea*.

Prin care îndreptare? Tot graiul cel hotărîtori, şi altele, faţa 152.

Ce feli de cuvîntare este aceasta? Pătimitoare.

Poate-să muta întru cea lucrătoare? Poate.

Cum? Graiul cel pătimitori şi cea dintru el împărtăşire întru cea lucrătoare, *trecîndu-să cu vederea* să mută întru acest chip: *tre|cînd cu vederea*, cea numitoare întru cea pricinuitoare, *pre înţelepciunea*, şi cea luutoare întru cea numitoare, *prostimea*. 209/114r

Scanned with OKEN Scanner

Prin care îndreptare? Înseamnează. 1. Voroavă, și altele, fața 161. *Foarte* pentru ce s-au pus? Pentru mai luminoasa înțelegerea cuvîntului. Prin care îndreptare? Spregrăirile să supun, și altele, fața 177.

Rușine dobîndește vrednicia de acestea. Dobîndește cîte căderi stăpînește? Pentru că este grai hotărîtori, stăpînește pre căderea cea numitoare, după îndreptarea aceasta: Tot graiul cel hotărîtori, și altele, fața 152. Dar că ce este graiul lucrători stăpînește pre căderea cea pricinuitoare, *rușine*, după îndreptarea aceasta: Graiurile cele lucrătoare, și altele, fața 158. Și prin priimirea înainte punerii cu căderea sa, *de acestea*, prin această îndreptare: Cele trecătoare, și altele, fața 174.

Socotindu-să și vremea aceea, precum în fața cea trecută întru al unsprezecelea rînd, prisosind încheierea adăogătoriului acestuia *aceea*.

Prin care îndreptare? Adăogătoriul numelui, și altele, fața 136.

A fi pentru ce s-au așezat întru cea nehotărîtoare? Pentru că dintru doao graiuri sau dintru un grai și o împărtășire graiul să așază întru cea nehotărîtoare.

210 Prin care îndreptare? Cînd să încheie doao graiuri, fața 165.

114v Cea nehotărîtoare prin ce să dezleagă? Prin aceste părticele| *ca să* sau *să*, precum: *ca să fie*.

Prin care îndreptare? Des aceste nehotărîtoare, și altele, fața 166.

Întru, asemine precum s-au zis mai sus.

Vai și *ah* ce putere au? După despărțirea cea din întîi sînt în mijloc aruncări, precum *vai* stăpînește multe căderi, după îndreptarea aceasta: În mijloc aruncarea, și altele, fața 180. Dară după despărțirea a doao, prin firea dialectului, s-au pus în loc de nume înființitoare, în loc de *durere* și *vaiete*.

Oare este întru aceasta cuvîntare vreo alegere sau schimbare? Este încheierea schimbării.

Prin care îndreptare? Sinonimia, și altele, fața 191, precum:

Dreptatea singură cînd vine la ocară și este întru obidă adevărul, și altele, și prin această îndreptare: Enalaghí, și altele, fața 191, precum *vai* și *ah*, în mijloc aruncări, în loc de nume înființitoare *durere* și *vaiete*.

Oare are cuvîntarea aceasta vreo închipuire? Are pre enalaghí *dreptatea* în locul *omului drept*, și altele, și are pre elipsis *de acestea*, în locul *ocării*, *obidei* și *grozăviei*.

Prin care îndreptare? Ce este enalaghí, și altele, fața 191, și mai jos: Ce este elipsis, și altele, fața 194.|

Scanned with OKEN Scanner

PARTEA A PATRA

PENTRU PROSÓDIE

211
115r

Ce este prosódia? Este partea a patra a gramaticii, ceea ce supt măsurarea slovenirilor celor însemnătoare „cît" învață a încheia stihuri. Cuvîntul acesta este încheiat dintru această înainte punere grecească *pros* (πρὸς), care încheindu-să întru multe feliuri cu căderi însemnare de multe feliuri are, dintru care una de obște să pune înainte πρὸς încheindu-se cu căderea cea născătoare însemnează „de la" sau într-alt chip „cătră" sau „pentru", și din acest nume grecesc *odi* (ᾠδή), „cîntare" însemnînd.

Ce este stihul*? Este încheiere sau rînduire îndreptătoare a pasurilor celor întru un neam sau în număr știut, cela ce să cuprinde dintru vremi și dintru numerile slovenirilor.

Din ce să cuprinde stihul? Din p a s u r i sau p i c i o a r e.

Ce este pasul sau piciorul? Este o parte a stihului hotărîtă prin știut număr și rînduială a slovenirilor.

Din ce să cuprinde pasul? Din s l o v e n i r i.

Ce este slovenirea? Caută la fața[1].

Slovenirea din ce să cuprinde? Din s l o v e. |

212
115v

Ce este slova? Caută la fața[1].

PENTRU DESPĂRȚIREA SLOVELOR

S-au zis la ortográfie, fața[1].

PENTRU SLOVENIRI

Care este știința cea dintîi a slovenirilor? 1. Este ca să fie parte oareșicăruia cuvînt știut sau cuvînt întreg, pentru că într-alt chip nu să poate hotărî vremea, precum: *scor-* întru cuvîntul *scorpie* sau *scornesc.*

---

* Stihul într-alt chip la piiți să numește voroavă legată.

[1] Nu este indicat numărul paginii, ca de obicei.

Scanned with OKEN Scanner

2. Asemine să cuvine a fi slobodă de îndoire, precum: *somn* „durmire", fiind cea dintîi lungă, *somn* „peşte", fiind cea din întîi scurtă [1].

Care este ştiinţa a doao a slovenirii? Despărţirea.

În cîte chipuri să despărţeşte slovenirea? În doao: întru pricina a ş e z ă r i i şi v r e m i i.

De cîte feliuri este cea întru pricina aşezării? De trei feliuri:

Cea din întîi	puindu-să	Începutul cuvîntului	Precum:	*cin-*
Cea din mijloc		Întru mijlocul cuvînt[ului]		*sti-*
Cea de pe urmă		Întru sfîrşitul cuvînt[ului]		*re*

Î n s e m n e a z ă. O slovenire este cea din întîi precum şi cea de pe urmă şi tot cuvîntul cel monosilavicesc*, dar celelalte să socotesc întru cele de mijloc, precum: *dă-ruiri-le, om.*

Ce este pricina vremii? Este măsură scurtă sau lungă după vreme, adecă lungirea sau scurtarea glasnicei sau a slovenirii.

213 / 116r Măsura cea scurtă este ceea ce să cuprinde dintru o vreme, a căriia în|chipuirea este într-aceastaş chip: ⏑.

Cea lungă este ceea ce dintru doao vremi a cărora ca dintru doao scurte să face o lungire, a căriia închipuirea este întru acest chip: —.

De cîte feliuri este cea întru pricina vremii? De trei feliuri:

l u n g ă, avînd măsură lungă, prin care întru stih numărul să înalţă;

s c u r t ă, avînd măsură scurtă, prin care să scurtează;

d e o b ş t e, ceea ce sau lungă sau scurtă poate fi în stih.

PENTRU CUNOAŞTEREA VREMILOR

În cîte chipuri să cunoaşte vremea? În trei chipuri: prin f i r e a s l o v e l o r, prin f i r e a d i a l e c t u l u i şi prin p u n e r e.

I. P e n t r u c e l e c e s ă c u n o s c p r i n f i r e a s l o v e l o r

1. Slovele cele singur glasnice sînt scurte: є, о, ȣ.
2. Să osebesc acestea, sînt lungi: и, ѣ, ъ, ѡ.
3. De doao ori glăsuitoare şi cele osebite şi neosebite sînt lungi: оу, ы, ꙗ, ѧ.

Î n s e m n e a z ă. оу în mijlocul cuvîntului poate fi, pentru trebuinţa stihului, numai să se lipsească о şi să se scrie у.

4. Aceste slove sînt de obşte: а, ї, ѵ, ю.

II. P e n t r u c e l e c e s ă c u n o s c p r i n f i r e a d i a l e c t u l u i

1. Un cuvînt o înălţare numai ascuţită are, ceea ce înălţîndu-să întru slovenire întru stih este lunga.

[1] Aici autorul a încercat să adapteze la română o remarcă din gramatica latină avută ca model, unde este dat ca exemplu cuvîntul *populus* „popor" şi „plop", fără să ţină seama de faptul că *somn* e monosilabic şi că în limba română nu există diferenţă de cantitate între sunete.

* Cel cuprins dintru o slovenire.

2. Cuvîntul cel monosilavicesc să ascuțește, precum: *óm.* | 214
3. Cuvîntul cel de trei sau de mai multe sloveniri întru mijloc să ascuțește, 116v
precum: *băutúrile.*
Cele mai multe firea dialectului va arăta.

III. Pentru cele ce să cunosc prin punere

1. Fiind glasnică înaintea glasnicei este scurtă, precum: *moarte.*
2. Fiind glasnica înainte de doao soglasnice sau înaintea uniia îndoite este lungă, precum: *cinstea, Artaxers.*
3. De va fi soglasnica la sfîrșitul cuvîntului celui înainte pus, fiind soglasnică întru începutul cei următoare, este lungă glasnica soglasnicei cei dintru sfîrșitul cuvîntului, precum: *dar Domnului.*
4. De va fi la sfîrșitul cuvîntului glasnică, începîndu-să cel următori de la doao soglasnice sau una îndoită, este lungă, precum: *cartea psalmistului.*
5. De ce să va sfîrși cuvîntul la soglasnică și să va începe cel următori de la glasnică, cea dintîi este scurtă, precum: *om este.*

PENTRU PASURILE SAU PICIOARELE STIHURILOR

Ce este pasul sau piciorul stihului? Caută fața 219[1].
De cîte feliuri este pasul? De multe feliuri, pentru rînduiala sa cea de multe feliuri, iară trebuința cea de acum arată a fi de doao feliuri: prost, precum spondeos, -ul, -i; încheiat, precum proțelevmatic, care stă din doi pirihii. | 215
117r
Ce este cel prost? Este cel ce de la alt pas nu purcede, precum troheos sau trohei.
Cîte pasuri sînt proaste? Doaosprezece, și să împart întru disilavi* și trisilavi**.
Ce este pasul disilav? Este care din doao măsuri scurte sau lungi este cuprins, precum:

Spondei	— —	*ceara*
Pirihii	⏑ ⏑	*casa*
Trohei	— ⏑	*cinste*
Iamv	⏑ —	*voiesc*

Ce este pasul trisilav? Este cel ce din trei măsuri scurte sau lungi să cuprinde, precum:

Molos sau trimacr	— — —	precum:	*niminea*
Trivraheu	⏑ ⏑ ⏑		*moșie*
Amfimacr	— ⏑ —		*a veni*
Amfivraheu	⏑ — ⏑		*științe*
Dáctil	— ⏑ ⏑		*oție*

[1] Greșeală de copist, în loc de 211.
* Din doao sloveniri încheiat.
** Din trei sloveniri.

Scanned with OKEN Scanner

Anapest	⏑ ⏑ –	*ședérea*
Vakheu	⏑ – –	*ferirea*
Polimvakheu	– – ⏑	*inima*

Ce este pasul cel încheiat? Este cel ce dintru cele proaste să încheie și stă
216 dintru patru măsuri scurte sau lungi, precum horiamv dintrohei și
117v iamv să încheie, cele ce sînt șaispre|zece, dar dintru trebuința cea de stihuri, precum la elini, la latinescul dialect, la sloveni, așa și întru rumânescul dialect să lipsește.

PENTRU STIH

Ce este stihul? S-au zis la fața 219[1].

Cîte trebuiesc socotite întru stih? Trei: părțile, pătimirile și neamurile.

Cîte sînt părțile stihului? Una: piciorul sau pasul.

Cîte sînt pătimirile? Trei: măsurarea, tăierea și furma.

Ce este măsurarea? Despărțirea stihului prin pasuri.

În cîte chipuri este măsurarea? Întru un chip, prin monopodie.

Ce este tăierea? Tăierea (grec. τομή, leten. *coesura*) este o slovenire după un întreg pas piiticesc, întru sfîrșitul tot a aceluia cuvînt, întru acest chip așezată ca prin sine singură întreg pas nu poate să facă, fără numai jumătate de parte a pasului celui următori închipuiește.

Însemnează. Fără de tăiere, stihul fiștecăruia neam este foarte depărtat de alegerea stihurilor. Ales este ca tot cuvîntul să aibă tăiere.

Ce este furma sau shima? Este pătimirea stihului, făcîndu-să schimbare pentru trebuința stihului.

217 Cîte sînt? Cîte întru sintaxisul cel închipuitori, care s-au zis la fața[2]. Cele
118r ce să trebuiesc pentru îndestulare sau| pentru lipsă, sau pentru alegere întru stih.

PENTRU NEAMURILE STIHURILOR

Cîte sînt neamurile stihurilor? Multe sînt, dar mai alese și mai trebuincioase treisprezece: exámetr sau iroicesc, pentámetr sau eleghiacesc[3], iamvicesc, horiamvicesc sau asclipidiacesc, troheicesc, arhilohicesc, falevțicesc, saficesc, anacreonticesc, aristofanicesc sau anapesticesc, leonicesc, decasilavon și stihul cel amestecat.

---

[1] Greșeală de copist, în loc de 211.
[2] Nu este menționată pagina.
[3] Scris *eleaghicesc*, desigur din greșeală.

Scanned with OKEN Scanner

PENTRU STIHUL CEL IROICESC

Acest stih să trebuieşte la închipuirea faptelor iroilor, înălţaţilor domni, puternicilor împăraţi şi altora asemine. Să cuprinde dintru şase pasuri, a cărora patru sînt dactili sau spondei, al cincilea negreşit dáctil, al şaselea spondei sau trohei. Neamul acesta poftește ca rîndul al doilea întru un chip să răspunză spondeul sau troheul, avînd la cea de lîngă cea de pe urmă slovenire înălţare ascuţită, precum va arăta paradigma.

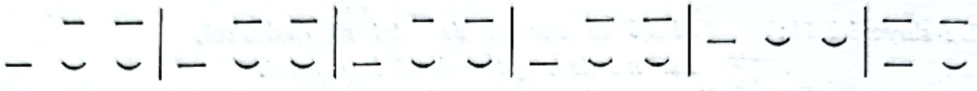

Zic pri / veşte, pe / mintea / nule, gre / şalele / tale,
Pără / seşte-le, / lase-le, / dintru şti / inţa ta / ia-le.

Înseamnează. 1. În locul al cincilea în locul lui dáctil să pune spondei şi să numeşte stihul spondeicesc, pentru aceasta mai vîrtos | cînd să va închipui oareşicare mare vrednicie, sau alegere, sau bucurie, sau mare întristare. 218 / 118v

2. Neamul acest iroicesc să încheie şi într-alt chip, adecă să cuprinde din treisprezece sloveniri de obşte, tăindu-să după a şaptea slovenire, luînd seama ca doao stihuri asemine să răspunză, precum:

Nimic nu e norodul | cel fără ştiinţă,
Căci ce zic astăz, mîine | nu fac au voinţă;
Într-un ceas tot laudă, | într-altul huleşte,
Într-o zi să smereşte, | într-alta să măreşte,
Într-un an de tot răul | el să înfrînează,
Dar în zece tot răul | va de tot să-l vază.

PENTRU STIHUL CEL ELEGHIACESC

Acest stih are cinci pasuri şi să împarte întru doao emestrihii[1], a cărora cea din întîi priimeşte pre spondei sau dáctil întru doao pasuri rămîind o slovenire lungă, ceea ce săvîrşaşte cuvîntul, numindu-să jumătat de pas, dar cea de pe urmă priimeşte doi dactili, rămîind o slovenire lungă sau scurtă, care doao jumătăţi de pasuri împlinesc pasul al cincilea, răspunzînd întru un chip rîndul al doilea.

Paradigma:

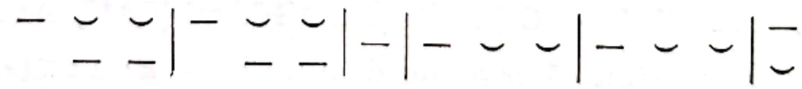

Cinstea şi pacea sînt de tot aşezate |
Ca neşte direptăţ să fie adunate. 219 / 119r

Înseamnează. 1. Stihul cel iroicesc cu cel eleghiacesc foarte ales săvîrşaşte cuvîntarea.

[1] Evident, *emistihii*, copiat greşit.

Scanned with OKEN Scanner

2. Stihul cel eleghiacesc să încheie și întru acest chip: să cuprinde din 12 sloveniri de obște, tăindu-să după a șasea slovenire, asemine și din 11, tăindu-să după a cincea, răspunzînd asemine.

Paradigma: *Nesațiul au dat și aurul vină*
Să se calce cel bun de limbă streină;
Pînă au fost lemn iar nu aur trebuire,
Nu s-au auzit de oști și de robire.

De sloveniri 11: *Mulți de oameni de tot să rușinează,*
Iar nu de cuget și să înfrîneză.

PENTRU STIHUL CEL IAMVICESC

Este carele întru locurile cele neasemine (întru locul cel din întîi, 3, 5, 7) pre iamv, spondei, trivraheu, anapest sau pre dáctil priimește, iară întru cele asemine (întru al doilea, 4, 6, 8) pre iamv sau trivraheu sau în locul lu[i] iamv des pre pirihii. Sînt încă stihuri iamvicești d i m e t r a, adecă de patru pasuri. Să numesc t r i m e t r a, adecă de șase pasuri, t e t r á m e t r a, de opt.

Arătarea:

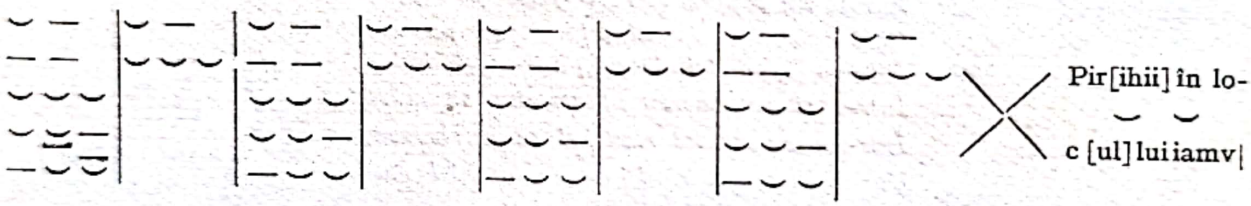

220
119v

Cinstitoriul om și smerit să face patridei lăudare,
Dar cel ce să mărește des să face patridei stricare.

Î n s e m n e a z ă. 1. D i m e t r o n are patru pasuri, întru 1, 3 pre iamv, spon[dei], dáct[il], anap[est] sau trivraheu, întru 2 pre iamv sau trivraheu sau dáctil.

2. T r i m e t r o n este de doao feliuri: c u r a t și n e c u r a t. Cel curat să cuprinde numai din singur iamvi șase. Cel necurat sau amestecat are șase stepene, asemine stihului iamvicesc.

PENTRU STIHUL CEL HORIAMVICESC [SAU] ASCLIPIDIACESC

Acest stih osebit să numește d i m e t r o n a c a t á l e c t o n, cel ce să cuprinde din patru pasuri; întîi are pre spondei, a doao și a treia pre horiamv, a patra pre pirihii sau iamv.

Paradigma:

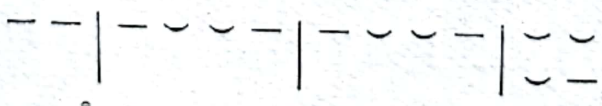

Învățătura drept tot lucru alege,
Împlinind toată fapta după lege.

Scanned with OKEN Scanner

Este încă un neam horiamvicesc, care să cheamă grecește tetrámetron acatálecton, sau întru trebuința cea mai deasă scazon, având la sfîrșit pre spondei sau trohei, întru al cincilea pas numai pre iamv priimind. Așijderea se află pentametron acatálecton.

PENTRU STIHUL CEL TROHEICESC

Stihul cel troheicesc este carele întru locurile cele neasemine (întru 1, 3, 5, 7) priimește pre trohei sau pre| trivraheu, dar întru cele asemine, întru al doilea, 4, 6, 8, pre trohei, sau spondei, sau trivraheu, sau anapest, sau dactil, măcar că să află neamul acesta întru multe schimbări, precum și cel iamvicesc, după cum să găsește troheicesc dimetron, troheicesc tetrámetron alcmanicesc, dar cel întru mai deasă trebuință este acest de opt pasuri, cel ce pre al optulea pas îl săvîrșaște cu o slovenire lungă sau scurtă. 221 / 120r

Paradigma:

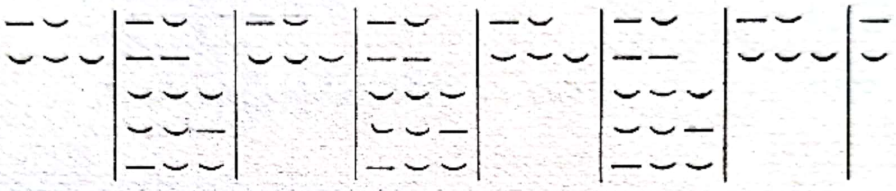

Cinstește pre toi neamul omenesc după cum să cade,
Arată cătră toți omenești adeverite roade.*

PENTRU STIHUL CEL ARHILOHICESC

Acest stih este de multe feliuri: este trimetron catálecton, dactilicon dimetron, ipercatálecton dactilicon, eptámetron acatálecton, iamvicon dimetron ipercatálecton, dar a celui mai trebuincios și mai ales este

rînduiala:

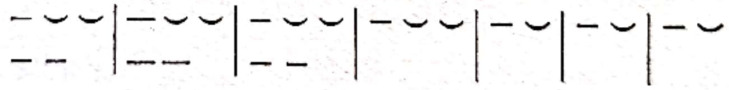

Pricină dreaptă norodu foarte mare are
Carele să află supus adeverinții acei tare.

PENTRU STIHUL CEL FALEVȚICESC

Acest stih să numește endecasilavon, cel ce avînd cinci pasuri| priimește întru cel dintîi pre spondei, sau trohei, sau iamv întru al doilea 222 / 120v

* Cercate precum sînt adevărate.

pre dáctil, întru 3, 4, 5 pre trohei. Dar mai ales să arată cel de unsprezece sloveniri proaste să se trebuiască, precum:

Mai bine este unui singur mie
Pururea a fi trăind în pustie,
Cu fieri, gol, sătos, flămînd a petrece,
Decît lumea cu ah să mă înnece.

PENTRU STIHUL CEL SAFICESC

Acest stih, iar endecasilavon numindu-se, are cinci stepene*, a cărora cel din întîi priimește pre trohei, 2 pre spondei, 3 pre dáctil, 4 și 5 pre trohei, dar după ce să încheie trei stihuri ales să pune stihul adonicon dimetron, care să cuprinde dintru un dáctil și un spondei sau trohei, după obiceiul elinesc mai vîrtos, precum:

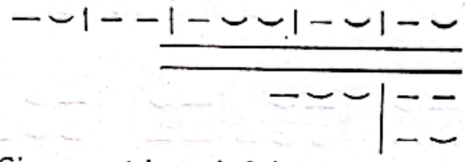

Cine au stricat rînduința prea des [?]
Omul neales.

Însemnează. 1. În locul al doilea, în loc de spondei să poate pune horei.

223 / 121r 2. Acest stih să poate încheia și întru acest chip: cuprinzîndu-să din unsprezece sloveniri, după a cincea slovenire făcîn|du-să tăiere, după trei stihuri urmează un stih adonicesc prost care să cuprinde din cinci sloveniri, precum:

Cinstea, podoaba are măsurare,
Ca să nu fie în lege stricare,
Nici în rînduieli drept nici o perire,
Tot cu ferire.

PENTRU STIHUL CEL ANACREONTICESC

Acest stih să numește și eptasilavon**, locuri avînd trei și o slovenire; întru 1 priimește pre iamv, sau trivraheu, sau anapest, sau spondei, întru 2 și 3 pre iamv, și o slovenire lungă sau scurtă, precum:

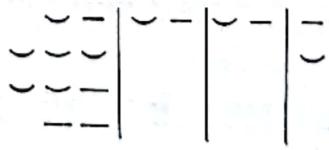

Bogatul adevărat
Să să arate curat.

* Pasuri.
** De opt[1] sloveniri.
[1] Probabil un lapsus calami, în loc de *șapte*.

Scanned with OKEN Scanner

PENTRU STIHUL CEL ARISTOFANICESC SAU ANAPESTICESC

Neamul stihului acestuia este de multe feliuri, dar cel mai ales priimește întru doao picioare pre anapest sau spondei, întru al treilea pre anapest numai, rămîind o slovenire lungă sau scurtă.

Paradigma:

Scumpul om des prea asupritori,
Totdeauna dojenitor.|

224
121v

PENTRU STIHUL CEL GLICONICESC

Acest stih să cuprinde dintru un spondei și doi dáctili, precum:

Cinstea des răul alege,
Dar nu vine după lege.

Însemnează. Încă mai sînt trei neamuri de stihuri, dar precum întru cele streine dialecturi așa și întru dialectul cel rumânesc să lipsește de trebuire, dar pentru știința acelor neamuri să va arăta încheierea și rînduiala lor dintru ce să cuprinde.

1. Stihul cel ferecraticesc este de doao feliuri. Unul carele are trei pasuri, întru cel dintîi și al treilea priimește pre spondei, întru 2 pre dáctil; al doilea să cuprinde dintru patru pasuri, întru 1 și 2 pre dáctil, întru 3 pre horei, întru 4 pre horei sau spondei priimește.

2. Stihul cel alcaicesc, avînd patru pasuri, întru cel dintîi priimește pre spondei sau trohei, întru 2 pre vakheu, întru 3 și 4 pre dáctil.

3. Stihul cel alcmanicesc sau pindaricesc, avînd patru pasuri, priimește întru 1 și 2 pre dactil, întru 3 pre dáctil sau trohei, întru 4 pre trohei sau spondei.

Luarea aminte 1. Stihurile întru sine a să amesteca cu multă schimbare pot, precum scriind eleghii* măcarcăruia exámetr să supune pentámetron, întru facerea odelor** exáme|tra cu cele iamvicești, iamvica dimetra cu trimetra cu cele saficești, cele saficești cu cele gliconicești. 225
122r

2. Întru stihurile iamvicești și altele, ia aminte cînd să găsește lipsă vreo slovenire. Să numesc oarecicare stihuri acatálecta, cărora nimic la sfîrșit nu este lipsă, dară alte oarecare catálecta, cărora o slovenire este lipsă, alte oarecare vrahicatálecta, cărora un pas este lipsă, altele ipercatálecta, cărora la sfîrșit o slovenire prisosește.

---

* Cuvîntări de plîns.
** Cîntărilor.

3. Slovenirea cea de pe urmă a fieștecăruia stih osebit este de obște, adecă cea scurtă în locul cei lungi, cea lungă în locul cei scurte, de cîte ori va fi trebuință poate să se schimbe.

4. O slovă în locul altiia pentru trebuința stihului slobod să pune.

PENTRU STIHUL CEL LEONICESC

Acesta să cuprinde dintru patrusprezece sloveniri, întru carele după a opta slovenire să pune tăierea, ceea ce întru doao loruș asemine răspunzătoare să împarte, iară ceealaltă parte a stihului, care să numește c a d e n ț i a*, stă dintru șase sloveniri și numai la sfîrșit are răspunzătoare stihului al doilea, precum:

Des cînd vine, fiind bine, omului avere,
Tot ce e rău, din gîndul său, și scîrbirea piere.

PENTRU STIHUL CEL DECASILAVON**

226
122v

Acesta cuprinzîndu-să din zece sloveniri, după a patra sau a cincea slovenire să taie, precum:|

Averea, cinstea sînt trebi alese,
Făcînd răzvrătiri și schimbări dese.

Î n s e m n e a z ă. Stihurile cele de noao, de opt, de șapte, de șase, de cinci și de patru sloveniri leapădă pre tăierea cea din mijloc.

PENTRU STIHUL CEL AMESTECAT

Acesta avînd unsprezece sau opt sloveniri întru acest schip să mută: sfîrșitul celui dintru întîi răspunzînd celui de al treilea și a celui de a doao celui de a patra, la a căruia sfîrși[t] să adaogă distihon***, precum:

Cît e traiul, omul tot să silește,
Pune osteneală, muncă, silire,
Ca slăvit să fie, mîhnit privește
Pentru prea deșarta de tot mărire.
Nu să odihnește nici într-o noapte,
Numărul pune tot, cu socotință,
Ca să se mire lui norodul foarte,
Dintr-a lui deșartă adeverință.
Nu-ț aduci aminte de a ta moarte,
Că va să se surpe lumeasca soarte.

---

* Cuvînt sau slovenire asemine căzînd și potrivindu-să cu viersul glasului al doilea stih.
** De zece sloveniri.
*** Doao rînduri de stih.

Scanned with OKEN Scanner

Înseamnează. 1. Acest neam de stihuri cînd să cuprinde din opt sloveniri, la sfîrșit nu să adaogă distihon, precum întru acest feli de neam.

2. Să află încă de asămănarea aceasta mai multe neamuri de stihuri, | precum trícolon, care cuprinde trei, tetrácolon, carele cuprinde patru, rareori să trebuiește și dícolon, unele cu tăiere, altele fără tăiere. 227 / 123r

PENTRU RITM

Ce este ritmul? Este adunarea sau piima* multora stihuri întru o cuprindere.

Cîte sînt neamurile sau numirile ritmurilor? Noaosprezece: epicon sau epicesc, liricon sau liricesc, imnos sau evharistion, paneghiricon sau encomiasticon, gheneatlicon, epitalamion, propemticon, bucolicon sau gheorghicon, patopoeia[1], monócolon, dicolon, tricolon, monostihon, distihon, tristihon, tetrástihon, exighimaticon, dramaticon, tehnopegnion sau tehnopegnicesc.

Ce este stihul cel epicesc? Este cel ce dintru un neam metricesc să cuprinde.

Ce este cel liricesc? Este cel ce să cuprinde din multe feliuri de neamuri metricești.

Care sînt ritmurile cele epicești și liricești?

1. Cel iroicesc, care să cuprinde din stihuri exametricești.

2. Eleghiacesc, care să cuprinde din exámetr și pentámetr, amestecat, încuviințîndu-să oricăriia întristări.

Aicea să cuvine și epitafion și epichédion.

Ce este imnos sau evharistion? Este lauda sau bine mulțămi|rea lui Dumnezeu prin stihuri bine cuvîntată. 228 / 123v

Ce este ritmul cel paneghiricesc sau encomiasticesc? Este lauda și slăvirea oareșicăriia veniri.

Ce este cel gheneatlicesc? Este bucurie bine cuvîntată întru oareșicare naștere.

Ce este cel epitalamicesc? Este oareșicare facere bine lăudată întru oareșicare nuntă.

Ce este cel propemticesc? Este închipuirea căii oareșicăruia.

Ce este cel bucolicesc sau gheorghicesc? Este cuvîntare pentru lucrurile cele sălbatice.

---

* Facerea.

[1] În manuscris este o indicație că *ei* formează diftong.

Scanned with OKEN Scanner

Ce este patopeia? Este însămnarea sau închipuirea pătimirii oareșicăruia lucru.

Acestea au luat numirea sa de la materia lucrului.

Ce este monócolon? Dicolon? Tricolon? Este carele un neam metricesc are, doao, trei, nici să înalță mai sus întru ode.

Acestea au priimit numirea sa de la schimbarea neamului măsurii.

Ce este monostihon? Distihon? Tristihon? Tetrastihon? Este carele un stih cuprinde, doao, trei, patru.

Acestea au luat numirea sa de la numărul stihurilor.

Ce este cel exighimaticesc? Este cînd este grăitoarea fața a piitului numai singur. Aicea să cuvine ritmul cel didacticesc, istoricesc, iticesc, epigrama, emblema.

229
124r Ce este cel dramaticesc? Este cînd alte fețe grăitoare să | aduc, după cum este comédia, traghédia, ecloghí, satira.

Acestea au priimit numirea sa de la lucrul cel ce să face.

Ce este ritmul cel tehnopegnicesc? Este cînd dintru stihuri prin alt meșteșug purcede o numire.

De cîte feliuri este ritmul cel tehnopegnicesc? De trei feliuri: slovenicesc sau meșteșugit prin slove, ritoricesc, matematicesc.

Ce este cel meșteșugit prin slove? Este a căruia slovele cele dintru întîi sau cele din mijloc, sau cele de lîngă sfîrșit fac oareșicare cuvîntare, care să numește și ahrosticon, precum:

Hristos a tot puternic îndurat **ÎN***părat*[1],
*Ridicînd pre tot omul călcat și în***D***urat,*
*Israilul cel nou de Hristos e pri***I***mit*
*Să fie numai curat, drept și p***R***ea umilit.*
*Tot pomul din roade prea să adev***E***rează,*
*Omul și credința prin fapte să îndre***P***tează,*
*Să arată și de toți să măr***T***urisește.*
*Este știut precum că curat să sl***Ă***vește*
*Starea direptății cei bine în***T***ocmite,*
*Toate faptele fiind prea imp***O***dobite,*
Ertare[2]*, slobozire în veci dă***R***uiește*
Tot omului celuia ce să pocăiește. |

230
124v Însemnează. 1. Stihurile acestea după obiceiul celoralalte să încheie, cuprinzîndu-să din treisprezece sloveniri, după a șaptea tăindu-se.

2. Întru rîndurile cele din întîi ale stihului să poate închipui o cuvîntare, dar întru alte doao alta.

[1] Transcriem astfel cuvîntul Ѿцѣрѧтъ, pentru a respecta acrostihul.
Păstrăm grafia *ertare*, tot pentru a respecta acrostihul.

Scanned with OKEN Scanner

Ce este tehnopegnion cel ritoricesc? Este acela întru carele prin shimata, adecă prin închipuiri, şi prin tropuri, adecă chipuri, să naşte meşteşugire.

Care să nasc prin shimata? Filomélisma, paromion, simfónia, paralela.

Ce este filomelisma? Este cînd să poftoresc întru stihul cel de pe urmă oareşicare cuvinte aşezate întru stihurile cele înainte aşezate, precum:

Adevărul *curată inimă păzeşte,*
Dreptatea *viaţa şi legea fericeşte,*
Cinstea *împodobeşte pre dreptatea,*
Bunătatea *curăţă drept pre toată soartea,*
Adevărul, dreptatea, cinstea, bunătatea.

Ce este parómion? Este cînd priimesc începutul său toate cuvintele tot de la o slovă, sau întru fieştecare stih, sau întru tot ritmul, precum:

Cinsteaşcă-te cinstirea cea prea cercetată,
Vicleşugul văpaie varsă veninată. |

Ce este simfónia? Este cînd să soglăsuiesc cuvintele unuia stih [cu] cuvintele altuia stih, precum: 231/125r

Ce stri au ispră por
M are ameste care au pri vit scor nirea

Ce este paralela? Este cînd împreună răspund cuvintele altuia stih cuvintelor celuialalt stih, precum:

Cuvîntul drept strică, dă, varsă, înnoieşte, întemeiază,
Răutatea, cinstea, veninarea, mintea, darul, ca o rază.

Însemnează. Neamul ritmului acestuia priimeşte optsprezece sloveniri, la mijloc tăindu-să.

Ce este tehnopegnion cel matematicesc? Este cînd de la închipuirea cea dinafară a măcarcăruia lucru de meşteşug purcede stih sau cuvîntare, sau titul, sau epigrama, precum este piramis, închipuindu-să într-acest chip

Δ, stîlpul I, trigonon ∇, potirul Y, crucea +, slova X, luna întreagă O, împrejur încheierea ( ) şi

alte nenumărate care să arată la învăţătura matematichii. În loc de pildă pui această arătare pentru învierea lui Hristos, după care să iai aminte şi urmarea celoralalte.| 232/125v

Scanned with OKEN Scanner

S-au arătaT noao Astăz Hristos cu strălucire,
Ne-au scos într-Acest ceaS dintru prea întuneRecire,
Ieri ziua zIo n-au prea fosT, căutam amIaz lumina,
Ziua Vieţii astĂzi şi veSeliei pricina;
Ieri s-au ÎNtunecat Ziua şi sTelele şi luna,
Nicicum n-aU fost din Razele sOarelui nici una,
Îndoit soArele noAo aStăzi drept luminează,

De bine nespus întreIt rAze drept însemnează;
Ieri pre cruce Trup vedeam Prea plin De întristare,
Prea minunAtă astĂzi şi prea marE arătare;
Ieri întărit pIronit Pre Hristos Vedeam pre cruce,
Cu ivVierea sa astĂzi rai pre pĂmînt aduce;
Plîns, chinuri ÎN ziua de ieri Mare tînguiRe (simpţire),
Astăzi s-aU început întÎi noAo drept înnoire;
Să începe Astăzi Noao cu înTărire
AdevăraTă mîntuire.

Înseamnă. 1. Neamul stihurilor acestora să cuprinde din cinsprezece sloveniri, după a opta tăindu-să.

2. Cuvintele cele ce au multe într-un loc glasnice, după voia făcătoriului de stihuri este a scurta sau a lungi cuvîntul, precum: *soárele.*|

Scanned with OKEN Scanner

RÎNDUIALA TEHNOLÓGHIEI

233
126r

adecă împreună grăirii cei prin meşteşug pentru cuprinderea prosódiei, după întrebările şi răspunsurile celuia ce să tribuieşte cu aceea.

Întru pildă s-au aşezat acest stih:
Zic priveşte, peminteanule, greşalele tale.

Întrebarea învăţătoriului

Acest stih, după rînduiala prosódiei, cum să citeşte numărîndu-să?

Răspunsul ucenicului

Zic pri|veşte pe | mintea|nule gre|şalele | tale

Înţeleptule învăţători, după îndestularea cunoştinţii priceperii tale, descoapere-m cine au fost începători stihurilor.

Mulţi întru multe chipuri pentru aceasta au adeverit, dar arătarea cea mai vrednică de credinţă este aceasta: stihurile după a lor veche şi de demult ieşire să mărturiseşte că întîi au ieşit întru trebuinţă de la Omir, după acesta Esiod*, carele întîi pentru lucrarea pămîntului au scris cu stihuri. Mulţi mărturisesc precum Dávez mai înainte de Omir să fi scris pentru oştirea Troii. Stihurile acestuia şi piima şi acum să află. Alţii zic precum poésis sau facerea sti|hurilor au ascuns capul său, după cum să află la Ovidie în cartea a doao, Metamorfóseos.

234
126v

Ce fel de stih este acesta? Exametron sau iroicesc.

Pentru ce să numeşte exámetron? Pentru că din şase măsuri să cuprinde.

Pentru ce să numeşte iroicesc? Pentru că să trebuieşte la închipuirea faptelor iroilor.

Prin care îndreptare? Acest stih să trebuieşte, şi altele, faţa 217.

Exámetron din ce să cuprinde? Dintru şase pasuri, a cărora patru sînt dáctili sau spondei, al cincilea negreşit dáctil, al şaselea spondei sau trohei.

Care este pasul cel din întîi al stihului acestuia? *Zic pri.*

Ce feli de pas este acesta? Spondei.

---

* Esiod au fost sverstnic într-o vreme trăind cu Omir.

Scanned with OKEN Scanner

Spondei din ce să cuprinde? Din doao sloveniri lungi.
Spondei ce feli de pas este? Prost și disilav.
Prin care îndreptare? Ce este cel prost, fața 215. Ce este pasul disilav, fața [1].
Zic ce slovenire este? Lungă.
Prin care îndreptare? De va fi soglasnica, și altele, fața 214.
Pri ce slovenire este? Lungă.
Prin care îndreptare? Să osebesc acestea, fața 213.
235 Are tăiere pasul acesta? Are, precum: *Zic pri.*
127r Care este pasul al doilea a stihului acestuia? *Vește pe.*|
Ce feli de pas este acesta? Dáctil.
Dáctil din ce să cuprinde? Dintru o slovenire lungă și doao scurte.
Ce pas este acesta? Prost și trisilav.
Prin care îndreptare? Ce este cel prost, fața 215. Ce este pas[ul] trisil[av], fața 215.
Ve ce slovenire este? Lungă.
Prin care îndreptare? Să osebesc, fața 213.
Şte ce slovenire este? Lungă.
Prin care îndreptare? Slovele cele singure glasnice, fața 213.
Asemine și *pe*, avînd închipuirea aceasta antiteton *e* în loc de *ă*.
Oare are tăiere pasul acesta? Are, precum: *Vește pe.*
Care este pasul al treilea al stihului acestuia? *Mintea.*
Ce feli de pas este acesta? Spondei.
Din ce să cuprinde spondei? Din doao sloveniri lungi.
Ce pas este acesta? Prost și disilav.
Min ce slovenire este? Lungă.
Prin care îndreptare? Glasnica, fața 214.
Tea asemine precum *ve*, mai sus la rîndul 5 și 6.
Oare are tăiere? Are, precum: *mintea.*
Care este pasul al patrulea al stihului acestuia? *Nule gre.*
236 Ce feli de pas este acesta? Dáctil.
127v Dáctil din ce să cuprinde? Dintru o slovenire lungă și doao scurte.|
Ce pas este acesta? Prost și disilav.
Nu ce slovenire este? Lungă.
Prin care îndreptare și pentru ce s-au pus în mijlo[cul] cuvîntului ѵ?
De doao ori glăsuitoare, și mai jos, însemnează, fața 213.
Le și *gre* asemine precum în fața trecută, la rînd[ul] 7.
Care este pasul al cincilea al stihului acestuia? *Şalele.*
Ce feli de pas este acesta? Dáctil.
Din ce să cuprinde? Dintru una lungă și doao scurte.
Ce pas este acesta? Prost și trisilav.

[1] Nu este indicată pagina.

Şa ce slovenire este? De obşte.
Prin care îndreptare? Slovele acestea sînt de obşte, faţa 213.
Aicea întru stih cum s-au aşezat? Lungă.
Le şi iară *le* asemine precum în faţa trecută, la rînd[ul] 7.
Care este pasul al şaselea? *Tale.*
Ce feli de pas este acesta? Trohei.
Din ce să cuprinde trohei? Dintru o slovenire lungă şi una scurtă.
Ce pas este acesta? Prost şi disilav.
Ta ce slovenire este? De obşte.
Prin care îndreptare? Slovele acestea sînt de obşte, faţa 213.
Cum s-au aşezat aicea? Lungă.
Le ce slovenire este? Scurtă.
Prin care îndreptare? Slovele cele singur glasn[ice], faţa 213.| 237/128r

Sfîrşit
gramaticii rumâneşti
şi
laudă, cinste şi mărire
Tatălui Savaot
celui întru Sfînta Troiţă proslăvit
întru nesfîrşiţi vecii,
amin.|

GLOSAR

adăogător (nume) — adjectiv
aficrotisi — dedica, închina
ahrosticon — acrostih
alegere — eleganţă
amestecat (neam) — comun (gen)
apăsare grea — accent grav
arătare — paradigmă
arătătoare (închipuire) — indicativ (mod)
arătătoare (însemnare) — demonstrativă (semnificaţie)
asemănare — comparaţie; similitudine
ascuţi — accentua; accentua cu accent ascuţit
ascuţită înălţare — accent ascuţit
aşezare — poziţie; semnificaţie; diateză
az — numele literei chirilice **а**

bărbătesc — masculin (gen)
blagocestiv — pios, evlavios
bunătate — calitate (bună)

canon — regulă
cădere — caz
cel de lîngă cel de pe urmă — penultim
cel de pe urmă — ultim
cel înaintea celui de lîngă cel de pe urmă — antepenultim
cerca — examina, analiza
chemătoare (cădere) — vocativ (caz)
chip — înfăţişare, aspect, formă, mod; trop
cu feţe (grai) — personal (verb)
cuprinde — înţelege, însuşi
curat — pur
cuvînt — frază; vorbă

dasia — spirit aspru
dătătoare (cădere) — dativ (caz)
de acum (vremea) — prezent (timp)
dechilin — deosebit
de doao ori glăsuitoare (slovă) — diftong
de la grai (purcezător) — verbal (derivat)
de la nume (purcezător) — nominal (derivat)
de mijloc (neam) — neutru (gen)
demult săvîrşită (vreme) — mai mult ca perfect (timp)
de obşte (neam) — general, universal (gen)
de obşte (grai) — deponent
de rînduială (nume numărător) — ordinal (numeral)
despărţire — diviziune, separare
despărţitoare (înainte punere) — separabilă (prepoziţie)
despărţitoare (împreunare) — disjunctivă (conjuncţie)
despărţitor (nume numărător) — distributiv (numeral)
de tot (neam) — general, universal (gen)
dezsoglăsui — separa, deosebi
dezlegare — diviziune; explicaţie
dialect — limbă
dosadă — suferinţă, întristare
dovod — dovadă, probă
dreaptă (cădere) — direct (caz)
dungă lungă — semnul lungimii unui sunet

Scanned with OKEN Scanner

dungă scurtă — semnul scurtimii unui sunet

emfază — afectare, stare sufletească, atitudine

faţă — pagină; persoană
fără de feţe (grai) — impersonal (verb)
femeiesc (neam) — feminin (gen)
fiinţă — natură, substanţă, esenţă
fiitoare (vreme) — viitor (timp)
fire — natură, substanţă, esenţă
furmă — formă, figură, imagine

glagol — numele literei chirilice ѓ
glasnică — vocală
grai — verb
grăitor (purcezător) — verbal (derivat)
greu apăsa — accentua cu accent grav

idiomat — idiom
ije — numele literei chirilice ѵ
iproci — şi celelalte
ipsilon — numele literei greceşti υ

împărtăşire — participiu
împărţitor (nume) — partitiv
împiedecare — virgulă
împodobit (sintaxis) — ornantă (sintaxă)
împonceşi — împotrivi
împotrivitoare (împreunare) — adversativă (conjuncţie)
împrejur încovăiere — accent circumflex
împrejur stare — circumstanţă
împreunare — conjuncţie
împreună glasnică — consoană
împreună grăire — convorbire, conversaţie
împreunătoare — cratimă, liniuţă de unire
împreunătoare (împreunare) — copulativă (conjuncţie)
în — numele literei chirilice ѧ
înainte puitoare (încheietură) — antepus (articol)
înainte puitor (purcezător) — prepoziţional (derivat)
înainte punere — prepoziţie; protază
înainte zis — predicat
înălţarea viersului sau *glasului* — accentuare
înălţarea cea ascuţită — accent ascuţit
încheia — compune, construi
încheiere — compunere; construcţie; sintaxă
încheietură — articol
încheietoare (închipuire) — conjunctiv (mod)
închipuire — mod; formă, figură, imagine
închipuitor (sintaxis) — figurată (sintaxă)
încuia — închide, încheia
îndoire — geminare, scriere dublă a unor litere; ambiguitate
îndreptare — regulă
înfiinţitor (grai) — substantiv (verb)
înfiinţitor (nume) — substantiv
înjuga — lega
înjugare — conjugare
înjugătoare (închipuire) — conjunctiv (mod)
în loc de nume — pronume
în mijloc aruncare — interjecţie
înmulţire — pluralitate, multitudine, mărire
înmulţitor (număr) — plural
însemnare — semnificaţie, sens
însuşi asemăna — compara
însuşi asemănare — comparaţie
însuşi asemănătoare (nume) — comparabile
însuşi cu alt asemăna — compara
însuşi cu alt asemănare — comparaţie
însuşi cu alt asemănător — comparativ
întărire — afimare
întîitor — primitiv
întîmplare — accident; categorie gramaticală
întoarcere — apostrof
întorcătoare (însemnare) — relativă (semnificaţie)
întorcător (nume) — relativ
întreagă împunsură — punct
întrebătoare (însemnare) — interogativă (semnificaţie)
întrebător (nume) — interogativ
înţelegere — sens, deslușire; frază

jumătat de soroacă — virgulă

lipsitor (grai) — defectiv (verb)
list — pagină
lovire — accentuare
lucrătoare (însemnare) — activă (semnificaţie)
lucrător (grai) — activ (verb)
luutoare (cădere) — ablativ (caz)

macră — semnul lungimii unui sunet
măsurare (a stihului) — scandare
micşoritor (nume) — diminutiv

Scanned with OKEN Scanner

născătoare (cădere) — genitiv (caz)
neam — gen; fel
neasemănător (nume) — incomparabil
necurat — impur
nedespărțitoare (înainte punere) — inseparabilă (prepoziție)
nedespărțitor — indivizibil, inseparabil
nedoomire, nedoumire — neștiință
nedreaptă (cădere) — indirect (caz)
nehotărîtă, nehotărîtoare (închipuire) — infinitiv (mod)
neizbrănit — nelimitat, neîngrădit
neîngăduință — negație
neîngăduitor (nume) — negativ
neplecător — neflexibil
nesăvîrșită (vreme) — imperfect (timp)
neschimbător — neflexibil
netrecătoare (însemnare) — intranzitivă (semnificație)
neurmător (arătărilor sau îndreptărilor) — neregulat
numărător (nume) — numeral
numit (nume numărător) — cardinal (numeral)
numitoare (cădere) — nominativ (caz)
numitor (grai) — denominativ (verb); nominal (verb)
numitor (nume) — denominativ, apelativ

on — numele literei chirilice o
osebi — excepta, exclude
osebit (nume) — propriu
osebitor — particular
oxia — accent ascuțit
oxii — accentua; accentua cu accent ascuțit

pas — grad (de comparație); picior (de vers)
patridă — patrie, țară
părințesc — patrimonic
părticea — particulă
pătimitoare (însemnare) — pasivă (semnificație)
pătimitor (grai) — pasiv (verb)
pe ascuns înțelegător — subînțeles
perispomeni — accent circumflex
pe urmă puitoare (încheietură) — postpus (articol)
pe urmă punere — apodoză
piimă — poemă
piita — poet
piiticesc — poetic
plecare — declinare
plecător — flexibil
poftitoare (închipuire) — optativ (mod)
poftori — repeta
politic — civilizat
politie — civilizație; oraș, cetate
poruncitoare (închipuire) — imperativ (mod)
pricina grăitoare (împreunare) — cauzativă (conjuncție)
pricinuitoare (cădere) — acuzativ (caz)
pricinuitoare (împreunare) — cauzală (conjuncție)
priimitoare (însemnare) — reciprocă (semnificație)
prisosință — adaos
prost — simplu
propoveduit — predicat
psili — spirit lin
puitoare (plecare) — pozitivă (declinare)
puitor (pas, stepen) — pozitiv (grad)
punere — poziție
purcezător — derivat
purtător — gerunziu
putere — valoare, sens; împrejurare

răstire — stare sufletească, atitudine; intonație
rînduială — ordine
rînduitoare (împreunare) — ordinativă (conjuncție)

săvîrșită (vreme) — trecut (timp)
săvîrșită demult trecută (vreme) — mai mult ca perfect (timp)
săvîrșitor (grai) — absolut (verb)
schimbarea neamului — moțiune
schimbare — variație
schimbător — flexibil
semință — gen, fel, categorie
semnul cel de despărțire sau *de lepădare* — paranteza rotundă
semnul cel de osebire — paranteza dreaptă
semnul numirii — agnomen
sfîrșitură — terminație
shimă — formă, figură, imagine

Scanned with OKEN Scanner

sholion — comentariu, adnotare
singurime — individualitate, particularitate, specific
slovenire — silabă
socotitoare (împreunare) — consecutivă (conjuncție)
soglasnică — consoană
soglăsui — acorda, potrivi
soroacă — punct
spregrăire — adverb
spregrăitor (purcezător) — adverbial (derivat)
stăpînitoare (însemnare) — posesivă (semnificație)
stăpînitor (cuvînt) — regent
stăpînitor (nume) — posesiv
stepen — treaptă, grad (de comparație); picior (de vers)
stihie — element, principiu
stîrvi (a se) — a deveni stîrv, a se strica
strîngător (nume) — colectiv
strîngere — restrîngere
suflare — spirit
suflare groasă — spirit aspru
suflare supțire — spirit lin
supuitoare (închipuire) — subjonctiv (mod)
sus puitor (stepen, pas) — superlativ (grad)
sverstnic — de aceeași vîrstă

tăierea (stihului) — cezura
titla — tilda
trebui — folosi, întrebuința
trecător (grai) — tranzitiv (verb)
trecută săvîrșită (vreme) — perfect (timp)
trecută demult săvîrșită (vreme) — mai mult ca perfect (timp)
trecută nesăvîrșită (vreme) — imperfect (timp)
trigonon — triunghi

uc — numele literei chirilice ѹ sau оу
unire — unitate
unitoare — cratimă, liniuță de unire
unitor (număr) — singular
următor (arătărilor sau îndreptărilor) — regulat

varia — accent grav
vede — numele literei chirilice в
viers — glas
vinuitoare (împreunare) — cauzală (conjuncție)
voroavă — frază; vorbă
vrahia — semnul scurtimii unui sunet
vreme — timp; durată; cantitate
vselena — univers, lume

zicător (nume) — denominativ
zicere — cuvînt, vorbă

Scanned with OKEN Scanner

CUPRINSUL

	Pag.
Studiu introductiv	V
Notă asupra ediției	XXXI
Gramatica rumânească *(foaia de titlu)*	1
Cuvînt de afierotisire către prea blagocestivul, prea luminatul, prea înălțatul domn și oblăduitori a toată Ugrovlahia, domnul domnul Io Costandin Nicolaie Voievod	3
Înainte cuvîntare către bine cinstitoriul și iubitoriul de înțelepciune cititor	5
Arătare pentru cele ce să află întru această carte	9
Stihiile gramaticii rumâneşti	11
Partea întîi. Pentru ortográfie	12
Dezlegarea 1. Pentru ființa sau firea slovelor	12
Pentru cele glasnice	13
Pentru cele soglasnice	14
Dezlegarea 2. Pentru însemnarea tuturor slovelor	15
Dezlegarea 3. Pentru închipuirea cea de obște a însămnării slovelor întru dreaptă scrisoare	16
Dezlegarea 4. Pentru lovirea sau înălțarea glasului	17
Pentru lovire	18
Pentru vreme	22
Pentru duh sau suflare	22
Pentru pătimire	23
Dezlegarea 5. Pentru împiedecarea sau rînduirea cuvintelor prin stări	24
Pentru dungă	24
Pentru împiedecare	24
Pentru doao împunsuri	24
Pentru întreaga împunsură	25
Pentru cea împreunătoare sau unitoare	25
Pentru semnul întrebării	26
Pentru semnul cel de mirare	26

Scanned with OKEN Scanner

Pag.

Pentru semnul cel de osebire 26
Pentru semnul cel de despărţire sau de lepădare 26
Dezlegarea 6. Pentru purcederea cea dintru slove 26
Rînduiala tehnológhiei adecă împreună grăirii cei prin meşteşug pentru ortográfie, după întrebările şi răspunsurile celuia ce să trebuieşte cu acelea 28

Partea a doao. Pentru etimologhie 30

Cap 1. *Pentru nume* 31
Pentru număr 32
Pentru cădere 32
Pentru chip 33
Pentru furmă 34
Pentru neam 34
Pentru însuşi cu alt asămănare 35
Pentru plecare 37
Pentru plecarea 1 37
Pentru plecarea 2 37
Pentru plecarea 3 39
Pentru plecarea 4 39
Pentru plecarea 5 40
Pentru plecarea 6 40
Pentru numele plecării cei neurmătoare 41

Cap 2. *Pentru în loc de numele* 42
Pentru chip 42
Pentru însemnare 42
Pentru schimbarea neamului 42
Pentru neam 43
Pentru număr 43
Pentru furmă sau închipuire 43
Pentru faţă 43
Pentru plecare 43
Pentru încheietură 44
Pentru plecarea cea următoare 46

Cap 3. *Pentru grai* 46
Pentru închipuire 47
Pentru neam 48
Pentru chip 48
Pentru furmă 49
Pentru faţă 49
Pentru vreme 50
Pentru înjugare 50
Pentru înjugările cele următoare 50
Înjugarea 1 51
Înjugarea 2 53

Scanned with OKEN Scanner

Pag.

Înjugarea 3 56
Înjugarea 4 58
Înjugarea 5 61
Pentru înjugarea cea neurmătoare 65

Cap 4. *Pentru împărtășire* 75
Pentru neam 75
Pentru chip 75
Pentru furmă 76
Pentru număr 76
Pentru cădere 76
Pentru vreme 76
Pentru așezare 77
Pentru plecare 77
Pentru înjugare 77

Cap 5. *Pentru înainte punere* 78

Cap 6. *Pentru spregrăire* 78
Pentru chip 79
Pentru furmă 79
Pentru însemnare 79
Pentru însuși cu alt asemănare 80

Cap 7. *Pentru în mijloc aruncare* 81

Cap 8. *Pentru împreunare* 81
Pentru furmă 82
Pentru rînduială 82
Rînduiala tehnologhiei adecă împreună grăirii cei prin meșteșug pentru cele opt părți ale cuvîntului, după întrebările și răspunsurile celuia ce să trebuiește cu acelea 83
Tehnologhisirea numelui 85
Tehnologhisirea în loc de numelui 86
Tehnologhisirea graiului 87
Tehnologhisirea împărtășirii 88
Tehnologhisirea înainte punerii 88
Tehnologhisirea spregrăirii 89
Tehnologhisirea în mijloc aruncării 89
Tehnologhisirea împreunării 89

Partea a treia. Pentru sintaxis 90

Cap 1. *Pentru sintaxis cel întru obște încheietori, rînduitori, prost și următori îndreptărilor* 91
Dezlegarea 1. Pentru încheierea numelor celor înființitoare 91
Dezlegarea 2. Pentru încheierea numelor celor adăogătoare 92
Dezlegarea 3. Pentru încheierea stepenelor însuși cu alt asămănării 95
Cap 2. *Pentru încheierea în loc de numelor* 96
Dezlegarea 1. Pentru în loc de numele cel înainte puitori (adecă încheietura) 96
Dezlegarea 2. Pentru încheietura cea pe urmă puitoare 98

Scanned with OKEN Scanner

Pag.

Cap 3. *Pentru încheierea graiurilor* 99
Dezlegarea 1. Pentru graiurile cele ce să încheie cu căderea cea numitoare.... 99
Dezlegarea 2. Pentru graiurile cele ce să încheie cu căderea cea născătoare.. 100
Dezlegarea 3. Pentru graiurile cele ce să încheie cu căderea cea dătătoare .. 101
Dezlegarea 4. Pentru graiurile cele ce să încheie cu căderea cea pricinuitoare 102
Dezlegarea 5. Pentru graiurile cele ce să încheie cu căderea cea chemătoare 103
Dezlegarea 6. Pentru încheierea graiurilor celor ce să încheie cu căderea cea luutoare 104
Dezlegarea 7. Pentru închipuiri..... 105
Pentru închipuirea cea arătătoare..... 105
Pentru cea porîncitoare 106
Pentru cea poftitoare 106
Pentru înjugătoare sau împreunătoare 106
Pentru cea nehotărîtoare 106
Dezlegarea 8. Pentru graiurile cele fără de feţe..... 108
Dezlegarea 9. Pentru încheierea cea de obşte a tuturor graiurilor..... 109
Dezlegarea 10. Pentru încheierea vremii..... 110
Dezlegarea 11. Pentru numitoarea cea săvîrşită 110
Cap 4. *Pentru încheierea împărtăşirilor* 111
Cap 5. *Pentru încheierea înainte punerilor*..... 112
Cap 6. *Pentru încheierea spregrăirilor* 113
Cap 7. *Pentru încheierea în mijloc aruncărilor*..... 115
Cap 8. *Pentru încheierea împreunărilor*..... 116
Pentru împodobitul sintaxis 117
Pentru sintaxisul punerii 117
Pentru sintaxisul sau încheierea adáogerii 119
Pentru sintaxisul sau încheierea lăsării..... 120
Pentru sintaxisul însoţierii 121
Pentru sintaxisul sau încheierea schimbării..... 121
Pentru sintaxisul cel închipuitori 121
Pentru rînduiala cea gramaticească sau a încheierii..... 122
Rînduiala tehnóloghiei adecă împreună grăirii cei prin meşteşug pentru cuprinderea sintaxisului adecă încheierii, după în trebările şi răspunsurile celuia ce să trebuieşte cu acelea 126

Partea a patra. Pentru prosódie 127

Pentru despărţirea slovelor 131
Pentru sloveniri..... 131
Pentru cunoaşterea vremilor 131
Pentru pasurile sau picioarele stihurilor..... 132
Pentru stih 133
Pentru neamurile stihurilor 134
Pentru stihul cel iroicesc 134
Pentru stihul cel eleghiacesc 135
Pentru stihul cel iamvicesc 135
Pentru stihul cel horiamvicesc [sau] asclipidiacesc 136
136

Scanned with OKEN Scanner

Pag.

Pentru stihul cel troheicesc 137
Pentru stihul cel arhilohicesc..... 137
Pentru stihul cel falevţicesc 137
Pentru stihul cel saficesc 138
Pentru stihul cel anacreonticesc 138
Pentru stihul cel aristofanicesc sau anapesticesc..... 139
Pentru stihul cel gliconicesc 139
Pentru stihul cel leonicesc 140
Pentru stihul cel decasilavon 140
Pentru stihul cel amestecat 140

Pentru ritm 141

Rînduiala tehnóloghiei adecă împreună grăirii cei prin meşteşug pentru cuprinderea prosódiei, după întrebările şi răspunsurile celuia ce să tribuieşte cu aceea..... 145

Glosar 149

Scanned with OKEN Scanner

Redactor : MARIETA PIETREANU
Tehnoredactor : ANA SABĂU

Dat la cules 29.03.1968. Bun de tipar 14.04.1969. Apărut 1969. Tiraj 1700 + 60 ex. broşate, 1000 + 80 ex. legate. Hîrtie scris I A, 70×100/80 g/m². Format 16/70×100. Coli editoriale 13,12. Coli tipar 12,25 + 0,25 planşe A. 21.053/1967. Indice de clasificare zecimală : pentru bibliotecile mari 4R—5, pentru bibliotecile mici 4R—5.

Intreprinderea Poligrafică
„13 Decembrie 1918",
Str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97,
Bucureşti,
Republica Socialistă România,
Comanda nr. 1493.